

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

**MALAKA SULTANLIĞI'NIN KURULUŞUNDAN
PORTEKİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİNE KADAR (1400-1511)
MALAKA TARİHİ**

Yüksek Lisans Tezi

AIN BALKIS MOHD AZAM

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

**MALAKA SULTANLIĞI'NIN KURULUŞUNDAN
PORTEKİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİNE KADAR (1400-1511)
MALAKA TARİHİ**

Yüksek Lisans Tezi

AIN BALKIS MOHD AZAM

Danışman: DOÇ. DR. OSMAN AYDINLI

İstanbul, 2020

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı	: Ain Balkis Mohd Azam
Öğrenci Numarası	: 575116922
Anabilim Dalı	: İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı	: İslam Tarihi
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Osman Aydın
Tez Türü	: Yüksek Lisans Tezi/Ağustos 2020
Anahtar Kelimeler	: Malaka Tarihi, Malaka Sultanlığı, Şehir Tarihi, Sosyal Hayat.

ÖZET

Malaka Sultanlığı'nın Kuruluşundan Portekiz Sömürgeciliğine Kadar (1400-1511) Malaka Tarihi

Malay Yarımadası'nın batı sahilinde bulunan Malaka şehri 1400 yılı civarında Paramesvara tarafından kuruldu. Malaka, uluslararası ticaret merkezi olarak gelişip bu bölgede İslam'ın yayılması ve gelişmesinde önemli bir rol oynadı. Nitekim Malaka Sultanlığı döneminde Malaka şehri, Malay Yarımadası'nda İslamiyet'in yayılma merkezi olarak bilinmektedir. Malaka Sultanlığı, 1511 yılında Portekiz sömürgeciliğine kadar hüküm sürdü. Şehrin uluslar arası bir liman ve bölgede İslam'ın yayılma merkezi olarak büyük rol oynaması nedeniyle Malaka tarihiyle ilgili çalışmalar, yerel ve yabancı araştırmacılar tarafından zaman zaman ele alınmıştır. Ancak Türkiye'de XV. yüzyılda hüküm süren Malaka Sultanlığı dönemi ile ilgili Malaka tarihi üzerinde bütünsel bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle Türkiye'de Yüksek Lisans yapan Malezyalı bir öğrenci ve araştırmacı olarak danışmanımın rehberliğinde bu konuyu ele almayı uygun bulduk. Çalışmada daha çok Malay, Çin ve Portekiz kaynaklarına atıfta bulunarak Malaka Sultanlığı Dönemi'nde Malaka Şehri ve toplumunun coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyo kültürel yönlerinden geçmişi incelenmiştir.

GENERAL INFORMATION

First and Last Name : Ain Balkis Mohd Azam
Student Number : 575116922
Department : Islamic History and Arts
Major : Islamic History
Thesis Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Osman Aydınli
Type of Thesis and Date : Master's Thesis/August 2020
Key Words : Malacca History, Malacca Sultanate, City History, Social Life.

ABSTRACT

The History of Malacca From The Establishment of Malacca Sultanate Until The Portuguese Colonisation (1400-1511)

Malacca was located on the west coast of the Malay Peninsula and founded by Parameswara around 1400. Malacca developed into an international trading center which eventually led to the advent of Islam. Malacca was known as the center of Islamic development in the Malay Peninsula during the era of Malacca Sultanate. Malacca Sultanate reigned until 1511 after the city falls into Portuguese's hand. The studies on Malacca history have been written from times to times by local and foreign researchers because of the huge role it had as an international port and Islamic development center during its time. However, in Turkey, there has not been a holistic study on Malacca history during the reign of Malacca Sultanate in the 15th century. Therefore, as a Master's student and researcher in Turkey with a guidance of my advisor we found appropriate to address these issues. This study examines the history of Malacca city and its society during the reign of Malacca Sultanate from geographical, political, economic, and socio-cultural aspects by referring to Malay, China, and Portuguese resources.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR	x
TABLO LİSTESİ	xi
HARİTA LİSTESİ	xii
MALAKA SULTANLIĞI'NDA KULLANILAN UNVANLAR VE MESLEKLER LİSTESİ	xiii
MALAKA SULTANLIĞI DÖNEMİNDE KULLANILAN ÖLÇÜ, AĞIRLIK VE UZUNLUK BİRİMLERİ LİSTESİ	xiv

GİRİŞ

I. KONUNUN AMACI VE SINIRLARI	1
II. KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR	2
A. Kaynaklar	2
B. Araştırmalar	6
III. MALAY TAKIMADALARI'NA KISA BİR BAKIŞ	8
A. Malay Takımadaları'nın Bulunduğu Yer	8
B. İslam Öncesi Dönemde Malay Takımadaları	10
C. Malay Takımadaları'na İslamiyetin Girişi	11

BİRİNCİ BÖLÜM

MALAKA'NIN COĞRAFİ YAPISI

I. MALAY YARIMADASI VE SINIRLARI	18
II. MALAKA VE ÇEVRESİ	22
III. MALAKA ŞEHRİ	27
A. Şehrin Kuruluşu	27
B. Şehrin Topoğrafyası	33
IV. MALAKA VE ÇEVRESİNDE BULUNAN YERLEŞİM YERLERİ	37

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASİ VE ASKERİ TARİH

I.	MALAKA PADİŞAHLARI DÖNEMİ.....	39
A.	Malaka Sultanlarının Soykütüğü	39
B.	Paramesvara (1390-1414), Megat İskender Şah (1414-1423/1424) ve Seri Mahajara/Sultan Muhammed Şah (1424-1444) Dönemi	42
C.	Sultan Muzaffar Şah Dönemi (1446-1456)	48
D.	Sultan Mansur Şah Dönemi (1456-1477).....	53
E.	Sultan Alâeddin Riâyet Şah Dönemi (1477-1488)	62
F.	Sultan Mahmud Şah Dönemi (1488-1511).....	68
II.	PORTEKİZLİLER'İN MALAKA'YA GELİŞİ VE MALAKA'YI İŞGALİ..	76
A.	Portekizliler'in Malaka'ya Gelişi ve Yaşanan Gelişmeler	76
B.	Portekizliler'in Malaka'ya Saldırısı ve İşgali (1511)	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALAKA'NIN İKTİSADİ DURUM

I.	MADDİ DURUM	93
A.	XV. Yüzyılda Malaka'da Deniz Ticareti.....	93
B.	Malaka'nın Ticaretteki Başarı Faktörleri	99
C.	Malaka'daki Ticarî Yapının Şekli ve Düzenlemeler	103
D.	Ticarette Para ve Ölçü Birimleri.....	108
II.	ENDÜSTRİ VE İMALAT	113
A.	Yerli Üretim ve Ürünler	113
B.	İthalat ve İhracat Ürünleri	115
C.	Tarımsal Faaliyetler.....	123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM

I.	SOSYAL DURUM	125
A.	Toplumsal Gruplar.....	125
B.	Malaka’da Yaşayan Halklar ve İctimai Hayat.....	135
C.	Dini Hayat	144
D.	Halkın Yaşam Tarzı.....	150
II.	KÜLTÜREL ve İLMİ HAYAT	153
A.	Kültürel Hayat	153
B.	Dil ve Edebiyat.....	159
C.	İlmi Hayat ve Bilim-Teknoloji	160
SONUÇ		165
BİBLİYOĞRAFYA		170
EKLER		181

ÖNSÖZ

XV. yüzyılda uluslararası ticaret ve İslamiyet'in gelişim merkezlerinden biri olan Malaka (Melaka), şehir olarak kuruluşundan bugüne kadar Malay Takımadaları'nın önemli merkezlerinden biri olmuştur.

Hareketli bir siyasi tarihe sahip olan Malaka'nın uluslararası bir ticaret merkezi olarak kurulması, çoğu Müslüman tüccarlar olmak üzere dünyanın dört bir yanından yabancı tüccarları kendine çekmiştir. Bu tüccarların gelişiyle Malaka toplumu zengin ve çeşitli bir ırk ve kültürel birikime sahip olmuştur. Malaka'nın ekonomik gelişimi, İslamiyet'in yayılmasını da amaçlayan tüccar ve alimlerin bu bölgeye gelmesini sağlamıştır. Nitekim Malaka, Malay Takımadaları'nda Malaka Sultanlığı sırasında İslamî öğretilerin merkezi olarak öne çıkmıştır.

İşte böyle önemli bir şehrin tarihini ele aldığımız bu çalışma, Malaka'nın Paramesvara tarafından XV. asrın başında kurulmasından Portekiz Sömürgeciliği'ne kadar (1511) süren 'Malaka Sultanlığı' dönemini ele almaktadır. Çalışmamız giriş ve dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Malaka Sultanlığı dönemi Malaka tarihi ile ilgili kaynaklar ve araştırmaların tanıtımı yapılmıştır. Bu kısımda ayrıca Malay Takımadaları'nın İslam öncesi durumu ve Müslümanlar'ın bölgeyle ilk temasının kısa tarihi incelenmiştir.

Birinci bölümde, Malay Yarımadası ve sınırları hakkında kısa ve öz bilgi verildikten sonra Malaka şehrinin kuruluşu ve çevresinin coğrafi durumu ele alınmıştır. İkinci bölümde, Malaka şehri bağlamında Malaka Sultanlığı'nın kuruluşundan yıkılışına kadar, siyasi ve askeri tarihi değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, Malaka Şehri'nin iktisadi durumu ele alınmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise Malaka şehrinin ictimai, dini ve kültürel tarihi inceleme konusu edilmiştir.

Tez konumu belirlemede ve tezin tüm aşamalarında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, sürekli destek olan, çok değerli yorum ve değerlendirmeleri ile yolumu aydınlatan ve tezimin Türkçe anlam ve yazım kurallarında hiçbir yardımını esirgemeyen değerli tez danışman hocam Marmara Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Osman Aydın'ya sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Bu çalışma boyunca gösterdiği engin sabır, samimiyet ve motivasyonu bana daima sonsuz destek ve derin bir ilham verdi. Bunun için çalışmamın her an ve sürecinde her türlü sorunuma getirdiği çözüm ve yardımlar için kendisine teşekkürü büyük bir borç bilirim.

Türkiye’de Yüksek Lisans yapmam için dört yıl boyunca mali ve konuksever destek veren Türkiye Bursları programı çerçevesinde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’na (YTB) verdikleri büyük destekten dolayı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve tüm çalışanlarına, özellikle hiçbir yardımı esirgemeyen Mehmet Kılıç beye teşekkür ederim. Bunun yanında, araştırmam için başvurmam gereken ilgili okumaları ve kaynakları öneren İbn Haldun Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden Dr. Mehmet Özyay’a da teşekkürlerimi sunarım. Tezimin kaynak ve yazım aşamasında sağladıkları imkanlardan dolayı İslam Araştırmaları Merkezi kütüphanesi (İSAM) ve çalışanlarına özellikle teşekkür ederim.

Ayrıca eğitim ve tez yazım sürecinde maddi ve manevi her türlü desteği sağlayan babam Mohd Azam Hamzah, annem Norizan Abu Bakar, kardeşim Amir Hamzah ve teyzem Norain Abu Bakar’a şükranlarımı sunmak istiyorum. Malezya’daki yayın evleri ve kütüphanelerden ihtiyacım olan kitap ve kaynakların bana ulaşmasında büyük yardımlarını gördüğüm aile dostlarımız Md. Johari Hassan Bey, Doç. Dr. Nurulhuda Sheikh ve Zahara Ramly Hanım’a da teşekkür ederim. Son olarak tezimdeki Türkçe ifadeleri düzeltmemde yardımcı olan Ebubekir Muhammed Deniz, Rabia Seçkin, Fatıma Kübra Akyüz, Ayşe Çelik, Taufiq Kurniawan, Zinnirah Firuz Dalili, Yassir Roslan, Hilal Tüfenk’e ve Türkiye’deki eğitim süreci boyunca desteklerini esirgemeyen diğer tüm arkadaşlarıma da minnet ve şükranlarımı sunarım.

Ain Balkis Mohd Azam

İstanbul 2020

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Bkz.	Bakınız
der.	Derleyen
DİA	<i>Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi</i>
gr.	Gram
Ing. terc.	İngiliz tercüme
İKSEP	Institut Kajian Sejarah dan Patriotisme Malaysia
IRCICA	İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
JAKIM	Jabatan Kemajuan İslam Malaysia
JMBRAS	<i>Journal of Malayan Branch of the Royal Asiatic Society</i>
JSBRAS	<i>Journal of the Straits Branch of the Royal Asiatic Society</i>
km	Kilometre
kg	Kilogram
m	Metre
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
ö.	Ölüm tarihi
s.	Sayfa
Thk.	Tahkik

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Karanfil, fındık, topuz, sandal ağacı, biber, tütün, brezilya ağacı, demir, kükürt ve güherçile için kullanılan ölçüm birimi.	111
Tablo 2 Kalay, Çin ipeği, fildişi, gül suyu, Çin şampiyonu ve diğer mal ticareti için ölçüm birimi.....	111
Tablo 3 Altın, tohum incileri, mercan ve misk ticareti için ölçüm birimleri.	112

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 Hindistan ve Malay Takımadaları (1498-1850)	10
Harita 2 XIV. Yüzyılda Malay Yarımadası.....	21
Harita 3 XV. Yüzyılda Malay Yarımadası.....	22
Harita 4 Paramesvara'nın Malaka'ya gelmeden önce yolculuğu.....	44
Harita 5 Malaka Sultanlığı tarafından hakimiyet altına alınan devletler.....	53
Harita 6 Malaka Sultanlığı'na Bağlı Devletler.....	62
Harita 7 Malaka Sultanlığı Döneminde Malaka Ticaret Yolu.....	98
Harita 8 Tom Pires'in Bahsettiğinde XVI. Yüzyıl Başlarında Baharat Yolunun Ana Limanları.....	98

MALAKA SULTANLIĞI'NDA KULLANILAN UNVANLAR VE MESLEKLER LİSTESİ

Bendahara	Malaka Sultanlığı'nda Vezirazam veya bugünkü Başbakan'a benzer, Sultan'dan sonra gelen en üst yönetici mevkisidir.
Kivi	Nakhoda'nın veya gemi sahibinin ticarî işlerinde belli bir miktarda hissesi bulunan kişidir.
Laksamana	Amiral
Nakhoda	Gemi Kaptanı
Orang Laut/Selat	Deniz kenarında yaşayan insanlar ve Paramesvara ile beraber Malaka'yı kuran halk.
Paduka Raja	Beşinci Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Paduka Tuan	Sekizinci Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Penghulu Bendahari	Baş Haznedar
Şehbender	Liman Müdürü
Seri Amar Diraja	İkinci Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Seri Maharaja	Yedinci Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Seri Nara Diraja	Dördüncü Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Seri Wak Raja	İlk ve üçüncü Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Temenggung	İç Güvenlik Bakanı.
Tun Perpatih Putih	Altıncı Bendahara için kullanılan bir lakaptır.
Tun	Bendahara ailesinin tüm üyeleri için kullanılan bir lakaptır.

MALAKA SULTANLIĞI DÖNEMİNDE KULLANILAN ÖLÇÜ, AĞIRLIK VE UZUNLUK BİRİMLERİ LİSTESİ

Ceites	Ortaçağ Portekiz sikkesi.
Cruzado	Daha önce altın olan bir gümüş para birimi olup günümüzde 480 reis ya da yaklaşık iki İngiliz sikkesi değerindedir.
Cupak	Pirinç için bir kütle ölçüm birimi. (1 cupak = 1/4 gantang = 0.64g) ve (1 pau = 4 mas = 16 cupak = 13kg).
Gamta	Malayca'sı <i>gantang</i> denilen 1,75 litre'ye eşit bir ağırlık ölçüsüdür.
Kaleng	İngilizce'si <i>Calain</i> , kalaydan üretilen bir para birimiydi.
Kati	1 tahıl'e eşit olan bir ağırlık ölçüsüdür. Malaka'da 1 kati = 803gr ağırlığında olup yaygın olarak altın ve diğer malları tartmak için kullanılmaktaydı. 1 bahar = 200 kati = 48.000 pitis değerindedir.
Lig	2,4 ila 4,6 mil (3,9 ila 7,4 km) arasında değişen çeşitli Avrupa ölçü birimlerinden birisi idi. İspanyollar tarafından Amerikan Güneybatı bölgelerinin ilk keşiflerinde yaklaşık 2,63 mil (4,23 km) 1 kara ligi olarak kullanılmıştır.
Pitis	Çin parasından taklit edilerek basılan küçük madeni paralardır.
Reis	Küçük bir Portekiz Hindistan bakır madeni parasıdır. Portekiz Kralı Manuel (1495-1521) döneminde 1 cruzado = 54,75 tahıl = 390 reis değerindeydi.
Tahıl	Gümüş para (dirhem) birimi olarak kullanılan bir Çin ağırlık ölçü birimiydi. 1 tahıl, altın için kullanılması halinde 832 <i>grain</i> (53,9136 grama) ya da 16 mayam'a (45,02 grama) eşdeğer idi.
Xerafin	Portekiz sömürgeciliği döneminde Goa'nın ana para birimi olarak kullanılan ve 60 reis değerinde bir gümüş sikkedir.

GİRİŞ

I. KONUNUN AMACI VE SINIRLARI

Bu çalışmanın konusu, Malay Takımadaları'ndaki büyük Müslüman sultanlıklardan biri olan Malaka Sultanlığı'nın kuruluşundan Portekiz sömürgeciliğine kadar Malaka şehri tarihinin incelenmesidir.

Malaka (Melaka) bir şehir olarak kuruluşundan bugüne kadar hem coğrafi ve jeopolitik konumu hem de hareketli siyasi, tarihi, ilmi ve kültürel zenginliğiyle Malay Takımadaları içinde önemli bir konuma sahiptir. Malaka şehrinin ilk Malaka kralı olan Paramesvara döneminde kurulduğu 1400 yılından başlayıp Sultan Mahmud Şah döneminin sonu olan 1511 yılına kadar devam eden süreci, tezin sınırlarını oluşturmaktadır. Tez boyunca bu zaman aralığına "Malaka Sultanlığı Dönemi" şeklinde atıf yapılmıştır.

Bu çalışmanın konu edindiği şehir, XV. yüzyılda dünya ticareti ve İslamiyetin gelişim merkezlerinden biri olmuştur. Bu tezin amacı, Malaka şehrinin kuruluşu, coğrafi yapısı, siyasi, iktisadi, ictimai ve kültürel tarihinin incelenmesidir.

Tezin giriş bölümünde Malaka Sultanlığı dönemi Malaka tarihi ile ilgili kaynaklar ve araştırmalar değerlendirilmiştir. Bu kısımda ayrıca Malay Takımadaları'nın İslam öncesi dönemi ve müslümanların bölgeyle ilk temasının kısa tarihi incelenmiştir. Birinci bölümde ise Malaka şehrinin kuruluşu ve coğrafi durumu ele alınmıştır. İkinci bölümde Malaka şehri bağlamında Malaka Sultanlığı'nın kuruluşundan sonuna kadar, siyasi ve askeri tarihi değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde Malaka Şehri'nin iktisadi durumu ele alınmış; dördüncü bölümde ise, Malaka şehrinin ictimai, dini ve kültürel tarihi inceleme konusu edilmiştir. Kısaca genel olarak tezde, XV. yüzyılda Malaka şehrinin doğuşu ve gelişme süreci ortaya konmaya çalışılmıştır.

II. KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR

A. Kaynaklar

Genel olarak Malaka'nın XV. ve XVI. yüzyıllarını ele alan üç tür kaynak vardır. Bunlar, Malay, Çin ve Avrupa kaynaklarıdır. Bunlar yerel kaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. XV. yüzyılda Malaka Sultanlığı hakkında Malayca yazılan birinci el kaynaklar ve yerel kayıtlar çok sınırlıdır. Bu sebeple, özellikle Çin, Arap, Portekiz ve Hollanda'dan gelen yabancıların kayıtları ve raporları önem kazanmaktadır.

Tarih alanında tek yerel kaynak olan *Sulâlatu's-Salâtin*¹ bugün *Sejarah Melayu* (Malay Tarihi) olarak bilinmektedir. Ancak bu eserin birçok versiyonu vardır. *Sulâlatu's-Salâtin*, Malaylar tarafından şimdiye kadar yazılan en eski edebi eserlerden biridir. *Sulâlatu's-Salâtin*'in bugüne kadar gelmiş otuz üçten fazla yazma nüshası mevcuttur. Bu nüshaların, XV. yüzyıldaki Malaka padişahları ile ilgili temel anlatıları birbirine benzese de içerikleri ve bakış açıları farklılıklar gösterir. Metinlerde hem dil ve anlatım tarzı hem de olayın yorumlanması, kişi adları, olay veya hikayeye yapılan eklemelerin yanı sıra nüshaların çoğaltılmasından kaynaklanan hatalardan dolayı farklılıklar vardır. Ayrıca araştırmacıların nüshalardaki dil sorunları sebebiyle, *Sulâlatu's-Salâtin* nüshalarını referans alırken dikkatli olmaları gerekmektedir.

Birçok ilim adamı, *Sulâlatu's-Salâtin* eserinin 1938'te Richard O. Winstedt (ö.1966) tarafından yayımlanan Raja Bongsu'nun² (1571-1623) nüshasını, İngiltere'de Royal Asiatic Society Kütüphanesi'nde bulunan Raffles M.S. No. 18³ adıyla bilinen en

¹ Müellifi Mechul, *Sulalatu's Salatin* (*Sejarah Melayu*), nşr. Ahmat Adam, der. Zainal Abidin, Yayasan Karyawan: Kuala Lumpur 2016.

² Raja Bongsu, 1606'da 35 yaşındayken Sultan Abdullah Ma'ayat Şah unvanını alarak Malaka Sultanlığı'ndan sonra kurulan Johor tahtına çıktı. 1613'te Açe padişahı olan Sultan İskender Muda Mahkota Alam, Johor Sultanlığı'nın Portekiz ile olan ittifakı nedeniyle XVII. Yüzyılda Johor Sultanlığı'nın yönetim merkezi olan Batu Sawar'a saldırdı ve Raca Bongsu Açe'ye götürüldü. Daha sonra Açe prensesiyle evlendi. Açe'deyken, Şubat 1614 ile Ocak 1615 arasında *Sejarah Melayu*'nın (*Sulalatu's-Salatin*) yazılmasını emretti (Bkz.; Cheah Boon Kheng, Peter Borschberg, "Raja BonAgsu, Penulis dan Penaung Sejarah Melayu/Sulalatus-Salatin: Peranan dan Nasib Malangnya Seorang Putera Johor (1571-1623)", *Seminar 400 Tahun Sulalatus us-Salatin*, Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur, Ekim 2013, s. 5.) (Bkz.; <http://hids.arkib.gov.my/-/acheh-menyerang-batu-sawar-johor>).

³ Raffles M.S. 18, *Sulâlatu's-Salâtin*'in diğer bir versiyonudur. Orjinal nüshası Londra'daki Royal Asiatic Society Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. (Bkz.; <https://www.mbras.org.my/reprint17.html>).

eski ve orijinaline en yakın nüsha olarak görmektedir. Bununla birlikte bu tezde kullanılan nüsha, Krusenstern⁴ nüshası olarak bilinen Saint-Petersburg'daki Rusya Bilimler Akademisi Oryantal El Yazmaları Enstitüsü'nde yer alan *Sulâlatu's-Salâtin* nüshasıdır. Bu nüsha da Raffles M.S. No. 18 nüshası kadar eski sayılmaktadır. Ancak araştırmacılar tarafından iki nüsha arasındaki fark henüz ele alınmamıştır.

Sulâlatu's-Salâtin'in Krusenstern nüshası, 1798 yılında Malaka'da Hacı Muhammed Tahir el-Cavi, Muhammed Zekat Long ve İbrahim Camrut tarafından çoğaltılmıştır. Bu üç kişi hakkında bilgi bulunmamakla birlikte yalnızca XVIII. yüzyılın sonunda *Javi*⁵ harfleri okuyabilen ve yazabilen kişiler oldukları tahmin edilmektedir. Bazı ilim adamları *Sulâlatu's-Salâtin*'in Malaka Sultanlığı döneminden itibaren yazılmaya başlandığını ve daha sonra 1612 yılında Tun Seri Lanang⁶ (ö.1659) tarafından düzenlendiğini iddia ederler. Maalesef bugüne kadar Malaylar, *Sulâlatu's-Salâtin*'in orijinal nüshasına sahip değillerdir. Bu Tun Seri Lanang tarafından yazılan nüshanın Goa'dan⁷ getirilen *Hikayat Melayu* adlı bir klasik eserinden kopyalandığına inanılmaktadır.⁸

Hukuk alanında ise günümüze ulaşan *Undang-undang Melaka*⁹ (Malaka Yasası) ve *Undang-undang Laut Melaka*¹⁰ (Malaka Deniz Yasası) isimli iki eser mevcuttur.

Undang-undang Melaka, toprak işleri yasaları ve düzenlemeleri ile ilgilidir. *Undang-undang Laut Melaka* ise gemi kullanımı ile ilgili deniz hukuku ve kurallarını kapsamaktadır. *Undang-undang Melaka* en önemli Malay hukuk eseridir. Bu yasa

⁴ Adam Johann Krusenstern, Pasifik Okyanusu'nu keşfetmek ve dünya'yı gemiyle dolaşmak için ilk Rus seferini yöneten bir amiral idi (1803-1806). (Bkz.; *Encyclopedia Britannica*, 1 Kasım 2018, <https://www.britannica.com/biography/Adam-Johann-Krusenstern>).

⁵ Javi: Güneydoğu Asya'da Malay dilinin ve birkaç diğer dilin Arapça harflerle yazısı.

⁶ Tun Seri Lanang (ya da Tun Muhammed bin Tun Ahmet), 1580-1615 yılları arasında Johor Sultanlığı'nda Bendahara Paduka Raja unvanını almış olup *Sulâlatu's-Salâtin*'i düzenleyenlerden birisidir.

⁷ Goa, bir sürede Sultan Mahmud Şah tarafından yönetilen Pulau Bintan (Bentan) şehri ve Riau Adalarında bulunuyordu. (Bkz.; V. Thilagavathi Gunalan, "Genesis Autograf Sejarah Melayu", *Jebat* 26, 1999, s. 101-119. <http://journalarticle.ukm.my/425/1/1.pdf>).

⁸ Harun Mat Piah, "Bahasan kepada Ceramah Prof Ismail Hussein: Sejarah Kesusasteraan di Melaka", *Seminar Sejarah Melaka*, Melaka, 14-18 Aralık 1976, s. 373.

⁹ Yock Fang Liaw, *Undang-undang Melaka*, Zainal Abidin Borhan (der.), Yayasan Karyawan: Kuala Lumpur, 2016.

¹⁰ Yock Fang, Liaw *Undang-undang Laut Melaka*, der. Zainal Abidin Borhan, Yayasan Karyawan: Kuala Lumpur, 2016.

Sultan Muhammed Şah (1422-1444) zamanında düzenlenmiştir. Başlangıçta Malaka’da uygulanan bu kanun daha sonra Malay Takımadaları’ndaki hükümetlerin yönetimine de uyarlanmıştır. *Undang-undang Melaka* metninden, toplumda bireylerin sosyal ve politik suçlarına dair uygulanan cezaları öğrenebiliriz. *Undang-undang Melaka*’nın kaynağı geleneksel hukuk unsurları ve Şafi mezhebine göre İslam şeraitinin izlerini taşır. Bu yasa metinlerinden, Malaka’nın sadece ticarî işlerle meşgul olan bir liman kenti değil, aynı zamanda tarımsal faaliyetlerin de yapıldığı bir şehir olduğu görülmektedir.

Undang-undang Laut Melaka ise, Sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde deniz ve deniz araçları için uygulanan bir kanun olarak çıkarıldı. Bu, kırkıtan fazla versiyona sahip bir yasadır. *Undang-undang Laut Melaka*’nın versiyonlarından biri *Undang-undang Pebian Melaka* olarak da bilinir. Bu kanun, çok aktif bir deniz ticaret faaliyeti gerçekleştiren Malay Takımadaları’daki ticaret ve deniz taşımacılığı için yapılan gerekli düzenlemelerdi. *Undang-undang Laut Melaka* Malaka şehrinde işlem ve nakliye faaliyetlerinde Nakhoda’nın (Gemi Kaptanı) rolünü ortaya koymaktadır. Dolaylı olarak bu kanun, Malaka’nın ilk topluluk tarihinde memurlar ve profesyoneller denilen Nakhodaların ne kadar önemli olduklarını da gösterir.

Laksamana (Amiral) Hang Tuah hikayesini konu edilen *Hikayat Hang Tuah*¹¹ isimli eser edebî bir Malay tarihi eseridir. Bu eser bir hikaye kitabı gibi gözüксе de aslında bölge tarihine ışık tutan bir kaynaktır. Çünkü bu metnin içeriği XV. ve XVI. yüzyıl Malay toplumu hakkında bir fikir verir. Genel olarak, *Hikayat Hang Tuah* 1641 yılından 1726 yılına kadar olan dönemi içerir. Eser, Malaka Sultanlığı’nın dağılmasından birkaç yüzyıl sonra yazılmış olmasına rağmen, Malaka Sultanlığı döneminden izler taşır. Topluluk gelenekleri Batı sömürgeciliği olmasına rağmen pek değişmemiştir. Eser, bu dönemde yaşayan bir karakter üzerine kurulmuştur. Malaka tarihinde Laksamana Hang Tuah Malay figürleriyle yakından ilgilidir. *Hikayat Hang Tuah* Malaylar’ın sosyo-kültürel sistemini ve feodal günlerini de betimlemektedir.

¹¹ Kassim Ahmad, *Hikayat Hang Tuah*, Yayasan Karyawan Bersama Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur 1997.

Tezimizde Malaka şehri hakkında kullandığımız en eski yabancı kaynak, Çin'e ait olan *Ming Shih-Lu*¹² ve *Ying-yai Sheng-lan*'dır¹³. *Ming Shih-Lu*, Ming Hanedan'ın ardışık hükümdarlık kayıtları koleksiyonudur. *Shi-lu*'nun her biri, bir imparatorun hükümdarlık süresini içerir ve imparatorun ölümünden sonra hükümdar döneminde yazılan ve tutulan birtakım arşiv ve kaynaklardan derlenmiştir. Bu koleksiyon, ilim adamların Malaka'nın ilk sultanlarının isimleri ve tahtta kaldıkları süre sorununu çözmelerine yardımcı olma hususunda çok önemlidir. Nitekim yerel ve Portekiz kaynaklarının karışık görüldüğü durumlarda bazı Malaka sultanlarının soy kütüğü ve yönetimi hakkında var olan soruların çözümünde Çin kaynakları Profesör Wang Gungwu tarafından kullanılmıştır.

Ying-yai Sheng-lan XV. yüzyılın başlarında Amiral Cheng Ho'nun¹⁴ Malaka seferine eşlik eden Çinli yazar Ma Hua'nın (ö. 1460) 1451'de yayınlanan bir raporudur. Bir Müslüman olarak Ma Huan (ö. 1460), İslam dininin meseleleriyle ilgili Malaka'daki duruma dikat çekmiştir. *Ying-yai Sheng-lan* metninde Ma Huan (ö. 1460), Paramesvara'nın (1390-1414) halefi olan Megat İskender Şah'ın (1414-1424) büyüdüğünde İslam'ı benimsediğini söylemektedir. Ayrıca Ma Huan (ö. 1460), 1433 yılında Amiral Cheng Ho'yla Malaka'ya seyir yaparken bu raporda Malaka toplumundan bahsetmiştir. Çin'den gelen bu kaynaklara siyasi açıdan bakıp Çinliler'in Malaka'yı keşiflerini ve misyonlarını görebiliriz. Raporda 1404 ila 1433 yılları arasındaki Malaka padişahların isimleri listelenmiş, Malaka'nın kozmopolit atmosferi, ticaret eşyaları ve ekolojisinden bahsedilmiştir.

¹² *Ming Shi-Lu*, 1369-1643, <http://epress.nus.edu.sg/msl/>

¹³ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-Lan: The Overall Survey of the Ocean Shore (1433)*, Cambridge University Press, 1970.

¹⁴ Cheng Ho (ö. 1433): Bir amiral ve diplomattı. Çin'in Hint Okyanusu'nu çevreleyen bölgelerdeki denizcilik ve ticari etkilerini arttırmaya yardımcı oldu. Portekizliler'in Hindistan'a ulaşmasından neredeyse bir yüzyıl önce Afrika'nın güney ucunda gezerek yedi deniz seferine komuta etti. İlk sefer olarak çıktığı 1405 yılında 62 gemiye ve 27.800 adama komuta etti. Filo Çampa'ya (şimdi güney Vietnam'da), Siyam'a (Tayland), Malaka'ya (Melaka) ve Cava adasına ve daha sonra Hint Okyanusu boyunca Hindistan'ın Malabar sahili ve Seylan (Sri Lanka) üzerindeki Calicut'a (Kozhikode) gitti. (Bkz.; Jung-pang Lo, "Zheng He", *Encyclopedia Britannica*, 1 Ocak 2019, <https://www.britannica.com/biography/Zheng-He>).

Tom Pires'in (ö. 1540) *The Suma Oriental*¹⁵ adlı aslı Portekizce olan eseri Portekiz ve Malaka ilişkilerini anlatan ana kaynaklardan biridir. Pires (ö. 1540), Malaka'nın Malaka sultanlığı dönemindeki durumunu anlatmaktadır. Eserde Malaka şehrinde yaşayan halktan elde edilen bilgiler yer almaktadır. Ancak Pires (ö. 1540), güvenilir olmaması ihtimaliyle halktan aldığı bu bilgilerin tümünü eserine dahil etmemiştir. Malaka şehri hakkında bu kaynaktan var olan bilgiler, Malaka'nın kuruluşundan 1515 tarihine kadar olan dönemi kapsar.

Portekizli Vali Alfonso de Albuquerque'nın (ö. 1515) *Commentaries of the Great Alfonso Dalboquerque Second Viceroy of India*¹⁶ aslı eseri, yazarın diğer kaynakları okumadan kendi gözlemlerini kaleme almasıyla ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Albuquerque'nin bakış açısının önyargılı olduğu söylenebilir. Nitekim eserde daha çok kendi kahramanlığını ileri sürdüğü görülmektedir.

Portekiz kaynakları Malaka'nın 1400 ve 1511 yılları arasındaki çeşitli yönlerini doğru olarak açıklamaya yardımcı olabilecek kaynaklardır. Bununla birlikte, tarihyazımı açısından bu Portekiz kaynaklarının yerel kaynaklar, Çin, Siyam ve Cava kaynaklarıyla karşılaştırılması gerekir.

B. Araştırmalar

Tezimiz için en önemli araştırma eserlerinden biri Richard O. Winstedt'in¹⁷ yazdığı *History of Malaya*¹⁸ isimli eserdir. Ancak bu araştırma eserinde Malaka sultanlarının tahta çıkış ve hükümdarlık zamanları ile ilgili bir takım bilgi hataları bulunmaktadır. Bunun yanında Tom Pires'in (ö. 1540) *Suma Oriental*'i 1944 yılında yayınlanmasının ardından, Winstedt 1948 yılında eserindeki bilgiden daha farklı olarak Paramesvara ve İskender Şah'ın aynı kişi olduğu ve Çin kaynağındaki isim

¹⁵ Tom Pires, *The Suma Oriental of Tome Pires*, (İng. ter. Armando Cortesao), Asian Educational Services, New Delhi, 1990.

¹⁶ Alfonso De Albuquerque, *The Commentaries of The Great Alfonso Dalboquerque*, III, (İng. ter. Walter de Gray Birch), Cambridge University Press, London, 2010.

¹⁷ Richard Olof Winstedt, Malay eğitimi şekillendiren ve Malaylar hakkında geniş bir yazı esası üreten İngilizler'in yönetimindeki Malaya'da eğitim müdürüdür. Perak ve Negeri Sembilan'daki kırsal bölgelere gönderilen bir idari memur olup dil, inanç, kültür ve Malaylar'ın tarihi üzerine çalışmalar yapmıştır. (Bkz.; <https://www.britannica.com/biography/Richard-Olof-Winstedt>).

¹⁸ Richard O. Winstedt, "History of Malaya", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society (JMBRAS)*, XXII, 1, Mart 1935, s. 1-259.

değişikliğinin Paramesvara'nın Müslüman olmasından dolayı olduğunu öne sürmüş ve bu konuda *The Malay Founder of Medieval Malacca*¹⁹ adlı bir makale yayınlanmıştır. Bu yorum çok geçmeden *Malaya and its History*'nin²⁰ düzenlenmiş bir baskısına dahil edilmiştir. Öne sürdüğü bu bilgide 1424 yılında Paramesvara'nın (daha sonra Megat İskender Şah) Malaka'yı kurduğunu ve 1444 yılında Seri Maharaca'nın tahta çıktığını söyleyerek kabul edilenin dışında farklı sonuçlara ulaşmıştır. Bu sebeple bu araştırma eserinden faydalanırken daha dikkatli davrandık.

Wang Gungwu'nun²¹ *The First Three Rulers of Malacca*²² adlı makalesi de tezimiz açısından önemli bir makaledir. Wang Gungwu bu makalesinde Winstedt'in iddia ettiği gibi Paramesvara ve Megat İskender Şah'ın aynı kişi olduğu fikrinde değildir. Çin kaynaklarına istinaden Gungwu, Malaka'nın ilk üç sultanı ile ilgili değerli bilgiler vermiştir.²³

Malay Yarımadası'nın tarihi hakkında faylandığımız eserler arasında Paul Wheatley'nin (ö. 1999) *The Golden Chersonese*²⁴ and the *Impression of the Malay Peninsula in Ancient Times*²⁵, A.M. Skinner'in *Geography of the Malay Peninsula and Surrounding Countries*²⁶, Donald Frederick (ö. 2000) Lach'ın *Asia in the Making of Europe*²⁷ adlı eseri de bizim için önem arz etmektedir. Ayrıca Malaka tarihi ile ilgili istifade edebildiğimiz önemli araştırma eserleri arasında Oliver William Walters'ın (ö. 2000) *The Fall of Serivijaya in the Malay History*²⁸ ve Daniel George Edward Hall'ın (ö. 1979) *History of South-East Asia*²⁹ adlı eserlerini de burada zikretmek isteriz.

¹⁹ Richard O. Winstedt, "The Malay Founder of Medieval Malacca", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, XII, 1948, s. 726-729.

²⁰ Richard O. Winstedt, *Malaya and Its History*, London, 1933.

²¹ Gungwu Wang, Doğu Asya Enstitüsü Başkanı olup Singapur Ulusal Üniversitesi'nde Profesör, aynı zamanda da Avustralya Ulusal Üniversitesi'nde Emeritus Profesörüdür. (Bkz.; http://www.eai.nus.edu.sg/staff/current_staff.html).

²² Wang Gungwu, "The First Three rulers of Malacca", *JMBRAS*, 41, Temmuz 1968, s. 11-22.

²³ Wang, s. 22.

²⁴ Paul Wheatley, *The Golden Khersonese*, Kuala Lumpur, 1966.

²⁵ Wheatley, *Impressions of the Malay Peninsula in Ancient Times*, Singapur, 1964.

²⁶ A.M. Skinner, *A Geography of the Malay Peninsula and Surrounding Countries*, Singapur, 1884.

²⁷ Donald F. Lach, *Asia in the Making of Europe*, Şikago, 1994.

²⁸ O.W. Wolters, *The Fall of Srivijaya in Malay History*, Singapur, 1975.

²⁹ D.G.E. Hall, *A History of South-East Asia*, Londra, 1981.

III.MALAY TAKIMADALARI'NA KISA BİR BAKIŞ

A. Malay Takımadaları'nın Bulunduğu Yer

Malay Takımadaları, Güneydoğu Asya'nın³⁰ büyük bir bölümünü kapsar.³¹ Aynı zamanda, dünyadaki en büyük ada grubudur. Pasifik'i Hint Okyanusu'ndan ayıran bu takımadaları Güneydoğu Asya ile Avustralya kıtasında yer almaktadır. Ayrıca bu takımadalar, Sulu, Seleb, Banda, Molük, Cava, Flores ve Savu denizlerini kapsamaktadır ve ekvatorun 20° kuzeyine ve 10° güneyine kadar uzanmaktadır.³² Anakara Asya'dan (batı) Malaka Boğazı ve Güney Çin Denizi, Tayvan'dan Bashi Kanalı ve Avustralya'dan Torres Boğazları ile ayrılır.³³

Takımadaları Endonezya'nın on yedi binden fazla adasını ve Filipinler'in yaklaşık yedi bin adasını kapsamıştır. Bugün "Endonezya Cumhuriyeti" yerine de kullanılan bir ifade olan Malay Takımadaları tarihin erken dönemlerinden itibaren Batılı denizciler tarafından Hindistan'ın doğusunda kalmasından ötürü "Doğu Hint Adaları" adıyla anılmıştır.³⁴ Yeni Gine genellikle Malay Takımadaları'na dahil edilmekle birlikte Andaman Adaları, Nikobar Adaları ve Bismarck Takımadaları buna dahil değildir.³⁵ Bununla birlikte Wallace'ye göre Malay Takımadaları, batıda Tenasserim ve Nikobar Adaları ile birlikte Malay Yarımadası, kuzeyde Filipinler, Solomon Adaları ve doğuda Yeni Gine sınırlarının ötesinde bir coğrafyayı kapsamaktadır.³⁶

Endonezya Cumhuriyeti'nin ana adaları ve ada grupları, Büyük Sunda adaları (Sumatra, Cava, Borneo ve Sulawesi), Küçük Sunda Adaları, Molük Adaları ve Batı Yeni Gine'yi içerir. Filipinler'in ana adaları ise kuzeyde Luzon, güneyde Mindanao ve

³⁰ Güneydoğu Asya: İkinci Dünya Savaşı sırasında Hint-Çin Yarımadası'nı ve Endonezya ile Filipinler'i içeren muazzam takımadaları oluşturan Doğu Asya anakarası bölgelerini tanımlamak için genel olarak kullanılan bir terimdir. Mevcut çalışmanın söz konusu olduğu bölge, Burma (Myanmar), Tayland, Laos, Kamboçya, Kuzey ve Güney Vietnam, Malezya, Endonezya ve Filipinler'deki ana ülkeleri içerir. (Bkz.; Hall, *A History of South-East Asia*, s. 3).

³¹ Abd Jalil Borhan, "Islam di Nusantara", *Kolokium Islam Pahang 'Meraikan Ilmu'*, Pahang, 18 Mart 2014, s. 1.

³² *The New International Encyclopedia*, XII, New York, 1906, s. 781.

³³ Virginia Grolinski, "Malay Archipelago", *Encyclopedia Britannica*, 7 Mart 2014, <https://www.britannica.com/place/Malay-Archipelago>. Erişim tarih, 22 Temmuz 2020.

³⁴ Mehmet Özay, *Açe Darüsselam Sultanlığı*, İstanbul, 2018, s. 31.

³⁵ Grolinski, "Malay Archipelago". Erişim tarih 22 Temmuz 2020.

³⁶ Alfred Russel Wallace, *The Malay Archipelago*, New York, 1902, s. 4.

aralarında kalan Visaya Adaları'nı kapsamaktadır. Takımadalardaki geri kalan siyasi bölgeler ise Doğu Malezya (Sabah ve Sarawak), Brunei ve Papua Yeni Gine'dir.³⁷ Takımadalar, doğudan batıya doğru dört bin milden fazla bir uzunluğa sahip olup kuzeyden güneye ise yaklaşık bin üç yüz mildir.³⁸

Bununla birlikte, yerel araştırmacılar arasında “Nusantara” veya “Malay Dünyası” olarak bilenen Malay Takımadaları'na Malay Yarımadasını da dahil edenler vardır. Nusantara, iki eski Cava kelimesinden -yani “nusa” (ada) ve “antara” (arasında)- oluşan çoğul bir kelimedir. Modern anlamda kullanılan “Nusantara” terimi Malaylar'ın ve Endonezyalıların kültürel ve dilsel etkilerini ifade eder. Bu terim, 1334 yılında ilk kez bölgesel gücünü açıklamaya çalıştığı zaman Macapahit İmparatorluğu'nun hükümdarı olan Gajah Mada tarafından kullanılmıştır.³⁹ Bunlarla birlikte bu ifade, Malay dünyasının coğrafi bir alanı ya da belirli bir insan grubunun yaşamakta olduğu coğrafi alanın bütününe ifade etmek için kullanılan modern bir kavramdır. Coğrafi bir alan olarak Malay Dünyası, Güneydoğu Asya'da bulunan günümüz Malezya, Endonezya, Brunei, Singapur, Filipinler ve Papua Yeni Gine devletlerinin topraklarını ve de Tayland'ın güney kesimini içine alan Malay Takımadaları'nı ifade eder. Daha antropolojik bir açıdan Malay Dünyası, – diğer bir ifade ile antik isim olan *Hesperenesia* – Tayvan'ın güney kesimini de içine alarak Filipinler, Brunei, Endonezya, Malezya ve Singapur topraklarından batıda Madagaskar'a kadar uzanan bir alandır.⁴⁰

³⁷ Gorlinski, “Malay Archipelago”. Erişim tarih 5 Şubat 2020.

³⁸ Wallace, s. 4.

³⁹ Hafizah Iszahanid, “Istilah Nudsantara diguna Tanpa Semangat Penyatuan Melayu”, *Berita Harian Online*, 11 Ekim 2018, <https://www.bharian.com.my/rencana/sastera/2018/10/484593/istilah-nusantara-diguna-tanpa-semangat-penyatuan-melayu>

⁴⁰ Tham Seong Chee, *Defining “Malay”*, *Singapur Milli Üniversitesi*, 1992/93, s. 1.

Harita 1 Hindistan ve Malay Takımadaları (1498-1850)⁴¹

B. İslam Öncesi Dönemde Malay Takımadaları

İslamiyet takımadalara gelmeden önce VII-XIV. yüzyıllar arasında, bölgenin pek çok kısmı Srivicaya Krallığı'nın⁴³ hükmü altındaydı. Srivicaya Krallığı, Hindu-Budist geleneklerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Hindistanlı tacirler, Güneydoğu Asya'ya IV. yüzyılın başlarında gelmişler ve XIV. yüzyıla kadar Srivicaya Krallığı tarafından işgal edilen bölgelerdeki ticarî faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.⁴⁴

Srivicaya Krallığı, bugünkü Güney Tayland, Malezya ve Endonezya'da bir dizi beyliği yönetmiştir. Srivicaya merkezinin, şimdiki Palembang'a dayanan Sumatra'nın güneyindeki bir nehir ağzında bulunduğu söylenmektedir. Srivicaya kralları altı yüzyıldan fazla bir süre, takımadaların ana gücü haline gelen bir denizcilik imparatorluğunu yönetmişlerdir. Bu imparatorluk daha çok merkezdeki kral ile

⁴¹ http://www.emersonkent.com/map_archive/india_malay_1498.htm. Erişim tarih, 25 Temmuz 2020.

⁴³ *Srivicaya İmparatorluğu*, VII –XIII. yüzyıllar arasında gelişen, çoğunlukla şu anki Endonezya topraklarına hakim olan, denizcilik ve ticarî amaçlı bir krallık idi. Bu krallık Palembang'ın Sumatra adasında doğup kısa sürede etkisini artırdı ve Malaka Boğazı'nı kontrol etti. Srivicaya'nın gücü uluslararası deniz ticaretinin kontrolüne dayanıyordu. (Bkz.; "Srivijaya Empire", *Encyclopedia Britannica*, 13 Mart 2016, <https://www.britannica.com/place/Srivijaya-empire>. Erişim tarih 22 Temmuz 2020).

⁴⁴ Mohd Suhaimi, Osman Chuah, "İslam and the Malay World: An Insight into the Assimilation of Islamic Values", *World Journal of Islamic History and Civilization*, II, 2012, s. 58.

karşılıklı çıkar ilişkisi bulunan yerel kralların da içinde bulunduğu ticarete dayalı bir imparatorluktu.⁴⁵

XII. yüzyıldan itibaren, başkent ile ona bağlı devletler arasındaki ilişki koptuğu için gücü zayıflayan Srivicaya Krallığı, Cavalılarla olan savaşlar sebebiyle Çin'den yardım istedi. Ayrıca Hindistan devletleriyle de savaşlar öngörülmekteydi. XII. yüzyılda merkezî güç, muhtemelen Jambi Nehri yakınındaki Sumatra kıyısına kadar uzanan bir liman olan Malay Yarımadası'na geçti. Budist yönetimin gücü, İslamiyet'in yayılmasıyla daha da zayıfladı. Ardından Açe gibi erken dönemde İslamiyet'in hakimiyeti altına giren bölgeler Srivicaya'nın hakimiyetinden ayrıldı. XII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, Sukotay Siyam Krallığı⁴⁶ Malay Yarımadası'nın çoğunu yönetimi altına aldı. XIV. yüzyılda Hindu dinine mensup olan Cava merkezli Macapahit Krallığı⁴⁷ yarımadaı ele geçirdi. Sonuçta kazançlı bir ticaret yoluna hakim olmak isteyen devletler ile sürekli bir çatışma içinde olan ve Çin'in desteğini kaybeden Srivicaya Krallığı'nın egemenliği XIV. yüzyılda sona erdi.⁴⁸

C. Malay Takımadaları'na İslamiyetin Girişi

Yeterli yazılı kaynak bulunmaması nedeniyle İslamiyet'in Malay Takımadaları'na ilk girişinin kesin tarihini belirlemek mümkün değildir. İslam'ın çok sayıdaki Malay Takımadaları'ndan hangisine ilk defa geldiği hakkında bugüne kadar ilim adamları arasında bir görüş birliği yoktur. Tartışmaların çoğu Hollandalı, Çinli, Portekizli ya da yerli vb. kaynaklar üzerinden ve entellektüel tartışmalarda benimsenen tarihi-sosyolojik yorumlar üzerinden olmuştur.⁴⁹ Batılı çoğu araştırmacı tarafından

⁴⁵ Jeffrey Hays, "Early Empires and The Arrival of Islam in Malaysia", 2008, <http://factsanddetails.com>, http://factsanddetails.com/southeast-asia/Malaysia/sub5_4a/entry-3615.html#chapter-2.

⁴⁶ *Sukotay Krallığı*, kuzey-orta Tayland'daki eski bir krallıktır. XIII. yüzyılın ortalarında yerel bir Taylı kral, Khmer Krallığı'na karşı ayaklanma başlattığı zaman kuruldu. 1279'da üçüncü hükümdarı olan Ramkhamhaeng devrinde büyük bir krallık oldu. Gücünü güneye, Malay Yarımadası'na, batıya şimdi Myanmar'a ve kuzeydoğuya, şimdiki Laos'a kadar uzattı. 1298'de kral Ramkhamhaeng ölümüyle krallık gücünü kaybetmeye başladı ve 1438'de Ayutthaya Krallığı'na katıldı. (Bkz.; "Sukhotai Kingdom", *Encyclopaedia Britannica*, 10 April 2009, <https://www.britannica.com/place/Sukhothai-kingdom>).

⁴⁷ *Majapahit İmparatorluğu*, Endonezya'daki son Hintli krallık; XIII. ve XVI. yüzyıllar arasında Doğu Cava'da merkez oldu. (Bkz.; "Majapahit Empire", *Encyclopedia Britannica*, 18 Mayıs 2012, <https://www.britannica.com/place/Majapahit-empire>. Erişim tarih 22 Temmuz 2020).

⁴⁸ Jeffrey Hays, 2008.

⁴⁹ Hüseyin Muttalip, "Güneydoğu Asya'da Müslüman Malay Düzeni", trc. Ali Çaksu, *Malay Dünyada İslam Medeniyeti*, İstanbul: IRCICA ve Dewan Bahasa dan Pustaka, 2000, s. 9.

İslamiyet'in Malay Takımadaları'na XIII. yüzyıldan sonra geldiği tartışılmıştır. Yerel araştırmacılar ise çoğunlukla İslamiyet'in takımadaya VII. yüzyılda girdiğini söylemiştir.⁵⁰

Bu tartışma her zaman üç ana mesele etrafında dönmüştür: birincisi, İslamiyet'in takımadalara gelişinin kesin tarihi; ikincisi, takımadalarda İslamiyet'in gelişimi; üçüncüsü ise, İslamiyet'in burada yayılmasını sağlayan faktörlerdir!⁵¹

Genel olarak, Malay Takımadaları'na İslam'ın gelişi ve halkın İslamîleşme süreci aşağıdaki gibi dört aşamaya ayrılabilir:

İlk aşama: M.S. VII. – XII. yüzyıl

İkinci aşama: XIII. – XVII. Yüzyıl

Üçüncü aşama: XVIII. – XIX. Yüzyıl

Dördüncü aşama: XX. yüzyıldan günümüze.⁵²

İlk aşama İslamiyet'in ilk kez takımadalara gelişi ve yayılması dönemine işaret etmiştir. Nusantara topluluğu ile daha önce orada bulunan Müslüman topluluk arasındaki doğrudan ilişki dışında belirli bölgelerde ve sınırlı bağlamda Müslüman toplumların oluşumuna dair bulgular da vardır. Nusantara'nın İslamlaşma süreci ile ilgilenen birçok ilim adamı İslam'ın, VII. yüzyılda ilk ortaya çıktığı dönemlerde bölgeye gelen Arap, Pers ve Hindistanlı tüccarlar tarafından getirildiğini vurgulamışlardır. Bu, takımadalardaki halkın o dönemde dünya ticaretinde oynadığı rol ve önemli işlevlere dayanmıştır.⁵³ Nitekim, Nusantara'nın doğu ve batı yollarının arasında olması sebebiyle bulunduğu konum burasını önemli bir ticaret rotası haline getirmiştir. Ancak Pijnapple, Snouck Hurgronje ve Moquette gibi Hollandalı bir takım araştırmacı Malay Takımadaları'na İslamiyet'in önce Gujerat'a gelen ve daha sonra

⁵⁰ Abd Jalil Borhan, "Islam di Nusantara", *Kolokium Islam Pahang*, Malaysia, 18 Mart 2014, s. 1-20.

⁵¹ Helmiati, *Sejarah Islam di Asia Tenggara*, Universiti Islam Negeri Sultan Syarif Kasim Riau: Indonesia, 2014, s. 2. (Ayrıca bkz.; Azyumardi Azra, *Jaringan Ulama Timur Tengah dan Kepulauan Nusantara Abad XVII dan XVIII*, Bandung, 1994, s. 24).

⁵² Muhammad Mustaqim Mohd Zarif, "Konvensyen Wasatiyyah: 1 Milenium Islam di Nusantara" *Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nadi Dialog Malaysia (NADI) ve Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM)*, 9-11 Haziran 2011, s. 2.

⁵³ Mustaqim Zarif, s. 2.

burada yaşayan Araplar tarafından getirildiğini söylemişlerdir. Çünkü takımadalardaki ve Gujerat'taki Müslümanlar benzer mezhebin uygulamalarını takip etmişlerdir.⁵⁴

IX. yüzyılın başlarından itibaren Araplar, Hindistanlılar ve Persler'in takımadalara seyahat ettikleri ve daha önemlisi limanların bazılarında yaşadıklarına dair geniş bulgular vardır. Müslüman tüccarlarla etkileşim içerisinde bulunan Malaylar ve Cavalılar'dan bir kısmının, İslamiyet'in yoğun bir şekilde yayılmaya başladığı XIII-XVI. yüzyıllardan önce İslamiyet'e girdikleri görülmektedir. Nitekim X. yüzyılda yaşamış olan Hasan Ahmet Muhallebî, Malay Yarımadası'nın batı kıyısında Kedah'ta (Kalah), İran ve Hindistan'dan gelen Müslümanların yaşadığı gelişen bir limanın varlığından bahsetmiştir.⁵⁵

Chau-Ju-Kua *History of the Sung Dynasty* adlı eserinde 977 yılı gibi erken bir tarihte Çin'e seyahat eden Borneo'lu Müslüman bir diplomattan bahsetmiştir. Cava'da İslam'ın varlığına dair en eski bulgu ise Leran'da Fatma adlı bir Müslüman kadına ait 1082 ya da 1102 tarihine dayanan mezar taşının bulunmasıdır.⁵⁶ Bu mezar taşının varlığı gayet doğaldır. Çünkü Malay Takımadaları'nın dış dünya ile ilişkisi ticaret vasıtasıyla zaten binlerce yıl önce başlamış olup Orta Doğu ile ilişkileri de milattan sonra erken bir döneme uzanmaktadır. Nitekim Malay denizcilerinin, "İpek Yolu" olarak bilinen kara veya deniz ticaret rotalarının başlangıcından önce Çin'in güneyinden Afrika ve Akdeniz'e baharatlar sunmak için denize açıldıkları bilinmektedir.⁵⁷ Dolayısıyla milattan sonra bin tarihi veya çok daha öncesinde buraya müslümanların gelmesi ve İslam'ın yayılmaya başlaması tabiidir.

Konuyu açacak olursak, Hz. Osman bin Affan döneminde Arap deniz yolculuğu gelişmeye başlamıştı. 28/649 yılından başlayarak Akdeniz'deki Doğu Roma ordularına saldırılar düzenleyen Müslümanlar, aynı zamanda yakındaki adaların birçoğunu da fethetti. Ayrıca aynı yıl donanmalar Bahreyn aracılığıyla Hindistan'a gönderildi. Emeviler ve Abbasiler döneminde ise, Müslümanların denizcilik alanındaki

⁵⁴ Helmiati, s. 3.

⁵⁵ Seyyid Farid el-Attas, "Notes on Various Theories Regarding the Islamization of The Malay Archipelago", *The Muslim World*, 75, 1985, s. 164.

⁵⁶ Farid el-Attas, s. 164. (Ayrıca bkz.; Hall, *A History of South-East Asia*, London, 1981, s. 221).

⁵⁷ Mustaqim Zarif, s. 2.

ihtiyaçlarının hızla artmasına tanık olunmuştur. İslam'ın böylece, erken dönemde ticaret yapmak için doğuya hareket eden Arap tüccarlar aracılığıyla takımadalara geldiği söylenmiştir. Zaten Araplar Seri Lankayla M.Ö. II. yüzyıldan itibaren ticarî faaliyetlere başlamış ve VII. yüzyılda aktif bir şekilde Çin ile Seri Lanka'ya ticaret yapıyorlardı. VIII. yüzyılda Çin'in Kanton kentinde çok sayıda Arap tüccar vardı. Ayrıca Çin kaynaklarında 674'te Sumatra'nın batı kıyısındaki Arap yerleşimlerinin başkanı olarak görev yapan bir Arap liderden söz edilir.⁵⁸

IX. yüzyıl ve sonrasındaki Arap tarihçi ve coğrafyacılarının yazıları, Araplar'ın Malay Takımadaları'nın büyük bir kısmını içeren Srivicaya Krallığını bildiklerini göstermektedir. Mesela, *el-Ahbâru's-Sin ve'l-Hind* adlı eser Srivicaya (Zabaj) Krallığı altında olduğu söylenen Kalah'ın⁵⁹ konumunu anlatmaktadır.⁶⁰ Yine Yâkubi (ö. 897), Malay Yarımadası'nın Kalah ile Aden arasındaki ticaret bağlantılarından bahseder.⁶¹ Dahası Yemen'deki Aden liman kentinde M.Ö. 35 yılından itibaren küçük Malay yerleşimleri görülmeye başlanmıştır.⁶² Ayrıca İbn Hurdâzbih'in (ö. 913) *Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-memâlik* adlı eserinde de Kalah'tan bahsedilmiştir.⁶³ İslam tarihçilerinden el-Mes'ûdî (ö. 956), Çin'in ortasında bulunan Kalah'ın konumunu anlatmaktadır.⁶⁴

⁵⁸ Mustaqim Zarif, s. 3. (Ayrıca bkz.; Thomas W. Arnorld, *The Preaching of Islam*, Constable & Company: London, 1913, s. 364).

⁵⁹ Pek çok araştırmacı Kalah'ın yerini tam olarak belirlemekte zorlanmaktadır. E. Renaudot onu Malabar sahilinde yerleştirirken J. G. Dermeister, Coromandel sahilinde olabileceğini düşünmektedir. M. Reinaud adın Gallen'den (Ceylon) geldiğine inanmaktadır. A. Maury aslında Malay Yarımadası'nın batı kıyısında bulunan Kedah olduğuna karar verir. W. P. Groenveldt Kalah'ı Kra Kanalı'na (Güney Burma) yerleştirmiştir. Öte yandan Paul Wheatley, Kalah'ın Mergui Yarımadası'nda olduğunu ve S. Q. Fatimi'nin Sungai Klan'ın haliçine yerleştirdiğini düşünmüştür. G. R. Tibbets ise, Kalah'ı Kataha'nın Hint Malay Krallığı ile tanımlamıştır. Arap coğrafyacıları ve tüccarları ise o yerde çok fazla kalay üretilmesi sebebiyle kalay anlamına gelen Kalah isminin verildiğini söylemişlerdir. Buna göre, Kelang (Selangor) ve Kra (Güney Burma) kaynaklarda Kalah'a atfedilen konum da olabilir. Her ne kadar Kalah'ın kimliği tartışılabilir olsa da araştırmacıların çoğunluğu Kalah'ın VIII. yüzyıldan itibaren liman ve ticaret merkezi olarak önemli roller oynayan Malay Yarımadası'nda bir mekan olduğunu düşünmüşlerdir. Paul Wheatley ise çoğu ilim adamının Kalah'ın Hindistan ile Çin arasındaki yolda önemli bir ticaret merkezi ve sulama yeri olduğu konusunda hemfikir olduklarını belirtti. (Bkz; Di Meglio, Rita Rose, "Arab Trade with Indonesia and the Malay Peninsula from the 8th to the 16th Century", (der. D. S. Richards), *Islam and the Trade of Asia*, Oxford, 1970, s. 129.

⁶⁰ Süleyman Tâjir, Abu Zayd Sîrâfi *el-Ahbâru's-Sin ve'l-Hind* (851), (İng. terc. S. Maqbul Ahmad), İndia, 1989, s. 39.

⁶¹ Yâ'kûbî, *Târihu'l-Yâ'kûbî*, (der. Matthew S. Gordon), Leiden, 2018, s. 485.

⁶² Mustaqim Zarif, s. 2.

⁶³ İbn Hurdâzbih, *Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-Memâlik* (912), (İng. terc. S. Maqbul Ahmad), İndia, 1989, s. 6.

⁶⁴ Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb ve me'âdinü'l-cevher*, (Thk. Muhammad Muhyiddin Abdul Hamid), Mısır, 1964, s. 153.

İslam kaynaklarında Kalah'ın yanında Tiyuma (Tioman Adası), Fanhang (Pahang), Lamuri (Açe), Fansur (Sumatera), Bintan vb. de belirtilmiştir.⁶⁵ X. yüzyılda (956-957) İsmail bin Hasan tarafından kaleme alınan denizcilik eserinde; Muhammed bin Şazan, Sehl bin Eban ve Leys bin Kahlan tarafından Malay Takımadaları'na yapılan seyahatlere dayanan önemli bilgiler bulunmaktadır.⁶⁶ Bu açıkça Müslümanlar'ın belirtilen yerlere tüccar, seyyah ve hatta tebliğci olarak ziyaret ettiklerini ispatlanmaktadır.

Malay Yarımadası bağlamında, Eski Kedah'ın⁶⁷ en önemli arkeolojik keşiflerinden biri çoğunlukla Çin seramiklerinden oluşan kalıntılardır.⁶⁸ Bundan başka bu bölgede, Hindistan'dan gelen cam ve boncuk keşfedilmiştir. Bunun yanı sıra Lembah Bujang'da⁶⁹ bulunan cam parçaları, dirhem sikkeleri ve Samarra çanak çömlekleri de diğer kalıntılardan bir kısmıdır. Dahası, h. 290 /m. 902 tarihine ait Tanjung Kedah'ta yer alan Aris'ta bulunan bir mezar taşı Şeyh Abdul Kadir Hüseyin Şah adlı Müslüman'a aittir. İşte bu deliller müslüman tüccarların ve vaizlerin IX. yüzyıl gibi erken bir dönemde Kedah'a ulaştıklarını ve yerleştiklerini kanıtlamaktadır.⁷⁰

Bununla beraber, İslamiyet'in Nusantara'ya gelişiyi ilgili en önemli kaynak Ebu İshak el-Makarani el-Fasi tarafından yazılan *İzharu'l-Hak fi Memleket Ferlak ve Fası* adlı bir Malay eseridir. Bu esere göre, MS. 790'da 100 Müslüman vaizi (tebliğciyi) taşıyan gemi Perlak kasabasına demir atmıştır. Bu grup Gujerat'tan gelen bir Nakhoda Khalifah (Hilafet Kaptanı) tarafından yönetiliyordu. Gemiyle gelen vaizlerden biri Ali Muhammed Cafer es-Sadık idi. Daha sonra, Ali Muhammed, Perlak Krallığı'nın prensesiyle evlenmiş ve Said Mevlana Abdul Aziz Şah adlı bir prens doğmuştur. Böylece Seyyid Mevlana Abdül Aziz Şah 840'ta Perlak Sultanlığı'nın ilk Sultanı olarak

⁶⁵ İdrisî ve Mes'ûdî'nin eserinde Fanhang'dan bahsedilirken Tiyumah ise yalnızca Mes'udi tarafından zikredilir. Lamuri, Fansur, Bintan ve diğerlerinden ise *Acâibü'l-Hint* eserinde bahsedilmektedir. (Bkz.; Wheatley, 1961, s. 228-230).

⁶⁶ Farid el-Attas, s. 164.

⁶⁷ Eski Kedah: Lembah Bujang'da II.-XIV. yüzyıl arasında var olan bir erken krallık ve liman kentidir. Kuzeyde Sala Nehri, Jeraı Dağ, Merbok Nehri Vadisi ve Çerok Tokkun bölgesini kapsar. (Bkz.; Nasha Rodziadi Khaw, "Kedah Tua: Satu Cerakinan Sumber India", *Jurnal Arkeologi Malaysia*, 30 (2), Malaysia, 2017, s. 11-19.)

⁶⁸ Azman Adam, s. 152.

⁶⁹ Lembah Bujang: Kedah'taki en eski Hint medeniyet bölgesidir. (Bkz.; <http://www.arkib.gov.my/web/guest/lembah-bujang>)

⁷⁰ Ahmad Jelani Halimi, *Sejarah dan Tamadun Bangsa Melayu*, Kuala Lumpur, 2008, s. 195.

tahta çıkmıştır. Buna göre İslamiyet resmen VIII. yüzyılın sonlarında Perlak'a gelmiş ve IX. yüzyılın ortalarında Perlak Sultanlığı'nda ilk İslam hükümeti kurulmuştur.⁷¹

Açe tarihine göre 506/1112 civarında İslamiyet Şeyh Abdullah Arif adlı bir vaiz tarafından Sumatra'ya getirilmiştir.⁷² Chau-ju-kua'nın *Chu-fan-chi* adlı eserine göre 977'de Brunei Daru's-Selam Kralı Boni tarafından Kanton'da olan bir Arab tüccar Pu Ya-Li (Abu Ali), Kadı Kasım ve Şeyh Noh (Shih Nu) elçi olarak Çin'e gönderilmiştir.⁷³ Ayrıca bu kaynakta XII. yüzyılın ortalarında Patani'den gelen bir şeyhin İslamiyet'i tanıtmak için Kelantan'a geldiği bildirilir. Çoğu araştırmacıya göre Kubang Kota⁷⁴ bölgesinde bulunan bir altın dinar, "al-Julus Kelantan 577" yazan bir arapça yazıya sahiptir. Bu tarihin, bölgede h.577/m.1181'de basılan bir dinarın tarihi olduğu varsayılmıştır.⁷⁵

1292'de Marco Polo (ö. 1324), Çin'e giderken Sumatra'yı ziyaret etmiş, Perlak olarak tanımlanan ve "Ferlec" olarak bilinen ilk limana girmiştir. Polo'ya göre bu yer, yerlilerin Müslüman olmasına vesile olan pek çok Müslüman tüccar tarafından ziyaret edilmiştir.⁷⁶ Açe'nin kuzeyinde bulunan Maliku's-Salih türbesi ise müslüman Pasai Sultanlığı'nın⁷⁷ varlığının daha net bir görüntüsünü sunar. Türbedeki yazı Maliku's-Salih'in ilk padişah olduğunu ve Ramazan 696 H/1297 M tarihinde vefat ettiğini gösterir. Barus'ta⁷⁸ Malik el-Salih'in vefatından 94 yıl önce hicri 10 Safer 602' de vefat

⁷¹ Mustaqim Zarif, s. 5. Bazı yerel araştırmacılara göre İslamiyet'in bölgeye gelişi daha erken olup Emeviler döneminde MS. 674'tedir çünkü Sumatra'nın batı kıyısındaki Arap yerleşimleri vardı. Malay bilim adamı Zainal Abidin Ahmad'a göre Srivicaya kralarından biri olan Sri İndravarvan 718 yılında İslam'ı tanımıştır. (Ayrıca bkz.; Moeflich Abdullah, *Islam dan Transformasi Masyarakat*, Indonesia, 2017, s. 122).

⁷² Seyyid Muhammed Nakib el-Attas, *Preliminary Statement on A General Theory of the Islamization of the Malay-Indonesian Archipelago*. Kuala Lumpur, 1969, s. 11

⁷³ Chau Ju Kua, *His Work on the Arab and Chinese Trade in the Twelfth and Thirteenth Century (Chu-fan-chi)*, (İng. terc. Friedrich Hirth, W. W. Rockhill), St Petersburg, 1912, s. 157-159.

⁷⁴ Kubang Kota: Endonezya'nın Sumatera Barat'ta bulunur.

⁷⁵ İsmail Awang, "Sejarah Masuknya al-Quran ke Kelantan" (der. Nik Mohammad Nik Salleh), *Warisan Kelantan V* (Monograf), Kelantan, 1986, s. 78.

⁷⁶ Hall, *A History of South-East Asia*, London, 1981, s. 221.

⁷⁷ Pasai Sultanlığı: yüzyıllar arasında Açe'nin kuzey kıyısında bulunan Malay Takımadaları'ndaki en eski İslam sultanlıklarından biriydi.

⁷⁸ Barus: VII. yüzyılda Endonezya'daki ilk İslam şehri olduğuna inanılan Sumatra Utara'da bulundu. (Bkz. Rusman Siregar, "Barus, Kota Islam Pertama di Indonesia", 20 Ekim 2017. <https://daerah.sindonews.com/read/1249657/29/barus-kota-islam-pertama-di-indonesia-1508342903>).

eden Tuhaf Amisuri adlı bir kadının mezarı bulunmuştur.⁷⁹ Bu bilgiler ve kayıtların yanında Malay Yarımadası'nın en azından bir kısmının İslam'a girdiğine dair bir bulgu Terengganu'da 1303 tarihli bir kayıta bulunmuştur. Bu kayıta, Terengganu'daki İslam hukuku ile ilgili hükümler vardır. Daha sonra, Malaka Sultanlığı'nın kuruluş ve yükselişiyle İslam çok kuvvetli bir şekilde bölgede yayılmaya devam etmiştir.⁸⁰

⁷⁹ Hassan Muarif Ambary, “Dinamika Sejarah dan Sosialisasi Islam di Asia Tenggara Abad 11 M – 17 M”, *Kongres Nasional Sejarah*, Indonesia, 1996, s. 21.

⁸⁰ Farid el-Attas, s. 165.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALAKA’NIN COĞRAFİ YAPISI

I. MALAY YARIMADASI VE SINIRLARI

Malay Yarımadası yerliler tarafından “Malay Toprağı” anlamına gelen “Tanah Melayu” olarak adlandırılmıştır.⁸¹ Genellikle Malay, Siyam dilinde “khek” ve Birmanyalılar tarafından “Masso” olarak isimlendirilmiştir.⁸² Avrupalılar ise bu yarımadaı “Malay Chersonese” yani “Malaka Yarımadası” olarak adlandırmıştır.⁸³ Erken tarihi dönemde bu yarımada da altın büyük ekonomik değer taşıdığından Malay Yarımadası “Golden Chersonese” yani “Altın Yarımadası” olarak bilinmiştir.⁸⁴ Klaudios Ptolemaios’un (ö. 170) topladığı verilerden yola çıkarak *Geography* adlı eserinde değindiği Golden Chersonese’in Malay Yarımadası olduğu açıktır.⁸⁵

Günümüz Malezya Yarımadası, Malay Yarımadası’nın güney yarısını kaplar ve Doğu Malezya (Borneo) Güney Çin Denizi ile ayrılır.⁸⁶ Malaka şehri ise Malay Yarımadası’nın güney kıyısında yer almaktadır. Ptolemaios’a göre yarımada, Junk Ceylon’dan (Puket Adası) başlar.⁸⁷ Allan M. Skinners, Malay Yarımadası’nın Kra Kanalı ile bağlanan İndo-Çin büyük yarımada bölgesinin en güney ucunda olduğunu belirtirken⁸⁸ Rolland Bradell (ö. 1966) ise Malay Yarımadası’nın Kra Kanalı’nın 10° kuzeyinden başladığını söylemiştir. Ancak aynı araştırmacı, birçok araştırmacının yarımadanın, Tenasserim’i de kapsayan 13°14’ kuzey enlemine kadar gittiğini söylemektedir. Peter James Begbie (ö. 1864), Malay Yarımadası’nın coğrafi sınırının 8°27’ kuzey enlemi içinde olduğunu belirtmiştir. Horsburgh ise yarımadaı komşu Junk

⁸¹ Skinner, *Geography of The Malay Peninsula*, I, Singapur, 1884, s. 1. (Ayrıca bkz. Winstedt, *Malaya and Its History*, London, 1933, s. 8).

⁸² Alfred Radford Symonds, *An Introduction to the Geography and History of India and The Countries Adjacent*, 1843, s. 363.

⁸³ Winstedt, *Malaya and Its History*, London, 1933, s. 8.

⁸⁴ Michel Jacq-Hergoualc’h, *The Malay Peninsula: Crossroads of the Maritime Silk Road*, (Ing. terc. Victoria Hobson), Netherlands, 2002, s. 66.

⁸⁵ Roland Braddell, “Notes on Ancient Times in Malaya”, *JMBRAS*, XXII/I, Mart 1949, Singapur, s. 1. Yunanca “kuru” anlamına gelen *chersos* ve “adalar” anlamına gelen *nesos* kelimelerinin birleşmesiyle “Chersonese” oluşmaktadır. (Bkz.; Paul Wheatley, “The Golden Chersonese” *Transactions and Papers (Institute of British Geographers)*, Nu. 21, 1955, s. 61–78. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/621273).

⁸⁶ “Peninsular Malaysia”, *Encyclopaedia Britannica*, 20 Aralık 2011, <https://www.britannica.com/place/Peninsular-Malaysia>.

⁸⁷ Roland, s. 2.

⁸⁸ Skinner, s. 1.

Ceylon adası'nın en kuzey noktasına karşılık gelen 8°09' enlemine konumlandırmıştır.⁸⁹ Ayrıca yarımada, Kra kanalı güneyinden Kap Piai'ye 600 mil kadar uzanmaktadır ve Sumatra'nın kuzey ucuna paralel bir yapı arz etmektedir.⁹⁰ Paul Wheatley ise Malay Yarımadası'nı, Asya kıtasının ekvatora bakan güneydoğu yönünden bin mil kadar uzanan bir toprak parçası olarak tanımlamıştır. Böylece yarımada Güney Çin Denizi'ni Bengal Körfezi'nden ayırır.⁹¹ Sonuç olarak Malay Yarımadası, kuzeybatıda Hint Okyanusu'nun Andaman Denizi, güneybatıda Malaka Boğazı, güneyde Singapur Boğazı, güneydoğuda Çin Denizi ve en kuzeyinde ise Tayland Körfezi ile çevrilidir. Yarımada'nın kuzey sınırı, Burma'nın (Myanmar) güneyindedir. Kra Kanalı'ndan 3° boylamda 40 mil yukarıya ya da Dinding ile Terengganu arasında 200 mile kadar genişleyip ve tekrar Johor'da 100 milden az bir ortalama genişliğe kadar daralmaktadır. Bu sahil boyunca uzanan bütün yarımada'nın alanı 70,000 mil kareden fazla alanı kapsamaktadır.⁹²

Malay Yarımadası esas olarak yarımada boyunca birbirine bağlanan sıradağlardan oluşmaktadır. Bu sıradağlar yarımada'nın Doğu ve Batı'sını çevreleyen denizlere akan nehirler arasında su ayırım hattı oluşturmaktadır.⁹³ Aslında Malay Yarımadası, Asya Kıtası'nın güneydoğu kesiminde Himalaya Dağları oluşum çizgisine doğrudan bağlı bir Sunda sahanlığından oluşan grubun parçasıdır. Doğuda Çin Denizi'ne uzanıp Çin'in güneyinde yer alan Nanling sıradağlarının uzantısını oluşturmaktadır.⁹⁴ Malay Yarımadası'nın omurgasını oluşturan dokuz sıradağ ise *Tenasserim* sıradağı, *Nakhon Si Thammarat* sıradağı, *Kedah-Singgora* sıradağı, *Bintang* sıradağı, *Kledang* sıradağı, *Ana* sıradağı, *Benom Dağı* sıradağı, *Tahan* sıradağı ve *Doğu* sıradağı'dır.⁹⁵ Bu yarımada'nın kıyıları çoğunlukla düz, bataklık ve verimsizdir. İç

⁸⁹ Peter James Begbie, *The Malayan Peninsula*, India, 1834, s. 1.

⁹⁰ Skinner, s. 1.

⁹¹ Paul Wheatley, *Impressions of the Malay Peninsula in Ancient Times*, Singapur, 1964, s. 1.

⁹² Skinner, s. 1.

⁹³ Skinner, s. 2.

⁹⁴ Jacq-Hergoualc'h, s. 4.

⁹⁵ Jacq-Hergoualc'h, s. 8.

tarafları ise ormanlarla kaplıdır. Sonsuz yeşillikle kaplı ormanlar, ödağacı, sandal ağacı ve tarçın türlerini içerir. Hava sürekli sayısız çiçek türünün kokusu ile dopdoludur.⁹⁶

Malezya Yarımadası üzerinde Perlis, Kedah, Penang, Perak, Selangor, Kuala Lumpur, Malaka, Johor, Negeri Sembilan, Pahang, Terengganu ve Kelantan'dan oluşan on bir eyalet yer almaktadır. 1963 yılında kurulan Malezya Federasyonu'na bağlı bir eyalet olan ve yarımadaının güney ucuna yakın bir mesafede yer alan Singapur adası ise 1965 yılında ayrılarak bağımsız bir devlet olmuştur. Borneo adası üzerinde yer alan Sabah ve Saravak eyaletleri federasyona 1963 yılında katılmıştır.⁹⁷ Devletin nüfusu, farklı köken ve dinlere mensup topluluklardan meydana gelen karışık bir etnik yapıya sahiptir. Malezya; Malay, Çinli, Hintli, Dayaklar,⁹⁸ Kadazanlar⁹⁹ gibi diğer yerli gruplar ve yabancı etnik kimliklerden oluşur.¹⁰⁰ Malay Yarımadası ve Malezya, yerleşik nüfusu yüzyıllardan beri Malay dili konuşan ve Malay ırkına mensup insanlardan meydana gelen bir ülkedir. Öteden beri Malay ırkına mensup insanlar arasında ortak dil olan Malay dili aynı zamanda farklı etnik grupları da birbirine bağlayan en önemli unsurdur.¹⁰¹ Devletin resmi dini İslam olup bütün Malaylar Müslümandır. Bundan dolayı Malay olmak Müslüman olmakla özdeş hale gelmiştir. Müslümanların çoğu Sünni'dir ve Şafii mezhebine bağlıdır. Diğer etnik gruplar çoğunlukla Hristiyan, Budist ve Hindulardan oluşmaktadır.¹⁰²

Malay Yarımadası'nda, M.S. II. ve III. yüzyıllardan itibaren Malay kökenli bazı küçük Hindu krallıklarının bulunduğu ve bunların VII. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar bütün bölgenin deniz ticaretini denetimi altında bulunduran Srivicaya İmparatorluğu'na

⁹⁶ S. G. Goodrich, *Modern History: From the Fall of Rome AD 476 to the Present Time*, Morton and Griswold, 1848, s. 79-80. (Ayrıca bkz. S.G. Goodrich, *History of All Nations*, Boston, 1851, s. 553-554=.

⁹⁷ İsmail Hakkı Göksoy, "Malezya'da İslamiyet", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, Isparta, 1995, s. 193-252.

⁹⁸ Dayak, çoğu geleneksel olarak büyük nehirlerin kıyılarında yaşayan Borneo (Sabah ve Saravak) yerlileridir. (Bkz; <https://www.britannica.com/topic/Dayak>).

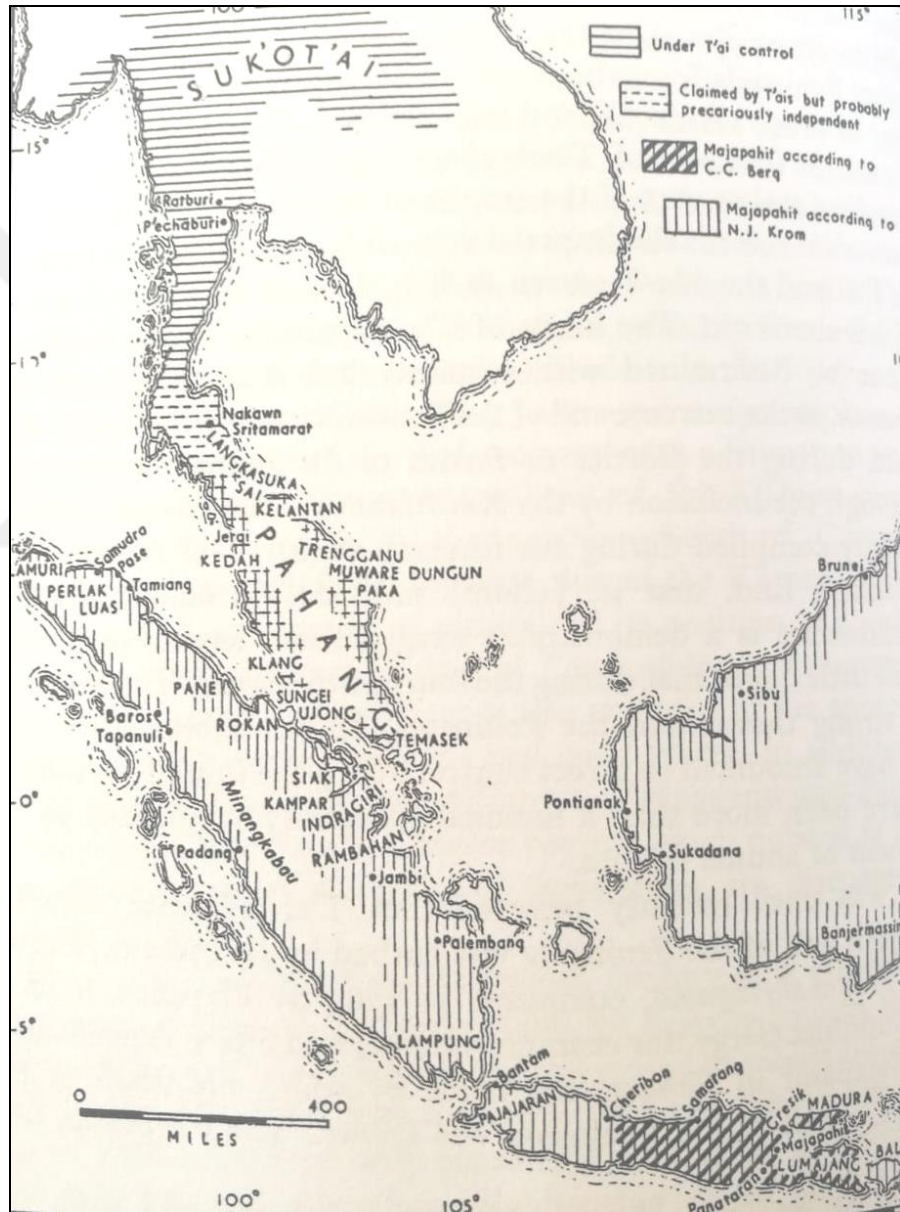
⁹⁹ Kadazan: Sabah'taki Borneo adasının kuzeydoğu ucunda bulunan en büyük yerli etnik gruptur. (Bkz; <https://www.britannica.com/topic/Kadazan-people>).

¹⁰⁰ "Malay Peninsula", *E. J. Brill's: The Encyclopedia of Islam*, VI, Leiden, 1991, s. 232.

¹⁰¹ C. Otto Blagden, (1864-1949), "Siam and The Malay Peninsula", *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, London, Ocak 1906, s. 107-119.

¹⁰² "Malay Peninsula", *E. J. Brill's: The Encyclopedia of Islam*, 232.

bağlı oldukları bilinmektedir.¹⁰³ 1400 yıllarında Malay Yarımadası birkaç küçük eyalete bölünmüştür. Kuzeyindeki eyaletler Siyam'ın Ayudhya Krallığı altındayken Siyam'ın kendisi Çin hakimiyeti altındaydı. XIV. yüzyılın sonlarında Malay Yarımadası'na kaçak olarak gelen ve Paramesvara olarak bilinen Palembanlı bir prens yarımadaı Sumatra'dan ayıran boğazın en dar yerinde denize dökülen Malaka nehrinin ağzına bu adla anılacak olan yeni bir şehir kurmuş ve Malaka Krallığı'nın ilk kralı olmuştur.

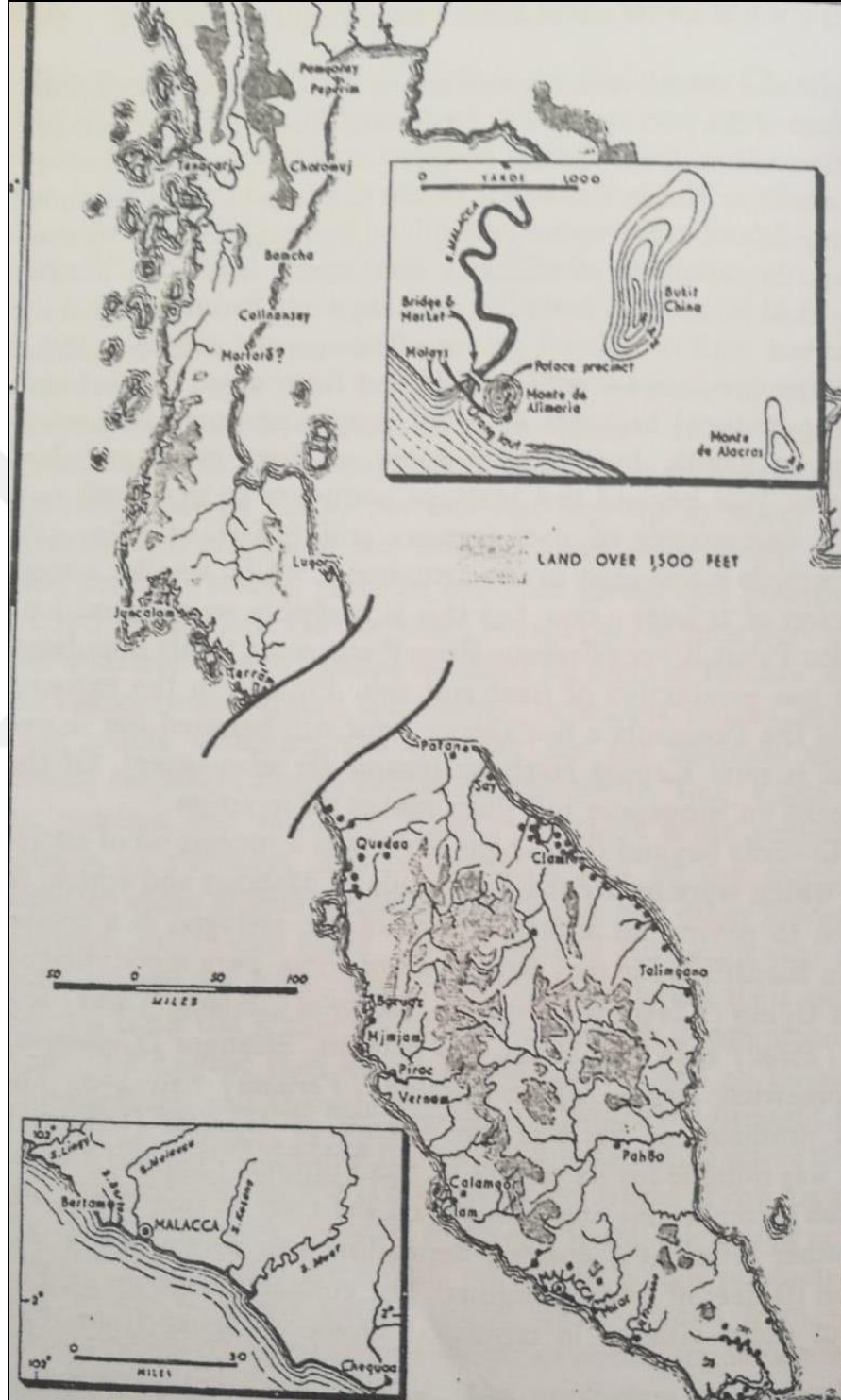

Harita 2 XIV. Yüzyılda Malay Yarımadası.¹⁰⁴

¹⁰³ İsmail Hakkı Göksoy, "Malezya", *DİA*, XXVII, Ankara, 2003, s. 488.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/malezya>.

¹⁰⁴ Wheatley, *The Golden Khersonese*, s. 302.

II. MALAKA VE ÇEVRESİ

Harita 3 XV. Yüzyılda Malay Yarımadası.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Wheatley, s. 318.

Malay Krallıkları dönemindeki Malay Yarımadası'nın en önemli şehirlerinden biri olan Malaka, eski zamanlardan beri bölge içinde büyük bir önem arz etmektedir. Bu şehrin üzerinde kurulmuş olduğu Malaka Boğazı'nın özellikle XV. yüzyılda bir ticaret yolu olarak önemi artmıştır.¹⁰⁸ Tom Pires (ö. 1540) Malaka'nın bir ticaret merkezi olarak öneminden bahsederken “*Malaka'nın hakimi olan kimsenin elleri, Venedik'in boğazı/gırtlığı üzerinde olur*” demiştir.¹⁰⁹ XI. ile XIV. yüzyıl boyunca Endonezya'daki Bentan, Singapur, Macapahit ve Siyam Krallıkları sürekli olarak bu boğaz üzerinde kurulmuştur. 1400 yılında kurulan Malaka Sultanlığı da 1511 yılında Portekizliler'in bölgeyi işgaline kadar boğaza hükmetmiştir.¹¹⁰

Bugün olduğu gibi o gün Malaka, Malay Yarımadası'nın güneybatı sahilinde başkent Kuala Lumpur'dan Singapur yönünde güneydoğuya giden anayolun orta kesimlerinde ve adını aldığı Malaka Nehri'nin ağzında bulunmaktaydı.¹¹¹ Bugün burası Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'a 152 km uzaklıktadır.¹¹² O tarihlerde yüce sıradağlar boyunca yer alan geniş ormanlar ve etrafının bataklıklar ile örtülmüş olması, şehrin içine nüfuz etmeyi zorlaştırıyordu.¹¹³ Malaka, Malay Yarımadası sahilinde 2°20' kuzey enlemleri ve 102°20' doğu boylamları arasında yer almaktadır.¹¹⁴

Malaka'nın batı sınırı Malaka Nehri kenarında bulunan yerleşim yeri Upoh tarafında denize karışan bir nehir olan Kuala Linggi¹¹⁵ ile bitmekteydi. Malaka'nın doğu sınırı Bandar Hilir¹¹⁶ tarafında bulunan Kuala Kesang'dı¹¹⁷. Malaka Kalesi'nden Kuala

¹⁰⁸ Barbara Watson Andaya ve Leonard Y. Andaya, *A History of Malaysia*, London 1982, s. 40.

¹⁰⁹ Tom Pires, *The Suma Oriental*, (der.) Armando Cortesao, New Delhi, 2005, II, 287.

¹¹⁰ Ahmad Dahlan, *Sejarah Melayu*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur 2017, s. 116-118.

¹¹¹ Göksoy, “Malaka”, *DİA*, XXVII, Ankara, 2003, s. 466, <https://islamansiklopedisi.org.tr/malaka>

¹¹² Barbara Watson Andaya, “Malacca”, *Encyclopedia of Islam*, VI, Leiden, 1991, s. 207.

¹¹³ G. N. Wright, *New and Comprehensive Gazetteer*, IV, London, 1834, s. 130.

¹¹⁴ François Valentijn, “Valentyn's Description on Malacca” (1726), (Ing. Terc. Müller), *Journal of Straits Branch of Royal Asiatic Society (JBRAS)*, XIII, Haziran 1884, s. 49. C. O. Blagden'e göre ise Malaka 2°11' kuzey enlemleri ve 102°15' doğu boylamları arasında yer almaktadır. (Bkz.; C. O. Blagden, “Malacca”, *First Encyclopedia of Islam (1913-1936)*, V, Leiden, 1987, s. 186).

¹¹⁵ Kuala Linggi: Negeri Sembilan ve Malaka sınırında yer almaktadır. *Kuala* ise iki akarsuyun birleştiği yer anlamına gelmektedir. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 259.)

¹¹⁶ *Iler* olarak da adlandırılmış ve Eredia'ya göre bugün Bandar Hilir olarak bilinen Malaka'nın surlarının dışında bir köydü. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 259.)

¹¹⁷ Kuala Kesang: Malaka yerleşimi ve Cohor arasındaki doğu sınırını oluşturur. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 259.)

Linggi nehrinin ağzına olan uzaklık yaklaşık 4 lig¹¹⁸ (16,92 km) idi. Kale'den Kuala Kesang'a ise yaklaşık üç lig (12,69 km) mesafe bulunmaktaydı.¹¹⁹ Çinli seyyah Fei-Hsin, muson rüzgarları ile Palembang'dan Malaka'ya sekiz gün içinde deniz yoluyla ulaşılabilirdiğini belirtmiştir.¹²⁰ Müellif Ma Huan (ö. 1460) da Çampa'dan (Orta Vietnam) güneye doğru giden bir gemi ile orta hızda bir rüzgarda sekiz gün boyunca seyahat edildiğinde Lung-ya Boğazı'na (Singapur'un ana boğazı), oradan da kuzeye doğru iki gün seyahat edildiğinde Malaka'ya ulaşıldığını ifade etmiştir.¹²¹

Valentyn'in (ö. 1727) tanımlamasına göre, Malaka'ya ait arazi topraklarının uzunluğu 30 mil ve genişliği 10 mil kadardır.¹²² Malaka Sultanlığı *timah* denilen, kalayın üretildiği topraklara sahip olan Kuala Linggi'den Kedah'a kadar hakim idi. Kalay topraklarından biri Sungai Ujong idi. Bu toprak bir vali tarafından yönetilmekteydi ve bu vali Malaka'nın eski sultanına yılda 4000 *kaleng*¹²³ vergi vermekteydi. Kalaya sahip olan bir başka yer ise aynı miktarı Malaka sultanına ödeyen Klang adında bir yerleşim yeri idi. Bunun dışında, başka bir nehirde yer alan Selangor adındaki yerleşim yeri de Malaka'ya yıllık 6000 *kaleng* vergi ödemekteydi. Diğer bir yerleşim yeri ise Klang ve Sungai Ujong ile aynı miktarda ödeme yapan Bernam idi. Diğerlerinden daha fazla kalay içeren bir başka yer ise Dinding olarak adlandırılan yerleşim yeri idi. Dinding, daha büyük ve diğer topraklardan iki kat fazla değere sahip olduğundan Malaka'ya yıllık 8,000 *kaleng* vergi ödemekteydi. Bunun yanısıra iki köye sahip olan Beruas da Malaka'ya aitti. Bu topraklarda yaşayanlar Malaka'ya yıllık 6,000 *kaleng* vergi ödeyen Malaylardı. Perak adlı bir yerleşim yeri de Malaka'ya 4,000 *kaleng* vergi ödüyordu. Peraklılar aynı zamanda Malaka'ya ticaret yapmak için kalay, pirinç, tavuk, kuzu ve şeker kamışı gibi ürünler getirirlerdi.¹²⁴

¹¹⁸ Lig (League): 2,4 ila 4,6 mil (3,9 ila 7,4 km) arasında değişen çeşitli Avrupa ölçü birimlerinden birisi idi. İspanyollar tarafından Amerikan Güneybatı bölgelerinin ilk keşiflerinde yaklaşık 2,63 mil (4,23 km) 1 kara ligi olarak kullanılmıştır. (Bkz. "League", *Encyclopaedia Britannica*, 20 Temmuz 1998, <https://www.britannica.com/science/league-measurement>. Erişim tarih 19 Aralık 2019.

¹¹⁹ Pires, *The Suma Oriental*, s. 259-260.

¹²⁰ Paul Wheatley, *The Golden Khersonese*, 1961, Kuala Lumpur, s. 325.

¹²¹ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan* (1433), (İng. terc. Feng Cheng-Chün), (der.) J.V.G. Mills, Cambridge, 1970, s. 109.

¹²² Valentyn, "Valentyn's Description on Malacca", s. 50.

¹²³ Kaleng: ya da İngilizcesi *Calain*, kalaydan üretilen bir para birimiydi.

¹²⁴ Pires, *The Suma Oriental*, s. 261.

Bu bölgede Malaka'dan sonraki en önemli şehir Muar'dı. Güzel bir nehre ve verimli çiftliklere sahip olan Muar yeteri kadar pirinç ve bol miktarda yiyecek üreten bir şehir idi. Ayrıca gemilerin girebileceği birçok iskeleye sahipti. Bunun yanında bol miktarda meyve ve balığa, ayrıca güzel ahşaplara sahipti. Yapılmış olan eski anlaşmalara göre burasının Kampar Krallarına¹²⁵ ait olduğu söylenmektedir. Buradan sonra, birkaç Orang Selat¹²⁶ köyü bulunan Singapur kanalı yer alırdı. Tüm bu bölgeler Malaka'ya ödeme yaparken Sultan Muhammed Şah'ın (1424-1444) dönemine kadar Malaka da hakimiyeti altında olduğu Siyam Krallığı'na haraç olarak yıllık 40 *tahil*¹²⁷ altın ödüyordu.¹²⁸

Yazar Ma Huan (ö. 1460) eserinde, oldukça büyük bir nehrin (Malaka Nehri) denize katılmadan önce sultanın sarayı önünden aktığından bahsetmiştir. Sultan, nehrin üzerine bir ahşap köprü yaptırmış, bu köprü üzerinde her türlü malın satışı için yirmiden fazla dükkan inşa ettirmiştir.¹²⁹

Malaka yüksek sıcaklık ve yoğun yağışla öne çıkan nemli ekvatorial bir iklime sahiptir. Yüzyıllar boyunca seyyahlar Malaka'nın iklimi hakkında yaklaşık 18°C ile 26°C arasında değişen farklı sıcaklık değerleri kaydetmişlerdir. 1598'de Jan van Linschoten (ö. 1611),¹³⁰ Malaka'yı bataklık bir alan olarak tanımlamıştır. Ayrıca Ma Huan (ö. 1460), Malaka'nın gündüzleri sıcak, geceleri ise soğuk olduğunu belirtmiştir.¹³¹ Öte yandan Eredia (ö. 1623), Malaka'nın havasının çok temiz ve sağlıklı olduğunu söylemiştir.¹³² Yani Malaka'nın sıcak ve nemli bir iklime sahip olsa da insan sağlığının ve hayatının korunması için en uygun ve en temiz iklim olduğunu

¹²⁵ Kampar: Riau Yarımadası'nda bulunan İslam hükümetlerinden biriydi. (Bkz.; Hall, *History of Southeast Asia*, Macmillan Press: London, 1981, s. 229).

¹²⁶ Orang Selat: ya da İngilizcesi *Celates*, Malaka Boğazı yakınlarda yaşamış olan ve *Orang Laut* olarak bilinen bir topluluktur. (Barnard, Timothy P., "Celates, Rayat-Laut, Pirates: The Orang Laut and Their Decline in History." *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, LXXX, 2007, s. 33 (33-49). *JSTOR*, www.jstor.org/stable/41493695. Erişim tarih 5 Haziran 2020).

¹²⁷ Tahil: ya da *tael*, Çin'de para birimi olarak uzun süre kullanılan bir ağırlık birimidir. Gümüşe uygulandığında çoğunlukla 1.3 ons gümüş ile eşdeğerdir. (Bkz.; <https://www.britannica.com/topic/tael>)

¹²⁸ Pires, *The Suma Oriental*, s. 261.

¹²⁹ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 109.

¹³⁰ Jan van Linschoten: Goa'da (Hindistan) hizmet veren, Willem Barents ile denize açılan ve Asya ticaret yollarının etkili bir tanımını yazan Hollandalı bir gezgindi.

¹³¹ Ma Huan, *Ying-Yai Sheng-Lan*, s. 109.

¹³² Eredia, Manuel Godinho, "Description of Malacca, Meridional India, and Cathay (1613)", (der.) J. V. Mills, *JMBRAS*, VIII, Singapur, 1931, s. 45.

belirtmiştir. Bu nem, ısıyı öldüren yağmur bulutlarını meydana getiren buhar ve gaz oluşumuna neden olmaktadır. Eredia, Malaka'nın yıl boyunca yağmur ve sağanak yağış gördüğünü de belirtmiştir. En büyük yağışlar düşük gündönümlerinde Haziran ve Aralık aylarında görülmekte, yüksek sıcaklık ise yüksek gündönümlerde Mart ve Eylül aylarında meydana gelmektedir. Dahası, Malaka'da en uzun gün 12 saat 6 dakika olduğundan gece ile gündüz hemen hemen eşit bir uzunluğa sahiptir.¹³³

Bunların yanında Pires (ö. 1540) Malaka'yı, güzel orkide ağaçları ve gölgeleriyle, çeşitli meyveleriyle ve büyümlü tepelerden gelen bol miktarda taze sularıyla; tazeliğin, doğurganlığın ve bu kadar güzel bir yaşamın sürüldüğü topraklardaki büyük bir mutluluk olarak tanımlar.¹³⁴ Malaka'nın kurulduğu yeri düz bir mekan olarak tanımlayan Eredia (ö. 1623) ise, dağlarının tamamen çiçeklerle, kafur, ejderha kanı ağaçları gibi yeşil şifalı ağaçlar ve diğer aromatik bitkilerle kaplı olduğundan, özellikle, kauçuk ve yağ veren çok sayıda ağacın varlığından, ayrıca *durian*,¹³⁵ *mangostan*,¹³⁶ *rambai*, *rambutan*, *cempedak* ve diğer lezzetli meyveler ve bakımlı meyve bahçelerine sahip olduğundan bahseder. Ayrıca o, büyük kereste ağaçlarından oluşan ormanların, maymunlar gibi her türlü hayvana ve kuşlara ev sahipliği yaptığını söyler.¹³⁷ Bunun yanında kestane ağaçları ve Portekiz meyvelerinden çok farklı meyveler de bulunmaktadır.¹³⁸

Kaynaklardan o dönem Malaka'da eşek ve atın olmadığı, deniz kıyılarında kaplumbağa ve timsahların olduğu anlaşılmaktadır. Dağlarda ise Çin'de bulunandan

¹³³ Eredia, "Description of Malacca", s. 45-46.

¹³⁴ Pires, *The Suma Oriental*, s. 236.

¹³⁵ Durian: Eredia durian'ı çok uzun boylu bir ağaçtan elde edilen büyük bir meyve olarak betimler. Meyve yuvarlak bir kafaya benzer ve etrafı yeşil piramidal hıyarlarla kaplıdır. Olgunlaştığında sararır, dışı çok dikenlidir ve portakal gibi bölümlere ayrılır. Bu bölmeler içinde meyve maddesi topraklar bulunur. Her bir topağın içine gizlenmiş tohumlar tatlı ve lezzetlidir. (Bkz.; Eredia, "Description of Malacca", s. 26). Portekizli kaynaklar ise Durian'ı enginar şeklinde ve büyük bir ağaçkavunu büyüklüğünde bir meyve olarak tanımlar. (Bkz.; Pintado, "Doc 3: Chronicle of the Discovery and Conquest of India by The Portuguese", s. 85, 117). Malay Yarımadası'nın yerli meyvesidir. Aynı zamanda Tayland, Filipinler ve Endonezya'da yaygın olarak yetiştirilmektedir. Bu meyve yuvarlak şekilli, dış deri açık yeşil-kahverengidir. Meyve kabuğu 1-2 cm uzunluğunda altıgen dikenlerle kaplıdır ve çok serttir. (Bkz.; R. Bhat, G. Paliyath, s. 140).

¹³⁶ Mangosteen: kalın kabuklu, portakal gibi yuvarlak meyve veren orta boy bir ağaçtır. İçinde sarımsak başının karanfilleri şeklinde şekillenmiş tatlı sulu kısımlar vardır. (Bkz.; Eredia, "Description of Malacca", s. 26).

¹³⁷ Eredia, "Description of Malacca", s. 22.

¹³⁸ Pintado, "Doc 3: Chronicle of the Discovery and Conquest of India by The Portuguese", s. 85

daha küçük olan sarı kaplanla birlikte siyah ve koyu renkli lekeleri olan diğer bir sarı kaplan (leopar) da bulunmaktadır.¹³⁹ Eredia, (ö. 1623) Malaka'da fil, gergedan, tapir, kaplan, yılan ve çok sayıda kurt gibi hayvanların da bulunduğunu belirtir. Dahası, kazlar, ördekler, kümes hayvanları ve çok sayıda tavus kuşu da vardır.¹⁴⁰ Dolayısıyla Malaka'nın kaplan, fil, yaban domuzu ve maymun gibi bir çok kara hayvanı ve pekçok kuş türüne ev sahipliği yaptığı söylenir.¹⁴¹

III.MALAKA ŞEHİRİ

A. Şehrin Kuruluşu

Malaka (Melaka) lafzının kökeni hakkında birtakım farklı rivayetler bulunmaktadır. Batı dillerinde “Malacca” şeklinde yazılırken günümüzde Malayca dilinde “Melaka” olarak telaffuz edilmektedir. Ayrıca Malaka, Malay Yarımadası ile Sumatra Adası arasında bulunan Malaka Boğazı adı verilen bir boğazın adıyla eş anlamlıdır. Malaka isminin kelime kökeni tarihçiler ve etimologlar tarafından tartışılmış ancak çoğu şehrin, Malayca’da *Pokok Melaka*¹⁴² denilen bir ağaçtan türetildiğini kabul etmiştir.¹⁴³ *Sulâlatu’s-Salâtin*’de Malaka Sultanlığı’nı kuran Paramesvara, Sungai Ujong’a bir bakan yerleştirip döndükten sonra Bertam Nehri’ne (Malaka Nehri) gitmiştir. Avlanmaya giderken bir ağacın gölgesi altında durmuş ve köpeklerinin kabuklu beyaz bir deniz hayvanı tarafından saldırıya uğradığını görmüştür. Bu sebeple, *Sulâlatu’s-Salâtin*’e göre bu toprak parçasına Paramesvara o sırada altında durduğu ağacın (Pokok Melaka) ismini vermiştir.¹⁴⁴ Ayrıca Ma Huan’a (ö. 1460) göre, Amiral Cheng Ho 1408’de Malaka’yı ziyaret ettiğinde o bu toprakları şehir düzeyine yükseltmiş ve şehir *Man-la-chia* olarak adlandırılmıştır.¹⁴⁵ Malaka Portekizler tarafından Cainoes, Albuquerque ve St Francis Xavier’in anılarında ise ‘Meşhur’ anlamına gelen *La Famosa* olarak bilinir.¹⁴⁶

¹³⁹ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 110.

¹⁴⁰ Eredia, “Description of Malacca”, s. 27.

¹⁴¹ Ramsay, *Universal History Americanised*, II, s. 334.

¹⁴² Melaka: Asam Cava denilen bir meyvası olan ve Sanskritçe *Amlaka* (Artocarpus Lakuca) adında bir ağaçtan türetilmiştir. (Bkz.; Monier-Williams, *A Sanscrit-English Dictionary*, ABD, 1999, s. 84.)

¹⁴³ Sarnia Hayes Hoyt, *Old Malacca*, Kuala Lumpur, 1993, s. 1.

¹⁴⁴ *Sulâlatu’s-Salâtin*, s. 96.

¹⁴⁵ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 109.

¹⁴⁶ R. J. Wilkinson, “The Malacca Sultanate”, *JBRAS*, London, 1912, s. 67.

Ayrıca Malaka kelimesinin Arapça’da tüm ticarî işlerin toplanması veya toplanma yeri anlamına gelen *malakat* kelimesinden türetildiği söylenmektedir. Çünkü Malaka şehrinin Malaka Sultanlığı döneminde liman ve uluslararası ticaret merkezi olarak önemli bir rol üstlenmesi nedeniyle adının *malakat* kelimesinden alındığına inanılmıştır.¹⁴⁷ Albuquerque’nın *The Commentaries of the Great Afonso* adlı eserinde ise Paramesvara’nın kendi dilinde kaçak bir Palembanglı’yı “Malayo” olarak adlandırdığından bu şehre “Melaka” isminin verildiği söylenmiştir. Yani diğer bir ifade ile Paramesvara’nın kendisi Palembang’den Malaka’ya kaçak olarak geldiğinden buraya bu ismi vermiştir.¹⁴⁸

Manuel Godinho de Eredia’ya (ö. 1623) göre ise Malaka, *Aerlele* adlı bir nehrin kıyısında büyüyen *Myrobalans* olarak adlandırılan bir ağacın meyvesi anlamındadır. Nehir, Bukit Cina tepesinden akıp, Ujong Tanah kıyısından denize dökülmüştür. Paramesvara bu su yolunun güneydoğusunda Malaka şehrini kurmuştur.¹⁴⁹ XV. yüzyılda hem imparatorluk merkezi hem de doğu denizlerinde çok sayıda adanın kendisine bağlı olduğu Malaka şehri kurulmuştur. Aynı zamanda kendi gemileriyle ticaret yapan bu imparatorluk, topraklarını genişletip Portekiz sömürgeciliğine kadar Asya’da muhteşem bir rol oynamıştır.¹⁵⁰

Malaka kurulduğunda Cava’da Bataratamurel adında bir kral vardı. Bataratamurel’e bağımlı bir ülke olan Palembang’da da Paramesvara¹⁵¹ adıyla bir Hindu kral hüküm sürüyordu.¹⁵² Aralarında pek çok anlaşmazlık olduğu için Paramesvara’nın Bataratamurel’in kızlarından biriyle evlenmesi ve Cava kralına belirli bir haraç ödemesi kararı alınmıştı.¹⁵³ Ne yazık ki, daha sonra Paramesvara verdiği sözde durmadı ve kayınpederine ödemesi gereken haracı ödemedi. Ardından bazı akrabalarıyla işbirliği yaparak Bataratamurel’e karşı ayaklandı.¹⁵⁴

¹⁴⁷ *Sulâlatu’s-Salâtin*, s. 109. (Ayrıca bkz.; Albuquerque, *The Commentaries of the Great Afonso Dalboquerque*, (Ing. terc. Walter de Gray Birch), III, London, 2010, s. 77)

¹⁴⁸ Alfonso de Albuquerque, *The Commentaries of the Great Afonso Dalboquerque*, III, London, 2010, s. 76. (Ayrıca bkz.; Pires, *the Suma Oriental*, s. 234).

¹⁴⁹ Eredia, “Eredia’s Description of Malacca”, s. 16.

¹⁵⁰ Wright, s. 130.

¹⁵¹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 72-73. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 230).

¹⁵² Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 230.

¹⁵³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 73.

¹⁵⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 231.

Bataratamurel, Paramesvara'nın haraç ödemek istemediğini ve kendisine isyan ettiğini duyunca onun üzerine büyük bir ordu ile yürüyüp krallığını elinden aldı. Bataratamurel ordusu ile Palembang'ın yanında bulunan Banka Adası'na gitti ve orayı tahrip edip orada bulunan tüm Palembang halkını öldürdü. Bunun üzerine kayınpederinin eline düşeceğinden korkan Paramesvara eşi, çocukları, köleleri ve binlerce askeri ile kaçarken Singapur'a geldi.¹⁵⁵ Paramesvara Singapur limanına gelince Singapur hükümdarı Tamagi¹⁵⁶ onu evine davet etti ve cömertçe misafir etti. Ancak Paramesvara, bölgedeki toprağın zenginliğine duyduğu tamahtan dolayı oraya geldikten sekiz gün sonra hükümdarı öldürdü. Böylece, Cavali ve Orang Selat taraftarlarının yardımıyla kendini şehrin kralı ilan etti.¹⁵⁷ Halkın onun hakimiyetindeki dönemde pirinç ekme, balık avlama ve düşmanlar saldırıp mallarını yağmalama dışında hiçbir ticareti faaliyeti yoktu.¹⁵⁸

Tamagi'nin erkek kardeşi olan ¹⁵⁹ Patani kralı, Paramesvara'nın kardeşini öldürdüğü ve Singapur'da tahta çıktığını öğrenince, Paramesvara'ya kin duyan vilayetlerin yardımıyla büyük bir ordu hazırladı. Bunun üzerine Paramesvara, ailesi ve bin kişilik birliğiyle küçük köylerde yaşayan bazı balıkçıların bulunduğu Muar Nehri'ne kaçmak zorunda kaldı. Daha sonra sebze-meyve yetiştirmek ve besicilik yapmak gayesiyle çiftlik inşa etmek için ormanından ağaç kesmeye başladılar. Bunun dışında, balık tutmak ve tatlı su elde etmek için teknelerle Muar Nehri'ne gidiyorlardı.¹⁶⁰

Paramesvara Muar'da yaşarken Orang Laut halkı günümüzdeki Malaka'da bulunan bir tepenin yakınında yaşıyordu. Orada geniş tarlaları ve bol miktarda suyu olan ve denizden bir veya iki fersah uzakta bulunan Bertam isminde ferah bir yer bulmuşlardı. Bu yerde büyük pirinç tarlaları ekip bahçeler edinebilecekleri ve aileleriyle yaşayabilecekleri büyük bir kasaba haline gelme potansiyeli gördükleri zaman oraya

¹⁵⁵ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 231. (Ayrıca bkz.; Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 73).

¹⁵⁶ Tamagi: kitabında Joao de Barros tarafından belirtilen Sangesinga olarak da biliniyordu. Paramesvara, hükümdar olmak için Sangesinga'yı öldürdüğünde Sangesinga'nın kayınpederi (Siyam kralı), Patani ve Pahang'ın yardımıyla Singapur'a saldırmıştır. Godinho de Eredia öldürülen hükümdarın, Malaka'nın kurulmasından önce Singapur'u kontrol eden Pahang'ın hükümdarıyla alakalı olduğunu belirtti. (Bkz.; Winstedt, "A History of Malaya", s. 39).

¹⁵⁷ Winstedt, "A History of Malaya", s. 39.

¹⁵⁸ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 74.

¹⁵⁹ Pires, Tamagi'nin kayınpederinin cinayeti işleyenin Singapur'a saldıran kişi olduğunu bildiğinden bahseder. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 232)

¹⁶⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 74. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, III, 232).

yerleşmeye karar verdiler. Böylece, Paramesvara'ya bu yeri teklif etmeyi ve onun uygun bulup bulmayacağını görmeye karar verdiler. Paramesvara bu haberi duyunca bölgeyi ziyaret etti ve çok memnun kaldı. Kısa zamanda da Muar'a dönüp Bertam'da yaşamak için tüm haneleri ve taraftarlarını oraya getirdi. Daha sonra o bu yere "Melaka" adını verdi. Sonuç olarak, burada tahıl tarlaları, meyve bahçeleri, saraylar ve köyler inşa etmeye başladı ve Orang Laut halkını da görevli ve soylular olarak atadı.¹⁶¹

Malaka şehrinin tam olarak ne zaman kurulduğu konusunda tarihçiler farklı görüşler ortaya sürmüştür. Bunlar ana kaynak olarak *Sulâlatu's-Salâtin*'in çeşitli versiyonlarına göre krallarının hüküm sürdüğü tarihlere bakarak Malaka'nın kuruluş tarihini belirlemeye çalışmıştır. Ancak *Sulâlatu's-Salâtin*'in her bir versiyonunun verdiği rakamlar farklı olmuştur. Gaspar Correa (ö. 1563)¹⁶² en erken kuruluş tarihinin VIII. yüzyıl olduğunu söylerken¹⁶³ Joao de Barros (ö. 1570)¹⁶⁴ XIII. yüzyılın ilk yarısı,¹⁶⁵ Valentine (ö. 1727) 1252 yılı¹⁶⁶, Diogo de Couto ise (ö. 1616) XIV. yüzyılın ilk yarısı olduğunu söylemiştir.¹⁶⁷ Bununla birlikte Barros'un çalışmaları, şehrin kuruluş tarihi ve ilk yerlileri hakkında yazılı kaynak bulunmadığını göstermiştir.¹⁶⁸ Olaydan yaklaşık iki yüzyıl sonra Malaka'da yaşayan Manuel Godinho de Eredia (ö. 1623) adlı bir ilim adamı, 1411 yılını Malaka'nın kuruluş yılı olarak kabul etmiştir.¹⁶⁹ Alfonso de Albuquerque'nin (ö. 1515) oğlu ise notlarına istinaden şehrin kuruluş tarihinin 1420 olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁰ XX. Yüzyıl araştırmacılarından Otto Blagden (ö. 1949)¹⁷¹ şehrin kuruluş tarihini XIV. yüzyılın son çeyreği olarak düşünürken modern yazarlar da şehrin bu yüzyılda kurulduğunu benimsemişlerdir.¹⁷²

¹⁶¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, 233-235. (Ayrıca bkz.; Albuquerque, *The Commentaries*, I, s. 75-76).

¹⁶² Gaspar Correa: Portekizli bir tarihçi ve *Lendas de India* adlı eserin yazarıdır.

¹⁶³ Wheatley, *The Golden Khersonese*, s. 306. (Ayrıca bkz.; Gaspar Correa, *Lendas de India*, (1511), II, 221).

¹⁶⁴ Joao de Barros: *Décadas da Asia* adlı kitabıyla ilk büyük ünlü Portekizli tarihçilerden biriydi.

¹⁶⁵ Wheatly, s. 306.

¹⁶⁶ Valentyn, "Valentyn's Description on Malacca", s. 67.

¹⁶⁷ Wheatly, *The Golden Khersonese*, s. 306.

¹⁶⁸ Lach, Donald F., *Asia in the Making of Europe*, Cilt I, Kitab II, Chicago ve London, 1965, s. 506.

¹⁶⁹ Eredia, "Eredia's Description of Malacca", s. 16.

¹⁷⁰ Albuquerque, *The Commentaries*. s. 72.

¹⁷¹ Charles Otto Blagden: İngiliz bir oryantalist ve Malay dilbilimcisidir.

¹⁷² Wheatly, *The Golden Khersonese*, s. 306-307. (Ayrıca bkz.; Gaspar Correa, *Lendas de India*, II, 221).

Bir İngiliz tarihçi Oliver William Walters (ö. 2000) *Suma Oriental* ve *Ming Shi-Lu*'yu inceleyerek Malaka'nın 1400 yılında kurulduğunu belirtmiştir.¹⁷³ Ming Shi-Lu'nun Malaka hakkında ilk verdiği bilgiler, Amiral Yin-Ching'in Çin imparatoru tarafından Malaka kralı ve Koçin Çin'in (Güney Vietnam) yöneticilerine buyruklarını ve hediyelerini ulaştırması için gönderildiği 1403 yılının Ekim ayına denk gelmektedir. *Ming Shi-lu*'nun Ekim 1403'te Malaka hakkında edindiği ilk bilgilere bakıldığında Çin sarayında çalışmış olan Yin-Ching'nin Çin İmparatoru Yong-le'dan Malaka'ya ve Koçin Çin'e (Güney Vietnam) verilecek emirler ve armağanlar getirdiği anlaşılmaktadır.¹⁷⁴

Günümüz Malaka hükümeti tarafından Malezya Tarih ve Vatanseverlik Araştırmaları Enstitüsü (IKSEP) vasıtasıyla seçilen bir yerel araştırmacı grubu ise Malaka'nın 1262'de kurulduğunu belirtmektedir.¹⁷⁵ Nitekim Araştırmacılardan biri olan Malaya Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Sanat Fakültesi'nin Tarih bölümü kıdemli öğretim üyesi Abdullah Zakaria Ghazali, *Sulâlatu's-Salâtin* Raffles MS No.18'i referans göstererek Malaka'nın kuruluşunun 1262 tarihi olduğunu söylemektedir. Ayrıca Ghazali, Malaka'nın kuruluşunun İskender Şah'ın Malaka'da 20 yıl süren Malaka Krallığı ile başladığını ve bu krallığın 1511 yılında meydana gelen Portekiz sömürgeciliğine kadar devam ettiğini eklemektedir. Raffles MS No 18'in diğer versiyonlarına göre bu nüshanın Malaka sultanları hakkındaki bütün bilgileri içerdiği söylenmektedir. Buna göre kralların saltanatlarının toplam yılı, Portekizlilerin Malaka'ya geliş tarihinden çıkarılmış ve Malaka'nın kuruluş yılı olarak 1262'ye ulaşılmıştır.¹⁷⁶

¹⁷³ Walters, O. W., *The Fall of Srivijaya in Malay History*, Oxford University Press: Kuala Lumpur, Singapur, 1975, s. 147.

¹⁷⁴ Wade, Geoff (Ing. terc.), *Southeast Asia in the Ming Shi-lu: an open access resource*, Singapore: Asia Research Institute and the Singapore E-Press, National University of Singapore, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-1-month-10-day-13>. Erişim tarihi 10 Haziran 2019. (Ayrıca bkz.; Zhong-yang Yan-jiu, *Ming Shi-lu*, 28 Ekim 1403, X, 440).

¹⁷⁵ Muhammad Hatim Abdul Manan, "Kerajaan Melayu Melaka diasaskan Pada 1262", *Berita Harian Online*, 9 Haziran 2010.

¹⁷⁶ "Melaka Berusia 754 Tahun", <http://www.utusan.com.my/rencana/utama/melaka-berusia-754-tahun-1.201991>, 19 Mart 2016.

Ancak Ahmat Adam¹⁷⁷ Malaka'nın kuruluşun 1262 yılı olduğuna şiddetle karşı çıkmaktadır. Ona göre, araştırmacılar Raffles MS No. 18 No'yu keyfi olarak kullanmış ve Raffles'de bulunan bütün kralların adlarını ve kesin olarak hepsinin hüküm sürdüğünü varsaymışlardır. Halbuki Raffles nüshasının bir kopyası yanlış olabileceği gibi Malaka sultanlarının hüküm sürdüğü yıllar hakkında Raffles ve Krusenstern nüshalarında belirgin bir ayırım olduğu görülmektedir.¹⁷⁸ Ahmat Adam'a göre metinler arasındaki aykırılıktan dolayı kesin bilgi verilememesine ek olarak, eğer Malaka XIV. yüzyılın başlarında var olsaydı 1365 yılı Empu Prapanca'nın¹⁷⁹ *Nagarakretagama* adlı eserinde belirtilmeliydi.¹⁸⁰

Bu görüşe göre XIV. yüzyılın başlarından itibaren Macapahit'in etkisi Malay Yarımadası bölgesine ulaşmıştı. Prapanca tarafından belirtilen Macapahit'in yetki alanındaki bölgeler Pahang, Saimwang, Langkasuka, Kelantan, Terengganu, Johor, Paka, Muar, Dungun, Temasek, Kelang, Kedah, Jerai, ve Kancapiniran'dı.¹⁸¹ Dolayısıyla bu eserde Malaka'dan bahsedilmemiştir. Eğer Malaka 1262 yılında kurulmuş olsaydı, Malaka bölgesi Siyam'ın sömürgesi altında olduğu için Siyam kaynaklarında bu şehirden bahsedilmesi gerekirdi.

Bundan dolayı Malaka'nın kuruluşunun XIV. yüzyılın ilk yarısından daha erken bir tarihte olduğu iddiası doğru görünmemektedir. Zaten Marco Polo'nun notlarında Malaka'dan hiç bahsedilmemiştir. Marco Polo bölgede yer alan Çampa, Cava, Bentan, Lokak (Malay Yarımadası), Malaiur¹⁸² ve Küçük Cava (Sumatra) gibi birkaç yerden bahsederken Malaka hakkında herhangi bir kayıt düşmemiştir.¹⁸³ Ayrıca 1325-1354 yılları arasında dünyayı gezen büyük seyyahlarından İbn Battûta da, Sumatra ve Cava'ya

¹⁷⁷ Ahmat Adam: Malezya Ulusal Üniversitesi'nin Tarih bölümünde bir öğretim üyesidir.

¹⁷⁸ Ahmat Adam, *Antara Sejarah dan Mitos*, Malaysia, 2016, s. 84.

¹⁷⁹ Empu Prapanca: asıl adı Dang Acarya Nadendra ve Macapahit sarayındaki bir Budist rahipti.

¹⁸⁰ Hayam Wuruk: Macapahit İmparatorluğu'nun IV. kralıydı.

¹⁸¹ Ahmat Adam, s. 85.

¹⁸² Malaiur: Çin çalışmalarında bir Hollandalı araştırmacı olan Gustaaf Schlegel, Malaiur'un günümüz Malaka'nın sınırları içerisinde olup Singapur'un karşısındaki kıyıda bulunduğunu söylemiştir. Ancak Henry Yule Malaka'nın, oğlu 1411'de Çin sarayını ziyaret eden Paramesvara tarafından kurulduğuna inanmıştır. Dahası Malaiur şehri hakkında yeterli bilgi olmadığı için bu yerin neresi olduğuna tam olarak karar vermek zordur. (Bkz.; Henry Yule (der.) *The Book of Marco Polo* (1292), New Delhi, 1903, s. 266-286.)

¹⁸³ Marco Polo, *The Book of Marco Polo* (1292), (der.) Henry Yule & Henry Cordier, Cilt II, Kitap III, New Delhi, 1903, II, 266-286.

yolculuğu sırasında Malaka hakkında herhangi bir bilgi kaydetmemiştir.¹⁸⁴ İbn Battûta, Sumatra yolu üzerinde bu bölgede sadece Malay Yarımadası'nın kuzeyindeki Tenasserim kıyısında bulunan Qaqula adlı bir yeri ziyaret ettiğini söylemiştir.¹⁸⁵

Sonuç olarak, Malaka şehrinin XIV. yüzyılın sonları veya XV. yüzyılın başları gibi 1390-1400 tarihlerinde kurulduğunu söyleyebiliriz.

B. Şehrin Topoğrafyası

XV. yüzyılda Malaka şehri yaklaşık 775 metre uzunluğunda ve 120 metre genişliğinde kurulmuştur. Malaka denize yakın düz bir araziye sahiptir. Bununla birlikte, Ma Huan (ö. 1460) Malaka'da toprağın çorak, ekinlerin kötü ve mahsullerin zayıf olması nedeniyle o zamanlarda çiftçiliğin ana ekonomik kaynaklardan biri olmadığından bahsetmiştir.¹⁸⁶ Ma Huan (ö. 1460), Malaka'nın sanki bir kale gibi şehir surları olduğunu ve bu surların dört kapısı olduğunu da açıklamıştır. Surların içinde ikinci bir küçük kale inşa edilmiş ve buradaki erzakların korunması için depolar ve tahıl ambarları yapılmıştır. Diğer ülkelerden gelen gemiler geri dönerken, gemilerini onarmak ve yerel ürünleri yüklemek için bu şehri ziyaret etmişlerdir. Gemiler burada demir atıp güneyden gelen uygun rüzgarı beklemişler ve beşinci ayın ortasında geri dönüş yolculukları için denize açılmışlardır.¹⁸⁷ 1511'de Portekizliler Malaka'yı ele geçirdikten sonra Alfonso de Albuquerque, *A Famosa* olarak bilinen büyük bir kale inşa etmiştir. Kale surları sağlam kaya üzerine kurulmuş ve çok yüksekte yer almıştır. Kalenin alt kısımları deniz dalgalarına maruz kalırken, kara tarafı ise denizden nehri kesen ve onu ada yapan geniş bir kanal ile sarılmıştır.¹⁸⁸

Malaka şehri Malaka Nehri tarafından ahşap bir köprü ile birleşen iki kısma ayrılmıştır.¹⁸⁹ Teknelerin kullandığı nehir sanki ana otoyol olarak işlev görmüştür.

¹⁸⁴ Wheatly, s. 307.

¹⁸⁵ İbn Battûta, *The Travels of Ibn Battuta A.D. 1325-1354*, (Ing. terc.), IV, England, 2010, 882.

¹⁸⁶ Purcell, Victor, "Chinese Settlement in Malacca", *JMBRAS*, Sayı XX, Singapur, 1947, s. 116.

¹⁸⁷ Ma Huan, *Ying-Yai Sheng-Lan*, s. 113-114.

¹⁸⁸ "Malacca", *Encyclopaedia Perthensis; Or Universal Dictionary of The Arts, Sciences, Literature &c.*, XIII, Edinburgh, 1826, s. 604.

¹⁸⁹ Manuel Joaquim Pintado, "Doc 3: Chronicle of the Discovery and conquest of India by the Portuguese (Ing. terc.),", *Portuguese Documents on Malacca 1509-1511*, National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993, s. 85. (Ayrıca bkz.; Pintado, "Doc 8: The Chronicle of the Most Happy King D. Manuel of Glorious Memory", s. 117).

Nehir, şehri kendi iç bölgelerine ve deniz kıyısındaki büyük gemilere bağlıyordu.¹⁹⁰ Limanda demirleyen birçok gemi ile birlikte halkın yoğun ve aktif faaliyetleri sebebiyle Portekiz donanmaları, şehirden daha önce faydalandıklarından daha fazla yararlanma ihtisasları olduğu görüşündeydiler. Ayrıca onlar bu şehirde Hindistan'dakinden daha fazla zenginlik görüyorlardı.¹⁹¹

Malaka'da bugün Malaka Sultanlığı döneminden kalan birtakım yapılar mevcuttur. Paramesvara, sarayını Bertam Nehri'nin (Melaka Nehri) haliçine bakan bir tepede inşa etmiştir. Bu, sultanların Malaka Boğazı'ndaki ticaret faaliyetlerini kontrol etmelerini kolaylaştırmıştır. Fernao Lopes de Castanheda (ö. 1559) notlarında şehrin güneyine sultan sarayının inşa edildiğinden ve tepede büyük bir cami yapıldığından bahsetmiştir.¹⁹² *Sulâlatu's-Salâtin* eserinde sultan sarayında onyediyi alan olduğu ve her alanın genişliğinin üç kulaç¹⁹³ olduğu kaydedilmiştir. Sütunlar bir kulaç büyüklüğünde olup yapı yedi kata kadar yükseltilmiştir. Alanlar arasında pencereler vardır ve bu pencerelerin arasına çatılar yerleştirilmiştir. Sarayın zirvesi kırmızı bir camla kaplanırken bütün pencereleri tamamen boyanmış ve sıvı altınla yaldızlanmıştır. Bu pencereler güneş ışınlarını yakaladığında yakut gibi parlamıştır. Sarayın duvarları büyük Çin aynalarıyla kaplanmıştır. Saray kırk kapılı olup her biri altın suyu ile boyanmıştır. Sarayın çatıları kalaydan yapıldığı için "Mahligai" olarak adlandırılmıştır.¹⁹⁴

Ancak kısa bir süre sonra sultanın sarayı yanmıştır. Bu sebeple Sultan, Bendahara'ya¹⁹⁵ yeni bir saray ve balairung¹⁹⁶ inşa etmesini emretmiştir. Ungar ve Buru halkı mimarları birer büyük saray, Tunggal halkı mimarları ise küçük bir saray inşa etmiştir. Suyur halkı mimarları bir saray, Pancur halkı mimarları bir balairung, Buru halkı mimarları bir toplantı salonu (balai mendepa), Merab halkı mimarları bir mutfak

¹⁹⁰ Wen Hao Lee, "The History of Melaka's Urban Morphology", *researchgate.net*, Nisan 2016, s. 3. <https://www.researchgate.net/publication/301543855>

¹⁹¹ Pintado, "On the Deeds & Discoveries & Conquests Made by The Portuguese in the Seas and Eastern Lands", s. 38-55.

¹⁹² Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, Negeri Sembilan, 2017, s. 105.

¹⁹³ Kulaç: ingilizcesi fathom, 1.8 metreye veya 6 feet'e eşit su derinliğini ölçen bir birimdir.

¹⁹⁴ *Sulalatu's-Salatin*, s. 183.

¹⁹⁵ Bendahara: ulusal hazineden sorumlu baş adam ve diğer bakanların başı. Halk tarafından seçilmesi dışında bugün Malezya'da bir Başbakan makamını karşılıyordu. (Bkz.; Zainal Abidin, s. 105; <http://prpm.dbp.gov.my/cari1?keyword=bendahara>, Erişim Tarih 25 Temmuz 2020).

¹⁹⁶ Balairung: sarayda devlet adamlarıyla görüşme alanı, kabul salonu idi. (Bkz.; <http://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=balairung>, Erişim tarih 25 Temmuz 2020).

(penanggahan), Sawang halkı mimarları balairung tarafında bir Cava salonu, Kundur halkı mimarları ise Sultan'ı beklemek için bir ev (balai apit) inşa etmiştir. Suntai halkı bir balai kendi, Mali halkı mimarları bir hamam (pemandian), Apong halkı mimarları geçici olarak kullanmak için duvarsız bir ev (bangsal), Tunggal halkı mimarları bir cami, Bentanlilar bir saray kapısı ve Muarlilar ise tonoz (kota wang) yapmışlardır.¹⁹⁷

Tom Pires (ö. 1540), Sultan Mansur Şah'ın (1456-1477) da ayrıca Malaka kalesi (A Famosa) sahasında güzel bir cami yaptırdığını söylemiştir.¹⁹⁸ Malaka topraklarında batı sömürgeciliğinden önceki dönemde yerel tarzda sayısız cami inşa edilmiştir. Bu camiler, eski Hint dünyasının yapısal anlayışına dayanan geleneksel fikirleri temsil etmiştir. Bol yağışlı musondan etkilenen ekvatorial tropik ılık iklimi karşılamak ve orada yaşayan insanların refahını sağlamak için dik aralıklı çatı, geniş saçak, yükseltilmiş döşeme, havalandırma çatısı ve gözenekli (poroz) duvarlar yapılmıştır.¹⁹⁹

Portekiz tarihçisi Eredia (ö.1623), Malaka sahillerinde Paramesvara ve onun nesline ait kalıntıların kendi döneminde varlığından bahseder. Buna göre Pançor'da kralın banyo yapması için mermerden inşa edilen “Kral Havuzu” bulunmaktaydı. Havuz, denize akan Air Raya ve Air Patri adındaki derelerden sürekli akan bir tatlı su kaynağı ile doluyordu. Tanjung Tuan'daki tepenin zirvesinde, mermer bloklardan yapılmış bir havzaya ya da piramit harabesinin tabanına benzeyen Paramesvara'nın gömüldüğü bir bina vardı.²⁰⁰

Şehir ve çevresinde Orang Lautlar deniz veya nehir kıyılarında yaşamışlardır. Evleri tek katlı platformlar ve tahtalar üzerine inşa edilmiştir. Döşemeler yaklaşık dört fit yükseklikte olup hintkamışı ve hindistan cevizi ağaçlarının yapraklarından yapılmıştır.²⁰¹ Buradaki insanlar hem minderleri hem de döşegi açıp bacak bacak üstüne atmış şekilde oturmuşlardır. Ayrıca aynı yerde yemek yapıp yemiş ve uyumuşlardır.

¹⁹⁷ *Sulalatu's-Salatin*, s. 186. Kota wang dışında, sarayın diğer yapıları Cava Adası, Sumatra, Sulavesi ve Möluk Adalarından gelen halkları tarafından yapılmıştır.

¹⁹⁸ Pires, *The Suma Oriental*, s. 249, 281.

¹⁹⁹ Wen Hao Lee, s. 3.

²⁰⁰ Eredia, “Description of Malacca”, s. 24-25.

²⁰¹ Hoyt, s. 19.

Malaka'da yaşayanların çoğu tek bir ağaçtan oyulmuş teknelerle denize açılıp balık tutmakla meşgul olmuşlardır.²⁰²

Castanheda'ya (ö. 1559) göre Portekizliler geldiğinde Malaka şehri deniz kıyısında dar bir sahada idi. Şehrin içerisinde yaklaşık 30,000 ev vardı. Birçok ev ahşaptan yapılmış ve çoğunlukla deniz kenarında inşa edilmişti. Taştan ve kalkerden yapılmış evler de görülebilirdi. Şehrin güney kesiminde bir tepe üzerinde Sultan sarayı ve büyük bir cami vardı.²⁰³ Her ne kadar sultanlara ait birkaç bina dışında evler ve camiler ahşaptan yapılsa da şehir, büyüklüğü nedeniyle çok muhteşem görünüyordu.²⁰⁴ Ayrıca ovalarda samandan yapılmış evlerde yaşayan insanlar da vardı.²⁰⁵

Joao de Barros (ö. 1570), Portekiz işgali sırasında Malaka'daki durumu anlatmıştır. Malaka'daki evler ahşaptan ve çatıları kuru ottan yapıldığı için işgal sırasında kolayca yakılmıştır. Aynı zamanda sultanın prensesinin düğününü yapmak için kullandığı tekerlekler üzerine inşa edilen ev de yanmıştır. Castanheda (ö. 1559) bu evi, otuz tekerlekli hareketli bir platform üzerine inşa edilen ahşap bir ev olarak anlatmıştır. Her tekerlek bir odanın büyüklüğündeydi. Ev, Malaka Sultan'ı tarafından Pahang Sultanı için yaptırılmıştır. Evin içerisi ipek kumaş ile süslenmişken dışı bayraklarla süslenmiştir.²⁰⁶

Malaka şehrinde ticarî eşyalar ve devlet mallarını koruma altına almak için ateşe dayanıklı yeraltı depoları inşa edilmişti. Bu depolar nehir kıyısındaki haliç yakınındaydı.²⁰⁷ Gaspar Correia (ö. 1563), Portekiz ordusu Malaka Sarayı'nı yıktığı zaman içerisinde altın ve gümüş bulunan bir yeraltı deposunun bulunduğunu açıklamıştır. Şehir yanmış olmasına rağmen, önemli şeyler sağlam taştan yapılmış bir depoda tutulduğu için güvende kaldığını yazmıştır. Binanın yarısı yerüstünde diğer

²⁰² Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 110.

²⁰³ Pintado, M. J. (Ing. terc.), "Doc 6: History on the Conquest of India by the Portuguese", *Portuguese documents on Malacca 1509-1511*, National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993, s. 85.

²⁰⁴ Pintado, "Doc 4: History of the Exploration & Conquest of the Indies by the Portuguese", I, s. 38-55.

²⁰⁵ Pintado, "Doc 8: The Chronicle of the Most Happy King D. Manuel of Glorious Memory", I, s. 115.

²⁰⁶ Pintado, "Doc 4: History of the Exploration and Conquest of The Indies by The Portuguese", II, s. 333.

²⁰⁷ Pintado, s. 38-55.

yarısı yeraltındaydı. Bu depoların yarısı yeraltına inşa edilmiş ve kapılar güçlendirilmişti. Üst yarısı ateşten korunmak için kireçtaşı ile çimentolanmıştı.²⁰⁸

Nüfus bakımından Malaka, kuruluşundan itibaren önemli bir artış yaşamıştır. Tom Pires (ö. 1540), Orang Laut'ın Singapur ve Palembang yakınında yaşadıklarını belirtmiştir. Paramesvara Palembang'tan Muar'a kaçtığında onu korumak için bir araya gelen ve daha sonra Malaka'ya yerleşen otuz Orang Laut halkı vardı.²⁰⁹ Muar'da 1000 takipçisi olduğu ve Malaka'nın açılmasından üç yıl sonra bunların sayısının 2000 kişiye yükseldiği söylenir. Daha sonra 1414'te Megat İskender Şah Malaka kralı olarak babasının yerine geçtiğinde, nüfusu 6000 olarak tahmin edilen Malaka şehrinde güçlü bir hükümdarlık kurulduğuna inanılır.²¹⁰ Sultan Alâeddin Riayet Şah döneminde (1477-1488) Malaka nüfusu 40.000 kişiye yükselmiştir.²¹¹ Newbold, Portekizliler gelmeden önce Malaka'nın son kralı Sultan Mahmud Şah döneminde Malaka nüfusunun 190.000 kişi olduğunu tahmin ediyordu.²¹² Nitekim, Malaka Portekizliler tarafından saldırıya uğradığı zaman askeri kuvvet açısından Sultan Mahmud'un 90.000 kişilik bir ordu çıkarabildiği söylenmiştir.²¹³

IV. MALAKA VE ÇEVRESİNDE BULUNAN YERLEŞİM YERLERİ

Malaka Sultanlığı döneminde her bir toplumsal sınıf için yerleşim yerleri vardı. Kral ve kraliyet ailesi deniz ve savunma açısından çok stratejik bir tepeye yerleşmişlerdi. Pires (ö. 1540) *The Suma Oriental*'da, Paramesvara'nın oğlu Megat İskender Şah'ın Malaka krallarının şimdiye kadar ikamet ettikleri tepenin (Bukit Melaka) üstüne evler inşa ettiğini söyler. Bertam'a yaklaşık 300 yerli ve diğer insanlar yerleşmişti. Paramesvara'nın ölümünden sonra Megat İskender Şah, babasının tahtını

²⁰⁸ Pintado, "Doc 5: In Which are Narrated the Great Deeds of Afonso de Albuquerque, Lopo Soares, Diogo Lopes de Sequeira, D. Duarte de Menezes, D. Vasco da Gama ve D. Andrique de Menezes", I, s. 56-73.

²⁰⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 233.

²¹⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 238.

²¹¹ Winstedt, R.O., "A History of Malaya", Cilt XIII, Bölüm I, *JMBRAS*, Mart 1935, s. 52.

²¹² Mohd Yusof Ibrahim, "Melaka 1400-1511: Beberapa Aspek Sejarah Kemasyarakatannya", *Seminar Sejarah Melaka*, Kerajaan Negeri Melaka (14-18 Aralık 1976), 1983, s. 79.

²¹³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 253.

devraldı ve Bertam halkına çiftçiler hariç Malaka Tepesi'ne gelip yerleşmelerini emretti.²¹⁴

Devlet adamları Bendahara, Laksamana (Amiral) ve Seri Nara Diraja²¹⁵ kendi köylerine sahip olmalarının yanı sıra kraliyet sarayının yakın yamaçlarında ikamet ediyorlardı.²¹⁶ Kuzeyde 'Kling'²¹⁷ olarak bilinen tüccarların ikametgahı bulunmaktaydı.²¹⁸ Çok sayıda Malay dağ eteklerinde ve nehrin karşısındaki palmiye çatılı ahşap evlerde yaşamıştır. Orang Laut günlük faaliyetlerini gerçekleştirmek için sahil kenarında yaşamayı tercih etmiştir. Kendilerine ayrılan köylerde yaşayan küçük ölçekli tarım faaliyetleriyle uğraşan Malaylar da vardı.²¹⁹ Bunlar Bandar Hilir ve Kampung Upeh Cevali'ya yerleşmişlerdi. Tamiller ve Birmanyalılar ise kendi mahallelerine sahipti.²²⁰

Bu sırada, Malaka'nın kuzey kesimi daha yoğun ve kalabalıktı. Malaka'nın kuzeyi Kampung Keling'den Linggi'ye kadar uzanan evlerle doluydu. Bunun yanı sıra Malaka'nın güney doğusunda Air Leleh'ten Muar'a kadar uzanan evlerle dolu bir köy vardı. Haliç'in akış yönü en yoğun iş alanıydı. Zengin bir tüccar Malaka Nehri'nin çiçek bahçeleri ve meyvelerle kaplı kıyısının kuzey kısmını işgal etmişti.²²¹

²¹⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 237-238.

²¹⁵ Seri Nara Diraja: Tun Ali için kullanılan bir lakaptır. Tun Ali Malaka'nın dördüncü Bendahara'sı olmadan önce bir süre Penghulu Bendahari olarak tayin edildi.

²¹⁶ Muhammad Yusoff Hashim, *Kesultanan Melayu Melaka*, Kuala Lumpur, 2015, s. 398.

²¹⁷ Malaka Sultanlığı döneminden itibaren Malaylar, Hindistan alt kıtasından gelen insanları tanımlamak için "Kling" veya "Keling" terimlerini kullandı. (Bkz.; Abdur-Rahman Mohamed Amin, Ahmad Murad Merican, "The Images of "Keling" in Sulalat al-Salatin", *International Journal of Social Science and Humanity*, sayı İV, Mayıs 2014, s. 178 (178-182). <http://www.ijssh.org/papers/342-A00006.pdf>, Erişim tarih 24 Temmuz 2020).

²¹⁸ Pintado, s. 85.

²¹⁹ Yusoff Hashim, s. 398.

²²⁰ Wilkinson, R.J., "The Malacca Sultanate", *JSBRAS*, 61, London, 1912, s. 68.

²²¹ Yusoff Hashim, s. 398.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASİ VE ASKERİ TARİH

I. MALAKA PADİŞAHLARI DÖNEMİ

A. Malaka Sultanlarının Soykütüğü

Malaka hükümdarlarının tarihi konusuna ilk değinen ana kaynak, tarih araştırmacıları tarafından da referans olarak kullanılan *Sulâlatu's-Salâtin* eseridir. Her ne kadar bu eserin çeşitli versiyonlarına atıfta bulunulsa da Malaka'nın ilk krallarının soykütüğü ve İslam'a giren ilk kralın kim olduğu hususuna kesin bir cevap vermek mümkün değildir.

Malay çalışmalarında uzmanlaşmış bir İngiliz oryantalist olan C. O. Blagden (ö. 1949), Malaka'daki Malay hükümdarlarının soykütüğünün karşılaştırmalı çalışmasını yaparken, *Sulâlatu's-Salâtin*'in en iyi versiyonlarını Çin kaynakların'dan *Ming Shi-lu*'da ve Albuquerque'in *The Commentaries*'te kaydedilmiş hükümdarlar listesiyle karşılaştırır.²²² Bunun yanında, Malaya'daki İngiliz sömürge yönetici olan R. J. Wilkinson (ö. 1941) ve R. O. Winstedt (ö. 1966) gibi ilim adamları da Portekiz kaynaklarını referans göstererek bu ilk hükümdarların isimleri ve hükümdarlık sürelerinin belirlenmesine önemli katkıda bulunmuşlardır. Wang Gungwu ise makalesinde bu konuda karar verirken Çin kaynaklarında verilen kronolojinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.²²³

Bazı araştırmacılar, Malaka'nın ilk üç hükümdarının soykütüğünü şu şekilde belirlemiştir:

Paramesvara, Megat İskender (1400-1424)

Seri Maharaja/Sultan Muhammad Şah (1424-1444)

Raja Ibrahim/Sultan Ebu Şahid (1444-1445/6)

²²² Blagden, C. O., *Medieval Chronology of Malacca*, Paris, 1898, s. 239-253.

²²³ Gungwu, Wang, "The First Three Rulers of Malacca", *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society (JMBRAS)*, Singapur, 1968, s. 11-22.

Diğer bazıları da şu şekilde kaydetmiştir:

Paramesvara/İskender Şah (1400-1414)

Megat İskender Şah (1414-1424)

Seri Maharaja/Sultan Muhammad Şah (1424-1444)

Bu şekildeki ihtilafın sebebi, birinci elden kaynakların, -ki *Sulâlatu's-Salâtin*'in her bir versiyonunda olduğu gibi- Malaka hükümdarları tarihinin yazımında farklı bilgiler sunmalarıdır. Bu durum da Malaka'yı yöneten hükümdarların ilk soykütüğünü belirlemeyi zorlaştırır. Aslında her bir nüsha kendi yazarı veya müstensihisi tarafından derlenir ve düzenlenir. Olayın meydana gelme tarihinden itibaren kopyalama ne kadar çok olmuşsa tarihsel gerçeklere o kadar çok ekleme gerçekleşmiş olur. Nitekim sadece *Sulâlatu's-Salâtin*'in çeşitli versiyonları bile, yabancı kaynakların yardımı dışında Malaka hükümdarlarının soy kütüklerini açıklamak için yeterli değildir.

Bu konuda önde gelen araştırmacı Wang Gungwu, ilk Malaka hükümdarlarına ilişkin sonuçlara ulaşmak için Çin kaynaklarının çoğunu kullanmıştır. Bu kaynaklar Çin İmparatorluk Arşivi'ndeki resmi kayıtlardır. O bu kayıtlardan, Çin'e giden her yabancı elçilik heyetinin kesin tarihini, bazı hükümdarların isimlerini, onların elçilerini ve bu elçilerin Çin'e hangi görevle gittikleri hakkında bir takım bilgiler elde edebilmiştir.²²⁴

Dahası, Yong-Le dönemi sırasında İmparator, Çin ve yabancı ülkeler arasındaki ilişkilere şahsen ilgi duyuyordu ve Malaka da onlardan biriydi. Çin elçileri Hint Okyanusu'na yelken açtıkları ve Malaka Boğazı'ndaki olaylarla çok ilgilendikleri için Malaka onlar için özel bir öneme sahipti.²²⁵ Bu nedenle, Paramesvara Malaka'yı Siyam'dan korumaya çalışırken birkaç elçiyi Çin'e göndermiştir. Paramesvara'nın vefatından sonra Megat İskender Şah diye bilinen oğlu Raja Ahmad (1414-1423/4), Malaka'nın yeni kralı olarak tahta geçmiş ve 1414'te babasının vefat ettiğini haber vermek için Çin'e gitmiştir.²²⁶

²²⁴ Wang Gungwu, s. 15.

²²⁵ Wang Gungwu, s. 17. (Bkz.; Wolters, *The Fall of Srivijaya in Malay History*, Singapur 1975, s. 111).

²²⁶ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-12-month-9-day-22>. (Ayrıca bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XIII, 5 Ekim 1414, s. 1790/91; Winstedt, *A History of Malaya*, s. 43).

Ancak Winstedt bunun, Çinliler'in Paramesvara'nın Müslüman olduğunu fark edemedikleri ve ismini Megat İskender Şah olarak değiştirdikleri gerçeğinden kaynaklandığına dikkat çekmiştir.²²⁷ Bu nedenle Wang Gungwu, Cheng Ho'nun filusunun 1414'ün başlarında Malaka'ya geldiğinde yeni bir kral bulduğunu açıklar. Ona göre eski kralın öldüğünü ve bir kısmının yeni krala Çin'e giderken eşlik ettiğini doğrulayabilecek birçok kişi olmalıdır. Belki de Cheng Ho, kralı hemen Çin'e gitmeye ve pozisyonunu güçlendirmeye ikna etmiştir.²²⁸

Cheng Ho tarafından 1431'de yedinci ve son yolculuğunda yazılan bir yazıt, 1415'te Malaka kralının şahsen eşini ve oğlunu Ming sarayına getirdiğini gösterir. Bu nedenle, Paramesvara'nın vefatı ve Megat İskender Şah'ın tahta çıkması ile ilgili sabit bir hata imkanı yoktur. Çünkü 1411'de Paramesvara ve ailesiyle görüşen, 1414'te Megat İskender Şah ile tanışan ve 1419'da Çin'e ikinci ziyaretinde onunla tekrar görüşen İmparator'un dışında birçok yetkili de vardı. Megat İskender Şah'ın ölümünden sonra, oğlu Seri Maharaja da haraç ödemek için Çin'e gitti.²²⁹

İlk üç Malaka kralı da Cheng-Ho'nun bazı keşif gezilerinin ardından Çin'e gitmişlerdir. *Ming Shi-lu*, Malaka hükümdarlarını Pa-li-mi-sula, oğlu Mu-kan-sa-yu-ti-er-sha ve torunu Hsi-li-ma-ha-la-che olarak kaydetmiş olup bunlar sırasıyla Paramesvara, Megat İskender Şah ve Seri Maharaja olarak yorumlanmıştır. Dolayısıyla Wang Gungwu Malaka'nın ilk hükümdarlarının listesinin aşağıdaki şekilde okunması gerektiğini söylemektedir:²³⁰

Paramesvara (1390 – 1414)

Megat İskender Şah (1414 – 1423/4)

Seri Mahajara/Sultan Muhammed Şah (1424 – 1444)

İlk Malaka hükümdarları sorununa ek olarak, son hükümdar hakkında da tartışmalar vardır. Bu bağlamda Sultan Mahmud Şah (1488-1511) genellikle Malaka'nın

²²⁷ Winstedt, Richard O., "The Malay Founder of Medieval Malacca", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, XII, 1948, s. 727.

²²⁸ Wang Gungwu, s. 18.

²²⁹ Wang Gungwu, s. 18. (Ayrıca bkz.; Wolters, s. 111)

²³⁰ Wang Gungwu, s.22.

son sultanı olarak kabul edilir. *Sulâlatu's-Salâtin*'e göre Sultan Mahmud Şah, Bendahara'nın (Başbakan) ailesini idam ettiği için duyduğu acı ve pişmanlık sebebiyle tahtı oğlu Sultan Ahmet Şah'a devretmiştir. Ancak Sultan Ahmet Şah uzun bir süre Malaka'yı yönetmedi. Çünkü Sultan Mahmud bir müddet sonra tahtını geri aldı. Yine de Sultan Mahmud Şah'ın Malaka'yı Portekizliler'e kaybedinceye kadar Sultan Ahmed Şah ile birlikte Malaka'yı yönettiğine inanılmaktadır.²³¹

Sonuç olarak *Sulâlatu's-Salâtin*, Portekiz ve Çin kaynaklarına atıfta bulunarak Malaka hükümdarlarının soykütüğü listesi kuvvetle muhtemel şu şekilde sıralanabilir:

Paramesvara (1390 – 1414)

Megat İskender Şah (1414 – 1423/4)

Seri Mahajara/Sultan Muhammed Şah (1424 – 1444)

Sultan Ebu Şahid (1444/5 – 1446)

Sultan Muzaffar Şah (1446 – 1456)

Sultan Mansur Şah (1456 – 1477)

Sultan Alâeddin Riâyet Şah (1477 – 1488)

Sultan Mahmud Şah (1488 – 1511)

Sultan Ahmet Şah (1511 – (1516 – 1528) [Sürgündeki Sultan]

B. Paramesvara (1390-1414), Megat İskender Şah (1414-1423/1424) ve Seri Mahajara/Sultan Muhammed Şah (1424-1444) Dönemi

Paramesvara (1390-1414), Macapahit prensesiyle evlenen ve Malaka'nın kurucusu olan Palembanglo bir prens idi.²³² Bataratamurel tarafından saldırıldığından

²³¹ Yusoff Hashim, s. 125-128.

²³² Hall, D.G.E., *A History of South-East Asia*, London, 1981, s. 224. (Ayrıca bkz.; Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 73; Pires, *The Suma Oriental*, s. II, s. 231; Eredia, "Description of Malacca", s. 57).

dolayı Siyam'a bağılı olan Temasek'e (Singapur) sığındı.²³³ Ancak Paramesvara Singapur valisini öldürüp kenti ele geçirdi. Bunun üzerine Siyam'a bağılı olan Pahang ve Patani kralı tarafından takibata uğradı ve sürüldü. O da Muar'a kaçarak Malaka'yı kurmadan önce XIV. yüzyılın sonunda iki yıl orada kaldı.²³⁴

XX. yüzyılda Malaya'da bir memur olan İngiliz tarihçi Wolters, Paramesvara'nın hükümranlılık yıllarını, soykütüğü saltanat yıllığı ve *Ming Shi-lu* kayıtlarına dayanarak aşağıdaki şekilde belirlemiştir.²³⁵

1389/1390 – 1391/1392; Palembang'da üç yıl hüküm sürdü.

1392/1393 – 1397/1398; Singapur'da altı yıl hüküm sürdü.

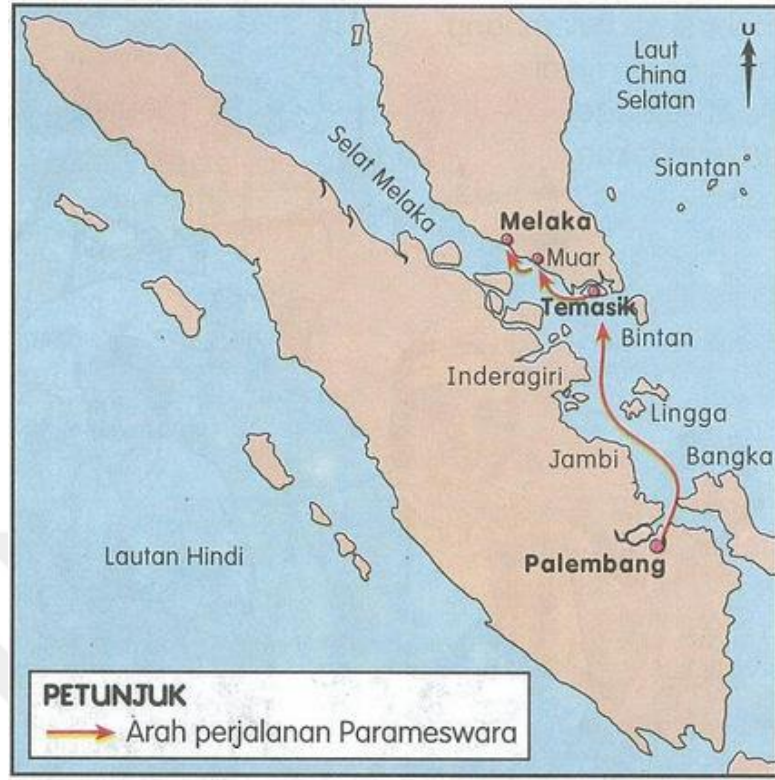
1398/1399 – 1399/1400; Malaka'ya taşındı.

1400/1401 – 1413/1414; Malaka'da on dört yıl hüküm sürdü.

²³³ Macapahit Java İmparatorluğu, bin yıllık Palembang Malay Krallığı'nı yıkıp devirdi. Ardından Singapur'a saldırdı ve daha sonra Macapahit'i deviren Pasai'nin yükselen gücünü kırdı. Böylece Malaka, Paramesvara da dahil olmak üzere saldırıya uğramış kasabadaki evsizlere barınak oldu. (Bkz.; Wilkinson, R. J., "The Malacca Sultanate", *JSBRAS*, London, 1912, s. 5).

²³⁴ Hall, s. 224. (Ayrıca bkz.; Tom Pires, *The Suma Oriental* (1512-1515), II, Armando Cortesao (Ing. terc.), New Delhi, 2005; Albuquerque, *The Commentaries*, III, (Ing. terc. Walter de Gray Birch), London, 2010; Emanuel Godinho de Eredia, "Description of Malaca and Meridional India and Cathay (1613)", *JMBRAS*, VIII, Singapur, 1931, s. 16).

²³⁵ Wolters, *The Fall of Srivijaya in Malay History*, Singapur, 1975, s. 116.

Harita 4 Paramesvara'nın Malaka'ya gelmeden önce yolculuğu.

Paramesvara Singapur'dan (Temasek) kaçınca öldürülme korkusu ile, kendini emniyete almak için tepelik bir yerde yerleşip güç topladı. Daha sonra Orang Selat ve Palembang'dan gelen bir çok Malay'ın da kendine katılması ile birlikte daha da güçlenen Paramesvara büyük bir yerleşim yeri olarak hızlıca Malaka'yı kurdu (1390-1400). Limanı çevreleyen halklarla ticarî ilişkiler kurarak devletinin merkezi olacak bu şehri güçlendirmeye çalıştı. Koromandel'den²³⁶ gelen tüccarlar sayesinde çevre adaların insanları için de bir cazibe merkezine dönüşen limanda zamanla altın, baharat, elbise ve sair ürünlerin takas (değiş-tokuşu) ve ticareti yapılır oldu.²³⁷ Böylece zamanla Malaka Boğazı'ndan geçen gemiler, Malaka Liman'ında demirlemeye başladılar ve burası uluslar arası bir ticaret limanı haline geldi.

1403 yılında Malaka Limanı'nın büyük bir ticaret merkezi olduğu haberleri Çin'e ulaşınca; Ming Hanedanı'na mensup Çin İmparatoru Malaka'ya bir elçi göndermiştir.

²³⁶ Koromandel: Hindistan'ın doğu kıyısında bulunan Hindistan'ın tekstil üreten başlıca bölgelerinden biriydi. (Bkz.; Sunjay Subramanyam, "The Coromandel-Malacca Trade in the Sixteenth Century: A Study of its evolving Structure", *Moyen Orient et Ocean Indien*, III, 1986, s. 55 (55-80).

²³⁷ Emanuel Godinho de Eredia, "Description of Malacca and Meridional India and Cathay (1613)", *JMBRAS*, VIII, Singapur, 1931, s. 17. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 233-235).

Malaka'nın Amiral Yin Qing'in elçisi tarafından ziyaret edilmesi ile Çin İmparatoru tarafından resmen tanınma ve belki de Siyam'a karşı destek alma fırsatı yakalayan Paramesvara,²³⁸ hemen bu fırsatı değerlendirerek 1405 yılında Çin'e gitmiş, hediyelerini takdim etmiştir. İmparator, Paramesvara'ya bir mühür, ipek, kraliyet sembolü olarak sarı bir şemsiye ve kendisini Malaka Kralı olarak atadığını bildiren bir mektup vermiştir. Paramesvara 1407'de Malaka'ya geri dönmüştür.²³⁹ Bu sırada Ming hanedanlığı politikası icabı Çin, Güneydoğu Asya'daki devletler üzerinde yeniden kontrol sağlamaya çalışıyordu. Nitekim, 1403 yılında Malaka'da görünen Çinli elçi, üçüncü Ming İmparatoru Yong-le tarafından gönderilmiştir.²⁴⁰

Paramesvara, Çin ile mümkün olduğunca yakın ilişkiler kurmaya ve sürdürmeye çalışmıştır. Çinli Cheng Ho'nun filosu 1408 yılında imparatorluk emirleri ve elçiler ile Calicut, Malaka, Pasai Krallarına ve diğer ülkelere sırmalı kumaşlar, ince ipekler, ve ipek bezler vermek üzere hareket etmiştir.²⁴¹ 1409'da Cheng Ho, Paramesvara'ya gümüş bir mühür, bir başlık, bir kemer ve resmi kıyafetler getirmiştir. Böylece Malaka Kralı'nın Siyam'a bağımlılığı ortadan kalkmıştır. Ardından Paramesvara Çin sarayına bir elçi göndermiş ve yerel ürünlerden vergisini sunmuş, karşılığında kağıt para ve desenli ince ipekler almıştır.²⁴²

1411'de Paramesvara, İmparatora duyduğu saygıyı göstermek için bizzat Çin'e giderek hürmetlerini sunmuştur. Bu ziyarette kral, eşi, oğlu ve içlerinde üst düzey yöneticilerin de bulunduğu 540 kişilik bir memur zümresi ile hazır bulunuyordu. Yani bu ziyaret, Kraliyetin ilk resmi ziyareti oluyordu. Ziyaretin detayları *Ming Shi-lu*'da tamamıyla kaydedilmiştir.²⁴³ İmparator, kralı şahsen ödüllendirip kralın eşi ve memurlar için de ziyafet vermiş ayrıca törenler bakanlığına, krala altınla işlenmiş iki kıyafet, bir

²³⁸ Wade, Geoff (İng. terc.), *Southeast Asia in the Ming Shi-lu: an open access recourse*, Singapore, Erişim tarih 13 August 2019, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-1-month-10-day-13>. (Bkz.; <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-5-month-10-day-21>, XI, s. 1008/9)

²³⁹ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-3-month-9-day-11>. (Bkz.; <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-3-month-10-day-20>, 11 Kasım 1405, s. 0723/24).

²⁴⁰ Hall, s. 225.

²⁴¹ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-6-month-9-day-28>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XI, 17 Ekim 1408, s. 1114.)

²⁴² Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-7-month-2-day-2>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XI, 16 Şubat 1409, s. 1163).

²⁴³ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-9-month-7-day-15>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XII, 4 Ağustos 1411, s. 1487, 1490/91).

elbise seti, altın ve gümüş kaplar, perdeler, paspaslar ve yatak takımları verilmesini emretmiştir. Bunlara ek olarak kralın eşine, oğluna, yeğenlerine, bakanlarına ve yetkililerine desenli ince ipekler, ipek gazlı bezler ve kıyafet takımları verilmiştir.²⁴⁴

1412'de Paramesvara'nın yeğeni önderliğinde gönderdiği 165 kişilik başka bir elçilik heyeti yerel ürünlerden vergi vermek üzere Pekin'de İmparatorla görüşmüştür.²⁴⁵ Bu heyetin 1413'te Cheng Ho'nun filosu ile Malaka'ya döndüğü düşünülmektedir. Bu sırada Paramesvara hastalanmış ve Cheng Ho'nun filosu gelmeden 1413 sonları veya 1414 başlarında ölmüş olması muhtemeldir.²⁴⁶ Pires'e (ö. 1540) göre Paramesvara Bertam'da vefat etmiştir.²⁴⁷ Eredia (ö. 1623) ise onun Tanjung Tuan'da²⁴⁸ bir tepenin üzerine gömüldüğünü iddia etmiştir.²⁴⁹

Paramesvara'nın vefatından sonra oğlu Megat İskender Şah (1414-1424) babasının yerini alarak Malaka'nın yeni kralı olmayı başarmış²⁵⁰ ve 1414'de babasının vefatını haber vermek için Çin'e gitmiştir. Megat İskender Şah hükümdarlığı boyunca Malaka'nın topraklarını, Kuala Linggi ve Kuala Kesang arasındaki tüm toprakları kapsayacak şekilde genişletmiştir.²⁵¹ Megat İskender Şah, Siyam'a karşı koruma sağlamak ve makamını güçlendirmek için 1419'da ikinci defa Çin'i ziyaret etmiştir.²⁵² Bu ziyaretinde eşini, çocuklarını ve yetkililerini de beraberinde götürmüştür. Bu ziyaretin neticesi olarak Çin İmparatoru gerekirse Malaka'ya ordu gönderebileceğini ima ederek Siyam'ı ikaz etmekle beraber; komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurulmasını ve karşılıklı olarak saldırganlıktan kaçınılmasını emretmiştir.²⁵³ Megat İskender Şah Çin ile ilişkileri daha da güçlendirmek için 1420, 1421 ve 1423 yıllarında elçiler

²⁴⁴ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-9-month-7-day-25>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XII, 14 Ağustos 1411, s. 1490/91).

²⁴⁵ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-10-month-6-day-19>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XII, 27 Temmuz 1412, s. 1601).

²⁴⁶ Wang Gungwu, s. 18. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 238).

²⁴⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 236.

²⁴⁸ Tanjung Tuan veya Cape Rachado: Portekizliler tarafından isimlendirildiği gibi Malaka'da, Alor Gajah bölgesinde bir alandır.

²⁴⁹ Cheah Book Kheng, "Eredia's Description of Malaca, Meridiional India and Cathay", Malaysian Branch of The Royal Asiatic Society: Kuala Lumpur, 1997, s. vii.

²⁵⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 236, 238.

²⁵¹ Andaya, *A History of Malaysia* s. 50.

²⁵² Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-12-month-9-day-22>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XIII, 5 Ekim 1414, s. 1790/91). (Bkz.; Wisntedt, *A History of Malaya*, s. 43).

²⁵³ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-17-month-10-day-12>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XIV, 30 Ekim 1419, s. 2161/62).

göndermeye devam etmiş ve 1424 yılının başlarında vefat edince onun yerine oğlu Seri Maharaja tahta çıkmıştır. Seri Maharaja Müslüman olduktan sonra Sultan Muhammed Şah adını kullanmış ve 1445 yılına kadar hüküm sürmüştür.

Seri Maharaja, eşi, yetkilileriyle ve yerel ürünlerden oluşan hediyelerle 1424'te, İmparatora, babasının vefatını bildirmek üzere Çin'e gitmiştir.²⁵⁴ Malaka'ya dönmeden önce şerefine bir ziyafet verilmesine ek olarak; İmparator, Malaka kralına altın, gümüş, kâğıt para, sırmalı kumaş, ipek, gazlı bez, Şam kumaşı, pamuklu bez ile beraber dokunmuş ve ipek gazlı bezden dikilmiş elbiseler hediye etmiştir.²⁵⁵ Seri Maharaja 1424'ün sonunda yerel ürünlerden oluşan vergi ile birlikte, savaşta ölen imparator Yong-le yerine tahta geçen oğlu Yong Xi'ye bağlılığını ve taziyelerini bildirmek için bir elçi göndermiştir.²⁵⁶ Seri Maharaja, Siyam'ın şerrinden emin olamadığı için sultanlığı boyunca Çin'e düzenli olarak elçiler göndermiş ve iyi ilişkileri devam ettirmeye özen göstermiştir.²⁵⁷ Hatta 1433'te eşi, çocuğu, erkek kardeşi ve 288 kraliyet üyesi ile Xuan-de'nin hüküm sürdüğü Çin'i tekrar ziyaret etmiştir. Hava soğuk olduğu için imparator Nanking'de dinlenmelerini ve Çin sarayına gelmeden önce bahar günlerinin gelmesini beklenmelerini söylemiştir. İmparator ayrıca, filoya desenli ince ipek kumaşlardan kıyafetler, sırmalı kumaşlar, pamuklu kumaşlar, botlar, çoraplar, montlar ve diğer ürünler verilmesini de emretmiştir.²⁵⁸ Böylece, 1435'in ortasında Seri Maharaja ve filosu Çin Sarayı'nı ziyaretten sonra Malaka'ya geri dönmüştür.

Seri Maharaja döneminde, Kralı ve Malaka halkını İslâm'a davet etmek için Cidde'den Seyyid Abdul Aziz adında bir alim gelmiştir. Kral, fili üzerinde saray yetkililerinin eşliğinde bu alimi karşılamış; bir süre sonra Seri Maharaja ve tüm yetkilileri İslâm'a girmişlerdir.²⁵⁹ Seri Maharaja Müslüman olduktan sonra ismini Sultan Muhammed Şah olarak değiştirmiştir.

²⁵⁴ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-22-month-3-day-21>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XIV, 20 Nisan 1424, s. 2440).

²⁵⁵ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-22-month-4-day-2>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XIV, 30 Kasım 1433, s. 2446).

²⁵⁶ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-22-month-11-day-30>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XIV, 20 Aralık 1424, XV, s. 156).

²⁵⁷ Hall, s. 226. (Bkz.; Winstedt, *A History of Malaya*, s. 44.)

²⁵⁸ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/xuan-de/year-8-month-10-day-17-0>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, XXI, 28 Kasım 1433, s. 2337/78)

²⁵⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 99-100.

Daha sonra Pasai Sultanlığı'nın kızıyla evli olan ve Hindistan'dan gelen Mani Purindam adında zengin bir Tamil tüccarı, yedi gemilik filosuyla Malaka'yı ziyaret etmiştir. Sultan Muhammed Şah, onu sıcak karşılamış ve daha sonra ona bakanlık vermiştir. Mani Purindam Malaka'ya yerleştikten sonra Seri Nara Diraja'nın kızı Tun Ratna Sundari ile evlenmiştir. Bu evlilikten Tun²⁶⁰ Ali adında bir oğlu ve Tun Wati adında bir kızı olmuştur. Ayrıca Sultan Muhammed Şah, Tun Wati ile evlenmiş ve bu evliliğinden Raja Kasım adında bir oğlu doğmuştur. Daha sonra Rokan kralının kızı ile evlenen Sultan'ın Raja İbrahim adında bir oğlu daha doğmuştur.²⁶¹

Sultan Muhammed Şah döneminde kraliyetin teamülleri düzenlenmeye başlanmış, ayrıca Lingga ve Bentan da Malaka topraklarına katılmıştır.²⁶² Sultan Muhammed idarede kendisine yardımcı olmaları için, çeşitli unvan ve sorumluluklarda üst düzey memurlar atamıştır. O halkına iyi davranmış, halkı tarafından da sevilmiştir. Bunlara ek olarak Sultan Muhammed Şah döneminde ticaret yapmak için gelen tüccarların sayısında bir artış görülmektedir. Diğer hükümdarlar da Malaka'ya gelerek kendisi ile görüşmüşlerdir.²⁶³

C. Sultan Muzaffar Şah Dönemi (1446-1456)

Sultan Muhammed Şah'ın 1445'te vefatından sonra tahta oğlu Raja İbrahim çıkmış ve Sultan Ebu Şahid ismini almıştır. Bu dönemde Tun Ali, Seri Nara Diraja unvanıyla Penghulu Bendahari (Baş Haznedar) olarak atanmıştır. Sultan Ebu Şahid aynı yıl Çin'e bir elçi göndermiştir. Fakat, ertesi yıl ağabeyi Raja Kasım'ın önderliğinde yapılan bir darbe neticesinde tahttan indirilerek öldürülmüştür.²⁶⁴

²⁶⁰ Tun: Bendahara ailesi üyeleri için kullanılan bir lakaptır. Suzana Hj. Othman, *Tun Mutahir Tun Ali Bendahara Seri Maharaja Pahang (1857-1863)* adlı kitabında Malay dünya tarihinde Malaka Sultanlığı'nın ilk günlerinden beri Bendahara (Başbakan) 'Tun' unvanını kullanmıştır. O zamandan beri, Malaka Bendahara ailesi isimlerinin başlangıcında Bendahara'nın torunları olarak kendilerini tanıtmak için 'Tun' unvanını kullandılar. (Bkz.; Siti Khairunnisa, "Asal-usul Gelaran Tun", *Persatuan Mahasiswa Sejarah*, Universiti Pendidikan Sultan İdris, 20 Kasım 2019, <https://permasupsi.wixsite.com/permasupsi/post/sejarah-asal-usul-gelaran-tun>. Erişim tarih 21 Temmuz 2020).

²⁶¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 112-113. (Ayrıca bkz.; Winstedt, "A History of Malaya", s. 45).

²⁶² Begbie, Peter James, *The Malayan Peninsula*, Madras, 1834, s. 23.

²⁶³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 115

²⁶⁴ Winstedt, "A History of Malaya", s. 45.

Sultan Ebu Şahid tahta çıktığında henüz genç yaşıydı. Bu nedenle Malaka'nın, Sultan Muhammed Şah döneminde Malaka'da kalmaya gelen ve anne tarafından kuzeni olan Raja Rokan tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır. Winstedt, Raja Rokan'ın, halk kesiminden olan Tamil kanından olduğu için Raja Kasım'ı hor gördüğünü ve muhtemelen bu sebeple Koromandel gemilerindeki vergi ve geçiş ücretlerini artırmak istediğini belirtmiştir. Ayrıca Raja Rokan, Raja Kasım'ı saraydan uzaklaştırması ve balıkçıları da yönetmeye zorlamıştır.²⁶⁵ Onun bu davranışlarından dolayı çoğu yetkililer Raja Rokan'ı sevmemiştir.

Bu sebeplerle Sultan Ebu Şahid'in tahta çıkmasının üzerinden on yedi ay geçtikten sonra Raja Kasım, Raja Rokan'ın hakim olduğu tahtı ele geçirebilmek için amcası Seri Nara Diraja ile birlikte darbe yapmak için hazırlandı. Üst düzey yetkililerle birlikte Malaka halkı da Raja Kasım'ın sarayı ele geçirmesine yardımcı olmak için toplandı. Sonuçta sarayda Raja Kasım ve Sultan Ebu Şahid taraftarları arasında arbede çıktı. Raja Rokan'ın kralı öldürebileceğini düşünen Seri Nara Diraja ve Raja Kasım, Sultan Ebu Şahid'i Raja Rokan'ın yanından ayırmaya çalıştılar. Raja Rokan, saldırganlardan birinin kendisini hançerlemesi üzerine Sultan Ebu Şahid'e saldırarak onu hançerledi ve çıkan arbede sırasında ikisi de hayatlarını kaybettiler. Sultan Ebu Şahid'in ölümünün ardından Malaka'nın üst düzey yetkilileri toplanarak Raja Kasım'ı yeni Malaka kralı ilân ettiler (1446). Raja Kasım daha sonra Sultan Muzaffer Şah unvanıyla tanındı.²⁶⁶

Sultan Muzaffer Şah, iyi, adil ve cömert bir hükümdar olarak tanımlanmaktadır.²⁶⁷ Ayrıca vatandaşların yargılanmasında ve infazında hiçbir adaletsizlik yaşanmaması için bir kanun kitapçığı (*Undang-undang Melaka*) yazılmasını emretmiştir.²⁶⁸ Sultan Muzaffer Şah, Bendahara Seri Amar Diraja'nın²⁶⁹ kızı ile

²⁶⁵ Winstedt, "A History of Malaya", s. 45. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 116-119).

²⁶⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 116-119. Ancak Pires, Sultan Muzaffar Şah'ın tahtını, Pahang ve Inderagiri krallarının soyundan gelen İskender Şah'ın oğlu Raja Putih'den aldığını söyler. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 243).

²⁶⁷ Pires, Sultan Muzaffar Şah'ın kendisinden önce hükümdar olan tüm krallara kıyasla çok iyi bir adam ve daha iyi bir kral olduğunu belirtmiştir (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 243).

²⁶⁸ Begbie, s. 23. (Ayrıca bkz.; Liaw Yock Fang, "Naskhah Undang-Undang Melaka: Suatu Tinjauan, s. 85; Liaw, *Undang-Undang Melaka*, s. 333).

²⁶⁹ Malaka ikinci bendahara kullandığı bir saygı unvanıdır.

evlenmiş ve bu evlilikten Raja Abdullah adında bir oğlu olmuştur.²⁷⁰ Pires (ö. 1540) Sultan Muzaffer Şah'ın erkek kardeşi Raja Putih'i, Kampar ve İnderagiri krallarının kızlarıyla evlendirdiğini bildirmektedir. Bu evlilikler vesilesiyle bu krallar ve dolayısıyla hakları İslâmı benimsemişlerdir.²⁷¹

Sonrasında Sultan, Tun Perpatih Sedang'ı Malaka'nın Bendahara'sı olarak babasının yerine görevlendirmiş ve bundan sonra Seri Wak Raja II²⁷³ olarak tanınmıştır. Tun Perpatih Sedang, Bendahara olmasına rağmen iktidar Seri Nara Diraja Tun Ali'nin²⁷⁴ elinde idi. Çünkü Tun Ali Sultan'ın tahta çıkmasına yardım etmişti. Bu sebeple Sultan bu mevki için Tun Ali'yi tercih etti. Bir gün Sultan, Bendahara Tun Perpatih Sedang ile buluşacakken bu buluşmayı unutmuş ve sarayına geri dönmüştür. Bu hadise üzerine Bendahara Tun Perpatih Sedang Sultan'ın kendisine karşı sinirli olduğunu ve bu sebeple kedisıyla görüşmediğini düşünmüştür. Bunun üzerine evine dönmüş akabinde kendisinin aşağılandığını ve haysiyetinin kırıldığını düşünmek suretiyle zehir içerek intihar etmiştir. Bu haber Sultan'a ulaştığında Sultan şok olmuş ve çaresiz kalmıştır. Bendahara Seri Wak Raja Sultan'ın kızı Tun Kudu ile olan evliliğinden geriye Tun Perak ve Tun Perpatih Putih adında iki oğul bırakmıştır. Raja'nın oğlu Tun Perak bir süre herhangi bir mevkiye getirilmemiştir. Ancak bir süre sonra ise Klang'a Penghulu (vali) olarak atanmıştır.²⁷⁵

Bu dönemde Malaka ve takımadaların etrafındaki diğer birçok devlet, Siyam hükümdarlığının hakimiyeti altındaydı. *Sulâlatu's-Salâtin*'de, Sultan Muzaffar Şah döneminde Siyam Hükümdarlığı'nın Malaka'ya Pahang'ın üst bölgelerine kadar karadan saldırdığı ifade edilmiştir.²⁷⁶

Siyam Kralı Malaka'nın kendisine tabi olması için onlara önce bir elçi gönderdi. Ancak Sultan Muzaffer Şah Siyam hakimiyetini reddedince, buna öfkelenen Siyam

²⁷⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 120.

²⁷¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 245.

²⁷³ Malaka'nın üçüncü Bendahara'sının kullandığı bir saygı unvanıdır.

²⁷⁴ Tun Perpatih Sedang'tan sonra atanan Malaka'nın dördüncü Bendaharası'dır.

²⁷⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 120-121.

²⁷⁶ Pahang: Malay Yarımadası'nda Siyam kralı İmparator Dewasura döneminde Siyam yönetimine tabi bir devletti. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 134).

Kralı Malaka üzerine bir ordu gönderdi.²⁷⁷ Sultan Muzaffer Şah, Siyam Kralı'nın komutan Okya Çakri (Awi Çakra)²⁷⁸ komutasında karadan çok büyük bir orduyu Pahang'a doğru gönderdiği haberini aldı. Bunun üzerine Siyam ordusunu karşılamak üzere Malaka'nın her yerinden kuvvet toplamaya başladı. Siyam ordusuna karşı mücadelede Tun Perak²⁷⁹ liderliğindeki Klang'lı kadınlar da ordularına yardım etmişlerdir. Girişilen mücadele neticesinde Siyam ordusuna ağır darbeler indirilmiş, çok kayıp veren Siyam kuvvetleri Muar'dan geri çekilerek Siyam'a dönmüşlerdir.²⁸⁰ Zaferle biten savaştan sonra Sultan Muzaffer Şah, Tun Perak'ın Klang'a dönmesine izin vermemiş, onu Paduka Raja²⁸¹ unvanıyla Malaka Bendaharası olarak atamıştır.²⁸²

Ancak, aynı statüde olan ve birbirlerinden hoşlanmayan Bendahara Paduka Raja Tun Perak ve Seri Nara Diraja Tun Ali rekabet içine girdiler. Bu sebeple, bu dönemde toplum Tun Ali destekçileri ve Tun Perak destekçileri olmak üzere ikiye ayrıldı. Sultan Muzaffer Şah ise bu durumdan üzüntü duyuyordu. Bu ikilinin aralarını düzeltmek için karısı, aynı zamanda Tun Perak'ın kız kardeşi olan Tun Kudu'dan boşandı ve iddet müddetinin ardından onu Seri Nara Diraja Tun Ali ile evlendirdi. Bu evlilik sayesinde Tun Ali ve Tun Perak'ın arası düzeldi. Hatta onlar dost olduktan sonra Tun Ali, Sultan Muzaffar Şah'a Tun Perak'ın Malaka Bendaharası olarak atanmasını önermiştir.²⁸³

1456'da Boromo Trailokana veya Paduka Bobanya olarak bilinen Siyam Kralı döneminde, Oya Deco (Okya Tejo) komutasındaki Siyam ordusu tekrar Malaka'ya saldırmıştır. Bunun üzerine Sultan Muzaffer Şah, Seri Bija Diraja²⁸⁴ Tun Hamzah, Tun

²⁷⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 123-124.

²⁷⁸ Okya Chakri: Siyam ordusundaki Amiral makamı Okya Deco gibi Ayutthaya krallığının yetkilileri için kullanılan en yüksek unvanlardan biriydi.

²⁷⁹ Malaka'nın beşinci Bendahara'sıdır.

²⁸⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 124-126. (Ayrıca bkz.; Marrison, G.E., "The Siamese Wars with Malacca During the Reign of Muzaffar Shah", *The Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, XXII, I, 1949, London, s. 62 (61-65).

²⁸¹ Malaka'nın beşinci Bendahara'sının kullandığı bir lakaptır.

²⁸² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 126-127.

²⁸³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 128-129.

²⁸⁴ Seri Bija Diraja unvanı, Laksamana (Amiral) unvanı ortaya çıkmadan önce Sultan Muhammed Şah (1424-1444) tarafından oluşturuldu. Böylece Seri Bija Diraja'nın Sultan Mansur Şah döneminde Laksamana'nın temsil ettiği aynı rol olduğu söyleniyordu. (Bkz.; Muhmmad Yusoff Hashim, *Kesultanan Melayu Melaka*, 2015, s. 209).

Umar ve Bendahara Paduka Raja Tun Perak'ın da dahil olduğu bir orduyu, Siyam ordusunu karşılamak için göndermiştir.²⁸⁵

Oya Deco, gündüz saldırı teşebbüsünün başarısız olmasından dolayı Malaka üzerine bir gece taarruzu planlamaktaydı. Ancak Bendahara Paduka Raja Tun Perak, ustaca bir strateji takip ederek onun bu planını engellemiştir. Bendahara, Malaka askerlerine mangrov ağaçlarına²⁸⁶ ve diğer deniz kıyısı ağaçlarına yanan meşaleler yerleştirmelerini emretmiştir. Böylece Siyam ordusu, Malaka ordusunun sayısının kendilerinden çok fazla olduğunu ve kazanamayacakları düşüncesine kapılmışlardır.²⁸⁷

Bu sebeple Siyam ordusu geri çekilmiş ve durumu Siyam Kralı'na bildirmişlerdir. Haberi alan Kral, bu sefer de oğlu Cau Pandan komutasında bir orduyu tekrar Malaka üzerine göndermiştir. Ancak, Cau Pandan komutasındaki Siyam ordusu Malaka'ya ulaşmadan salgın hastalıklar sebebi ile birçok askerini kaybetmiştir.²⁸⁸

Sultan Muzaffer Şah Malaka'yı Siyam'dan koruyabilmek için, Çin İmparatoruna elçi göndermiş ve kral olarak tanınmasını rica etmiştir. Çin İmparatoru, Sultan'a deri bir başlık, elbise, günlük kırmızı ipek tül elbise, gergedan boynuzu ile süslenmiş bir kemer ve bir tül şapka gönderilmesini emretmiştir.²⁸⁹ Böylece talebi yerine gelmiş, bağımsız bir kral ve devlet olarak tanınmıştır.

Sultan Muzaffer Şah'ın 10 yıl süren hükümdarlığı boyunca Dinding, Selangor, Muar, Singapur ve Bentan Malaka hakimiyeti altına alınmış, Pahang da Malaka Sultanlığı'nın hakimiyetini kabul etmek zorunda kalmıştır. Buna ilâve olarak baharat ve altına erişimi kontrol eden, zengin Sumatra Krallığı'nın doğu sahilinde bulunan Inderagiri ve Kampar da Malaka'ya tabi birer krallık olmuşlardır.²⁹⁰

²⁸⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 130.

²⁸⁶ Esas olarak tropik sahil bataklıklarında yetişen bir ağaç veya çalı olup yüksek gelgitte sular altında kalır. Mangrovlar tipik olarak yer üstünde çok sayıda karışık köklere sahiptir ve yoğun çalılıklar oluştururlar.

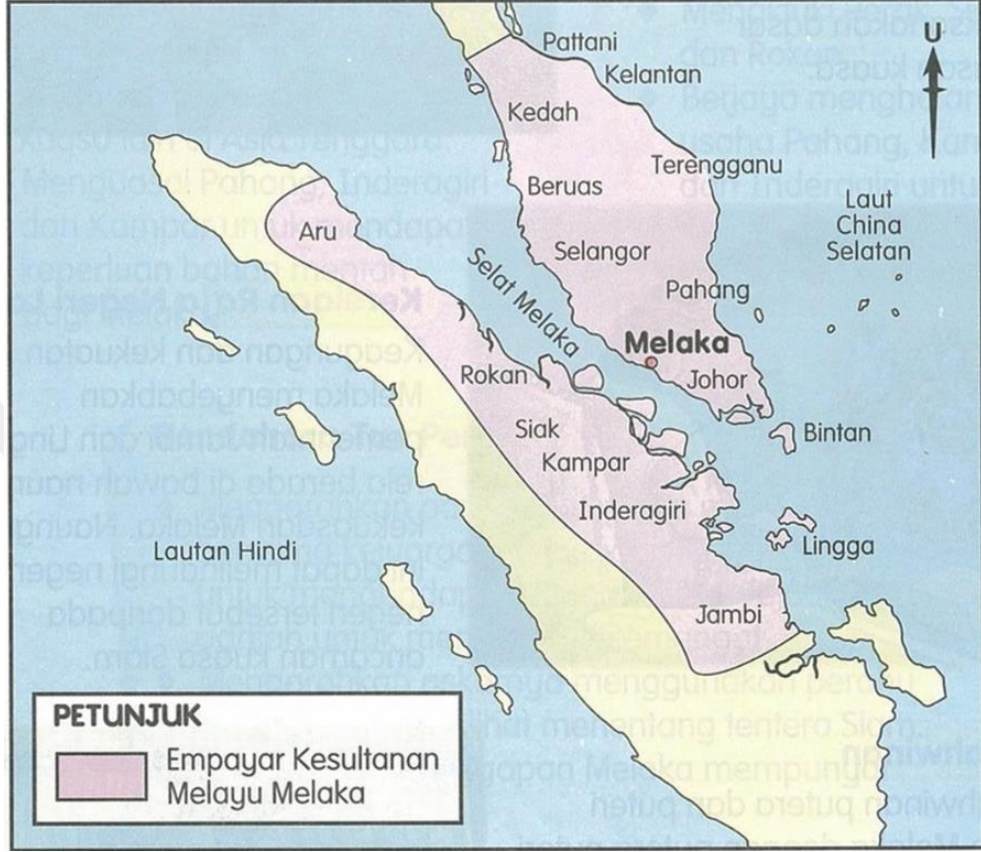
²⁸⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 130-131.

²⁸⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 132.

²⁸⁹ Winstedt, "A History of Malaya", s. 46.

²⁹⁰ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 50. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 244).

Sultan Muzaffer Şah vefat ederken geride, eşi Tun Perak'ın akrabası olan ve daha sonra Sultan Mansur Şah unvanını alacak olan bir oğul bırakmıştır.²⁹¹

Harita 5 Malaka Sultanlığı tarafından hakimiyet altına alınan devletler.

D. Sultan Mansur Şah Dönemi (1456-1477)

Sultan Mansur Şah, çocukluğundan itibaren amcası Raja Putih tarafından yetiştirilmiştir.²⁹² Sultan Muzaffer Şah, vefat etmeden önce kardeşi Raja Putih'ten Sultan Mansur Şah'ı tahta geçirmesini rica etmiştir. Dolayısıyla onun vefatından sonra oğlu Sultan Mansur Şah hükümdar olmuş, Raja Putih ise Bentan'a geri dönmüştür. Bunun üzerine Sultan Mansur Şah, amcasının ona saygısızlık ettiğini düşünmüş ve onu öldürtmüştür.²⁹³ Albuquerque (ö. 1515) ise Raja Putih'in Sultan'a karşı bir isyan çıkarmaya çalıştığı ve bu sebeple öldürüldüğünü iddia etmektedir.²⁹⁴

²⁹¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 133.

²⁹² Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 246

²⁹³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 247.

²⁹⁴ Winstedt, *A History of Malaya*, s. 48 (Ayrıca bkz.; Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 79-80).

Sultan Mansur Şah saltanatının başlarında iken, Siyam yönetimi altında olan Pahang eyaleti hakkında bilgi edinmiştir. O sıra Pahang yöneticisi, Siyam Kralı Paduka Bobanya ile kraliyet bağlantısı olan Maharaja Dewa Sura idi. Sultan Mansur Şah Pahang'ın kum gibi altın içeren temiz bir nehre, filler, vahşi öküz ve keklik gibi hayvanların bulunduğu geniş bir arazi ve ormanlık alanlara sahip olduğunu öğrenince Seri Bija Diraja'nın yardımıyla Bendahara Paduka Raja'yı 200 memur ve Malaka ordusu ile birlikte Pahang üzerine göndermiştir.²⁹⁵ Pahang'ın Malaka tarafından yenilgiye uğratılmasının ardından Maharaja Dewa Sura ve kızı, Puteri Unang Seri'den ayrılmıştır.²⁹⁶

Neticede Maharaja Dewa Sura, Seri Bija Diraja tarafından yakalanmış ve kızı da Sultan Mansur Şah ile evlendirilmiştir. Sultan'ın bu evlilikten Raja Ahmed ve Raja Muhammed adında iki oğlu olmuştur.²⁹⁷ Bir süre sonra Sultan Mansur Şah Pahang'ı kendi adına yönetmesi için, Seri Bija Diraja'yı görevlendirmiştir.²⁹⁸ Dewa Sura hapsedilmiş olsa da esir olarak iyi muamele görmüştür.²⁹⁹ Malaka'da kaldığı süre boyunca Sultan tarafından yerel memurların çocuklarına fillerle nasıl başa çıkılacağını öğretmesi emredilmiştir. Zira bu iş o dönemde bir yetenek olarak kabul görmekteydi.³⁰⁰

Malaka ve Siyam ilişkileri Sultan Muzaffer Şah döneminden beri bozuktur. Sultan Mansur Şah döneminde Malaka üzerine Siyam daha fazla saldırı yapamamış ve Sultan da Siyam Krallığına haraç göndermemiştir. Bu sebeple Sultan, tüm bakanları, yetkilileri ve kraliyet görevlilerini bir barış mektubu göndermek üzere topladı.³⁰¹ Sultan, Bendahara Paduka Raja'nın oğlu olan Tun Telanai ve Menterî Janapatra'yı Siyam'a göndermiş ve Bendahara'ya korkusuzca bir barış mektubu yazmasını emretmiştir.³⁰²

Mektup, Siyam kralı Paduka Bobanya tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Kral, Sultan'ın iki devlet arasında dostluk münasebetleri kurma önerisine müspet cevap

²⁹⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 134.

²⁹⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 135.

²⁹⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 138. (Ayrıca bkz.; Winstedt, 1936, s. 47; Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 249; Albuquerque, *The Commentaries*, s. 80).

²⁹⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 137.

²⁹⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 138.

³⁰⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 139.

³⁰¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 140.

³⁰² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 141.

vermiştir. Tun Telanai ve Menteri Janapatra'nın Siyam'da bulundukları sırada, Siyam Kralı topraklarını genişletmek için düzenledikleri bir seferde onları da yanında götürmüştür. Siyam ordusu zafer kazanınca Kral Paduka Bobanya, Tun Telanai ve Menteri Janapatra'yı güzel bir şekilde ödüllendirmiştir³⁰³. Siyam Kralı'nın yazdığı mektubun Malaka delagasyonu ile Malaka'ya gelmesinin ardından Sultan Mansur Şah, Tun Telanai, Menteri Janapatra ve Siyam'ın elçisine kraliyet kıyafetleri hediye ederek Paduka Bobanya'nın mektubuna cevap vermiştir.³⁰⁴

Sultan Mansur Şah döneminde Malaka, başta ticareti olmak üzere, hakimiyet alanının genişlemesi ve siyasi evlilikler sayesinde uluslararası birçok ilişki kurmuştur. *Sulâlatu's-Salâtin*'de Sultan'ın, Macapahit prensesi Raden Galuh Cendera Kirana ile evlenmek için Macapahit'e gitmeye karar verdiği bir hadise anlatılmaktadır. Buna göre Sultan, memleketini Bendahara Paduka Raja Tun Perak, Seri Nara Diraja Tun Ali ve Seri Bija Diraja Tun Hamzah'a emanet ederek, Malaka'nın en akıllı ve en cesur amiralleri olan Laksamana Hang³⁰⁵ Tuah, Hang Jebat, Hang Lekir, Hang Kasturi ve Hang Lekiu ile Macapahit'e gitmiştir.³⁰⁶

Sultan, Malaka hakimiyetinde olan Inderagiri, Palembang, Jambi, Lingga ve Tungkal'ın krallarını da kendisine eşlik etmeleri için davet etmiştir. Kraliyet elçisi Macapahit'e vardığında kral tarafından sıcak bir şekilde karşılanmış ve çeşitli değerli taşlarla süslenmiş altın bir kraliyet kıyafeti hediye edilmiştir. Ayrıca Sultan ve tüm amiraller için *keris*³⁰⁷ verilmiştir.³⁰⁸

Ülkede kaldıkları süre boyunca Malaka amiralleri, hükümdar ve Macapahit toplumunu silah kullanma becerileriyle cezbetmişlerdir.³⁰⁹ Daha sonra Macapahit Kralı'nın kızı Raden Galuh Cendera Kirana ile Sultan Mansur Şah evlenmiştir.³¹⁰

³⁰³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 144-145.

³⁰⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 146.

³⁰⁵ Hang: Malay Sultanlığı'nda erkekler için kullanılan bir lakaptır. (Bkz.; <https://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=hang>. Erişim tarih, 14 Ağustos 2020).

³⁰⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 155.

³⁰⁷ Keris: Malaylar'ın güçlü silahlarından biriydi. Düz bıçaklı bir tür hançer olup bazen yandan dalgalı ve zehirliydi. Zehir, silahın zehirli otların suyuna batırılması veya zehirin bıçağın çeliğine katılması yoluyla iki şekilde elde edilir ve uygulanırdı. (Bkz.; Albuquerque, *The Commentaries*, s. 85).

³⁰⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 156-157.

³⁰⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 158-159.

³¹⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 162.

Macapahit Kralı Sultanı sevdiği için sık sık ona cömert hediyeler vermiştir. Sultan, Malaka'ya dönmek üzereyken, kraldan kızı Raden Galuh'u Malaka'ya götürmesi için izin istemiştir. Buna ek olarak Tun Bija Sura'ya, Macapahit Kralından Inderagiri eyaletini Sultan için istemesini emretmiştir. Kral Macapahit'in en yüksek rütbeli komutanı ile konuştuktan sonra, bir gerginlik olmaması için Inderagiri eyaletini Malaka'ya teslim etmeyi kabul etmiştir.³¹¹ Bunun yanı sıra Sultan Mansur Şah, Laksamana Hang Tuah'a Macapahit Kralı'ndan Siantan (Sumatra'daki bulunan bir ada) istemesini emretmiş ve bu istek de kabul edilmiştir.³¹²

Bir süre sonra Sultan'ın, evlendiği eşi Raden Galuh Cendera Kirana'dan Raden Kalang adını verdiği bir oğlu olmuştur. Seri Bija Diraja'nın kızı ile evliliğinden de oğulları olmuştur. Raja Mahadewi ve Raja Cendera adında iki de kızı vardı. Sultan Mansur Şah, daha sonra Bendahara Paduka Raja'nın kız kardeşi ile evlendi ve bu evlilikten de Raja Husin adında bir oğlu oldu.³¹³

Sulâlatu's-Salâtin'da Çin İmparatoru'nun Sultan Mansur Şah döneminde Malaka'ya elçi gönderdiği anlatılmaktadır. İmparator'un bu elçi ile Sultan'a bir mektup ve bir armağan göndermekle Malaka'ya Çin'in büyük bir nüfusa sahip olduğunu ve büyük bir güç olduğunu hatırlatmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Sultan, cevabını Tun Perpatih Putih ile Çin'e göndermiştir. Sultan Mansur Şah'ın elçisi Malaka'ya dönerken Çin İmparatoru, kızı Prenses Hang-Li-Po'yu Malaka Sultanıyla evlenmesi için göndermiştir.³¹⁴

Malaka'ya gelen Prenses'e 500 Çinli erkek ve kadın refakat etmekteydi. Elçi, Sultan tarafından memnuniyetle karşılanmış ve bugün Bukit Cina (Çin Tepesi) olarak bilinen Malaka kasabasının eteklerindeki tepede bir yerleşim yeri verilmiştir. Sultan'ın Prenses'ten Paduka Mamat ve Paduka Seri Cina adlarında iki oğlu olmuştur.³¹⁵

Ancak Prenses Hang Li-Po'nun Malaka Sultanı ile düğününün, Çin'in *Ming Shi-Lu* ve Ma Huan'ın (ö. 1460) ünlü şaheseri *Ying-yai Sheng-lan'* kayıtlarında

³¹¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 167.

³¹² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 167-168.

³¹³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 168-169. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 250).

³¹⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 171-173.

³¹⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 174-175.

geçmediğinden bu hadiseden şüphe edilebilir. Çünkü yabancı bir Prensın kraliyet düğünü ve Çin İmparatoru'nun kızının evlendirilmesi önemli bir hadisedir. Böyle hadiselerde düğün töreni bile ayrıntılı bir şekilde yazılırdı. Eğer bu kraliyet düğünü olsaydı *Ming Shi-lu*'da ayrıntılı olarak kaydedilmesi gerekirdi.

Çinli araştırmacı Kong Yuanzhi makalesinde, Sultan Mansur Şah ile evlenen Prenses Hang Li-Po'nun Malaka'da yerleşen bir Çinli'nin kızı olabileceğini iddia etmektedir. Buna ek olarak 1511'de Malaka'da yaşayan bir Portekizli, Megat İskender Şah'ın da Malaka'da Çinli bir kaptanın kızıyla evlendiğini gösteren bir not bırakmıştır.³¹⁶ Dolayısıyla Malaka Sultanları'nın aileleriyle Malaka'ya yerleşen Çinli kadınlara meyiletmesi mümkündür.

Seri Nara Diraja vefat ettikten sonra Sultan Mansur Şah, oğlu Tun Tahir'i babasının yerine Penghulu Bendahari'si olarak atamış, o da babası ile aynı adı yani Seri Nara Diraja adını kullanmıştır. Seri Nara Diraja'nın diğer bir oğlu Tun Mutahir Bendahara olarak atanmış ve Seri Maharaja unvanını kullanmıştır.³¹⁷

Sultan Mansur Şah topraklarını Kampar'a doğru genişletmiştir. Savaş hazırlıkları tamamlandıktan sonra Sang Setia, Sang Naya ve Khoja Baba ile Seri Nara Diraja Kampar'a gitmişlerdir. Kampar Kralı Maharaja Jaya, Malaka ordusunun geldiğini haber alınca Tun Demang'a, Kampar halkını toplayıp Malaka ordularını karşılamak için hazırlanmasını emretmiştir. Daha sonra karşı karşıya gelen Malaka ve Kampar orduları arasında şiddetli bir savaş vuku bulmuş, iki taraf da ağır kayıplar vermiştir. Savaş alanında Maharaja Jaya ve Tun Demang, Seri Nara Diraja ve Khoja Baba tarafından öldürülmüşlerdir. Krallarının öldüğünü gören Kampar ordusu daha fazla direnemeyerek dağılmış ve çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece Malaka orduları büyük miktarda ganimet elde ederek Malaka'ya dönmüştür. Bu durumdan memnun olan Sultan Mansur Şah, Seri Nara Diraja'yı ve diğer amiralleri ödüllendirmiştir.³¹⁸

³¹⁶ Kong Yuanzhi, "Cerita Hang Li Po: Ode Persahabatan Kedua-dua Bangsa China-Malaysia", *International Journal of the Malay World and Civilization*, Malaysia, 2001, s. 184 (179-187).

³¹⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 189-190.

³¹⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 192-194.

Sultan Mansur Şah, Malaka topraklarını genişletmek için Maharaja Permaisura tarafından yönetilen Siak'ı da fethetmiştir. Daha sonra Seri Udani'ye Sang Jaya Pikrama, Sang Suran ve Akhtiar Muluk ile birlikte 60 teknelik askeri güçle ülkeyi istila etmesini emretmiştir. Malaka ordusu Siak'a geldiğinde Kral, Menteri Tun Jana Pakibul'a halkı bir araya toplayarak silahlandırmasını ve savaş için hazırlanmasını emretmiştir. Siak ve Malaka orduları arasında savaş başlayınca Siyak Kralı tanıyan Akhtiar Muluk onu bir okla Kralı göğsünden vurmuştur. Siak ordusu da krallarının öldüğünü görünce daha fazla direnemeyerek dağılmış ve çekilmek zorunda kalmıştır. Malaka orduları ganimet elde etmek için şehri yağmaladıkları sırada kralın oğlu Megat Kuda'yı bulmuşlar ve Sultan ile yüzleşmesi için Malaka'ya götürmüşlerdir. Sultan, amiralleri ödüllendirdikten sonra kızı Raja Mahadewi'yi Siak kralının oğlu Megat Kuda ile evlendirmiştir. Daha sonra Sultan İbrahim unvanını alan Megat Kuda, Siak Kralı olarak tahta çıkmıştır. Sultan buna ilave olarak Tun Jana Pakibul'u da Siak Veziri yapmıştır.³¹⁹

Bidayette Sultan Mansur Şah, karısı Pahang Prensesi'nden olan oğlu Raja Muhammed'i, başarılı olacağını düşündüğünden veliaht tayin etmeyi planlıyordu. Ne yazık ki bu plan Raja Muhammed'in bir cinayet işlemesi sebebi ile başarısız olmuştur. Birgün Raja Muhammed, Bendahara'nın bir köyünde atını sürerken *sepak raga* (Malay voleybolu) oynayan bir grup ile karşılaştı. Oyunculardan biri Bendahara Paduka Raja'nın oğlu Tun Besar idi. Oyun esnasında Tun Besar'ın tekmelediği top yanlışlıkla Raja Muhammed'in başlığına değip yere düşürünce, öfkelenen Raja Muhammed Tun Besar'ı bıçaklamıştır.³²⁰ Diğerleri Tun Besar'ın öldüğünü görünce intikam almaya çalışmışlardır. Bendahara Paduka Raja geldiğinde oğlunun cesedini bulmuştur. Ancak destekçileri oğlunun ölümünün intikamını almak istediği zaman onları engellemiştir. Çünkü ona göre Malaka Sultanı'na isyan etmek siyaseten doğru bir şey değildir. Haberleri duyan Sultan, hemen Raja Muhammed'i huzuruna çağırmıştır. Bu olayın sonunda Raja Muhammed veliaht olma hakkını kaybetmiştir. Çünkü, Bendahara'nın destekçileri de onun sultan olmasını istememişlerdir.³²¹

³¹⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 195-196.

³²⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 197.

³²¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 198.

Daha sonra Sultan Mansur Şah Pahang'dan Seri Bija Diraja'yı Malaka'ya gelmesi için çağırdı. Sultan, Seri Bija Diraja ve Seri Nara Diraja Tun Tahir'e Raja Muhammed'i Pahang'a götürmelerini emretti. Ayrıca onu, Sultan Muhammed Şah ismi ile Pahang'ın hükümdarlığına getirdi. Tun Hamzah, daha sonra Seri Amar Diraja unvanıyla Pahang'a Bendahara olarak atandı. Tun Hamzah'ın oğlu da, Seri Agra Raja unvanı ile Pahang'a Hulubalang Besar (rütbeli askeri yetkili) olarak tayin edildi.³²²

Malaka bu dönemde Semerluki adındaki bir Makassar kralı tarafından saldırıya uğradı. Bu kral, Malaka Boğazı'ndan Malaka limanına kadar olan yerlere baskın yaptı. Bunu duyan Sultan, Laksamana Hang Tuah'a bir karşı saldırı başlatması için emir verdi. Daha sonra, Semerluki ve amiralin kuvvetleri, Malaka denizinde karşı karşıya geldi. Bu savaş birçok Malaka askerinin ölümüne yol açsa da Semerluki'ye ait birçok ekipman ve gemi yok edildi. Bu nedenle o, geri çekilmeye karar verdi ve Pasai'ye saldırmaya başladı.³²³

Sultan Muhammed 1475 yılında Pahang'da vefat edince Sultan Mansur Şah, Sultan Muhammed'in erkek kardeşi ve diğer oğlu olan Raja Ahmed'i, Sultan Ahmed Şah unvanı ile Pahang Sultanı olarak tayin etti.

Sultan Mansur Şah, Pasai Kralı kabul edilen II. Sultan Zeynel Abidin (1477-1500), kral olmak isteyen küçük kardeşi tarafından Pasai'den sürgün edilince Pasai'ye saldırdı. Bunun üzerine, Sultan Zeynel Abidin, Sultan Mansur Şah'ı bu konu hakkında bilgilendirmek için Malaka'ya geldi. Sultan Mansur Şah, savaş ekipmanları hazırlandıktan sonra Malaka güçlerini Pasai'ye saldırması için Sultan Zeynel Abidin ve beraberindeki Seri Bija Diraja, Laksamana ve orduyla gönderdi. Malaka güçleri, savaşın başlaması ile birlikte sayıca daha fazla olan Pasai askerlerini bozguna uğratma konusunda güçlüklerle karşılaştı. Bu nedenle, Seri Bija Diraja ve beraberindeki Laksamana orduyu geri çekip Malaka'ya geri dönmeyi görüştü. Ancak Bendahara Paduka Raja'nın oğlu Tun Amat, bu karara karşı çıktı.³²⁴ Böylece askeri kuvvetlerini tekrar düzene sokup Pasai'ye ikinci defa saldırma kararı aldılar.³²⁵ Kalabalık Pasai

³²² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 198.

³²³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 202-203.

³²⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 218.

³²⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 218.

birlikleri karşısında zafer zor görünse de uzun bir savaştan sonra, Malaka kuvvetleri Pasai ordularına galip geldi.³²⁶

Sultan Zeynel Abidin'i deviren Pasai Kralı Malaka karşısında mağlup olunca ormana kaçtı. Bu nedenle, Sultan Zeynel Abidin, Bendahara tarafından yeni Pasai Kralı olarak tayin edildi. Fakat savaştan kaçan devrik Pasai Kralı, Sultan Zeynel Abidin'i alt etmek için kısa süre sonra geri döndü ve bu haber Bendahara ve Laksamana'ya ulaştı. Ancak Bendahara, bu sırada Sultan Zeynel Abidin'in tekrar tahta çıkmasına yardım etmek istemiyordu. Çünkü Zeynel Abidin, Sultan'ın ona yardım etmesine rağmen Malaka otoritesini kabul etmemişti.³²⁷ Bendahara, Laksamana ve Malaka ordusu geri döndüğü zaman Sultan Mansur Şah, Bendahara'ya Sultan Zeynel Abidin'e yardım etmediği için öfkeliydi. Bendahara olan biteni Sultan'a anlatınca, Sultan onu ve diğerlerini ödüllendirdi.³²⁸

Sultan Mansur Şah'ın, Raden Galuh Cendera Kirana ile olan evliliğinden Radin Kalang adında bir oğlu vardı. O bu oğlunu, Klang kralı olması için yetiştirmek istedi. Ne yazık ki oğlu, bir kavgada bıçaklanarak öldürüldü. Oğlunu kaybetme acısından dolayı 40 gün boyunca davul çaldırmadı. Dahası Sultan'ın Prenses Hang Li Po'dan olan evliliğinden başka bir oğlu ortadan kayboldu³²⁹. Bu nedenle, Paduka Seri Cina adlı diğer oğlu Langat (Selangor) yakınlarındaki Jeram'a vali olarak tayin edildi.³³⁰

Sultan Mansur Şah ölmeden evvel oğlu Raja Husin, Bendahara ve diğer bütün yetkililerin etrafında toplanmasını emretti. Raja Husin o sıralar küçük olmasına rağmen Bendahara ve yetkililerden, onu kendi yerine Malaka Sultanı yapmaları emrini verdi. Bunun yanı sıra Sultan, oğlu Raja Husin'e adaletli olmasını ve Allah tarafından yasaklanan büyük bir günah olduğu için diğerlerinin hakkını yememesi öğüdünü verdi. Ayrıca, Raja Husin'e ihtiyacı olan kişilere yardım etmesini emretti. Ezilen kimselerle karşılaşması durumunda bunlara karşı adil şekilde davranmasını söyledi. Sultan Mansur Şah, oğlunun yetkililerle birlik olmasını, çünkü birlik olmayan bir krallıkta huzur

³²⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 219-221.

³²⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 221.

³²⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 222.

³²⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 225.

³³⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 226

olmayacağını sözlerine ekledi. Raja Husin ve oradaki yetkililer Sultan Mansur Şah'ın hastalığı sebebiyle çok üzgün idiler. Sultan Mansur Şah birkaç gün sonra 21 yıl süren saltanatının ardından 1477 yılında vefat etti ve Kral Husin, Sultan Alâeddin Riâyet Şah unvanı ile Malaka'nın yeni Sultanı oldu.³³¹

Malaka, Sultan Mansur Şah döneminde görkemli günlerini yaşadı. Farklı ülkelerden birçok tüccar, mallarla yüklü gemileri ile Malaka'ya gelirdi. Sultan Mansur Şah, 1468 yılında Güney Japonya'da bulunan Ryukyu Adaları kralına ticarî ilişkilerin faydalarını öven bir mektup yazıp ticarî ilişkileri geliştirmek için girişimlerde bulundu.³³² Nitekim Pires (ö. 1540), Malaka'yı XV. yüzyılın sonunda gelişmekte olan bir ticaret merkezi olarak tanımlar.³³³

Sultan Mansur Şah döneminde ayrıca Malaka, İslam'ın Malay Takımadaları'nda yayılmasının merkezi olmuştur. Sultan, Müslüman âlimlere dini meseleler hakkında soru sormak için Pasai'ye bir elçi bile göndermiştir.³³⁴ Bu dönemde Malay Yarımadası'nda Malaka egemenliğine giren devletler şu şekildedir: Pahang, Sungai Ujung, Jeram, Langat Inderagiri, Palembang, Jambi, Lingga, Tungkal, Siantan, Brunei, Kampar ve Siak.³³⁵

³³¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 226-228.

³³² Lockard, Craig A., *Southeast Asia in World History*, United State of America, 2009, s. 52.

³³³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 268-278.

³³⁴ Winstedt, 1936, s. 49.

³³⁵ Buyong Adil, *The History of Malacca During the Period of the Malay Sultanate*, Kuala Lumpur, 1974, s. 38-39.

Harita 6 Malaka Sultanlığı'na Bağlı Devletler.

E. Sultan Alâeddin Riâyet Şah Dönemi (1477-1488)

Sultan Mansur Şah'ın (ö.1477) ölümünden sonra, Bendahara Paduka Raja Tun Perak'ın kız kardeşi olan karısından doğan oğlu Raja Husin, Sultan Alâeddin Riâyet Şah unvanıyla Malaka'nın yeni Sultanı olarak tayin edildi. Tahta çıktığı zaman genç olan Raja Husin, daha sonra kuvveti ve cesareti ile tanındı.³³⁶

Sultan Alâeddin Riâyet Şah, Kampar Kralı'nın kız kardeşi ile evlendi ve Raja Zeynel Abidin ile Raja Munavvar adında iki oğlu oldu. Diğer karısı Tun Senaja ise, Seri Nara Diraja Tun Tahir ve Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir'in kız kardeşiydi.³³⁷ Sultan'ın Tun Senaja'dan Raja Hitam adında bir kızı, Raja Mahmud adında bir oğlu ve Raja Fatimah adında en küçük kızı olmak üzere üç çocuğu oldu. Raja Fatimah, büyüdükten sonra kuzeni Raja Abdul Cemil ile evlendi.³³⁸ Sultan Alâeddin'in kız kardeşi olan Raja Bakal (Sultan Mansur Şah'ın kızı), Malaka'da bulunan Inderagiri kraliyet ailesine mensup olan Raja Merlang ile evlendi. Sultan

³³⁶ *Sulalatu's-Salatin*, s. 120

³³⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 250. (Bkz.; Winstedt, "A History of Malaya", 1936, s. 50)

³³⁸ *Raja Abdul Cemil*, Pahang'ın ilk Sultanı rahmetli Sultan Muhammed Şah'ın oğlu.

Alâeddin Malaka Sultanı iken Pahang, erkek kardeşi olan ve 1475 yılından beri Pahang'ın ikinci Sultanı olan Sultan Ahmed Şah tarafından yönetilmekteydi.³³⁹

Sultan Alâeddin'in hükümdarlığının başlangıcında Malaka'da çok hırsız vardı. Her gece hırsızlık olayları bildiriliyordu. Sultanın bundan haberi olunca, halkın hayatına huzurlu bir şekilde devam edebilmesi için hırsızları yakalamak ve cezalandırmak için bir yol bulmaya karar verdi. Sultan Alâeddin, Hang Isap ve Hang Siak adındaki iki adamı ile birlikte bir gece eski püskü elbiseler giyerek kılık değiştirdi. Halkın gündelik hayatını gözlemlemek ve hırsızları yakalamak için Malaka sokakları ve yollarında dolaştı.³⁴⁰

Sultan ve adamları, Malaka şehrinde bir sandık çalan beş hırsızla birden karşı karşıya geldi. İki hırsız sandığı taşıırken, diğer üçü arkalarından gelerek etrafı kolaçan ediyordu. Sultanı gören hırsızlar sandığı bırakarak kaçtılar. Hang Isap'a sandığa göz kulak olmasını emrettikten sonra Sultan ve Hang Siak, Bukit Melaka (Malaka Tepesi) mevkiine doğru kaçmakta olan hırsızları takip ettiler. Sultan, hırsızlardan birini yakaladı. Diğer üç hırsız ise köprünün sonuna doğru kaçtılar; ancak Hang Siak hırsızlardan birini öldürürken diğer ikisi canlarını kurtarmak için nehre atladı. Sultan ve Hang Siak, sandığı almak için daha sonra Hang Isap'ın yanına geldiler ve Sultan, sarayına döndü.³⁴¹

Sultan Alâeddin Riâyet Şah ertesi gün bakanları, kıdemli yöneticileri, saray yetkilileri ve askeri yetkililer ile sarayında düzenlenen toplantıya başkanlık etti. Sultan, iç güvenlikten sorumlu olan bakan Seri Maharaja Tun Mutahir'in görevlerini denetledi. Sultan, dün gece güvenlik önlemleri alınıp alınmadığını sordu, bakan ise tereddütsüz bir şekilde güvenlik önlemlerinin alınmış olduğunu söyledi. Sultan, biri tepede, biri tepenin sonunda diğeri ise köprünün bitişinde olmak üzere üç adamın öldürüldüğünü duyduğunu söyledi. Seri Maharaja, bu olaydan haberi olmadığı için şaşkına döndü.

³³⁹ *Sulalatu's-Salatin*, s. 241.

³⁴⁰ *Sulalatu's-Salatin*, s. 229-230.

³⁴¹ *Sulalatu's-Salatin*, s. 229-230.

Sultan, bu olay karşısında çok öfkelen-di. Çünkü halk bu hırsızlar tarafından soyuluyordu.³⁴²

Sultan, Temenggung (İç Güvenlik Bakanı) Seri Maharaja'nın görevlerine yönelik eleştirilerini dile getirdikten sonra Hang Isap'ın dün gece ele geçirilen sandıkla beraber toplantı salonuna çağırılması emrini verdi. Sultan Alâeddin, toplantıda bulunanlara olayı anlatmasını istedi. Orada bulunan herkes duydukları karşısında afallamıştı. Sultan, sandığın sahibinin bulunması için bir soruşturma başlatılması emrini verdi. Nihayetinde sandığın dün gece soyulan Terambelan adlı bir tüccara ait olduğu tespit edildi ve sandık sahibine verildi. Tun Mutahir bu olaydan sonra şehirde sıkı güvenlik önlemleri aldı. Artık yakalanan hırsız hapsedilmeyecek, derhal öldürülecekti.³⁴³

Tun Mutahir ve adamları tarafından sıkı güvenlik önlemlerinin alınmasından sonra Malaka şehrinde herhangi bir hırsızlık olayı yaşanmadı. Bendahara Paduka Raja, Sultan Alâeddin Şah'ın emri üzerine şehrin merkezine bir köşk inşa ettirdi ve buraya bir görevli atadı.³⁴⁴ Sultan daha sonra Seri Maharaja'da bulunan herhangi bir eşyanın sahibine iade edilmesine dair emir verdi. Eğer bu gibi bir eşya bulunur ve bunu bulan kişi sahibine iade etmezse, o kişinin eli kesilecekti. Eşya, sahibi bulunmadığı takdirde yeni inşa edilen köşke gönderilecekti. Malaka halkı, herhangi bir eşya kaybeden kişinin, köşke giderek eşyasını araması, eşyasının köşkte olması halinde kendisine iade edileceği hususunda bilgilendirildi.³⁴⁵

Sultan Alâeddin Riâyet Şah, 1481 yılında Çin'e bir talep için elçi gönderdi. Elçinin talebi şu idi: 1469 yılında Malaka vergisini Çin'e götüren elçilerden birinin gemisi Çin'den Malaka'ya dönerken top ateşine tutularak Annam'a (Vietnam) götürülmüştü. Gemide bulunan çoğu kişi öldürülmüş geri kalanı ise köle ve hadım edilmişti. Annamlılar, Çampa'yı ele geçirerek Malaka'yı da almak istemişlerdi. İşte Malaka elçisi, Çin imparatoru'ndan Çin egemenliği altında bulunan Annamlılar ile bu hususu görüşmesini talep etti. Ancak İmparator, olayın geçmişte kaldığını ve tekrardan

³⁴² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 230.

³⁴³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 230-231.

³⁴⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 231.

³⁴⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 231-231.

görüşmeye gerek olmadığını söyledi. İmparator aynı zamanda Annam'a yasalara uymaları ve ülkelerini korumaları hususunda bir uyarı gönderdi. Bunun yanı sıra İmparator, Malaka Sultanı'na da ülkesini savunması için orduyu daha iyi şekilde eğitmesi gerektiğini tavsiye etti.³⁴⁶

Sultan Alâeddin, Lingga gibi Orang Selat'a ait olan birçok adayı Malaka'ya katarak Lingga kralını tebası haline getirdi.³⁴⁷ Onun Malaka Sultanlığı döneminde Tanjung Karang Tuan (Negeri Sembilan'da bulunur) ve Jugra (Selangor'dadır) arasında bulunan Malaka topraklarına iki defa saldırı gerçekleştirildi. Bu saldırılar, Aru (Doğu Sumatra'nın doğu kıyısı) tarafından gerçekleştirildi. İlk saldırıya, Paduka Tuan (Tun Perak'ın oğlu), Seri Bija Diraja Tun Hamzah, Amiral Hang Tuah ve Tun Isap Berakah komutasındaki Malaka donanması tarafından karşı konuldu. Savaş, Arang-arang Adası³⁴⁸ ve Pangkalan Dungun³⁴⁹ olarak adlandırılan yerlerde gerçekleşti.³⁵⁰ Çok sayıda Aru kuvveti ve gemisi, Seri Bija Diraja'nın gemisinin Aru gemisine çarpmasına neden oldu. Bu nedenle, Seri Bija Diraja'nın gemisinde bulunan bütün köleler, hayatlarını kurtarmak için denize atladı. Bununla birlikte Seri Bija Diraja ve Tun Isap saldırmak için harekete geçen Aru askerlerini beklemekteydi. Aru kuvvetleri, Seri Bija Diraja ve Tun Isap'a karşı koyamadılar ve hemen suya atlayarak gemilerine döndüler. Bunun üzerine Seri Bija Diraja ve Tun Isap yeniden saldırmak üzere Aru gemisine doğru harekete geçtiler. Bunun yanı sıra Laksamana ve Malaka ordusu bütün düşman gemilerini püskürtünce Aru kuvvetleri mağlup oldu.³⁵¹

Yenilgi haberini alan Aru Kralı Maharaja Diraja öfkelenerek Malaka'ya yeniden saldırmak istedi.³⁵² Aru askerleri ikinci kez Malaka'ya saldırmak için harekete geçti. Ancak Aru askerleri tekrar mağlup olup kaçtılar. Aru kralının talebi üzerine iki devlet

³⁴⁶ Wade, <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/cheng-hua/year-17-month-9-day-1>. (Bkz.; Zhong-yang, *Ming Shi-lu*, Cilt 48, 23 Eylül 1481, s. 3785/86).

³⁴⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 250.

³⁴⁸ Günümüzdeki Port Dickson yakınındadır.

³⁴⁹ Tanjung Tuan yakınında olduğuna inanılır.

³⁵⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 234.

³⁵¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 235.

³⁵² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 235.

arasında barış ilan edildi ve Aru hükümdarı ile Malaka hükümdarı arasında dostane ilişkiler geliştirildi.³⁵³

Seri Bija Diraja Tun Hamzah ölünce Malaka hükümdarı, Tun Hamzah'ın oğlu Tun Kerutup'u babasının yerine Seri Bija Diraja olarak tayin etti. Daha sonra Telanai Terengganu'nun üç torunu, Terengganu'dan gelerek Sultan Alâeddin'e biat ettiler ve Telanai Terengganu'nun, kıdemli bir Pahang askeri yetkilisi olan Seri Agra Diraja tarafından öldürüldüğü haberini verdiler.³⁵⁴ Bunun nedeni ise, Telanai Terengganu'nun Pahang sultanına haber vermeden Malaka Sultanı Alâeddin'i ziyaret etmesiydi. Dahası Pahang Sultanı, Malaka sultanının sarayını filiyle çiğneyerek yerle bir etmekle tehdit etmişti.³⁵⁵

Bunu duyan Sultan Alâeddin öfkeleni ve Pahang'a saldırmaya karar verdi. Ancak, bu saldırı, Bendahara Paduka Raja Tun Perak'ın tavsiyesi üzerine gerçekleştirilmedi. Bendahara, Pahang'a herhangi bir saldırı gerçekleştirilmesi ve Sultan Alâeddin'in Pahang Sultanı olan erkek kardeşine herhangi bir zarar gelmesi halinde Sultan Alâeddin'in pişman olacağını ifade etti.³⁵⁶ Bendahara, Sultan Alâeddin'e Laksamana (Amiral) Hang Tuah'ı, Pahang'a göndermesini tavsiye etti. Sultan, Bendahara'nın (Başbakan) tavsiyesine uydu ve Amiral Hang Tuah komutasında Malaka'dan hareket eden bir donanma, Sultan Ahmed Şah tarafından saygıyla karşılandı ve Malaka Sultanı'nın mektubu, sarayda okundu.³⁵⁷

Salonun dışında bulunan Laksamana Hang Tuah'ın adamlarından biri, Seri Akar Raja'nın kuzenlerinden birini öldürdü. Katil, Pahang Sultanı'nın karşısına getirildiği zaman, Laksamana Hang Tuah, onun, Seri Akar Raja'nın kuzenini öldürmüş olsa dahi Sultan tarafından cezalandırılmasına engel oldu. Hang Tuah şunları söyledi: "Bu adamı, Seri Akar Raja'nın kuzenini öldürmesine karşılık cezalandırmayacağınızı ümit ediyorum. Çünkü asıl hata, Malaka Sultan'ına haber vermeden Telanai Terengganu'yu öldüren Seri Akar Raja'ya aittir." Pahang Sultanı, Laksamana Hang Tuah'ın sözleri

³⁵³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 236.

³⁵⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 241.

³⁵⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 241.

³⁵⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 242.

³⁵⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 242.

karşısında gülümsedi ve şunları söyledi: “Telanai Terengganu’nun öldürülmesini ben emrettim; çünkü o, Malaka’nın zayıflığını bildirmek konusunda kaba biriydi. Ölen kişi, senin de akrabası olduğu için bunun kararını sen ve Seri Akar Raja’nın takdirine bırakıyorum.” Laksamana Hang Tuah, kuzenini defnetmesi için Seri Akar Raja’ya yardım etti ve Malaka’ya döndü. Sultan Alâeddin, Laksamana Hang Tuah’ın Pahang’da yaptıklarını duyunca memnun oldu.³⁵⁸

Malaka Sultanı Alâeddin, Siak hükümdarı Sultan İbrahim ve Bendahara Tun Jana Pakibul’un bir suçluyu kendi onayı olmadan ölüm cezasına çarptırdığını duyunca, Laksamana Hang Tuah’ı Siak’a gönderdi. Laksamana Hang Tuah, Siak’a ulaştı ve Tun Jana Pakibul’a Siak hükümdarı ve diğer Siak yetkililerinin bulunduğu duruşma salonunda Malaka Sultanı’nın onayını almadan bir suçlunun idam edildiğinin doğru olup olmadığını sordu. Siak Bendahara’sı, idamın Siak hükümdarının emri üzerine gerçekleştirildiğini söyledi.³⁵⁹ Bu cevabı duyan Laksamana Hang Tuah, Bendahara’yı azarladı. Bu, aynı zamanda Siak hükümdarının da azarlanması anlamına geliyordu. Hang Tuah, sol eli ile Bendahara’yı işaret ederek şunları söyledi: “Sen barbarsın. Malaka’dan onay almadan birini öldürmeye hakkın var mı? Siak’da bir zalim mi olmak istiyorsun? Siak hükümdarı ve diğer yetkililer, Hang Tuah’ın sözleri karşısında sessiz kalarak cevap vermeye cüret edemedi. Hang Tuah, daha sonra Siak hükümdarının yazdığı bir özür mektubu ile Sultan Alâeddin’in huzuruna çıktı.³⁶⁰

Sultan Alâeddin daha sonra Seri Nara Diraja Tun Tahir başkanlığında, oğlu Raja Munawar’ın da yer aldığı bir heyeti Kampar’a gönderdi. Raja Munawar, Kampar’ın hükümdarı olarak tayin edildi ve Sultan Munawar Şah olarak adlandırıldı. Seri Nara Diraja, daha sonra Malaka’ya geri döndü.³⁶¹

Sultan Alâeddin Riâyet Şah, Malaka’yı 11 yıl boyunca yönettikten sonra 1488 yılında 30 yaşındayken öldü ve “Merhum Berdarah Putih” (Beyaz Kanlı Kral) olarak anıldı. Pagoh’a³⁶² defnedildi. Kaynaklarda Sultan Alâeddin Riâyet Şah’ın ölümü ile

³⁵⁸ *Sulâlatu’s-Salâtin*, s. 243-244.

³⁵⁹ *Sulâlatu’s-Salâtin*, s. 245.

³⁶⁰ *Sulâlatu’s-Salâtin*, s. 246.

³⁶¹ *Sulâlatu’s-Salâtin*, s. 247.

³⁶² Günümüzdeki Muar şehri yakınlarındadır.

ilgili herhangi bir tuhaf veya olağandışı bir olay bildirilmedi. *Sulâlatu's-Salâtin*'de, Sultanın hastalandığı ve Raja Mahmud ve kıdemli yetkililere vasiyetini bildirdikten sonra öldüğü yazmaktadır.³⁶³ Pires (ö. 1540) ise, Sultan Alâeddin'in (Hac için) Mekke'ye gitmeye karar verdiğini, bu sırada Bertam'da olduğunu ve hazırlıklarını tamamlamak için Malaka'ya geri döndüğünü, ancak yedi ya da sekiz gün içerisinde ateşlenerek öldüğünü belirtir. Bununla birlikte Wilkinson, Sultan Alâeddin'in Pahang Sultanı olan erkek kardeşi Muhammad Şah tarafından zehirlenerek öldürüldüğünü iddia eder.³⁶⁴ *Commentaries* adlı eserde ise, sultanın Mekke'ye yola çıkmak için hazırlanırken zehirlenerek öldüğü ve bu zehrin, istekleri dışında hareket ettiği Pahang ve Inderagiri kralları tarafından kurulan kumpasla sultana verildiği belirtilir.³⁶⁵

Pires (ö. 1540), Malaka halkına göre Sultan Alâeddin'in, her şeyden ziyade cami işlerine önem verdiğini ifade eder. Onun, yalnız biri olduğu ve genel olarak şehirde bulunmadığı belirtilir. Sultan, babası adına Mekke'ye giderek hac vazifesini gerçekleştirmek istemektedir. Ancak buna ömrü yetmemiştir. Onun Malaka hükümdarlığı sırasında Pahang, Kampar ve Inderagiri kralları ile kendi ailesine İslamiyet'i öğrettiği söylenmektedir.³⁶⁶

F. Sultan Mahmud Şah Dönemi (1488-1511)

Sultan Alâeddin Riâyet Şah'ın (ö. 1488) vefatından sonra oğlu Raja Mahmud, Sultan'ın eşi (Tun Perak'ın kız kardeşi)³⁶⁷ tarafından Malaka'nın bir sonraki sultanı olarak üst düzey yetkililerce tayin edilmiş ve Sultan Mahmud Şah olarak adlandırılmıştır. Malaka, Raja Mahmud'un tahta geçtiği sırada -hala çok genç bir yaşta olduğu için- diğer üst düzey yetkililerin yardımıyla Tun Perak tarafından yönetilmiştir. İyi bir ilişki kurmak için Sultan, hükümdarlığının başında Pahang kralının kızıyla evlenmiştir.³⁶⁸

³⁶³ Buyong Adil, s. 45.

³⁶⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 251.

³⁶⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 81.

³⁶⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 251.

³⁶⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 81.

³⁶⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 252.

O dönemde Tun Perak dışında hükümet yetkilileri; Hazine'den sorumlu olan Penghulu Bendahari Seri Nara Diraja Tun Tahir, iç güvenlikten sorumlu olan Temenggung Seri Maharaja Tun Mutahir, Malaka filosunu kontrol eden Laksamana Hang Tuah ve Singapur'da kalan kara kuvvetleri Komutanı Seri Bija Diraja Tun Kerutup'dan oluşmaktaydı.³⁶⁹ Malaka Sultanlığı dönemi boyunca diğer Bendahara ise Tun Perpatih Putih olup amirallar, Khoja Hassan ve Hang Nadim idi.

Sultan Mahmud Şah tahta çıktıktan sonra Siyam ve Cava ile ilişkilerini kesmiştir. Portekiz kaynakları, Sultan'ın çok güçlü olduğundan Siyam hükümdarlığının hakimiyetini kabul etmediğini belirtmiştir. Siyam kralı Malaka Sultan'ın ona itaat etmeyeceğini öğrenince 100 gemilik bir filoyla üzerine gelmiştir. Bunun üzerine Sultan Laksamana'yı Siyam'a karşı savaşmaya göndermiş ve Laksamana Siyam güçlerine galip gelmiştir. Siyam Kralı Malaka'ya yenildikten sonra bir daha Malaka'ya sefer düzenlememiştir.³⁷⁰

Daha önce de belirtildiği gibi Sultan Mahmud Şah'ın sultan olarak atanmasına katılmayan kişiler olmuştur. Bu kişiler tahtı hakeden kişinin Raja Munawar olduğunu düşünmüşlerdir. Sultan Mahmud Şah'a tahta çıktıktan kısa bir süre sonra dizanteri tanısı konmuştur.³⁷¹ Sultan Mahmud Şah'ın babaannesi, yani merhum Sultan Muzaffar Şah ile evli olan Raja Tua olarak bilinen Tun Putih Nur Pualam haberi duyduğunda Raja Munawar'ı Malaka Sultanı olarak atamak istemiştir. Hatta daha ileri giderek, Sultan Mahmud Şah'ı öldürmeye çalışmıştır. Ancak Bendahara Paduka Raja Tun Perak, Raja Tua'nın bunu yapmasını engelleyip kendisini tehdit etmiştir. Bu olaydan sonra Raja Tua artık Sultan Mahmud Şah'a yaklaşamamıştır.³⁷²

Sultan Mahmud Şah hastalıktan kurtulunca Bendahara ve Laksamana'ya kraliyet kıyafeti ve tahtırevan hediye etmiştir. O zamandan beri Laksamana Hang Tuah tahtırevanı kullanmış ve her yerde destekçileri tarafından taşınmıştır. Bendahara ise

³⁶⁹ Buyong Adil, s. 47.

³⁷⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 81.

³⁷¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 249.

³⁷² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 250.

tahtırevanı altın bir bezle sarıp toplantı odasının yanına koymuştur. Bendahara'nın destekçileri ise bu davranışı hediyein kıymetini bilmemek olarak değerlendirmiştir.³⁷³

Kısa süre sonra Bendahara Tun Perak hastalanmış ve tüm aile üyelerini vasiyet etmek için çağırmıştır. Dünyayı dine tercih etmemelerini, çünkü dünyanın sonsuza dek sürmeyeceğini söylemiştir. Sultan Mahmut Şah Bendahara'nın hasta olduğunu öğrendiğinde hemen yanına gelmiştir. Tun Perak Sultan'a, iftiralara kanıp güvenmemesi ve devleti sadece arzularına göre yönetmemesini tavsiye etmiştir.³⁷⁴ Tun Perak, Sultan Muzaffar Şah, Sultan Mansur Şah, Sultan Alaeddin Riayet Şah ve Sultan Mahmud Şah olmak üzere dört Malaka Sultanına hizmet etmiştir. Malaka'ya Bendahara olarak yaklaşık on yıllık hizmetinden sonra 1498'de Sultan Mahmud Şah döneminde vefat etmiştir.

Tun Perak'ın vefatından sonra Tun Perpatih Putih, Bendahara Putih unvanını kullanarak onun yerini almıştır.³⁷⁵ Sultan Mahmud Şah büyüdüktan sonra ilk Pahang Sultanı Sultan Muhammed'in oğlu olan Tun Perpatih'in kuzeniyle evlenmiştir. Evliliğinden iki kızı ve Raja Ahmed adında bir oğlu doğmuştur.³⁷⁶

Sultan Mahmud Şah bazı hal, hareket ve davranışları açısından eleştirilen bir Sultan olmuştur. Mesela o bir kadın düşkünü olarak tanımlanır. Evli olmasına rağmen memurlarından biri olan Tun Biajid'in (Laksamana Hang Tuah'ın oğlu) karısıyla ilişkisi olduğu söylenir. Bir gece Tun Biajid evde değilken Sultan Mahmud Şah onun karısını görmek için evine gitmiştir. Tun Biajid haberi duyduktan sonra neredeyse Sultan'ı öldürecekmiş ama Sultan'a karşı itaatsiz olmak istememesi nedeniyle bundan vazgeçmiş ve karısını boşamıştır. Hatasını fark eden Sultan Mahmud Şah cariyelerinden biri olan Tun Aram'ı, Tun Biajid'le evlendirmiştir.³⁷⁷

Anlatılan bir başka olay da Sultan Mahmud Şah, Tun Dewi adlı bir kadının evine gitmiştir. Fakat kadının evinde Tun Ali Sandang olduğundan dolayı çok sinirlenmiştir. Daha sonra Sultan, Tun Isap'a Tun Ali Sandang'ı öldürmesini

³⁷³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 250-251.

³⁷⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 252-253.

³⁷⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 253.

³⁷⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 254.

³⁷⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 255.

emretmiştir. Tun Ali Sandang'ın ölüm haberi, onun akrabalarından biri olan Seri Dewa Raja'ya ulaşınca, o da Tun Isap'ı öldürmeyi amaçlamıştır. Sultan Mahmud Şah, Tun Isap'ı korumak amacıyla onu önce Pasai'ye, sonra Aru'ya, sonra da Brunei'ye göndermiştir. Ancak Tun Isap Malaka'ya döndüğünde Sultan Mahmud Şah, Tun Isap'ı affetmesi umuduyla Seri Dewa Raja'ya teslim etmiştir. Ne yazık ki Tun Isap, Seri Dewa Raja tarafından öldürülmüştür.³⁷⁸ Sultan Mahmud Şah haberi duyunca Seri Dewa Raja'ya çok sevdiği için hiçbir şey yapmamıştır. Çünkü Seri Dewa Raja³⁷⁹, Seri Dewa Raja'nın oğlu Tun Umar, Hang Isa Pantas ve Hang Husain Jong, Sultan Mahmud Şah'ın en sevdiği yetkililer arasında yer almışlardır. Sultan onlara bolca altın, gümüş, para ve hatta mevkiler şeklinde hediyeler dağıtmıştır.³⁸⁰

Sultan Mahmud Şah zalim ve intikam sahibi bir insan olarak da tasvir edilmiştir. Bu durum Seri Bija Diraja Tun Kerutup suikastı olayında görülebilir. Bayram sırasında Singapur'da yaşayan Seri Bija Diraja Tun Kerutup bazı yanlış anlaşılmalardan dolayı Malaka'ya gelememiştir. Bayramdan sonra Malaka'ya geldiğinde ise Sultan Mahmud Şah çok kızmıştır. Sultan, Seri Bija Diraja'nın kendisini defalarca rahatsız ettiğini ve Malaka'nın hükümdarı olarak kendisini beğenmediğini ifade etmiştir. Sultan daha sonra, Seri Bija Diraja'ya hatalarını belirten bir mektup vererek infaz edilmesini emretmiştir. Daha sonra Seri Bija Diraja'nın yerine Singapur'un valisi olmak üzere merhum Seri Bija Diraja Tun Hamzah'ın torunu Sang Setia Setiawan'yı tayin etmiştir.³⁸¹

Bir defasında Sultan Mahmud Şah, Laksamana Hang Tuah'ın damadı olan Hang Nedim'e 40 çeşit serasah³⁸² bezi ve her tür kumaştan 40 parça satın almak için Hindistan'a gitmesini emretmiştir. Hindistan'a geldiğinde Hang Nedim gelişinin nedenini bildirmek için Hindistan kralı ile bir araya gelmiştir. Hindistan kralı Malaka sultanının istediği kumaşların desenlerini çizmeleri için 500 ressam toplamıştır. Ancak ressamlar çizimleriyle Hang Nedim'i tatmin edememişlerdir. Hang Nedim daha sonra kendi çiçek deseni çizmiş ve sadece birkaç ressam dileğini yerine getirebilmiştir.

³⁷⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 255-257.

³⁷⁹ Merhum Bendahara Paduka Raja Tun Perak'ın oğlu.

³⁸⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 257.

³⁸¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 264.

³⁸² Serasah: Hindistan'ın Koromandel sahil bölgesinde XVI. yüzyılda üretilen bir tür keten veya desenli pamuklu kumaştır.

Sultan'ın istediği bezlerin hazırlığı bittikten sonra Hang Nedim gemisiyle Malaka'ya dönerken gemisi batmış, fakat kendisi tekneyle kurtulmayı başarmıştır. Ne yazık ki Hindistan'dan aldığı kumaşlardan geriye sadece dört parça kalmıştır. Bu nedenle Sultan Mahmud Şah, Hang Nedim'e karşı memnuniyetsizliğini göstermiştir.³⁸³

Bir süre sonra Malaka'nın cesur bir komutanı/amirali olan Hang Tuah vefat etmiştir. Daha sonra damadı olan Khoja Hasan, Hang Tuah'ın yerine yeni Laksamana olarak Sultan tarafından tayin edilmiştir. Bu arada Pahang Sultan'ı Sultan Muhammed Şah, üç oğlu Raja Abdul Jamil, Raja Ahmed ve Raja Muzaffer'i arkada bırakarak vefat etmiştir. Krusestern'in *Sulâlatu's-Sâlatin* ve *Raffles No. 18* versiyonunda, Pahang Sultanı'nın vefatından sonra yerine oğlu Raja Abdul Jamil'in Pahang Sultanı olarak atandığı açıklanmıştır.³⁸⁴ Sultan Abdul Jamil daha sonra Sultan Mahmud Şah'ın kız kardeşi Raja Fatimah ile evlenmiş ve bu evlilikten Raja Mansur adlı bir oğlu olmuştur. Pahang'ın Bendahara'sı Seri Amar Bangsa Raja'nın Tun Teja Ratna Benggala adlı güzel bir kızı vardır. Güzelliği sayesinde Sultan Abdul Jamil onunla evlenmek istemiş ve Bendahara'nın onayıyla onunla nişanlanmıştır.³⁸⁵

Sultan Mahmud Şah, yeni Pahang kralı Sultan Abdul Jamil ile görüşmesi için Pahang'a gönderdiği ve yeni dönen Seri Dewa Raja'dan Tun Teja'nın güzelliğini duymuştur. Daha sonra Sultan Abdul Jamil ile nişanlandığını bilse bile Tun Teja ile evlenmeyi amaçlamıştır. Sultan'a kendisini affettirmek isteyen Hang Nedim, Tun Teja'yı Malaka'ya getirmeyi teklif etmiştir. Hang Nedim, bir gemiye sahip olan Çampa tüccarı Nakhoda Sidi Ahmed'in yardımıyla Tun Teja'yı kaçırmayı başarmıştır. Sultan Abdul Jamil bunu fark ettiğinde öfkeli bir şekilde filiyle Malaka'ya saldırmak istemiştir. Ancak Sultan Mahmud Şah, Laksamana Khoja Hassan'a planını engellemek için Sultan Abdul Jamil'in filleri çalmasını emretmiştir. Bunun üzerine Laksamana Khoja Hassan, Sultan Abdul Jamil'in filleri Malaka'ya getirmiş, Sultan Mahmud Şah tarafından

³⁸³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 288-290.

³⁸⁴ Diğer kaynaklarda, Pahang'ın ikinci sultanı Raja Abdul Jamil yerine Raja Ahmad olduğuna inanılmaktadır. Ondan dolayı Tun Teja ile nişanlı olan kişinin Sultan Ahmad Şah (Raja Ahmad) olduğuna inanılır. Böylece sultanın filinin Malaka'ya getirilmesinden sonra Sultan Ahmad Şah tahtı bırakmış, Sultan Mahmud Şah da Raja Abdul Jamil'i Pahang'ın yeni sultanı olarak atamıştır. Sultan Mahmud'un kız kardeşi Raja Fatimah ile evlenen Sultan Abdul Jamil idi. Bu sırada tahtı kaçıran Sultan Ahmad Şah, oğlu Sultan Mansur'u Pahang tahtına sultan olarak geçirmiştir. Bu nedenle Sultan Abdul Jamil Pahang'ı Sultan Mansur ile birlikte yönetmişlerdir. (Bkz.; Buyong Adil, s. 56).

³⁸⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 292.

ödüllendirilmiştir. Sultan Abdul Jamil bu olaydan o kadar üzgün ve hoşnutsuz olmuştur ki tahtını terkedip kardeşleri Raja Ahmed ve Raja Muzaffer yardımıyla tahtı oğlu Raja Mansur'a bırakmıştır.³⁸⁶

Sultan Mahmud Şah daha önce üvey kardeşi Raja Zeynel Abidin'i oldukça yakışıklı görüldüğü için öldürmeyi planlamıştır. Halbuki Raja Zeynel Malaka'daki iyi davranışları sebebiyle birçok kişi tarafından sevilen birisidir. Raja Zeynel at sürmeye çıktığında şehir kalabalıklaşır, şehirdeki bütün kadınlar onu görmeye çıkarlardı. Raja Zeynel Abidin'e öfkelenen Sultan Mahmud Şah, Hang Berkat'a Malaka'nın güveni ve emniyeti için onu gizlice öldürmesini emretmiş ve Raja Zeynel öldürülmüştür. Bundan sonra Raja Zeynel'in cesedi kraliyet töreniyle gömülmüştür. Daha sonra Hang Berkat'a Sang Sura unvanı verilmiştir.³⁸⁷

Sultan Mahmud Şah birçok yanlış ve hatalarına rağmen Malaka topraklarını genişletmeye ve Sultanlığı zenginleştirmeye çalışmıştır. Paduka Tuan'a, Manjung'a saldırmasını; Temenggung Seri Mahajara'ya da Kelantan'a saldırmasını emretmiştir. Sonuçta, o sıra Malaka Sultanlığı'nın hakimiyeti altında bulunmayan Manjung'a Paduka Tuan, on Malaka birliği ile saldırmıştır. Malaka orduları bölgeyi ele geçirince Manjung, Beruas'a verilmiştir. Böylece Beruas Kralı Sultan Mahmud Şah tarafından Tun Aria Bija Diraja (vali) olarak atanmıştır. Sonra Paduka Tuan'ın oğlu Tun Isap Barakah, Beruas kralının yeğeni olan Prensese Siti ile evlenmiştir. Bu evlilikten, daha sonra Johor Sultanlığı'nın haznedarı olacak Tun Biajit adlı bir erkek çocuk olmuştur.³⁸⁸

Manjung'u fethettikten sonra Sultan Mahmud Şah, Temenggung Seri Maharaja'ya büyük bir devlet olan ve Malaka Sultanlığının hakimiyetine girmemiş olan Kelantan'a saldırmasını emretmiştir. Kelantan'ı fethiyle Malaka orduları büyük bir ganimet kazanmıştır. Zafer sonrası Temenggung Seri Maharaja, Kelantan Sultanı'nın üç kızını alıp getirmiş, bunlardan biri olan Prensese Unang Kinang ile Sultan Mahmud Şah evlenmiştir. Evliliğinden Raja Mah ve Raja Dewi adlı iki kızı ve Raja Muzaffer adlı bir oğlu olmuştur.³⁸⁹

³⁸⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 294-305.

³⁸⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 307-308.

³⁸⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 266.

³⁸⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 264-269.

Kelantan'ın ele geçirilmesinden sonra Sultan Mahmud Şah'ın üvey kardeşi olan Kampar kralı Sultan Munawar Şah vefat etmiştir. Sultan Munawar'ın oğlu Raja Abdullah, amcası olan Sultan Mahmud Şah ile görüşmek üzere Malaka'ya gelmiştir. Böylece Sultan Mahmud Şah, Raja Abdullah'ı Kampar kralı olarak tayin edip onu kızı Raja Mah ile evlendirmiştir.³⁹⁰

Bu arada Bendahara Tun Perpatih Putih vefat etmiş ve kraliyet töreniyle gömülmüştür. Sultan Mahmud Şah, Bendahara Putih'in yerini alabilecek yetkililerden dokuz aday toplanmasını emretmiştir. Ancak annesinin isteği üzerine Sultan Mahmud, Temenggung Seri Maharaja Tun Mutahir'i yeni Bendahara olarak tayin etmiştir.³⁹¹ Sonra oğlu Tun Husin, Tun Mutahir'in yerine Temenggung olarak atanmıştır. Tun Mutahir'in Bendahara olarak atanmasından sonra kendisi adil ve adaleti gözetten birisi olduğu için Malaka bu dönemde ticarî olarak kalkınmıştır. Bendahara daha fazla yabancı tüccar çekmeyi başardığı için Malaka ticaret işlemlerinde büyüyüp gelişmiştir. Böylece Bendahara özellikle tüccarlar arasında daha tanınır olmuştur.

XVI. yüzyılın başlarında Siyam Kralı, Maharaja Dewa Sura diye bilinen Ligor Kralı'na Pahang'a saldırmasını emretmiştir. Sultan Abdül Jamil, şehri güçlendirip tüm vatandaşları toplayarak Ligor Kral'ın birliklerine karşı çıkmaya hazırlanmıştır. Bu haber Malaka'da duyulduğunda Sultan Mahmud Şah bir strateji oluşturmak için Bendahara Seri Maharaja ve askerlerini çağırmıştır. Daha sonra Sultan Mahmud Şah Pahang'a yardım etmek için Bendahara ve askerlerini göndermiştir. Pahang'a giden Malaka birlikleri, Laksamana Khoja Hassan'ı onlara katılmaya davet etmek için Batu Pahat'ta durmuştur.³⁹²

Malaka birlikleri Pahang'a geldikten sonra Bendahara Seri Maharaja, Pahang sultanıyla görüşmeye girmişlerdir. Sonra Sultan, Malaka ordularına Pahang ordularının kalelerini tamamlanmasına yardım etmelerini emretmiştir. O sırada kalenin yalnızca yarısı tamamlanmıştır. Bunun üzerine Laksamana (Amiral), Malaka ordularını kale üzerinde çalışmaya çağırıp üç gün içinde tamamını bitirmiştir. Kral Ligor'un birlikleri Pahang'a geldikten sonra Siyam birlikleri ile Malaka ordusunun da yanında yer aldığı

³⁹⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 271.

³⁹¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 272.

³⁹² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 313-314.

Pahang kuvvetleri arasında savaş olmuştur. Siyam ordusu büyük kayıp verince Ligor kralı, Kelantan üzerinden Pahang'a kaçarak Ligor'a geri dönmüştür.³⁹³

Aynı zamanda Malay Yarımadası'nın kuzey kesiminde şimdiye kadar Patani olarak bilinen Kota Mahligai adlı bir devlet bulunmaktaydı. Kralı, Raja Süleyman Şah adında bir Müslümandı. Siyam devleti bu devletin varlığından haberdar olunca kralın oğlu Cau Seri Bangsa bu devleti ele geçirmeyi planlamış ve birliklerini hazırlayıp Kota Mahligai'ye saldırmıştır. Cau Seri Bangsa, Kota Mahligai'de savaşı kazanırsa İslam'a gireceğini söylemiştir. Savaşı kazandıktan sonra Müslüman olan Cau Seri Bangsa, Malaka'ya bir elçi göndererek Sultan Mahmud Şah'dan Patani kralı olarak onu tahta geçirmesini istemiştir. Böylece Sultan Mahmud Şah, Kadı Munawar'dan Cau Seri Bangsa'ya gönderilecek bir mektup yazmasını emretmiştir. Cau Seri Bangsa'nın elçisine *nobat*³⁹⁴ ve *bangsi*³⁹⁵ gönderdikten sonra Sultan'dan bir mektupla Patani'ye dönmüştür. Daha sonra Cau Seri Bangsa, Sultan Ahmed Şah unvanıyla Patani Kralı olarak tahta çıkmıştır.³⁹⁶

Daha sonra Kedah kralı da Malaka'ya gelip Malaka sultandan onu kral ilan etmesini rica etmiştir. Sultan Mahmud Şah, Malaka'da kaldığı süre boyunca Kedah Kralı'na özel bir hizmet sunmuştur. Bir süre sonra ülkesine dönme izni alıp Kedah'ın resmi sultanı olarak tahta çıkmıştır.³⁹⁷ Bu süre içinde Malakanın nüfusu artmış ve Malaka'ya gelen tüccarların çoğu bu şehre yerleşmiştir. Şehirden Kuala Muar'a ve Kuala Linggi'den Jugra'ya (Selangor'da) kadar uzanan evler ve pazarlar açılmıştır.³⁹⁸

³⁹³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 315.

³⁹⁴ Nobat: saraydaki resmi törenlerde evlilik, taç giyme, kalkış, doğum ve sultanın vefatı gibi dokuz tür müzik aletinin bir kombinasyonudur. (Bkz.; Zulzuriati, "Alat-alat Kebesaran Diraja", 3 Haziran 2018, <https://www.kedah.gov.my/29-alat-kebesaran-diraja>. Erişim tarih 21 Temmuz 2020).

³⁹⁵ Bangsi: 1. bambu veya piriç köklerinden yapılmış bir tür klarnet. 2. Harmonica. Armonika (Bkz.; <http://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=bangsi>).

³⁹⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 319-321.

³⁹⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 321.

³⁹⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 321.

II. PORTEKİZLİLER'İN MALAKA'YA GELİŞİ VE MALAKA'YI İŞGALİ

A. Portekizliler'in Malaka'ya Gelişi ve Yaşanan Gelişmeler

Portekiz Kralı Emanuel'in emriyle 11 Eylül 1509'de Lopez de Sequiera dört gemi ve on altı yelkenli filosuyla Malaka sultanıyla ticaret anlaşması yapmak üzere ilk kez Malaka'ya gelmiştir.³⁹⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, Portekizliler'in Malaka'ya gelmesi olayını şöyle açıklıyor: “Portekizliler, Malaka'nın yoğun nüfuslu bir şehir ve çok iyi bir eyalet olduğunu tespit edip Malaka'ya geldiler. Malaka toplumu Portekizlileri görmek için kalabalığa girip gördükleri şeylere akın ettiler. Portekizlilere “Beyaz Bengalli” dediler. Malaka halkı Portekizlilerin sakallarına ve kafalarına dokunmak için her Portekizlinin etrafında kalabalık oluşturunuyordu. Bendahara Seri Maharaja'yı görmeye gelen filonun kaptanı Bendahara tarafından kabul edilerek Bendahara'ya bir takım elbise vermiştir. Geminin kaptanı da Bendahara Seri Maharaja'nın boynuna koyduğu tek bir taş madalyonla altın zincir sunmuştur”.⁴⁰⁰

Portekizli kaptan Lopez de Sequeira, subaylarından Heronemos Texeira'yı Portekiz kralı King Emanuel'den Bendahara Seri Maharaja aracılığıyla Malaka Sultanı'na Malaka'da ticaret yapmak için izin alması amacıyla Arap alfabesiyle yazılı mektuplar ve hediyelerle göndermiştir.⁴⁰¹ Ertesi gün haberci, hem Sultan hem de Bendahara'nın Portekizliler'i kabul etmekten çok memnun kalacağı mesajını getirmiştir ve kaptana kıyıya inmesi için haber gönderilmiştir. Bunun üzerine Portekizliler Bendahara ile ticaret anlaşmasını imzalamak için hazırlıklar yapmışlardır. Daha sonra mallarının fiyatlarını belirlemeye ve bunların ticaretini yapmaya başlamışlardır. Mal karaya alınıp bir depoda saklanmıştır.⁴⁰²

Fakat Portekiz'in varlığı yabancı tüccarlar tarafından hoş karşılanmamıştır. Özellikle Gujeratlı tüccarlar Malaka'daki işlerinin etkilenmesinden korkmuşlardır.

³⁹⁹ Pintado, “Doc 3: Chronicle of the Discovery and conquest of India by the Portuguese”, *Portuguese documents on Malacca 1509-1511*, I, National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993, s. 87 (Ayrıca bkz.; Pintadao, s. 117). Francois Valentijn'e göre, ilk Portekiz filosu 1506'da Malaka'ya gelmiştir. O, Portekizliler'in belirtilen tarihten iki ya da üç yıl önce gelmediklerini de kaydeder. (Bkz.; Valentyn, “Description of Malacca”, *JSBRAS*, 1884, s. 70).

⁴⁰⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 322.

⁴⁰¹ Valentyn, “Description of Malacca”, s. 70.

⁴⁰² Pintado, “Doc 3: Chronicle of the Discovery and Conquest of India by the Portuguese”, s. 29-31.

Bundan dolayı Gujeratlı tüccarlar ile Pers, Arap, Bengal ve Hindistan'dan gelen tüccarlar Portekizliler'in onları şehirden çıkarmak ve krallığı ele geçirmek amacıyla Malaka'ya geldiği şeklinde propaganda yapmaya başlamışlardır. Portekiz'in Malaka'da ticaret yapmasına bir kez izin verilirse hem Mısır'da Kahire ve İskenderiyedeki hem de Avrupa'ya kadar uzanan kendi ticaret trafiklerinin bozulacağını düşünmüşlerdir.⁴⁰³ Bu nedenle yabancı tüccarlar Tun Mutahir'e hediyeler sunup onu Malaka'dan Portekizliler'i tahliye etmesi için kışkırtmaya çalışmışlardır. Yerli tüccarlar da bu konuda yardımcı olabilmeleri için Laksamana, Temenggung ve diğer yetkililere hediye götürmüşlerdir. Sultan daha sonra Bendahara, Laksamana ve Temenggung'u bu konuyu tartışmak için çağırmıştır. Bendahara ve diğer yetkililer Malaka'da Portekizliler'i tutuklamayı kabul etse bile Laksamana ve Temenggung bu fikre katılmamışlardır. Onlar Portekizliler'e iyi muamele edilmesi ve barış içinde gelmeleri halinde Malaka'da işlerini yürütmelerine izin verilmesi gerektiğine inandıklarını belirtmişlerdir.⁴⁰⁴

Görüşme sonunda Sultan Mahmud Şah, Lopez de Sequiera ile yaptığı barış anlaşmasını bozma ve verdiği sözde durmama kararı almıştır. Ardından Sequeira ve adamları sahildeki bir ziyafette eğlenirken Portekiz filosunu ele geçirmek için komplo kurmuşlardır. Malaka'daki Çinliler ve Persler, Sequiera'ya planan komployu haber vermişlerse de Sequiera ilk başta onlara inanmamıştır. Komplo hakkında iyice bilgi sahibi olunca Sequiera hasta olduğunu söyleyerek davet edilen ziyafete gitmemiştir. Sultan Mahmud Şah planının başarısız olduğunu duyunca Sequeira'nın adamlarını kovmak ve mallarına el koymak için ordusunu hazırlamıştır. Aynı zamanda Sequiera'yı satranç oynarken de öldürme teşebbüsü olmuştur. Durumu anlayan Sequeira adamlarını çağırıp kaçmıştır. Sultan'ın emriyle Bendahara, Ruy de Araujo ve on sekiz kişiden oluşan bir grubu ele geçirmiştir. Diego Lopez de Sequiera serbest bırakılmaları için Bendahara'ya başvurmuş, ancak reddedilmiştir. Sequiera, Malaka halkının saldırısından korkarak mürettebat sıkıntısı yüzünden iki gemisini yakıp Portekiz'e geri dönmüştür.⁴⁰⁵

⁴⁰³ Valentyn, "Description of Malacca", s. 71.

⁴⁰⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 255-256.

⁴⁰⁵ Winstedt, "A History of Malaya", 1935, s. 54. (Ayrıca bkz.; Valentyn, "Description of Malacca", s.71-73).

1510 yılının Kasım ayında Portekizli Amiral Alfonso de Albuquerque'in Goa'yı⁴⁰⁶ ele geçirdiği haberi Malaka'ya ulaşınca Bendahara, intikam almak için Portekiz filosunun Malaka'ya saldırmasından korktu. Bendahara daha sonra esir tutulan ve Hindistan'daki mevcut devlet işlerini bilmeyen Ruy de Araujo ile buluşmaya gitti. Ruy de Araujo, Portekizliler'e karşı çıkma planının onun planı olmadığını, Gujerat ve Cava tüccarlarının bunu kendisi bilmeden planladıklarını söyledi. Bunun üzerine Bendahara, Portekizlilere dostane bir şekilde davranmak istediğini ve onlara karşı ayaklanmaya neden olan tüccarları ciddi şekilde cezalandıracağını açıkladı. Bendahara daha sonra mahkumları şehir dışındaki bir eve taşıma emrini verdi.⁴⁰⁷

Malaka'da yaşayan bir Hintli ve Portekizliler'e sıklıkla birçok hizmette bulunmuş olan Ninachatu, Goa'nın ele geçirildiği haberinden sonra Bendahara'ya gelip Hindistan valisi Albuquerque'nin (ö. 1515) kendisine, Portekiz filosuna yapılanlardan dolayı intikam almak amacıyla Malaka'ya gelmek istediğini söylemiştir. Bu nedenle Ninachatu Bendahara'ya Ruy de Araujo ve adamlarını serbest bırakılmasını ve onlara nazik davranmasını tavsiye etmiştir. Bendahara da Portekizliler'in serbest bırakılması emredip onlara bir ev ve Diogo Lopez de Sequeira filosundan alınmış 10,000 *kaleng* değerinde eşya vermiştir.⁴⁰⁸

Ancak Ruy de Araujo Malaka'da gerçekleşen her şeyi Alfonso de Albuquerque'ye gizlice bir mektup göndererek anlatmıştır. Albuquerque'ye on dokuz Portekizlinin hayatta olduğunu ve Bendahara'nın onları defalarca Müslüman olmaya zorladığını ve onlara karşı acımasız davrandığını bildiren mektup yazmıştır. Mektubunda Bendahara'nın krallar tarafından beğenilmediğini, bir zalim olduğunu ve limana gelen tüccarları soyduğunu kaydetmiştir. Eğer Albuquerque Malaka'ya gelmeyi düşünürse mümkün olan en büyük filoyla gelmesi gerektiğini söylemiştir.⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ Goa, Hindistan'ın güneybatısında, Bombay'ın yaklaşık 400 km güneyinde yer almaktadır. Goa, 1510'da Malaka'ya gelmeden önce Portekiz tarafından ele geçirilmişti. (Bkz.; Sudhir Vankatesh Wanmali, Deryck O. Lodrick, "Goa", *Encyclopaedia Britannica*, Mayıs 2019, <https://www.britannica.com/place/Goa>. Erişim tarih 21 Temmuz 2020).

⁴⁰⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 44.

⁴⁰⁸ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 45.

⁴⁰⁹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 46.

Bu sırada Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir'in Tun Fatimah adlı çok güzel ve kibar bir kızı vardı.⁴¹⁰ Tun Fatimah büyüdüğünde Tun Mutahir kızını Seri Nara Diraja'nın oğlu Tun Ali'yle evlendirmeyi planlamıştı. Bir gün Bendahara Seri Maharaja kızı Tun Fatimah ile birlikte Sultan Mahmud Şah'ın amcası olan Barus Kralı'na *sirih*⁴¹¹ göndermiştir. Barus Kralı Tun Fatimah'ı gördükten sonra Bendahara'nın kızını önce Malaka Sultanı'na götürmesini, çünkü Malaka Sultanının karısı vefat ettiği için bir kraliçenin olmadığını söylemiştir. Malay krallarının geleneklerine göre devletin kraliçesi olmaması durumunda Sultan'ın, Bendahara'nın kızıyla evlenmesi gerekirdi. Ancak Bendahara, kızının Sultan Mahmud Şah'la evlenmesini istememiştir. Sultan Mahmud Şah, Tun Fatimah'ın düğününe gelip onun güzelliğini görünce kızını daha önce kendisine hiç göstermediği için Bendahara'ya kızmıştır.⁴¹²

Aynı yıl Malaka'daki Hintli tüccarlar Naya Sura Dewana, Raja Mendeliar ve Kitul arasında bir yanlış anlaşılma olmuştur. Bir gün Naya Sura Dewana, bazı hediyelerle Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir ile buluşmaya gitmiştir. Naya Sura Dewana'ya kan bağı ile bağlı olan ve Raja Mendeliar'a borçlu olan Kitul, o buluşmadan haberdardır. Bu nedenle Raja Mendeliar'ın evine gittiği gece Bendahara Seri Maharaja'nın Raja Mendeliar'ı öldürmek için Naya Sura Dewana'dan rüşvet aldığını bildirmiştir.⁴¹³

Öfkeli olan Raja Mendeliar, haberleri duyunca kısa süre içinde Laksamana Khoja Hasan'a bir miktar altın getirmiş ve Bendahara'nın Sultan'ın tahtını ele geçirmek istediğini ona iletmiştir. Laksamana da haberi Sultan'a ulaştırmıştır. Bendahara'ya karşı kin tutan Sultan Mahmud Şah, hemen Tun Sura Diraja ve Tun Indera'ya, Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir ve ailesi olan Tun Hasan Temenggung ve Tun Ali'yi öldürmelerini emretmiştir. Bendahara öldürüldükten sonra Sultan Mahmud Şah, Bendahara'nın tüm mal varlığına el koymuş ve daha sonra Tun Fatimah ile evlenmiştir. Ancak kısa süre sonra Bendahara hakkındaki haberin Raja Mendeliar ve Kitul

⁴¹⁰ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 330.

⁴¹¹ Sirih veya İngilizce betelvine denir. Betelvine, biber ve kava içeren asma yaprağıdır. Bitki parlak kalp şeklinde olup yaprakları yeşildir. (Bkz.; Satyagopal, *AESA base IPM package for Betelvine*, National Institute of Plant Health Management: Hyderabad, 2015, s. 1).

⁴¹² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 330.

⁴¹³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 335.

tarafından planlanan bir iftira olduğunu öğrenmiştir. Böylece Sultan, Raja Mendeliar'ın öldürülmesini ve tüm eşyalarına el konmasını emretmiştir. Kitul ise tüm ailesiyle birlikte öldürülmüştür. Laksamana Khoja Hasan ise Sultan'a ilettiği haber hakkındaki gerçeği araştırmadığından dolayı öldürülmek yerine mallarına el konulmuştur.⁴¹⁴ Böylece Portekiz tehlikesinin belirttiği bir sırada Sultan Mahmut Şah araştırmadan, bir iftira ve dedikodu sebebiyle en fazla ihtiyacı olacağı bir anda Bendahara ve ailesinden önemli kişileri öldürtmüştür.

Tun Mutahir'in vefatından sonra Sultan Mahmud Şah, Bendahara Paduka Tuan unvanını kullanarak Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir'in yerine geçecek Tun Perak'ın oğlunu tayin etmiştir.⁴¹⁵ Tun Fatimah babası öldüğü için çok üzgündür. Sultan Mahmud Şah kendisini çok sevse de evliliği boyunca mutlu değildir. Sultan Mahmud Şah yaptıklarından pişman olmasına rağmen sorun çözülememiştir. *Sulâlatu's-Salâtin*'e göre kendi yaptıklarından pişmanlık duyarak tahtını terk edip oğlu Raja Ahmed'i Malaka'nın yeni sultanı olarak tahta geçirilmiştir.⁴¹⁶ Ancak *The Commentaries*'te "Kral" unvanının Malaka Sultanı olarak Sultan Mahmud Şah'a atıfta bulunduğunu,⁴¹⁷ "Prens" unvanının ise Sultan Mahmud'un oğlu Sultan Ahmed Şah için kullanıldığı söylenebilir. Buradan, Sultan Ahmed Şah'ın kısa süre tahta çıktığını, ancak Malaka'nın yıkılmasından önce Mahmud Şah'ın tekrar Sultan olup oğluyla beraber Malaka'yı yönettiğini söyleyebiliriz.

B. Portekizliler'in Malaka'ya Saldırısı ve İşgali (1511)

Sultan Mahmud Şah, Portekiz filosunu mallarıyla birlikte ele geçirdikten sonra durumunu güçlendirmeye ve Portekizliler'in geri döneceği korkusuyla ordularını hazırlamaya başlamıştır.⁴¹⁸ Nitekim kısa süre sonra Portekiz kralı King Emanuel, Diogo Mendez Vasconcelos liderliğindeki bir filoyu Malaka'ya saldırı amacıyla göndermiştir. Filo Goa'ya ulaştığında Alfonso de Albuquerque, Malaka'nın güçlü olması nedeniyle gemilerini ve halkını Malaka'ya saldırarak riske atmamasını istemiştir. Lopez de

⁴¹⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 336-339.

⁴¹⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 339.

⁴¹⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 345.

⁴¹⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 82.

⁴¹⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 259.

Sequeira tarafından anlatılan Malaka'daki durumun farkında olan Portekizliler, Malaka birliklerine karşı güçlü bir filoya ihtiyaç duymuştur.⁴¹⁹

Albuquerque'nin Malaka'ya gitmesine izin vermemesi üzerine Mendez geri dönmüştür. Ancak daha sonra Mendez'in kaptanı Manuel Pirez'in tavsiyesiyle valinin izni olmadan Malaka'ya doğru yola çıkmaya karar vermiştir. Alfonso de Albuquerque, Diogo Mendez'in Malaka'ya gittiği bilgisini alır almaz Mendez'in teknelerini durdurmak için Duarte de Silva ve Hames Teixeira'yı iki gemiyle, aynı zamanda Manuel de Lacerda'yı da bir grup adamla göndermiştir. Böylece Mendez'in Malaka'ya gitme çabaları sonuç vermemiştir. Daha sonra de Albuquerque, bu seferde yer alan herkesin Portekiz'e geri gönderilmesini emretmiştir.⁴²⁰

1511 yılı Mayıs ayında Alfonso de Albuquerque, Koçin'den (Khoci/Hindistan) baş kaptanı Manuel de Lacerda ve diğer kaptanlarla birlikte on sekiz gemiden oluşan büyük bir filoya liderlik ederek Malaka'ya yola çıkmıştır.⁴²¹ Yolculuk sırasında yakaladıkları Gujerat gezginin yardımıyla Pedir'de⁴²² durmuşlar; orada Malaka'da yakalanan Portekiz yetkilileri ve diğer sekiz Portekizli adamı bulmuşlardır. Ruy de Araujo ve geri kalanların kaçamadıkları düşünülünce kaçmayı başarabilenlerin ancak bunlar olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra Pedir'den ayrılıp Sumatra Adası'nın ana limanı Pasai'ye doğru yola çıkmışlardır. Bu filonun buraya gelmek nedeni, Albuquerque'in Portekiz filosuna suikast girişiminde bulunmuş bir kişinin Malaka'dan Pasai'ye kaçtığını öğrenmesiydi. Fakat o kişi o sıra Pasai Kralı tarafından bulunamamıştır.⁴²³

⁴¹⁹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 50.

⁴²⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 51-54.

⁴²¹ 20 Ağustos 1512 tarihli Koçin'den yazılan Portekiz kralının mektubunda filonun 17 gemiden oluştuğu söylenir; gemilerden birinin Sri Lanka'da kaybedildiği belirtilmiştir. Kendi açıklamasına göre Malaka'ya 16 gemi ile gelmiştir. Jaoa de Barros ise bu gücün, 19 yelken ile 800'ü Portekizli, 600'ü Malabarlı 1400 askerden oluştuğunu söyler; Correia da, 600 denizci asker, köleler ve yerli denizcilerden oluşan 18 yelken olduğunu kaydeder; Castanheda ise, 800 Portekizli ve 200 yerli askerden oluşan 18 yelken olduğunu söylemiştir. Diğer yandan Pires (ö. 1540) Albuquerque'nin Malaka'ya hem büyük hem de küçük 15 yelkenle geldiğini kaydetmiştir. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 279)

⁴²² Pedir: Kuzey Sumatra'nın altında bir şehirdi. Sumatra; Pedir, Pasai, Lira, Açe, Kampar, Minangkabau, Sunda, Indragiri ve Aru gibi birçok krallığa bölünmüştür. (Bkz.; Pintado, s. 117)

⁴²³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 57-58.

Bunun üzerine Alfonso de Albuquerque, aradığı kişinin Pasai'den Malaka'ya kaçmış olabileceğini farkettiler ve Malaka'ya yöneldi. Malaka'ya giderken bir teknede halk ile Portekizliler arasında kavga çıktı. Portekizliler teknede karşı koyan bütün kişileri öldürdüler. Daha sonra teknedeki insanların, Portekizliler'in gelişini haber vermek için Malaka'ya gitmeye çalıştığını öğrendiler.⁴²⁴ Malaka'ya yaklaşırken Portekiz filosu Malaka limanından yeni yola çıkmış çok zengin bir gemi yakaladı. Albuquerque onlardan Ruy de Araujo'nun diğer Portekizliler ile hayatta olduğunu ve kralın onun geleceğini çoktan haber aldığını öğrendi.⁴²⁵

Alfonso de Albuquerque'nin filosu Malaka'ya Temmuz 1511'de geldi. Demirledikleri anda geldiklerini duyurmak için trompetlerini çalıp toplarını ateşlediler. Pires (ö. 1540), Albuquerque'in birkaç gün barış mesajı göndermeye ve savaştan kaçınmaya çalıştığını ifade eder.⁴²⁶ Filonun demirlemesinin ardından Sultan Mahmud Şah derhal Albuquerque'e bir barış antlaşması yapmayı mı yoksa savaşmayı mı istediğini sormak üzere haberci gönderdi. Haberci, Sultan'ın aslında Portekiz kralı ile barış yapmak istediğini; ayrıca Bendahara'nın ilk Portekiz filosuna zarar verenlerin yanında yer aldığı için öldürüldüğünü de söyledi.⁴²⁷ Ancak daha sonra Albuquerque, Bendahara'nın öldürölme sebebinin sultanı devirmek için kumpas kurmaya çalışmak olduğu konusunda bilgilendirildi.⁴²⁸

Bunun üzerine Alfonso de Albuquerque Ruy de Araujo ve diğer Portekizli esirlerin serbest bırakılmasını istedi. Haberci talebi Sultan Mahmud Şah'a iletince, Sultan Albuquerque'ye, önce barış yapılmasını, ardından Portekiz esirleri -kendilerinden alınan bütün mallar için ödemek zorunda oldukları miktarla birlikte- geri göndereceğini söyledi. Alfonso de Albuquerque, esirler geri gönderilmeden ve Portekiz Kralı'nın gaspedilen tüm malları geri verilmeden barış yapmayacaklarını, yoksa Malaka'ya saldırı yapacakları konusunda ısrar etti. Sultan Mahmud Şah da önce barış yapmadan bunları yapmayı reddetti ve birliklerini hazırlamaya başladı. Bu sırada karşılıklı elçilerle pazarlık devam ediyordu. Bu arada Sultan Mahmud Şah oğlu Sultan Ahmed'e,

⁴²⁴ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 60-61.

⁴²⁵ Albuquerque, III, s. 65.

⁴²⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 279.

⁴²⁷ Albuquerque, III, s. 66.

⁴²⁸ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 91.

Malaka'yı savunmak için adamlarını hazırlamasını ve savunma hattını güçlendirmesini emretti. Sultan ayrıca Malaka filosundan, Portekizliler'e güçlerini göstermek için liman çevresinde dolaşmalarını istedi.⁴²⁹

Sultanın kıyı boyunca çok güçlü savunma hattı oluşturduğunu öğrenen Albuquerque, Sultan'a yaptığını onaylamadığını gösteren bir mesaj gönderdi. Bununla beraber Sultan Mahmud Şah, Portekizli esirleri barış anlaşması yapmadan teslim etmeyeceği konusunda kararlılığını sürdürdü. Bunun üzerine Alfonso de Albuquerque, şehri top ateşine tutmak için iyi silahlanmış askerlerden oluşan dört gemi gönderdi. Ardından Malaka filosuna saldırmak için de başka bir gemi grubu göndererek kendisi nehre doğru geri çekildi.⁴³⁰

Sultan, Albuquerque'ye tekrar bir mesaj gönderip savaş istemediğini söyledi. Ancak Malaka'daki yabancı tüccarlar, Portekizliler'in Malaka'ya ayak basmasını istemedikleri için bu konunun barışçıl bir şekilde çözümlenmesi konusunda endişeliydiler. Böylece Sultanı, Albuquerque'in şehre saldırmak için asla cesaret edemeyeceğine ve muson rüzgarları geldiğinde ayrılıp gideceğine ikna ettiler. Dahası Sultana kendilerinin katkısı olarak 40 topçu ile birlikte 699 silahlanmış asker teklif ettiler. Ayrıca Sultana yakın olan Gujerat tüccarlarının şefi ona gidip Portekizlilerle barış yapmamasını istedi. Aslında Sultan'a anlaşma yapmamasını ve Portekizlilerin Malaka'ya yerleşmesine engel olmasını tavsiye eden bu yabancı tüccarların gayesi, Malaka ticaretinde rekabet ortamı oluşmasını istememeleriydi. Bu çabalarla ikna olan Sultan olabilecek her şeye hazırlanmak için filosunun hemen onarılmasını ve savunma hattının hızlıca inşa edilmesini emretti.⁴³¹

Ruy de Araujo Malaka'daki Hintli tüccarlarının yardımıyla Alfonso de Albuquerque'ye savunma hattının tamamlanmak üzere olduğu haberini ulaştırmıştır. Aynı zamanda o, Sultanı yönlendiren yabancı tüccarların sultana ve onun adamlarına yüklü miktarda rüşvet verdiği haberini iletmiştir.⁴³²

⁴²⁹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 67.

⁴³⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 68.

⁴³¹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 69-70.

⁴³² Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 70.

Albuquerque Sultan'a, silahsız Portekizlileri şehirde alıkoymaya hiçbir hakkı olmadığı, Portekizli esirlerin işkenceye uğradığı, Müslüman olmaya zorlandığı ve bazılarının acıya katlanamadıkları için zorla Müslüman oldukları konusunda bilgi aldığı mesajını göndermiştir. Ardından Albuquerque Sultan'a, süreci ertelediğinden ve esirlerin serbest bırakılması konusunda hiçbir gelişme olmadığından Portekiz filosuna yapılan ihanet üzerine Malaka'ya saldırmaktan çekinmeyeceğini söylemiştir.⁴³³

Ruy de Araujo de Albuquerque'ye, Sultan'ın Gujerat tüccarlarının yardımıyla savunma hattını kurma sürecini hızlandırdığını, Malaka'ya bir saldırı kararı verilmesi halinde bunun Sultan ile daha fazla pazarlık yapmadan mümkün olan en kısa sürede yapılması gerektiğini, zira onun esirleri Portekiz'e vermeyeceğini bildirmiştir.⁴³⁴

De Araujo'dan bu haberi alan Albuquerque, kaptanlarıyla görüşmüş, onlara şehre acil bir saldırı başlatıp başlatılamayacağını ve müzakerelerin sürdürülüp sürdürülmeyeceğini sormuştur. Kaptanlar, ilk geldikleri andan itibaren sultanın yaptıklarının açıkça onlarla herhangi bir anlaşma veya arkadaşlık kurma yönünde olmadığını, hazırlık yapıp daha güçlenmek için bunların bir oyalama taktiği olduğunu söylemişlerdir.⁴³⁵

Bunun üzerine Albuquerque Sultan'a, Portekiz filosuna yaptıkları ihanetin ve geciktirilen müzakerelerin doğru olmadığı mesajını göndermiştir. Yoksa Sultan'ı kesinlikle yok edeceği ve şehrini alacağını söylemiştir. Bu tehdidi duyan Sultan Mahmud, haberciye, Portekiz esirleri için kıyafetler dikildiğini söyleyerek Albuquerque'ye geri göndermiştir. Ayrıca Albuquerque'den, Portekizliler ve orada gemileri olan diğer tüccarlar arasında herhangi bir anlaşmazlık çıkmaması için gemilerini limandan geri çekmesini istemiştir.⁴³⁶

Bunun Sultan'ın sadece mazereti olduğunu bilen Albuquerque, küçük gemilerin limandan çekilmesini emretmiştir. Ayrıca elçiye Ruy de Araujo ve diğer Portekizli esirleri beklediğini söylemiştir. Esirler kendisine hemen geri gönderilmezse başka bir

⁴³³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 91.

⁴³⁴ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 92.

⁴³⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 93.

⁴³⁶ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 95.

müzakere talebini kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Habercinin geri dönmesinin üzerinden altı gün geçtiği halde Sultan bir cevap vermeyince Albuquerque, hemen kıyıya yakın olan bazı evlere ateş açmaları ve Gujerat tüccarlarının gemilerini yakmaları için silahlı adamlarla dolu on tekne göndermiştir. Tekneler evlere ulaştığında evleri hemen ateşe vermişlerdir. Çin gemisi ve Hindistan'ın doğu kesiminden gelen bazı Hint gemileri dışındakilere de aynı şeyi yapmışlardır.⁴³⁷

Bu gelişme üzerine Ruy de Araujo ve diğer Portekizli esirler şikâyetlerini soran bir elçiyle beraber Albuquerque'ye geri gönderildi ve Sultan, istediği her şeyi yerine getirmeyi teklif etti. Ruy de Araujo ve diğer esirler kurtarıldıktan sonra Albuquerque Sultan'a, kendisiyle belirli şartlarda bir barış anlaşması imzalamaya hazır olduğunu bildirdi. Ayrıca Sultan'dan ona kale inşa edecek bir yer vermesini istedi.⁴³⁸ Sultan Mahmud Şah daha sonra Albuquerque'ye şehirde bir kale inşa etmek için bir yer vermeyi ve Diogo Lopez de Sequeira'dan alınan her şey için para ödemeyi kabul etti.⁴³⁹ Ancak Sultan, anlaşmalardan hiç birisine uymayıp önerilen antlaşma hakkında da fazla bir işlem yapmamıştır. Daha sonra Portekizliler, Malaka'nın bayraklarla ve savaş için hazırlanmış birçok her şeyle dolu olduğunu görünce, Albuquerque silahlı teknelerle ve ağır toplara sahip iki mavna ile saldırı emri vermiştir.⁴⁴⁰

Malaka limanındaki yabancı gemiler arasından beş Çin gemisi Portekizlilere yardım teklifinde bulunmuştur. Portekizlilere, Malayların dışında Cavalı ve Persler de dahil olmak üzere 20.000 asker olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca Gujerat halkının Kambaya'dan getirdiği evleri ile birlikte iyi silahlanmış, bol miktarda top ve ateşli silahlarıyla yirmi savaş fili de vardı.⁴⁴¹ Çinliler Portekiz kuvvetlerinin Malaka ordularına kıyasla çok küçük olduğunu, dolayısıyla Albuquerque'nın Malaka'ya inmemesini tavsiye etmişlerdir.⁴⁴² Dahası, Cava'dan getirilen çok fazla gıda maddesi

⁴³⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 96.

⁴³⁸ Pintado, "Doc 4: History of the Exploration & Conquest of the Indies by the Portuguese" by Castanheda, s. 325.

⁴³⁹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 96

⁴⁴⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 97.

⁴⁴¹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 99.

⁴⁴² Pintado, "Doc 4: History of The Exploration & Conquest of The Indies by The Portuguese by Castanheda (ö. 1559)", II, s. 327.

şehirde depolanmış olduğunu, gıda madde girişi engellenemezse Portekizliler'in zafer kazanmasının şüpheli olduğunu bildirmişlerdir.

Bunun üzerine Malaka'ya saldırmadan önce Albuquerque, Ruy de Araujo dahil olmak üzere tüm kaptanlarla son bir toplantı yapmıştır. Araujo ilk önce Malaka Nehri'nin ağzındaki köprüye saldırımları gerektiğini, bu köprünün şehrin kuzey kesimini saraya ve güneydeki Malaka tepesinin eteğindeki camiye bağladığını söylemiştir. Köprüyü ele geçirirlerse Malaka ordusu ikiye ayrılacak ve birbirine yardım edemeyecek, bu da Portekizliler'in onları yenmesini kolaylaştıracaktır. Toplantı sonucunda Alfonso de Albuquerque kaptanlara köprüye saldırmak üzere iki ordu taburu hazırlamalarını emretmiştir. Bir grup caminin yanından karaya çıkarken Albuquerque ve geri kalan silahlı askerler de şehir tarafından karaya çıkacaklardır. Portekiz orduları savunma hattını ele geçirdikten sonra düşmanlarının gücünü tahmin edene kadar köprünün ortasına doğru akın edeceklerdir.⁴⁴³

25 Temmuz 1511'de şafaktan iki saat önce Alfonso de Albuquerque, ordusunu uyandırıp bütün gücüyle hazır olmaları için borazanların çalınmasını emretmiştir. Sonra toplanıp güneşin doğuşundan hemen sonra nehrin ağzına gelmiş ve köprüye saldırmışlardır. Bu sırada Malaka ordusu topçu atışlarına başlamış ve büyük fitilli silahlarla Portekiz askerlerinden bazılarını yaralamışlardır. Topçuların ilk hazırlık atışları biter bitmez Albuquerque, borazanların çalınıp hücumla geçilmesini emretmiştir. Malaka orduları daha sonra yaylar ve oklarla, diğerleri de boynuzlarını üfleyip trompetlerini çalarak uzun mızrak ve kalkanlarla birbirine saldırmışlardır.⁴⁴⁴

Bu sırada Sultan Mahmud Şah ve oğlu Sultan Ahmed Şah, filleri ve bir grup silahlı adamıyla gelip Malaka ordularına terk ettikleri mevzilerine geri dönmelerini emretmiştir. Portekiz birlikleri fillerden korkmadan Malaka askerlerine saldırarak camiye sahip olmuşlardır. Şehrin en yakın tarafında kalan Albuquerque ve bütün kaptanlar ordularıyla köprüye saldırmışlardır. Portekizliler, Sultan tarafından çok iyi silahlandırılmış bir birlik tarafından Malaka'da büyük bir direnişle karşılaştılar. Malaka birlikleri zehirli silahlarıyla çok sayıda Portekizli askeri yaralamayı başarmıştır. Yine de

⁴⁴³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 102.

⁴⁴⁴ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 103.

camii ve köprüye sahip olan Portekizli askerler Malaka kuvvetlerine olanca gücüyle saldırmaya devam etmişlerdir.⁴⁴⁵

Diğer taraftan Malaka kuvvetleri, köprüye sahip olan Portekiz birliklerine saldırmaya çalışıyorlardı. Malaka kuvvetlerinin kaptanı 700 Cavalıdan oluşan ordusu ve diğer iki kaptanla şehir tarafındaki köprüyü güçlendirmek istemişlerdir. Ancak cami tarafındaki Portekizliler, camiyi geri almaya çalışan Malaka askerlerinden epey kişiyi öldürmüşlerdir. Portekizliler kendi mevzilerini güçlendirip Malaka ordularıyla savaşırken Sultan'ı da yakalama çalışıyorlardı. Sultan Mahmud Şah ve oğlu Sultan Ahmed Şah, refakatlerindeki 2000 kişiyle filleri sürüyorlardı. Ancak Sultan ve oğlu tarafından sürülen filler yaralanınca korkmuşlar, dolayısıyla Sultan, oğlu ve Pahang kralı saraydan kaçıp şehrin arkasına çekilmişlerdir.⁴⁴⁶

Alfonso de Albuquerque, askerleriyle birlikte yol boyunca köprüye giden Malaka askerlerini takip edip birçoğunu öldürmüştür. Daha sonra adamlarına şehir tarafında bir set yapmalarını emretmiştir. Malaka kuvvetleri bunu görünce şehrin diğer sokaklarında toplanmışlardır. Daha sonra Albuquerque, köprünün ortada kalması için nehrin camiye bakan tarafına başka bir set inşa edilmesinin emretmiştir. Bu set inşaatı sırasında şehri ve yakınındaki Cami'yi ateşe vermek üzere 100 asker göndermiştir. Ateş o kadar şiddetli yayılmaya başlamıştır ki şehrin büyük bir kısmı yanıp harap olmuştur. Malaka kuvvetleri ateşleri görünce Portekiz birliklerinden geri çekilmişlerdir.⁴⁴⁷

Yorulan ve sıcaktan muzdarip olan ama yine de set inşa eden Portekiz askerleri çekilmek ve biraz dinlenmek istemiştir. Bunun için Albuquerque adamlarını teknelere çekmeye başlamıştır. Malaka kuvvetleri Portekizlilerin geri çekildiğini anlayınca savaş aletleri, oklar ve üfleme tüpleri ile saldırmaya başlamış ve Portekiz ordusunun bir kısmını yaralamışlardır. Albuquerque yaralıların tedavi edilmesini emretmiştir.⁴⁴⁸

Portekiz birlikleri gemilere çekildikten sonra Malaka sultanı ordularına yeniden öncekinden daha güçlü setler inşa etmelerini, ayrıca topçu sayısının iki katına

⁴⁴⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 104. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 350).

⁴⁴⁶ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 105-106.

⁴⁴⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 106-107.

⁴⁴⁸ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 108.

çıkarılmasını emretmiştir. Bunun yanında köprünün çok güçlü mevzilerle bölümlere ayrılmasını, setlere ve caminin diğer tarafına daha fazla topçu yerleştirilmesini ve kıyıda Portekiz birlikleri karaya çıkmaya başladığında onlara zehirli bir ot atmalarını emretmiştir. Böylece Sultan ve Malaka ordusu setleri sağlamlaştırırken Upeh'te yaşayan ve yaklaşık 5000 veya 6000 köleye sahip olan Utemutaraja adlı bir Cavalı reis Alfonso de Albuquerque'ye sandal ağacından bir hediye göndermiştir. Kendisi ve tüm emrindeki yerleşim yerleri için himaye istediği nedeniyle Albuquerque'yle gizlice anlaşmak ve Portekiz kralına hizmet etmek istediğini söylemiştir.⁴⁴⁹

Albuquerque teklifini kabul edip onu yanında tutmak için ona koruma sağlamış ve zaman zaman bazı hediyeler vermiştir. Ancak Albuquerque, Utemutaraja'nın Sultan'ın köprüde setler inşa etmesine yardım ettiğini öğrenmiştir. Utemutaraja, kendisini savunmaya çalışarak bunu Malaka'da yaşayabilmesi için sadece sultanın şüphesinden kurtulmak için yaptığını söylemiştir. Albuquerque, şehirdeki düşmanlarını azaltmak için onu korumaya devam etmiştir. Dahası yabancı tüccarlara şehre saldırıyı emretmediğini söyleyerek ikna etmeye çalışmıştır. Ancak Sultan ve kendisi anlaşma sağlayamazsa saldırı devam edecektir. Bunun üzerine tüccarlar Sultan'dan Albuquerque ile barış yapmasını istemişler, ancak Sultan tüccarlarla aynı fikirde olmamıştır.⁴⁵⁰

İlk saldırıdan on altı gün sonra 10 Ağustos 1511'de,⁴⁵¹ Alfonso de Albuquerque şehre ikinci kez saldırmak için her şeyi hazırlamıştır.⁴⁵² Saldırıdan önce yaptığı konuşmada saldırının nedenlerinden bahsetmiştir. Portekizliler şehirde bir kale inşa etmek ve İslam'ın yayılmasını yavaşlatmak için Müslümanları şehirden çıkarmayı amaçlıyorlardı. Bunun da ötesinde Malaka, Müslüman tüccarların her yıl taşıdığı tüm baharatlar ve bitkisel tıp ilaçlarının merkeziydi. Böylece bir saldırı başlatıp bölgeyi ele geçirince artık her zamanki gibi ticaret işlemlerini sürdüremeyeceklerdi. Dahası Kahire ve Mekke'nin ticareti de zayıflayacak ve Venedik'e baharat gitmeyecektir. Böylece bunları Portekizliler'den satın almaları gerekecekti.⁴⁵³

⁴⁴⁹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 108-109.

⁴⁵⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 109.

⁴⁵¹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 117.

⁴⁵² Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 114.

⁴⁵³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 115-118.

Ancak Albuquerque'in kaptanlarından bazıları bu karara katılmadılar. Onlara göre şehre tekrar saldırı yapılmamalıydı, çünkü şehre sahip olma şansı çok düşüktü. Kalenin inşası için her şey hazırlanmış olsa bile muson başında olduğundan dolayı tamamlayacak kadar zaman olmazdı. Ayrıca Hindistan'ın desteğine ihtiyacı olduğunu söylediler. Çünkü şehirden çıktıktan beri Goa'da işlerin nasıl gittiğini kimse bilmiyordu. Ancak Albuquerque toplantıda çoğunluğu elde ederek Malaka'ya saldırmaya karar verdi.⁴⁵⁴ Malaka kuvvetlerinin ileri bir hazırlık durumunda olduğunu ve daha iyi bir savunma sistemi ayarladıklarını bilen Albuquerque, köprüye bütün gücüyle aynı anda saldırmaya karar verdi.⁴⁵⁵

Her iki taraf da güçlerini hazırladı. Cuma günü sabah olmadan iki saat önce Albuquerque saldırı için emir verdi. Kaptan Antonio Dabreu köprüye yaklaşırken Malaka birlikleri, bir taraftan Portekizliler'e ateş açarken diğer taraftan büyük fitilli silahlar, üfleme boruları ve zehirli oklarıyla saldırıyorlardı. Ayrıca bomba atan silahlarla da saldırdılar. Böylece büyük çakmaklı bir tabanca'nın kurşunu ile ilk vurulan kişi Antonio Dabreu oldu. Albuquerque derhal kaptanın tedavi edilmesi için gemiye götürülmesini emretti, o iyileşene kadar yerine başka bir kaptan Pero Dalpoem'ı atadı.⁴⁵⁶

Portekizliler tekrar saldırınca onların önünde tutunamayan Malaka kuvvetleri köprüden ayrılıp köprü gerisindeki setlere geri çekildiler. Daha sonra Albuquerque ordularına ilerlemeyi emretti ve nihayetinde köprü ele geçirildi. Portekiz askerlerinin çoğu yaralanmıştı, ancak Malaka askerleri için de aynı şey geçerliydi. Daha sonra Albuquerque, bazı kaptanlara camiye gidip ele geçirmelerini emretti. Diğerlerine de Malaka ordusunun köprüye giden yolun ağzında kurduğu setlere saldırmalarını emretti. Malaka birliklerinin direnişiyle karşılaşmalarına rağmen setleri ele geçirmeyi başardılar.⁴⁵⁷

Ancak camiye giden Portekiz askerleri, Sultan Mahmud Şah ve oğlu Sultan Ahmed Şah ile birlikte büyük bir askeri birlik ve fillerle karşılaştılar. Cami güçlü bir

⁴⁵⁴ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 120.

⁴⁵⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 121.

⁴⁵⁶ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 121.

⁴⁵⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 122.

şekilde korunduğu için Portekizliler içeri giremediler. Savaşın şiddetini gören Albuquerque Malaka birlikleri çok fazla olduğu için kaptanlarına, konumlarında kalmalarını emretti. Bunun üzerine Portekizli birlikler geri çekilip setlerine (siperlerine) döndüler. Daha sonra Albuquerque, kaptanlarından bazılarını cami etrafı ve setlere yerleştirerek köprünün yanına döndü.⁴⁵⁸

Albuquerque ve ordusu köprüdeki setleri güçlendirirken Malaka kuvvetleri toplar ve çakmaklı tabancalarla Portekizlilere saldırmaya devam etti. Sonuçta Albuquerque, gruba yardımcı olmak için Portekiz ordusundan bölgeye başka destek grupları gönderdi. Ayrıca o birliklerine tüm şehirde devriye gezmelerini ve karşılaştıkları tek bir kişiyi bile sağ bırakmamalarını emretti. Böylece Malaka halkı kendilerini kurtarmak için denize atlamaya başladı. Gün batımı geldiğinde, kaptanlar köprünün içine çekildiler. Daha sonra Albuquerque nehre yerleştirilen kaptanlara bütün gece şehri top ateşine tutmalarını emretti.⁴⁵⁹

Malaka halkı tanık oldukları beklenmedik bu felaketten dehşete düştü. Bu durum on gün boyunca gece veya gündüz durmadan devam etti. Bu süre boyunca Portekizliler sürekli olarak Malaka halkını öldürdü. Malaka halkı şehirde yiyecek ararken hayatlarını tehlikeye atıyorlardı ve bazıları da hayatlarını kaybetmekten korkarak Albuquerque'den merhamet diliyorlardı.

Maalesef Albuquerque savaşta üstün konuma geldiğini fark edince herkese şehri yağmalaması ve aldıkları her şeyi ister tutmaları ister yok etmeleri için izin verdi. Şehir ele geçirildikten sonra Ninachatu'nun nazik davrandığını gören bazı yabancı tüccarlar, Albuquerque'ye yalvarmaya başladılar. Bunun üzerine Albuquerque ülkenin yerlileri olan Malaylar hariç hepsine himaye verirken tüm Malayların bulundukları yerde öldürmesini emretti.⁴⁶⁰

Portekiz ordularının büyük kısmı yaralandıkça aralarında kadınlar ve çocukların da bulunduğu çok sayıda Müslüman tüccarı öldürdüler. Bununla birlikte, 3000 adet topçu silahı ele geçirildi; aralarında yaklaşık 2000 bronz ve Calicut kralından hediye

⁴⁵⁸ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 123.

⁴⁵⁹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 125.

⁴⁶⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 127.

edilen çok büyük bir silah da vardı. Bu arada ele geçirilen yaklaşık 2000'i bronz 3000 adet top ve Calicut Kralı'nın hediyesi olan çok büyük bir silah yer aldı. Büyük fitilli tabancalar, zehirli üfleme boruları, yaylar, oklar, zırh kaplı kıyafetler, Cava mızrakları ve diğer türden silahlar yanı sıra her türlü ürün de ele geçirildi. Ayrıca Ruy de Araujo ve Ninachatu, Albuquerque'ye, Malaka'da Almanlarınki kadar iyi olan 8000 kadar silah olduğunu bildirirken 3000 silah daha ele geçirildi.⁴⁶¹

Böylece Albuquerque'in şehri ele geçirdiğini anlayan Malaka Sultanı şehirden uzaklaştı. Lingga Adası'na gönderdiği Laksamana ve Amiral'i beklerken bazı Malay tüccarları, kaptanları ve yetkilileri yanına aldı. Sultan daha sonra Lingga kralı ile şehre saldırmaya karar verdi. Ancak Albuquerque'in bir kale inşa etmeye başladığını ve Malaka'da bir yerleşim yeri kurmak istediğini duyunca ülkenin iç kısımlarına doğru ilerledi. Sultan Mahmud Şah'ın oğlu Sultan Ahmed Şah babasından ayrıldı ve nehre yakın bir yere yerleşim birimi kurmaya başladı. Orada çok güçlü bir şekilde set inşa etti ve nehrin önünü bir miktar kereste ile kapattı.⁴⁶²

Albuquerque Sultan Ahmed Şah'ın nehir üzerindeki konumunu güçlendirdiğini öğrenir öğrenmez inşa edilen setlere saldırmak için adamlarını ve Utemutaraja tarafından verilen 400 adam, 600 Cavalı ve Pegu kaptanları tarafından verilen 300 adamdan oluşan kuvvetlerini onun üzerine gönderdi. Sultan Ahmed Şah, Portekizliler'in onun yerleşim alanına geldiğini haber alınca Sultan Mahmud Şah'ın bulunduğu yere kaçtı. Bölgeye gelen Portekizliler binalara girip burada saklanan tahtirevanları ve yedi fil dahil olmak üzere tüm malları aldılar. Sultan Ahmed Şah, Sultan Mahmud Şah ile buluşunca Pahang'a gitmek üzere 50 adam ve filleriyle birlikte, eşleri ve çocuklarıyla beraber yolculuğa çıktılar.⁴⁶³

Sulâlatu's-Salatin'e göre Portekiz orduları tarafından saldırıya uğrayıp yenilince Sultan Ahmed Şah Muar'ın üst tarafına çekilmiş; Sultan Mahmud Şah Batu Hampar'a yerleşirken Sultan Ahmed Şah Pagoh'a yerleşmiştir. Daha sonra Sultan Ahmed Şah Bentayan'da bir kale inşa etmiştir. Portekizler ise Malaka'da bir yerleşim yeri kurup saray duvarı civarında bir kale inşa etmişlerdir. Sonra Sultan Penarikan'a çekilmiş,

⁴⁶¹ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 127-128.

⁴⁶² Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 129-130.

⁴⁶³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 130-131.

ardından Sultan Ahmed Şah ve Sultan Mahmud Şah Penarikan'dan Pahang'a taşınmışlardır.⁴⁶⁴

Böylece Malaka, 15 Ağustos 1511'de Portekizliler tarafından işgal edilmiş ve Portekiz sömürgeciliği dönemi başlamıştır. Pahang'a taşınan Sultan Mahmud Şah, sonra Bentan'a taşınmış; Bentan'da birkaç yıl Portekizliler'e karşı çıkma gücünü toplasa da zaman kaybederek şehri ve ülkesini geri alamamıştır. Daha sonra tahtını oğlu Sultan Ahmed Şah'a devretmiştir. Sultan Mahmud Şah'ın vefatından sonra Sultan Ahmed Şah, Johor bölgesindeki Ujong Tanah'a taşınıp Johor Sultanlığı'nı kurmuştur.⁴⁶⁵

⁴⁶⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 352-353.

⁴⁶⁵ Eredia, "Description of Malacca", s. 17. (Ayrıca bkz.; Eredia, s. 7).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALAKA’NIN İKTİSADİ DURUM

Malaka 1400 civarında Paramesvara tarafından kurulduğu zaman Orang Laut ve bölgenin yerli halkı Orang Asli tarafından iskan edilen deniz kıyısında bir köydü. Palembang’den kaçan Paramesvara ve Orang Laut önce Muar’da bir yerleşim yeri kurdular. Orang Laut daha sonra Bertam’da daha büyük bir yerleşim yeri buldu ve Paramesvara ailesi ile birlikte oraya taşındılar. Ardından ‘Malaka’ şehri diye anılacak bu yerleşim birimini, yabancı ülkelerden gelecek tüccarları davet ettikleri bir ticaret limanına dönüştürüp geliştirdiler. Malaka, gelişmesinden sonra Çin İmparatoru tarafından tanındı ve uluslararası ticaret merkezi olarak bilinene kadar hızla büyüdü. İlk Malaka ekonomisi, toplum için yeterli ve kendini geliştirmeye uygun temel bir ekonomi olarak sınıflandırılabilir. Böylece yüzyılın sonuna kadar iktisadi yapı, Malaka’nın hazır bir pazarla her türlü ürünün ticaretini yapan bir depo limanı haline geldiği ölçüde gelişmiştir.

I. MADDİ DURUM

A. XV. Yüzyılda Malaka’da Deniz Ticareti

Malaka, doğudaki en yoğun ticaret rotalardan birinin merkezi olarak bilinen, Hindistan ve Çin arasındaki ticaret rotasında yer alan Malaka Boğazı’nda bulunmaktadır.⁴⁶⁶ Bu nedenle Fei-Hsin’in (ö. 1436) notlarına göre Malaka’nın iktisadi, toprağı verimsiz olduğundan dolayı çiftçilikten daha büyük oranda ticarete dayanıyordu.⁴⁶⁷ Fakat diğer taraftan Pires (ö. 1521) ve Eredia (ö. 1623), Malaka’yı oldukça taze ve bereketli bir toprak parçası olarak tanımlamışlardır.⁴⁶⁸ Ancak nüfusun

⁴⁶⁶ Nordin Hussin, *Trade and Society in The Straits of Melaka: Dutch Melaka and English Penang 1780-1830*, Singapur, 2007, s. 1.

⁴⁶⁷ Wheatley, Paul, *The Golden Khersonese*, Westport, 1973, s. 324. (Ayrıca bkz.; Pintado, “Doc 3: Chronicle of the Discovery and Conquest of India by the Portuguese”, s. 85).

⁴⁶⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 23. Eredia (ö. 1623) Malaka topraklarının çok verimli olduğunu, her türlü pirinç ve tahıl ekimi için uygun olduğunu, bölgeden elde edilen hasatın yabancı Cavalı tüccarlarının getirdiği ürünlere gerek duymadan tüm gıdaları sağlayabildiğini belirtir. (Bkz.; Eredia, “Description of Malacca”, s. 22). Meilink-Roelofs ise, Çin kaynaklarının yazılmasından bu yana geçen yüzyılda Malaka çevresindeki kırsal alanın daha iyi yetiştiricilik yöntemlerine tabi tutulmasının mümkün olduğunu açıklamıştır. (Bkz.; Roelofs, 1962, s. 346).

sadece çok küçük bir bölümü tarım ve tarım alanlarıyla uğraştığı için Malaka, gıda kaynakları için Siyam ve Cava gibi diğer bölgelere büyük ölçüde bağımlı olmuştur.⁴⁶⁹

Malaka ticareti, VII. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar Langkasuka⁴⁷⁰ ve Srivicaya Malay Krallıkları'nın ilk günlerinden itibaren var olan yerli ekonomik faaliyet geleneğinin bir mirası ve devamıydı.⁴⁷¹ Asırlar boyunca Malay Yarımadası'nın batı kıyısındaki Malaka Boğazı boyunca ve Sumatra'nın doğu kıyısındaki birçok liman yükselip düştü. Bunların en önemlilerinden bazıları Srivicaya, Açe, Kedah, Riau, Palembang, Siak ve Malaka idi.⁴⁷² Dahası Malaka, XV. yüzyılın başlarında tüm ülkelerden gelen gemiler tarafından ziyaret edildi. XV. yüzyılın sonlarında ise her yıl Malaka'da Arabistan, İran, Hindistan, Çin ve Endonezya bölgelerinden yüzlerce tüccar bir araya geliyordu.⁴⁷³

Çağının en zengin limanlarından biri olma statüsü Malaka'yı, müreffeh ve zengin bir devlet haline getirdi. Gaspar Correia'nın (ö. 1563) kayıtlarına göre Portekiz'in Malaka'yı ele geçirmesinden sonra Portekiz ordusuna, Malaka'dan ganimet ve mallar temin etmeleri, binalara girip buldukları tüm malları getirmeleri talimatı verildi. Böylece Malaka şehrinin sokakları o sırada Portekiz ordusu tarafından taşınan eşya ve mallarla doldu. Toplanan mallar büyük miktarlarda olup Portekiz gemilerine yalnızca en değerli eşyalar götürüldü. Portekizliler tarafından ele geçirilen mallar, Çin'den gelen altın ve inci gibi değerli mallardı.⁴⁷⁴

Correia (ö. 1563), Albuquerque (ö. 1515)'nin Malaka Sarayı'nda tahmini değeri 60.000 *cruzado* ve her biri 40.000 *cruzado* değerinde dört altın kavanoz parfüm, inciler ve diğer altın kavanozlarla dolu büyük bir sandık olduğunu duyduğunu da kayıtlarına ekledi. Eğer mallar dağıtılsa ordudakiler 400,000 *cruzado* alacaktı. Sarayın ele geçirilmesi Portekiz ordusuna muazzam bir pay sundu, çünkü Portekizliler'in elde ettiği

⁴⁶⁹ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence: In The Indonesian Archipelago Between 1500 and about 1630*, Netherlands, 1962, s. 28.

⁴⁷⁰ Langkasuka, Malay Yarımadası'nın doğu kıyısında bulunan II. yüzyılda başlayan bir deniz krallığıydı. Kedah kroniklerine göre bu, Kedah tepesinin eteğinde bulunan eski yerleşim yerinin ismiydi. (Bkz.; Linehan, W. "Langkasuka The Island of Asoka", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, 1948, s. 119–123, JSTOR, www.jstor.org/stable/41560480. Erişim tarih 31 Ocak 2020).

⁴⁷¹ A. Teeuw, D. K. Wyatt, *Hikayat Patani*, The Hague, 1970, s. 2.

⁴⁷² Nordin Hussin, s. 1-2.

⁴⁷³ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 36.

⁴⁷⁴ Hasanuddin Yusof, s. 47-48.

bu ganimet, dünyanın herhangi bir yerinde ele geçirdiklerinin en büyüğü idi. Yağmalanan bazı mallar Portekiz ordusu tarafından ucuz satılsa bile bundan iyi bir gelir elde etmeyi başardılar.⁴⁷⁵

Çin, ticaret amacıyla Malaka'yı ziyaret eden ilk ülkelerden biriydi. Malaka ile Çin arasındaki ticaret ilişkisi, ilk Çin filosunun 1403'te Malaka'ya gelmesinin ardından başladı. Böylece Malaka, Çin'in ticarî faaliyetlerinin odak noktası oldu. Ruy de Araujo, her yıl yaklaşık 10 Çinli geminin mallarıyla Malaka'ya geldiğini tahmin ediyor.⁴⁷⁶ Barbosa (ö. 1521), Çin'in Bengal'e büyük gemilerle geldiğini ve daha sonra Malaka'ya doğru yola çıktığını belirtir.⁴⁷⁷ Çin dışında, Pires (d. 1540)'ın "Gores" diye adlandırdığı Japonya'nın bir parçası olan Ryukyu Adaları'ndan da tüccarlar vardı. Çin ve Ryukyu tüccarları malların satışından çok fazla kar elde ettikleri için diğer tüccarlardan daha yüksek vergilendirilirdi.⁴⁷⁸

Bundan başka Albuquerque (ö. 1515) eseri *The Commentaries*'te Malaka'ya her yıl Kambay, Chaul, Dabul, Calicut, Aden, Mekke, Shihir (Yemen), Koromandel, Bengal, Çin, Ryukyu Adaları, Cava ve Pegu'den gemilerin geldiğinden bahseder.⁴⁷⁹ Ayrıca Pires (ö. 1540) eserinde Kahire, Mekke, Aden (Yemen), Habeşistan (Etyopya), Kilwa⁴⁸⁰, Malindi⁴⁸¹, Ormuz, İran, Rum, Türk, Türkmen, Hristiyan Ermeni, Gujerat, Chaul⁴⁸², Dabhol⁴⁸³, Goa, Dekan, Malabar, Orissa, Seylan, Bengal, Arakan, Pegu, Siyam, Kedah,

⁴⁷⁵ Hasanuddin Yusof, s. 49.

⁴⁷⁶ Yusoff Hashim, s. 357.

⁴⁷⁷ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 145.

⁴⁷⁸ Yusoff Hashim, s. 3 57.

⁴⁷⁹ Alfonso De Albuquerque, *The Commentaries of The Great Alfonso Dalbuquerque* (1774), III, Walter De Gray Birch (der.), London, 1846, s. 85.

⁴⁸⁰ Kilwa: Günümüz Güney Tanzanya'sında Doğu Afrika kıyısında yer alan bir ada olup Arabistan, İran ve Hindistan'dan Afrika'ya giren ve çıkan mallara egemen olan büyük Swahili Sahili ticaret şehirlerinin en güneyindedir. (Bkz.: Cartwright, Mark, "Kilwa" *Ancient History Encyclopedia*, 29 Mart 2019. <https://www.ancient.eu/Kilwa/>).

⁴⁸¹ Malindi: Galana Nehri'nin ağzında Kenya Hint Okyanusu kıyısında yer alan Malindi Körfezi'nde bir kasabadır. (Bkz.; "2019 Kenya Population and Housing Census Volume II: Distribution of Population by Administrative Units", Kenya National Bureau of Statistics, s. iii, <http://dc.sourceafrica.net/documents/119746-2019-Kenya-Population-and-Housing-Census-Volume.html>. Erişim tarih 11 Haziran 2020).

⁴⁸² Chaul: Batı Hindistan'ın Maharashtra eyaletinin Raigad bölgesi'nde Mumbai'nin 60 km güneyinde yer alan Portekiz sömürgesindeki Hindistan'ın bir şehriydi. (Marco Ramerini, "Chaul a Portuguese Town in India", <https://www.colonialvoyage.com/portuguese-chaul/>. Erişim tarih 11 Haziran 2020).

⁴⁸³ Dabhol: Hindistan'da Maharashtra'nın Ratnagiri bölgesinde küçük bir liman kasabasıdır. (A. R. Kulkarni, *Mediavel Daccan History*, Bombay, 1996, s.112)

Malaylar⁴⁸⁴, Pahang, Patani, Kamboçya, Çampa, Koçin-Çin, Çin, Brunei, Tanjongpura (Kalimantan), Banka, Linga, Molukas , Banda, Bima⁴⁸⁵, Timor, Madura, Cava, Sunda, Palembang, Jambi, Tungkal, Indragiri, Kapatta, Minangkabau, Siak, Aru, Pasai, Pedir ve Maldivler'den tüccarların da Malaka'nın ticaret faaliyetlerine katıldıkları kaydeder.⁴⁸⁶

Tüccar sayıları çok olduğu ve devlete yüksek gelir kazandırdıkları için Hindistanlıların Malaka ticaretinde rolleri büyüktü. Nitekim Pires (ö. 1540), Gujerat'tan Malaka'ya her yıl dört gemi geldiğini belirtir. Her bir geminin ürünleri 15.000, 20.000 veya 30.000 *cruzado* değerindeydi. Ruy de Araujo 1510'da Malaka'da bulunuyorken büyük Gujerat tüccarlarından birisine ait 60.000 *cruzado* değerinde 250 kişilik büyük bir ticaret gemisi batmıştır.⁴⁸⁷

Ayrıca Malaka'ya Kambay'dan her yıl 70.000 veya 80.000 *cruzado* değerinde mal taşıyan gemiler de gelirdi.⁴⁸⁸ Chaul, Dabhol ve Goa'dan tüccarlar Malaka ve Calicut'a gitmek için Bengal'de şirketler kurmuşlardı.⁴⁸⁹ Koromandel ve Malabar'dan gelen tüccarlar Gujerat'a mallarını getirirlerdi. Buna ek olarak Koromandel'den Malaka'ya yıllık üç veya dört gemi gelir ve her bir gemi 12.000 ile 15.000 arasında *cruzado* değerinde idi. Daha bu sayıya, Palikat limanından her biri yaklaşık 80.000 ila 90.000 *cruzado* değerinde olan bir veya iki büyük geminin kargosu dahil değildir.⁴⁹⁰

Castanheda (ö. 1559) Malaka'nın, Portekizler Hindistan'ı ele geçirmeden önce Calicut'a doğru akan ticaretin merkezi olduğundan bahseder. Malaka olmadan Kahire, İskenderiye ve Venedik'e yüzlerce çeşit baharat, ilaç ve diğer ürünler götürülemezdi.⁴⁹¹ Çünkü Arap Limanı, Avrupa'dan Malaka'ya mal ticareti için aracı olarak hizmet

⁴⁸⁴ Bunlar muhtemelen Sumatra ve Palembang gibi Malaka dışından gelen Malaylardı.

⁴⁸⁵ Bima: Orta Endonezya eyaletinde Batı Nusa Tenggara'daki Sumbawa adasının doğu kıyısında bir şehirdi. (Bkz.; "Sumbawa", *Encyclopaedia Britannica*, 28 Kasım 2016, <https://www.britannica.com/place/Sumbawa>. Erişim tarih 11 Haziran 2020).

⁴⁸⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, 268.

⁴⁸⁷ Pires, *Alguns Documentos do Archivo Nacion al da Torre do Tombo*, Imprensa Nacional: Lisbon, 1892, s. 224.

⁴⁸⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, 270.

⁴⁸⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, 272.

⁴⁹⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, 272.

⁴⁹¹ Hasanuddin Yusuf, *Teknologi Kesultanan Melaka*, Negeri Sembilan, 2017, s. 33.

veriyordu. Yine Arabistan, Hindistan'dan Avrupa'ya veya tersi istikamette çeşitli baharatlar ve diğer ürünler için uluslar arası bir aracı konumundaydı.⁴⁹²

Pires (ö. 1540), Kambay tüccarlarının Malaka'yı ana ticaret merkezi haline getirdiklerini, eskiden Malaka'da 4000 veya 5000 Gujerat denizcisinin yanı sıra 1000 Gujerat tüccarın olduğundan bahseder. O, Malaka ve Kambay'ın ticarete dayalı zengin ve müreffeh yerler olarak birbirlerine dayanmadan yaşayamayacaklarını; Kambay'ın Malaka ile ticareti kesilirse mallarını satacağı başka bir yeri olmadığından hayatta kalamayacağını sözlerine ekler.⁴⁹³

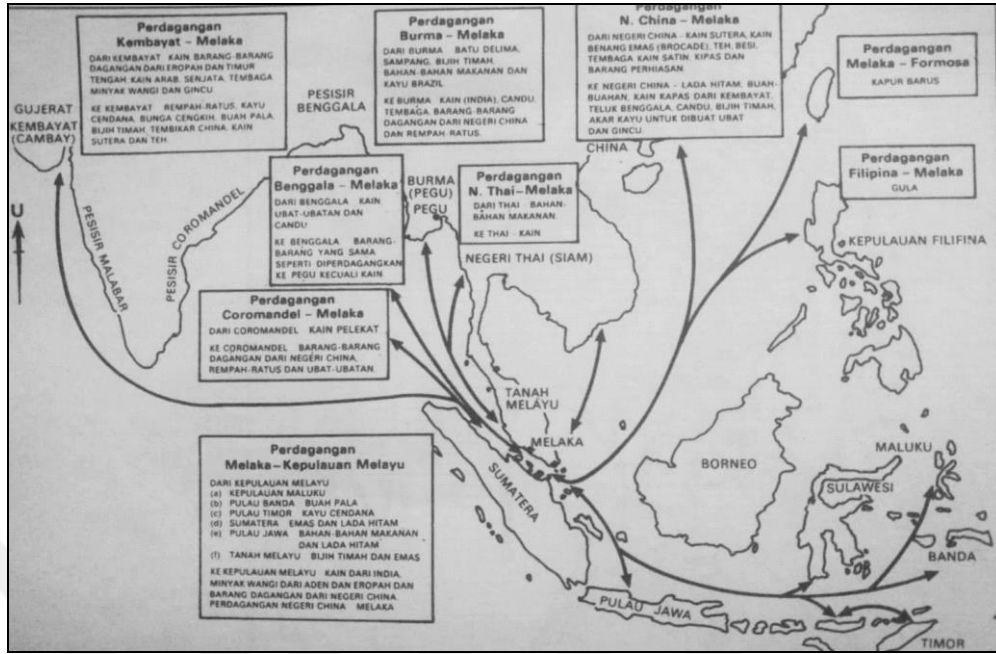
Gemi inşaatı ile tanınan Pegu, Malaka ve Sumatra'nın Pasai ve Pidir limanlarıyla doğrudan ticaret yapıyordu. Şubat ayında yıllık Pegu'dan Malaka'ya üç veya dört gemi gelirdi. Aynı zamanda uzun gövdeli ancak sığ olduğundan dolayı az yük kapasitesine sahip yaklaşık 20 ila 30 gemi daha gelirdi. Tüm bu gemiler, Mart ayından itibaren Nisan ayına kadar Malaka limanına ulaşmaya başladılar.⁴⁹⁴

Sonuç olarak belirlenen kaynak, kayıt ve araştırmalar ışığında Malaka'nın dünyanın dört bir yanından yabancı tüccarlar tarafından ziyaret edilen tanınmış uluslar arası bir liman olan bir devlet (Malaka Sultanlığı) merkezi olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla Malaka, gerek ticarî faaliyetler gerekse yabancı tüccarlar üzerinden vergilendirmeden elde edilen gelirler sonucunda Malaka Sultanlığı'nın en zengin eyaletlerinden biri olmuştur.

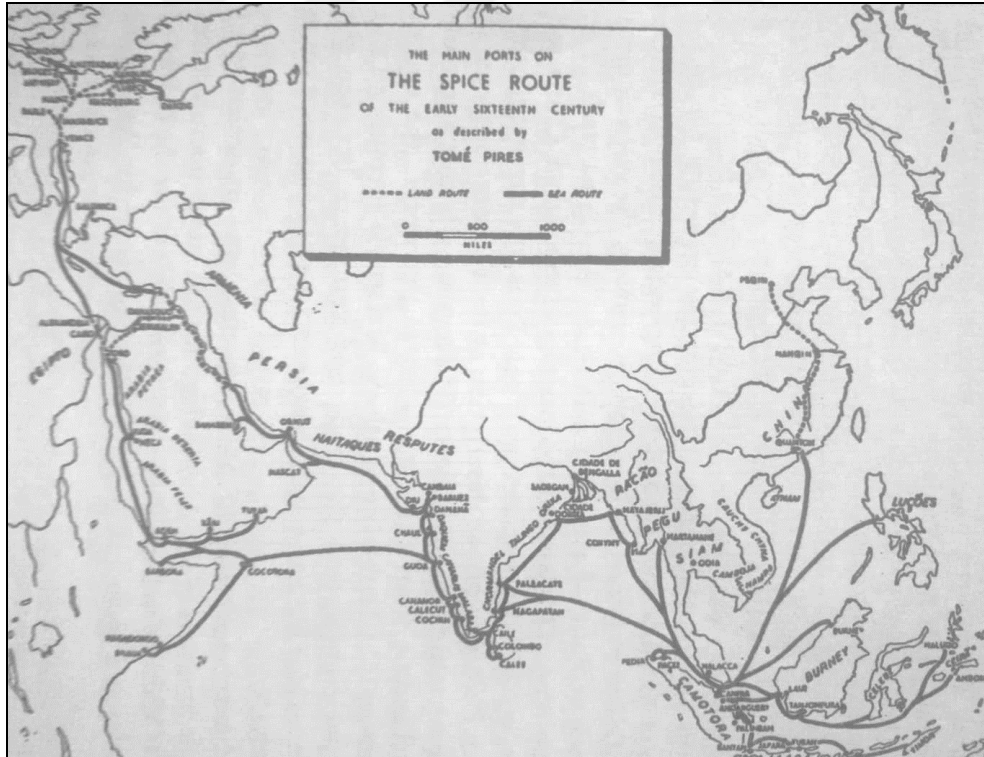
⁴⁹² Yusoff Hashim, s. 359

⁴⁹³ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 45.

⁴⁹⁴ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 69. (Ayrıca bkz.; Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 153).

Harita 7 Malaka Sultanlığı Döneminde Malaka Ticaret Yolu.⁴⁹⁵

Harita 8 Tom Pires'in Bahsettiğinde XVI. Yüzyıl Başlarında Baharat Yolunun Ana Limanları.⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ Yusoff Hashim, s. 576.

⁴⁹⁷ Wheatley, *The Golden Khersonese*, s. 314.

B. Malaka'nın Ticaretteki Başarı Faktörleri

Bu yüzyılın (XV) en işlek ve en zengin liman şehirlerinden biri olan Malaka ticaretinin gelişimini etkileyen birçok faktör vardı. Singapur'daki Raffles Müzesi'nin son İngiliz müdürü olan Gibson-hill (ö. 1963), Malaka'da yoğun ticaret ortamı oluşması konusunda en etkin kişilerin ilk Malaka hükümdarları olduğu fikrini ileri sürmüştür.⁴⁹⁹

Nitekim Paramesvara (1390-1414) Malaka'da bir yerleşim yeri keşfettiğinde orada büyük bir ticaret limanının kurulması için sistematik olarak gerekli sistemi oluşturmaya başladı.⁵⁰⁰ Çin Ming hanedanlığına (1368-1644) ait gemilerin gelmesiyle birlikte Malaka'da uluslararası ticaretlerin başlaması için beklenmedik bir fırsat oluşmuştur. Zira daha önce Malaka Boğazı'nda Çin ve Cava tüccarları tarafından en çok uğranan Pasai Limanı idi. Daha sonra Çin İmparatoru Yong-Le (1403-1424) Hindistanlı Müslüman tüccarlardan Malaka'nın varlığı hakkında bilgi aldığı zaman bu bölgeye hemen bir filo gönderdi. Çin'in bu ilk yıllarda Malaka'nın gelişimine gösterdiği ilgi, çevredeki yeni girişimcilere prestij ve güven sağladı. Ayrıca Malaka Çin'den tabi devlet statüsü alarak Cava'daki Macapahit ve Tayland'daki Ayutthaya Krallığı gibi düşmanlarından korunma güvencesini kazanmıştır.⁵⁰¹

Pasai limanı Cava'nın tebaası olması⁵⁰² nedeniyle Cavalılar Pasai limanındaki ithalat ve ihracat vergilerinden muaf tutulup özel bir konuma sahipti. Dolayısıyla Malaka kralı Cava tüccarlarını Malaka'ya çekmek için çok çaba gösteriyordu, çünkü pirinç ve baharat gibi temel gıdaları sağlamak için Cava tüccarlarına bağıydılar. Malaka Devleti, Pasai ve Macapahit ile diplomatik bir ilişki kurduktan sonra, yabancı tüccarlar işlerini yürütmek için Pasai'den Malaka'ya gelip yerleşmeye başladılar.⁵⁰³ Ek olarak, Cavalılar Malaka'yı Pasai'den daha uygun ve daha korunaklı gördükleri için Cava gemileri Malaka'ya doğru yola yönelmeye başladı. Ayrıca Malaka nüfusu Pasai nüfusundan daha fazla olduğu için ticaret koşulları açısından Malaka Pasai'den daha uygun bir mekan olmuştu. Zamanla Malaka'ya daha fazla tüccarların gelmesi ile Malaka

⁴⁹⁹ Yusoff Hashim, s. 353.

⁵⁰⁰ Andaya, Barbara Watson ve Andaya, Leonard Y., *A History of Malaysia*, London, 1982, s. 40.

⁵⁰¹ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 41.

⁵⁰² Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 239.

⁵⁰³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 240.

kralı Paramesvara, yabancı tüccarlara karşı mükemmel imkanlar ve hizmetler sağlamaya başladı. Mesela, kendi memleketlerindeki mimariye göre ev ve camiler inşa etmeleri için tüccarlara araziler tahsis etti.⁵⁰⁴ Gaspar Correia (ö. 1563) Portekizliler iş ve ticaret için Malaka'ya geldiğinde, Malaka Sultanı'nın konaklama gibi imkanlar sağlayarak kıyıda onlara bir yer tahsis ettiğini söyler. Ayrıca Sultan kıyıya ve teknelere yakın bir yerde Rui de Aruijo için bazı binalar tahsis etmiştir.⁵⁰⁵

Malaka Sultanlığı'nın hakimiyetinin genişlemesi, Malaka'daki ticarî faaliyetlerin büyümesinde önemli faktörlerden biridir. Pahang, Terengganu, Kedah, Kampar, Siak, Indragiri ve Riau-Lingga Takımadaları gibi üretici ve zengin devlet ve bölgelerin fethedilmesi, Malaka'nın ihracat faaliyetleri için daha geniş bir imkana sahip olmasını sağlamıştır. Sumatra'nın geri kalan bölgeleri Malaka'nın doğrudan siyasi etkisinin dışında kalsa bile bu bölgeler Malaka ile yakın ekonomik ilişkilere sahipti.

Bunun da ötesinde Malaka Boğazı'nın, muson rüzgarlarından korunuyor olması ve sık mangrov ormanı ile fazla örtülmemiş olması büyük gemilerin buraya yanaşmasını kolaylaştırıyordu. Dolayısıyla bu durum Malaka limanının stratejik bir yer olmasını sağlıyordu.⁵⁰⁶ Nitekim Albuquerque (ö. 1515), fırtına tehdidi olmadığı ve burada gemilerin asla kaybolmadığını gözönüne alarak Malaka limanının çok güvenli bir yer olduğunu, bazı muson rüzgarlarının bu boğazda başlayıp diğerlerinin sona erdiği, dolayısıyla fazla bir tehdit oluşturmadığını söylemiştir.⁵⁰⁷ Malaka limanı, Mayıs'tan Ekim'e kadar süren güneybatı muson rüzgarı sırasında Sumatra Adası tarafından, Kasım'dan Nisan'a kadar süren kuzeydoğu muson rüzgarı sırasında da Titiwangsa dağları tarafında korunmaktaydı. Bu durum ticaret gemilerinin yıl boyunca Malaka limanına güvenli bir şekilde yanaşmasını sağlıyordu.

Tüccarlar, iki muson mevsiminde Hindistan'dan Malaka Boğazı'na ve bazen Çin'e kadar ticaret seferine çıkarlardı. İlk muson mevsimi Nisan ayında, ikinci muson mevsimi ise Eylül ayında başlardı. Tüccarlar Mayıs ayından itibaren Hindistan'dan başlayarak Malaka Boğazı ve Doğu'ya gelmişlerdir. Hindistan'a dönmeden önce de

⁵⁰⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 241.

⁵⁰⁵ Hasanuddin Yusof, s. 117.

⁵⁰⁶ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 40.

⁵⁰⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, s. 84-85.

Ocak ayına kadar Malaka'da ya da boğazdaki limanlardan herhangi birinde ikamet etmişlerdir. İkinci muson mevsiminde yola çıkan gemiler Kasım ortasında Malaka'ya ulaşırlardı. Onlar Hindistan'a dönmeden önce Çin'den gelen ticaret mallarını bekleyerek Ocak ayına kadar Malaka'da kalırlardı. Ancak güneybatı muson rüzgarı başlamadan önce Malaka'dan Hindistan'a erken geri dönmek zorundalardı. Zira güneybatı muson rüzgarı Hint okyanusunda çok şiddetli fırtınaların oluşmasına sebep olurdu. Öte yandan güneydoğu muson rüzgarı Çinli tüccarlarının dönüşü için çok faydalıydı. Çünkü Çinli tüccarlar Aralık'ta Malaka'ya gelirler ve dönüş yolculuğu için Haziran sonuna kadar orada kalır ve ticarî faaliyetlerin içinde yer alırlardı.⁵⁰⁸ Cava tüccarları da güneydoğu musonunda gelir ve kuzey rüzgarları Aralık ve Ocak aylarında esmeye başlayana kadar Malaka'da kalırlardı. Sonra Mayıs'tan itibaren aynı yılın Ağustos veya Eylül aylarına kadar geri dönerlerdi.⁵⁰⁹

Pires (ö. 1540) Kahire, Mekke, Aden, Fars, Ormuz, Rum, Türkiye ve Ermenistan'dan gelen tüccarların Malaka'ya tek bir musonda ulaşamayacaklarını açıklar. Onlar yaşadıkları şehirlerden önce deniz yoluyla büyük miktar değerli mallarla Gujerat'a gelirlerdi. Burada kendi mallarını satıp diğer malları satın alırlar, daha sonra bu malları satmak için Kambay'a gelirlerdi. Özellikle Kahire'den gelen tüccarlar ilk önce mallarını Tor'a, Tor'dan Cidde'ye, Cidde'den Aden'e ve Aden'den Kambay'a götürüp orada değerli mallar satarlardı. Bundan sonra kalan ürünleri ise Malaka'ya götürürlerdi.⁵¹⁰ Chaul, Dabho ve Goa'dan gelen tüccarlar ilk önce Bengal'den ve Calicut'tan mal alırlar, daha sonra oradan yola çıkarak Malaka'ya gelirlerdi. Bunun yanında, Malabar'dan gelen tüccarlar önce mal almak için Palikat'a giderler⁵¹¹ ve oradan aldıkları zengin mallarla Malaka'ya gelirlerdi.

Ayrıca Malaka, tüccarların fiziki ihtiyaçlarını karşılamaları için iyi ve çeşitli imkanlara sahipti. Örneğin, tüccarların satın alınacak malları bekleme esnasında elinde bulunan malları depolamaları için yeraltı depoları kurulmuştu. Ma Huan (ö. 1460) ve Fei Hsin, Malaka'da Çinli tüccarlar için ahşap çitler ile çevrili ve kilitli kapıları olan bir mağaza inşa edildiğini gördüklerini belirtmiştir. Bu bina, acil durumlarda zili çalmaya

⁵⁰⁸ Nordin Hussin, s. 4.

⁵⁰⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 284.

⁵¹⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 269.

⁵¹¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 271.

hazır görevliler tarafından korunuyordu.⁵¹² Barros (ö. 1570) da Malaka ile Portekiz arasındaki savaş sırasında tüccarların yeraltında inşa edilen depolardaki mallarını kaybetme ve yangına karşı dayanıklılık korkusundan dolayı buradaki malları tahliye etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Yangın, hasar veya hırsızlığa karşı korumayı sağlayan bu yeraltı depolama tesisleri Hindistan, Çin ve doğu takımadalarından gelen tüccarlar için çok gerekliydi. Çünkü tüm deniz seferleri muson rüzgarlarına bağlı olduğu için bu tüccarlar aynı dönemde gelemiyorlardı. Uluslararası en yoğun ticaret dönemi, Mayıs ayından Eylül ayına kadar süren dönem veya Cava ve doğu Endonezya Takımadaları'ndan gemilerin geldiği Aralık ve Mart ayları arasındaki dönemdi.⁵¹³

Dolayısıyla Doğu ve Batı'dan gelen tüccarlar hiç karşılaşmadıkları için Batıdan gelen tüccarların gelmesini beklemek için Doğu'dan gelen mallar Malaka'da geçici olarak güvenli depolarda muhafaza edilmekteydi. Ancak bir sonraki muson dönemi geldikten sonra depolanan mallar yeni gelen tüccarlara satılmak için çıkartılırdı.

Malaka'da yasalar, tüccarlar için gerekli olan etkili bir yasal ve idari mekanizmanın parçası olarak kurulmuştu.⁵¹⁴ Albuquerque (ö. 1515), Malaka'nın dünyada en geniş yer olduğunu ve yasalarına kesinlikle sıkı bir şekilde uyulduğunu belirtmiştir. Bu şehir, hem adalet ve kamu mallarının yönetiminde hem de onu idare etmek için kaliteli insanlara sahipti.⁵¹⁵ *Undang-undang Laut Melaka* (Malaka Deniz Yasaları) ve *Undang-undang Melaka* (Malaka Yasaları), Malaka'daki ticarî faaliyetleri kolaylaştırmak için önemli bir role sahipti. *Undang-undang Laut Melaka*'nın 25 maddesinden 24 tanesi denizde iş yapma kuralları ve yasakları, ticarî işlemlerde Malaka'daki en önemli kişi olarak Kaptan ve Şehbender'in (Liman Müdürü) sorumluluklarını açıklamaktaydı.

İşte bunlar, Malaka'nın stratejik konumunu, uygulanan yasaları ve hükümdarlarının oynadıkları rolü, Malaka'nın Malaka Sultanlığı döneminde uluslararası ticaret merkezi olarak gelişmesinde kilit faktörleri kanıtlamaktadır. Ayrıca, güvenli ve

⁵¹² Wheatley, *The Golden Khersonese*, s. 324. (Ayrıca bkz.; Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 113).

⁵¹³ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 42.

⁵¹⁴ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 42.

⁵¹⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 88.

karlı ticarî ortamdan memnun kalan yabancı tüccarlar Malaka'yı yabancı ülkelerde tanıtmışlar ve bu durum Malaka'ya daha fazla tüccarların gelmesine sebep olmuştur.

C. Malaka'daki Ticarî Yapının Şekli ve Düzenlemeler

Söz konusu dönemde Malaka, ticaret merkezi olarak iki temel fonksiyona sahipti. Birincisi, Malaka ticarî malların toplandığı bir merkez idi. İkincisi de, Malaka ülke geneline ticaret mallarının dağıtım merkezi konumundaydı. Bu iki ana fonksiyon dışında Malaka'da yabancı ve yerel tüccarlar arasındaki yoğun alışveriş işlemleri de gerçekleşirdi.

Malaka'ya gelen gemilerin gümrük vergisi ödemesi veya verginin değerinde hediye takdim etmesi gerekirdi. Ödenmesi gereken gümrük vergilerinin miktarı, malların Malaka'nın özel ağırlık ve ölçü birimine göre ölçülüp tartılmasıyla belirleniyordu.⁵¹⁶ Malaka Sultanları, büyük miktarda para kazanabilmek için çıkış yapan her bir gemiye kendi hisselerini koyarlardı. Bu nedenle Pires (ö. 1540), Malaka Sultanı'nın çok zengin olduğu konusunda hiçbir şüphe olmadığını ifade etmiştir.⁵¹⁷ Sultan ayrıca Malaka'ya gelen gemilerin mallarının yükleme ve indirme işlemleri için özel personel yerleştirerek gelen tüccarlarla yakından ilgilenmeye çalışmış, oradan da kazanç elde etmiştir. Bu tür işleri yapılan gemiler ticarî vergiden muaf tutulmuştur. Üstelik Sultan yakından ilgilendiği tüccarlara Malaka'da iş yapma özgürlüğünü vermiştir.⁵¹⁸

Malaka Sultanı, aldığı malları daha sonra tekrar satabilmek için gümrük idaresine özel görevliler tayin ederdi. Bunun yanında Sultan tüccarlara ait malları ücretle alıp götürmek için gemilere sahipti. Pires (ö. 1540), Sultan Muzaffar Şah'ın yaptırdığı gemilerin hem tüccarları hem de onların mallarını taşıdığını söyler.⁵¹⁹ Nitekim Portekizliler Malaka'yı kuşattığında Sultan Mahmud Şah'a ait 12.000 ila 15.000 *cruzado* değerinde Koromandel kumaşı taşıyan gemiyi ele geçirmişlerdi.⁵²⁰ Sultanlar dışında Malaka hükümdarlığının yönetimi altında olan Pahang, Kampar ve Indragiri

⁵¹⁶ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 43.

⁵¹⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 251.

⁵¹⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 285.

⁵¹⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 243.

⁵²⁰ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 52.

kralları da Malaka'da yük taşıyan gemiler satın alarak ticaret yapmaya çalışıyorlardı.⁵²¹ Bunun dışında kendi bölgelerindeki nehirlerin ağızlarından geçen gemilerden de geçiş ücreti alıyorlardı.⁵²²

Yabancı gemiler Malaka limanına yanaşınca tüccarların, yerel yasallara uymaları gerekirdi. Her Nakhoda'nın, Bendahara'dan işletme ruhsatı alabilmesi için Şehbender ile müracaat etmesi gerekirdi. Daha sonra Şehbender, tüccarların mallarını depolara taşıyacak bir fil hazırlardı.⁵²³ Ticaret, tüccarlar tarafından belirli vergiler ödendikten sonra mümkün olurdu. Nakhodaları'nın, Şehbender'in izni olmadan herhangi bir iş yapmalarına müsaade edilmezdi; bu düzene uyulmaması halinde bu davranış onun, mahkemeye çağırılmasına sebep olabilirdi.⁵²⁴

Her tüccarın, geldiği ülkeye göre belirli bir miktarda ödeme yapması gerekiyordu. Pires (ö. 1540), Gujerat'tan gelen tüccarların %6 vergi yükümlülüğüne sahip olduklarını ve gemilerinin değerlendirilmesini gerektiriyorlarsa en az 21.000 cruzado değerinde olan yedi kati kalay ile ödeme yapmaları gerektiğini söyler. Ticaret izni alabilmek için Bendahara, Laksamana, Temenggung ve Şehbender'e (Liman Müdürü) de belli bir miktar para ödemeleri gerekiyordu.⁵²⁵ Aden, Mekke, Ormuz, Parsi, Gujerat, Chaul, Dabhol, Goa, Calicut, Malabar, Seylan, Caile, Koromandel, Palikat, Narsinga, Prissa, Bengal, Arakan, Pegu ve Siyam gibi Batı'dan gelen tüccarlar da aynı şekilde %6 vergi ödemekle yükümlüydüler.⁵²⁶

Pegu ve Siyam tüccarları ithalat mallarından %6 vergi ödemekle yükümlü oldukları gibi gıda malları ithalatında da hediye takdim etmeleri gerekiyordu. Malay Yarımadası'nın batı kıyısındaki Tenasserim, Kedah, Pedir ve Pasai'nin güneyinde ve doğusunda bulunan topraklar da bu vergiyi ödemekle yükümlüydüler. Buna ek olarak Malaka'ya ailesiyle birlikte yerleşmeye gelen tüccarlar %3 vergi öderlerdi. Bunun dışında yabancılar %6, yerliler ise %3 hükümet vergisi ödemekle yükümlüydüler.

⁵²¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 285.

⁵²² Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 52.

⁵²³ Yusoff Hashim, s. 366. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 265).

⁵²⁴ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 43.

⁵²⁵ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 270.

⁵²⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 272.

Gümrük vergileri dışında tüccarların Sultan, Bendahara, Temenggung ve Şehbender'e mallarının değerinin %1 veya %2'si kadar hediye sunmaları gerekiyordu.⁵²⁷

Ayrıca tüccarların, hırsızlığı, baskını ve rüşveti önlemek için malları koruyan görevlilere gümrük ödemeleri gerekirdi. Onlar, gümrük hakimi olarak görev yapan Temenggung ile görüşmek üzere beş Kling ve bir başka milletten beş kişi olmak üzere toplam 10 tüccarı çağıracaktı. Geminin yükü tüccarlar tarafından değerlendirildikten sonra vergilerin ödenmesi ve hediyelerin sunulması gerekir.⁵²⁹ Bir geminin yükü birçok farklı mal türünden oluşabildiği için her bir maldan ayrı vergi ödenecek ve ayrı hediyeler takdim edilecektir.⁵³⁰

Pahang'dan Çin'e kadar tüm bölgeler, tüm adalar, Cava, Banda, Molukas, Palembang ve Sumatra adaları gibi Doğu bölgelerinden gelen tüccarlar vergi ödemekten muaf tutulmuşlardı. Ancak daha önce bahsedildiği gibi onların sadece Sultan'a ve yetkililere vergi değerinde hediyeler sunmaları gerekirdi. Bu genel bir gümrüktü, ancak Çin'den gelen hediyeler diğer tüm ülkelerden gelen hediyelerden daha büyüktü. Çünkü bu hediyeler, Batı'dan gelen tüccarların ödedikleri gümrük vergilerinin miktarına eşitti. Eğer onlar Malaka'da gemilerini satarlarsa gövde başı Malaka Sultanına iki veya üç tumdaya'ya⁵³¹ kadar altın takdim etmeleri gerekirdi. Daha sonra her 300 cruzado'dan 15'i Sultan için toplanan vergi olarak Şehbender'e ödenmesi gerekirdi.⁵³²

Öte yandan, Malaka'dan hem Batı'ya hem de Doğu'ya yapılan ihracatlardan her hangi bir vergi alınmamıştır. Ancak tüm giren ve çıkan mallardan %1 değerinde ücret ödenmesi gerekiyordu ve Sultan bu ücreti toplamak için özel görevliler tayin etmekteydi.⁵³³

Yerel halktan toplanan vergiler Malaka yetkilileri için bir gelir kaynağıydı. Sokakta tezgah kuran kadınlardan, evler önünde, sokakta, pazarlarda ve köprüde açılan dükkanlardan ve büfelerden çok para kazanıyorlardı. Ayrıca meyve ve balık satışından

⁵²⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 273. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 98).

⁵²⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 273.

⁵³⁰ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 44.

⁵³¹ One tumdaya of gold of 8 mates=12,000 pitis= 9 cruzados. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 181)

⁵³² Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 274.

⁵³³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 274.

alınan vergiler de vardı. Toplanan paralardan aynı zamanda yoksulların yararı için Malaka'ya gelen yabancılar tarafından inşa edilen bir hastanenin yapım maliyetinin masraflarını karşılamak için kullanılırdı.⁵³⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*'e göre Bendahara Tun Mutahir, Malaka'da gelir vergisinden topladığı paralar sebebiyle en zengin adamdı.⁵³⁵

Vergiler ödendikten sonra mallar serbest bir şekilde satılabilirdi. Ancak, enflasyon ve malların fiyatlarının yükselmesini önlemek için karşılıklı bir anlaşma sistemi kuruldu. Bu sisteme göre gemi yükü boşaltıldıktan ve vergiler ödendikten sonra 10 veya 20 yerel ve yabancı tüccar bir araya gelip aralarında istişare edilerek fiyat belirlerdi. Daha sonra mallar anlaşılan fiyatla satın alınır ve satın alınan mallar orantılı olarak alıcılar arasında paylaşıldı. Bu nedenle yabancı ve yerel tüccarlar hem kârlarını alırlar hem de düzenli iş imkanları bulabilirlerdi. Bu yöntem, yerel tüccarlar için çok elverişli koşullar altında işin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi anlamına gelirken, yabancı tüccarların da memnuniyetsizliğine yol açmazdı. Bu sisteme göre ilk yanaşan gemi de ilk hareket eden gemi olacaktı.⁵³⁶ Bu yöntem, tüccarların ticaret yapmaları için harcadıkları süreyi kısaltmayı amaçlamaktaydı.

Malaka tüccarları bu tüccarlardan malları satın alırlar, daha sonra bu malları Malay Takımadaları'ndaki çeşitli yerlere gönderirler veya Malaka'da sokaklarında ve çarşılarında satmaya başlarlardı.⁵³⁷ Malay Takımadaları'na dağıtılacak ithal mallar Nakhoda denilen gemi kaptanı liderliğinde küçük teknelerle götürülürdü. Nakhoda hangi limana gideceği konusunda daha önce gemi sahibinden gereken talimatları alırdı.⁵³⁸

Nakhoda, kendisine ait olan tekne veya gemide en güçlü kişiydi. Fakat Nakhoda geminin sahibi olmadığı takdirde sürdüğü gemide en yüksek otoriteye sahip kişi geminin sahibiydi. Gemi sahibi lider olarak görülürken Nakhoda Bendahara (yardımcı)

⁵³⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 274.

⁵³⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 322.

⁵³⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 274.

⁵³⁷ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 44. (Ayrıca bkz.; Pires, II, s. 273-274).

⁵³⁸ Winstedt, Richard, & P.E. De Josselin De Jong. "The Maritime Laws of Malacca." *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society* (JMBRAS), s. 39 (22-59). JSTOR, www.jstor.org/stable/41503096.

gibi görülmekteydi.⁵³⁹ Nakhoda, Malaka'dan diğer ülkelere ticaret seferlerine çıkan gemilerde çok önemli role sahipti. Her hangi limanda, devlet hükümdarı veya Şehbender tarafından bildirilen bazı kurallar ve yasaklamalar varsa Nakhoda gemi mürettebatına bunları bilgilendirmekle sorumluydu.⁵⁴⁰ Ayrıca Nakhoda'nın herhangi bir işlemi gerçekleştirmeden önce Kivi⁵⁴¹ ve mürettebat ile istişare etmesi gerekirdi.⁵⁴²

Nakhoda mallarını kendisine emanet edilen para veya mallarla değiş-tokuş edebilirdi. Bir limanda ticaret işlemi başladığında Nakhoda, ilk dört gün içinde kendi işini yürütme önceliğine sahipti. Daha Sonra iki gün Kiwi'nin ve kalan günler diğer mürettebatın iş yapma sırası gelirdi.⁵⁴³ Malaka'nın yerel geleneğine göre Kiwi, ürünleri satışa gönderen ve dağıtan bir tüccardı. Hiç kimsenin Nakhoda'dan daha yüksek bir fiyat teklif etmesine müsaade edilmezdi. Aksi takdirde Nakhoda sadece malların maliyet fiyatını ödeme yaparak bu malları ele geçirme hakkına sahipti.⁵⁴⁴

Kivi, ticaretini üç farklı şekilde devam ettirebilirdi. Birincisi, petak (kargo) adını verdikleri geminin tonajında bir kargo bölmesi hakkını satın alarak; İkincisi, kaptanın sermayesine belirli bir miktar parayla destek yaparak ve böylece kargoda orantılı bir miktar pay elde ederek; Üçüncü ise gemide yük hissesinden yedi veya sekiz petak alarak yolculuk başarılı olduğu takdirde bu petakların dördü için hiç bir ödeme yapmadan sadece %3 ½'lük vergi ödemesi gerekirdi. Ancak, petakın boyutu geminin büyüklüğüne göre değişebilirdi.⁵⁴⁵

Nakhoda ve Kivi dışında bir yolculuğun başarılı bir şekilde sürmesini sağlamak için gemide başka önemli yetkili personeller de vardı. Onlar isimleri, Maula Kivi, Tukang, Tukang Layar, Mualim, Jurumudi, Jurubatu, Muda-muda, Senawi, Orang Tumpang ve Awak Perahu olarak bilinen gemi personeliydi. Nakhoda veya gemi

⁵³⁹ Liaw Yock Fang, s. 67. (Ayrıca bkz.; *Undang-undang Laut Melaka*, s. 90, 105).

⁵⁴⁰ *Undang-undang Laut*, 17:1, s. 99.

⁵⁴¹ Kivi: Nakhoda'nın veya gemi sahibinin işlerinde belli bir miktarda hissesi bulunan kişidir. (Bkz.; *Undang-undang Laut*, 9:1, s. 94).

⁵⁴² *Undang-undang Laut Melaka*, 16:2, s. 99.

⁵⁴³ *Undang-undang Laut Melaka*, 22: 1, s. 102.

⁵⁴⁴ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 46.

⁵⁴⁵ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 47. (Ayrıca bkz.; *Undang-undang Laut Melaka*, 9:1, s. 94).

sahibinin talimatlarına uyarak bir yolculuğun iyi gitmesini ve hedefe, yani başarıya ulaşmasını sağlamaktan sorumluydular.⁵⁴⁶

Neticede Malaka'da uygulanan ticarî sistem ve yasalar, yerel satıcıların ve tüccarların işlerini yürütmelerini kolaylaştırırdı. Hükümdar tarafından atanan görevliler, tüccarlarının işini kolaylaştırma ve onlara fayda sağlamayı amaçlardı. Ayrıca yerel satıcılar ve tüccarlardan alınan vergilerin, Malaka Sultanı ve yetkililerinin gelir kaynağı olması yanında devlet ekonomisinin korunması ve büyümesinin önemli bir kaynağı olduğunu söyleyebiliriz.

D. Ticarete Para ve Ölçü Birimleri

Malaka'daki ticarî işlemlerde iki sistemi vardı. Birincisi takas sistemi, ikinci ise para karşılığında yapılan alışveriş sistemi idi.⁵⁴⁷ Malaka'nın ilk dönemlerinde para karşılığında yapılan büyük alışverişlerde ağırlığına göre altın, gümüş ve kalay; küçük alışverişler de ise değer birimine sahip deniz kabukları kullanılırdı.⁵⁴⁸ Joao de Barros (ö. 1570) Malaka Sultanlığı döneminde ticarete altın ve gümüşün para birimi olarak kullanıldığını belirtir. Ancak küçük miktardaki alışverişlerde kalay sikkeler kullanıldığı gibi daha büyük miktardaki alışverişlerde ise takas sistemi uygulanmıştır.⁵⁴⁹

Malaka Sultanı, Pasai Sultanlığıyla ittifak yapıp İslamiyet'i kabul ettiği zaman Pasai'de basılan altın dinar ve *pitis*⁵⁵⁰ denilen kesirli kalay sikkeler⁵⁵¹ Malaka'da tanınmaya ve kullanılmaya başlamıştır.⁵⁵² Ma Huan (ö. 1460), Malaka toplumunun kalayı elekten geçirip sonra eriterek daire şekline benzeyen külçelere döktüğünü anlatır. Ağırlığın standarı bir *kati*⁵⁵³, sekiz *tahil* veya bir *kati*, dört *tahil*⁵⁵⁴ idi. İnsanlar bu kalay

⁵⁴⁶ Liaw Yock Fang, s. 67-68

⁵⁴⁷ Yusoff Hashim, *Kesultanan Melayu Melaka*, Kuala Lumpur, 2015, s. 367.

⁵⁴⁸ Shaw, William, "The Malacca Coinage, *Malaysia in History*, 13(2), Kuala Lumpur, Aralık 1970, s. 15

⁵⁴⁹ Hasanuddin Yusof, s. 228.

⁵⁵⁰ Pitis: Çin parasından taklit edilerek basılan küçük madeni paralardır. (Bkz.; Quiggin, A. Hingston, *A Survey of Primitive Money: The Beginning of Currency*, London, 1949, s. 252).

⁵⁵¹ 50, 25, 10, 5 ve 1 değerinde basılan kesirli sikkeler olup İngilizcesi "fractional coins" dir. Muhtemelen para birimi olarak bugünkü kuruşun karşılığıydı. (Bkz.; Fractional coins, *Financial Glossary*, 2011, <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Fractional+coins>. Erişim tarihi 1 Mayıs 2020).

⁵⁵² Rasanubari Asmaramah, "Gold and Tin Coins of the Malay States", *ICOMON*, Spain, 1999, s. 298. (Ayrıca bkz.; William Shaw, "The Malacca Coinage", *Malaysia in History*, Kuala Lumpur, December 1970, s. 15).

⁵⁵³ Kati: bir *tahil*'e eşit olan bir ağırlık ölçüsüdür. Malaka'da bir *kati* = 803g ağırlığında olup yaygın olarak altın ve diğer malları tartmak için kullanılmaktaydı. Bir *bahar* = 200 *kati* = 48,000 *pitis* değerindedir.

külçeleri genellikle günlük alım-satım işlemlerinde kullanırlardı.⁵⁵⁵ Eritilmiş her kalay bloğu (külçe) bir *kati* dört ons ağırlığında olup kalay bloğu Malaka'nın maden olarak tek ihraç ürünüydü.⁵⁵⁶

Albuquerque (ö. 1515) *The Commentaries* eserinde, Megat İskender Şah'a küçük kalay sikkeleri basma izninin Çin'e gönderdiği bir büyük elçilik ziyareti sonucunda tanındığını söyler. Sultan, takas sistemi için altın ve gümüşten madeni paralar bastırdı.⁵⁵⁷ Günümüzde Sultan Muzaffar Şah ve onun halefleri döneminde basılan bazı sikkeler bulunmuştur.⁵⁵⁸ Sultan Alâeddin Riâyet Şah (1477-1488) hariç Sultan Muzaffer Şah'tan sonraki tüm sultanların bastırdıkları sikkeler tarihi eser olarak muhafaza edilmektedir.⁵⁵⁹

Altın sikkelerin kullanımı *Undang-undang Melaka*'da görülebilir. *Undang-undang Melaka*'nın 21. maddesine göre bir insan halkın kullandığı yolda bir mandayı başı boş bırakırsa ona para cezası verilirdi. Tazminat olarak ödenen paraların ölçü birimleri *tahil*, *tengah*, *peha*, *kupang* ve altın parçalarıydı. Madde 38 ayrıca bir kişiye sermaye olarak altın dinar ve gümüş dirhem verildiğini ve bir altın dinarın 10 dirheme tekabül ettiğinden bahseder.⁵⁶⁰

Pires (ö. 1540), Malaka madeni parasının yüz sikkesinin, on bir *reis*⁵⁶¹ ve dört *ceitis* değerinde olduğunu ve üç *cruzado* 'nun⁵⁶² yüz *kaleng* değerinde olduğunu söyler.

(Bkz.; Pusat Rujukan Persuratan Melayu, <http://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=kati>; Pires, *Suma Oriental*, I, s. 181; Paula Jorge de Sousa Pinto, *The Portuguese and The Straits of Melaka 1575-1619*, (Ing. terc.) Roopanjali Roy, Malaysia Branch of the Royal Asiatic Society, Kuala Lumpur, 2012, s. 338).

⁵⁵⁴ Tahil: Gümüş para birimi olarak kullanılan bir Çin ağırlık ölçü birimiydi. (Bkz. <https://www.britannica.com/topic/tael>). 1 tahil, altın için kullanılması halinde 832 *grain* (53.9136 grama) ya da 16 *mayam*'a (45.02 grama) eşdeğer idi. (Bkz.; Liaw Yock Fang, s. 279; Raimy Che Ros, "The Last Will and Testament of Munshi Abdullah bin Abdul Kadir (1797-1854)" *JMBRAS*, LXXVIII, 2005, s. 93 (83-111), <http://www.jstor.org/stable/41493549?origin=JSTOR-pdf>. Erişim tarih 18 Temmuz 2020).

⁵⁵⁵ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 109-110.

⁵⁵⁶ Winstedt, R.O., "History of Malaya", *JMBRAS*, Cilt XIII, Sayı I, Singapur, 1936, s. 42.

⁵⁵⁷ Winstedt, *A History of Malaya*, s. 43.

⁵⁵⁸ Dakers, C. H., "The Malay Coins of Malacca", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, XVII, Singapur, 1939, s. 1 (1-12). (Ayrıca bkz.; De Albuquerque, *The Commentaries*, s.)

⁵⁵⁹ Shaw, s. 15.

⁵⁶⁰ *Undang-undang Melaka*, Fasal 38, s. 137.

⁵⁶¹ Reis: küçük bir Portekiz Hindistan bakır madeni parasıdır. Portekiz Kralı Manuel (1495-1521) döneminde 1 *cruzado* = 54,75 tahil = 390 *reis* değerindeydi. (Bkz.; Codrington, Humphrey William, *Ceylon Coins and Currency*, New Delhi: Asian Educational Services, 1994, s. 91).

Kaleng'den oluşan her yüz sikke 33 ons ağırlığındaydı. Bütün ticarî mallar kalay ya da altın şeklinde *kaleng* kullanılarak satılırdı. *Ceitis* 'lerde⁵⁶³ olduğu gibi sikkelerde, hayatta veya vefat eden sultanların isimleri yer alırdı. Pires 1512-1515 yılları arasında Malaka'da ikamet ettiği zaman Kambay ve Ormuz'dan getirilen *xerafin*⁵⁶⁴ sikkesi vardı. Her *xerafin* 27 *kaleng* veya 320 *reis* değerindeydi. Öte yandan Pasai *dram*ları da üç *cruzados* değerindeydi.⁵⁶⁵

Büyük ticarî işlemlerde bir kilo sekiz *tahil* ağırlığındaki kalay değerine dayalı bir ölçü sistemi mevcuttu. Bu sistem, tüm yabancı para birimlerine ait döviz kurlarını ve tüm mallarını değerlendirmek için kullanılırdı.⁵⁶⁶ *Tahil* aynı zamanda *tumdaya* olarak da biliniyordu. Bir *tahil* ağırlığı 16 *mas*⁵⁶⁷ ve her *mas* 20 *cumduryn*⁵⁶⁸ veya dört *cupak*⁵⁶⁹ ağırlığındaydı. Dört *mas* bir *pau*⁵⁷⁰ ağırlığında ve bir *pau* dört *cumduryn* ağırlığındaydı. Bir *tahil* 11½ *dram* ağırlığında, bir *kati* altın ise 28½ ons ağırlığındaydı.⁵⁷¹

Pegu'nun gümüşü, yüz *kaleng* ve üç *tahil* değerindeyken Siyam'ın ve Çin'in gümüşü ise kırk *kaleng* ve bir *tahil* değerinde idi. Malaka'nın *tahili* 11 ½ *dram* değerinde olup; *kati* olarak 20 *tahil* eksi 6 ½ *tahil* ağırlığındaydı. Altın, gümüş, misk, yenilebilen kafur, calambac (hoş kokulu bir ağaç-ödağacı) ve tohum incileri *kati* ölçüsü ile tartılırdı. Bu mallar 32 ¾ ons ve 25 *tahil* değerinde olup 23 *tahil* ağırlığındaydı.⁵⁷²

⁵⁶² Cruzado: daha önce altın olan bir gümüş para birimi olup günümüzde 480 *reis* ya da yaklaşık iki İngiliz sikkesi değerindedir. (Bkz.; Resende, "Barieto de Resende's Account of Malacca", *JSBRAS*, London, 1911, s. 14).

⁵⁶³ Ceites: Ortaçağ Portekiz sikkesi.

⁵⁶⁴ Xerafin: Portekiz sömürgeciliği döneminde Goa'nın ana para birimi olarak kullanılan ve 60 *reis* değerinde bir gümüş sikkedir. (Bkz.; Henry Yule, A. C. Burnell, Hobson-Jobson: *The Anglo-India Dictionary*, Great Britain, 1996, s. 675; *Index to House Miscellaneous Documents*, X, Washington, 1886, s. 99).

⁵⁶⁵ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 275.

⁵⁶⁶ Muhammad Yusof Ibrahim, "Melaka 1400-1511: Beberapa Aspek Sejarah Kemasyarakatannya", *Seminar Sejarah Melaka*, Malaysia, 1983, s. 8.

⁵⁶⁷ 1 *mas* = 2.57g, 1 *tahil* = 16 *mas* = 41.23g, (Bkz.;

https://www.sizes.com/units/charts/UTBLMalacca_mass.htm. Erişim tarihi 30 Nisan 2020).

⁵⁶⁸ 1 *cumduryn* = 0.12g, (Bkz.; <https://www.sizes.com/units/condorim.htm>), erişim tarihi 30 Nisan 2020.

⁵⁶⁹ Cupak: piriç için bir kütle ölçüm birimi, 1 cupak = 1/4 gantang = 0.64g, (Bkz.; Kamus Besar Bahasa Indonesia, <https://kbbi.web.id/cupak>. Erişim tarihi 30 Nisan 2020).

⁵⁷⁰ 1 *pau* = 4 *maze* = 16 cupak = 13kg. (Bkz.;

https://www.sizes.com/units/charts/UTBLMalacca_mass.htm. Erişim tarihi 30 Nisan 2020).

⁵⁷¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 275.

⁵⁷² Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 276.

Pires (ö. 1540) ayrıca *gantang* isminde bir ölçü biriminden bahseder. *Gantang* pirinç tartmakta kullanılırdı. *Undang-undang Melaka*'ya göre bir *gantang*da⁵⁷³ bulunan pirinç tam olarak üç *arrate* ve 10 ons ağırlığındadır. Dahası eğer bu pirincin ağırlığını bir kaba koyarsanız, yağ veya diğer sıvı maddelerinin hacmini kolayca ölçebilirsiniz.⁵⁷⁴ Pires (ö. 1540) kullanılan tartım aletinin isminin '*dacing*' olduğunu da söyler. Albuquerque (ö. 1515) Malaka'dan ayrılacağı zaman Rui de Araujo'ya Malaka fabrikasında kalan baharatın büyük *dacing* ile tartılmasını emretmiştir.⁵⁷⁵ Pires (ö. 1540) Malaka'ya geldiğinde *dacing*'in ölçüsünün tam olarak üç kental, üç *arrobas* ve 27 *arrates* altın ağırlığında olduğunu tespit etmiştir.⁵⁷⁶

Karanfil, fındık, topuz, sandal ağacı, biber, tütsü, brezilya ağacı, demir, kükürt ve güherçile için kullanılan ölçü birimi ve değeri aşağıdaki gibidir:⁵⁷⁷

1 kati	1.05144 kg
---------------	------------

Tablo 1

Kalay, Çin ipeği, fildişi, gül suyu, Çin şampiyonu ve diğer mal ticareti için ölçüm birimi ve değeri aşağıdaki gibidir:

1 kati	0.91800 kg
---------------	------------

Tablo 2

⁵⁷³ Gamta/ganta: Malayca'da *gantang* denilen, 1,75 litre'ye eşit bir ağırlık ölçüsüdür. (Bkz.; Paula Jorge de Sousa Pinto, *The Portuguese and The Straits of Melaka 1575-1619*, (Ing. terc.) Roopanjali Roy, Malaysia Branch of the Royal Asiatic Society, Kuala Lumpur, 2012, s. 339).

⁵⁷⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 278.

⁵⁷⁵ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 277.

⁵⁷⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 278.

⁵⁷⁷ https://www.sizes.com/units/charts/UTBLMalacca_mass.htm, Erişim tarih 21 Temmuz 2020.

Altın, tohum incileri, mercan ve misk ticareti için ölçüm birimleri ve değerleri aşağıdaki gibiydi:

					kati
				tahil	20
			pau	4	80
		mas	4	16	320
		çupak	4	16	1280
cumduryn	5	20	80	320	6400
0.12 g	0.64 g	2.7 g	13.0 g	41.23 g	803.25 g

Tablo 3

Kısaca, Malaka'daki ticarî işlemlerde para birimi piyasaya sürülmeden önce takas sistemi kullanılırdı. Ardından altın, gümüş ve kalay gibi madeni sikkeler ticarî işlemlerin aracı olarak kullanılmaya başladı. Malaka'da kullanılan ilk para birimi Pasai Sultanlığı'nın para birimine benzeyen para birimidir. Portekizliler'in gelişinden sonra Portekiz para birimi tanındı ve kullanılmaya başladı. Malaka Sultanlığı döneminde yukarıda bahsedildiği gibi malların değer miktarlarını belirlemek için kütle ve ağırlık birimleri de kullanılırdı.

II. ENDÜSTRİ VE İMALAT

A. Yerli Üretim ve Ürünler

Ma Huan (ö. 1460), Malaka'nın yerel ürünlerinin *Coptis Teeta* (rizomlar)⁵⁷⁸, *abanoz*⁵⁷⁹, *damar*, kalay ve bu türden çıkan birçok diğer ürünler olduğunu belirtmiştir.⁵⁸¹ Damar ismi ile bilinen Malaka'nın özel ürünü, toprağa akan ve sonra çiftlenen bir ağacın özsuyudur. Bu özsuyu Çamsakızı olduğu gibi ağaçtan daire şeklinde aşağıya doğru sızar. Yakıldığında yanmaya devam eder ve yerel halk, onu aydınlatma amacıyla kullanırdı. Malaka halkı bir teknenin yapımını bitirdiklerinde su geçirmesini diye dikişlere bu maddeyi sürüyorlardı. Diğer ülkelere ihraç etmek için çok fazla miktarda damar topluyorlardı. Berrak, şeffaf ve kehribar rengine benzeyen bir tür ürünü (meyvası) vardı, bu ürün *sun-tu-lu-ssu* ismi olarak bilinmektedir. Ayrıca halk onu *tengkolok*⁵⁸² için 'su kehribar' olarak bilinen boncuklar haline getiriyordu.⁵⁸³

Ma Huan (ö. 1460), Malaka'da temel gıda maddesi olarak kullanılan *sha-ku* (sago)⁵⁸⁴ isimli bir yiyecekten de bahsetmektedir. Köylüler onun kabuğunu alıp *ko root* adı verilen bir çeşit fasulyeyle birlikte öğütüyorlar sonra suda bekletiyorlardı. Sonra toz halinde süzildükten sonra mercimek büyüklüğünde top gibi şekillendirildi. Ardından güneşte kurutulan bu gıda normal pirinçler gibi *sha-ku* pirinci olarak satılırdı.⁵⁸⁵ Bunun yanı sıra köylüler palmye kabuğunu da öğütüp suda bekletiyorlar sonra süzüyorlardı.

⁵⁷⁸ *Coptis Teeta*: Sadece kuzey-batı Yunnan ve kuzey-doğu Hindistan'da yetişen kereste türü olmayan bir orman ürünüdür. Geleneksel Çin tıbbi sisteminde "Yunnan altın iplik" olarak bilinen rizomu, antibakteriyel ve anti-enflamatuvar ilaç olarak kullanılmıştır. (Bkz.; Ji Huang, Long Chunlin, "Coptis teeta-based Agroforestry System and Its Conservation Potential: A Case Study from Northwest Yunnan.", *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 2007, s. 343-349).

⁵⁷⁹ Abanoz (Ebony): Tropik bölgelerde *Diospyros* (Ebenaceae ailesi) cinsinden yaygın olarak yetişmiş birkaç ağaç türüdür. En iyisi en ağır, neredeyse siyah olan ve sadece öz odundan elde edilenlerdir. Rengi, dayanıklılığı, sertliği ve yüksek cila alma kabiliyeti nedeniyle abanoz, dolap yapımı ve kakma, piyano tuşları, bıçak kolları ve tormalanmış eşyalar için kullanılırdı. (Bkz.; <https://www.britannica.com/topic/ebony-wood>).

⁵⁸¹ Ramsay, 1819, s. 334.

⁵⁸² *Tengkolok*: *destar*, *tanjak* ve *setangan kepala* olarak bilinen geleneksel Malay erkek başlığıdır. Katlanmış uzun bir *songket* kumaşından yapılırdı ve özel bir tarzda bağlanırdı. (Bkz.; <https://www.revolvy.com/page/Tengkolok>).

⁵⁸³ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 109.

⁵⁸⁴ *Sagu*: *destar*, *tanjak* ve *setangan kepala* olarak bilinen geleneksel Malay erkek başlığıdır. Katlanmış uzun bir *songket* kumaşından yapılırdı ve özel bir tarzda bağlanırdı. (Bkz. Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 111).

⁵⁸⁵ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 112.

Bu işlemde elde edilen un, yeşil bezelye büyüklüğünde hap halinde kalıplanır ve güneşte kurutularak gıda maddesi olarak satılırdı.⁵⁸⁶

Kıyı boyunca bulunan adalarda *Chiao-chang* yaprakları adı verilen ve uzun bir bıçak veya kamışa benzer çeşitli su bitkileri yetişirdi. Bu bitkinin görünüşte kümes hayvanların yumurtası büyüklüğünde *lai*'e (armut gibi) benzeyen meyvesi vardı. Bitki ayrıca *Chiao-chang* ismi ile bilinen fermentasyon bir içecek yapmak için kullanılırdı. Malaka halkı bu bitkinin yapraklarını bambu ile birlikte örüp geleneksel bir hasır haline getiriyor, sonra satıyorlardı. Bunun dışında orada şeker kamışı, muz, *jackfruit*⁵⁸⁷, yabani liçi,⁵⁸⁸ sebze; soğan, zencefil, sarımsak, hardal, kabak-kavun, karpuz ve baharatlar gibi çeşitli bitkiler de yetişiyordu.⁵⁸⁹ Bunun dışında tavuk yumurtası boyutuna kadar liçiler gibi görünen meyveler mevcuttu. Halk Kajang-şarap ismi ile bilinen ve sarhoş edici güce sahip olan bir içkiyi yapmak için bu meyveyi kullanıyorlardı.⁵⁹⁰

Ayrıca Malaka'da soğan, zencefil, pırasa, hardal, su kabakları, karpuz gibi sebzeler ve meyveler yetişirdi.⁵⁹¹ Pires (ö. 1540) Malaka'da sayıları 1150'ye kadar ulaşan 'dusun' ismi verilen çiftliklerin bulunduğunu, bunların içinde palmiye, *durian* ve diğer çeşit meyve ağaçlarının bulunduğunu kaydeder.⁵⁹³

Malaka'da bu temel gıda maddelerinin üretimi dışında savaş için küçük, hafif, hızlı ve yelkenli gemiler inşa edilirdi. Ayrıca yük gemileri de yapılır, bunların çoğu Pegu'da üretilirdi. Aynı zamanda bu gemilerden Cava'ya da gönderilirdi.⁵⁹⁴ Malaka'daki gemi inşa sanayiinde okyanuslarda uzun mesafelere yolculuk yapabilecek gemiler inşa edilmiyordu. Bunun için Sultan Mansur Şah hac ibadetini yapmak için Mekke'ye

⁵⁸⁶ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 110.

⁵⁸⁷ Jackfruit: dışarıda dikenli çıkıntılar ve içeride besin bileşenleri olan yumuşak et içerir. (Bkz.; Chayon Goswami, Rakhi Chacrabati, "Jackfruit", *Nutritional Composition of Fruit Cultivars*, 2016, s. 317 (317-335, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780124081178000143>. Erişim tarih 24 Temmuz 2020).

⁵⁸⁸ Liçi: veya lychee longan'a benzer, yenilebilir kısım yarı saydamdır, sulu, tatlı ve ekşidir. (Bkz.; R. Bhat, G. Paliyath, "Fruits of Tropical Climates: Biodiversity and Dietary Importance", *Encyclopedia of Food and Health*, Academic Press, 2016, s. 141 (138-143), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780123849472003378>. Erişim tarih 24 Temmuz 2020).

⁵⁸⁹ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 112.

⁵⁹⁰ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 110.

⁵⁹¹ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 110.

⁵⁹³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 260.

⁵⁹⁴ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 159.

gitmeye karar verdiğinde Cava ve Pegu'da inşa edilen özel gemiler ile sefere çıkmayı planlamıştı.⁵⁹⁵ Malay halkı bu gemileri inşa etmedikleri için Malaka'da gemilerin alım satım işinin esas olarak Malaka'da yerleşmiş yabancı tüccarların elinde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Malaka toplumu gemi ve teknelerle başa çıkma konusunda oldukça becerikliydi. Ayrıca yelkenli teknolojisinde de iyi tanınıyorlardı.

Malaka dünyanın dört bir yanından gelen malların toplandığı bir liman olarak bilinmesine rağmen Malaka'da halk tarafından üretilen yerel ürünler de mevcuttu. Nitekim Malaka topraklarının zenginliği hususunda birçok kaynakta bilgiye rastlayabiliriz. Ma Huan (ö. 1460) Malaka'nın toprağını verimsiz olarak tanımlarsa da Portekiz kaynakları bu hususta tam tersini ifade etmektedir.⁵⁹⁶ Malaka'da teknolojinin ilerlemesi, Malaka toplumundaki tarım sektörünü çok daha iyi bir duruma getirmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Malaka toplumu aynı zamanda tekne ve metal çitlerin inşasında ve el sanatlarında oldukça becerikli idiler. Bu yüzden Malaka toplumunun ürettiği yerel ürünlerin Malaka ekonomisinin büyümesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

B. İthalat ve İhracat Ürünleri

Uluslararası bir liman ve bir ticaret merkezi olarak Malaka'daki ithalat ve ihracat faaliyetleri çok aktifti. Malaka ticaretinin temel dayanağı, Takımadaların temel ürünlerinin Hindistan ve diğer ülkelerin temel üreticileriyle değiş tokuşuydu.

Malaka aynı anda Gujerat, Koromandel, Malabar ve Bengal tekstilleri için bir dağıtım merkezi olup Banda ve Möluk'un baharatları için bir toplama merkeziydi.⁵⁹⁷ Albuquerque (ö. 1515), dünyadaki her tür bitki ve baharatın Malaka'da bulunabildiğini ileri sürmüştür. Malaka'ya temel malların tedariki için Malaka Sultanı, Malaka'ya tabi olan devletlere bağlıydı.⁵⁹⁸ Malaka'nın tabi devletlerden aldığı haraçlar bir kısım ihracat

⁵⁹⁵ Meilink-Roelofs, "Trade and Islam in the Malay-Indonesian Archipelago", s. 150. (Ayrıca bkz. Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 39; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 250).

⁵⁹⁶ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s.109. (Ayrıca bkz.; George Maxwell, William, "Barretto Resende's Account of Malacca", *JSBRAS*, Sayı LX, Aralık 1911, s. 5 (1-24); J. V. Mills, "Eredia's Descriptions on Malacca", *JMBRAS*, Eylül 1930, s. 22).

⁵⁹⁷ Wheatley, *The Golden Khersonese*, s. 313. (Ayrıca bkz.; Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 62).

⁵⁹⁸ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 85.

mallarından ve bir kısım insan gücünden kaynaklanmaktaydı. Örneğin Barros (ö. 1570), altın ve kalay dışında yerli ürün olarak tabi devletlerden alınan haraçlardan birinin balık olduğunu belirtir. Bu balık kurutulduktan ve tuzlandıktan sonra tüm takımadalarda satılırdı. Balıkları tuzlamak için gereken tuz, Cava kıyısı boyunca yer alan tuz tavalarının bulunduğu kasabalar tarafından ihraç edilirdi.⁵⁹⁹

Daha önce de belirtildiği gibi Malaka'nın tabi devletleri olan Kuala Lingi'den Kedah'a kadar olan bölge 'timah' olarak isimlendirilirdi, çünkü orası kalay topraklarıydı. Bunun yanı sıra, Klang, Selangor, Perak, Bernam, Manjung ve Beruas gibi kalay üretimi yapan yerler de her yıl belirli miktarda Malaka Sultanı için kalay tedarik etmesi gerekiyordu.⁶⁰⁰ Nitekim XV. yüzyılın başlarında Çinli bir seyyah olan Fei-Shin, Malaka Sultanlığı'nda kalayın blok halinde eritildiğini ve Malaka'nın ihracata yönelik tek ürününün bu olduğunu söylemiştir.⁶⁰¹

Bunun dışında, altın ve gümüş de ticarete kullanılmıştır. Pahang, Malaka hükümdarlığına tabi bir devlet olması nedeniyle yıllık haraç olarak Malaka'ya belirli ağırlıkta altın öderdi.⁶⁰² Sonraki yıllarda Terengganu da Malaka Sultanlığı hakimiyetine girerek bu ödemeyi yapmıştır. Brunei de düşük bir kalitede olsa bile Malaka'ya altın öderdi.⁶⁰³

Malaka'nın tabi devletlerinden biri olan Siak, Malaka'ya pirinç, bal, ağda, hintkamışı, eczacı ağacı (*lignaloës*), altın, şaraplar ve diğer gıda maddelerini sağlardı.⁶⁰⁴ Kampar ise biber, altın, *lignaloës*, resin, ağda, bal, pirinç ve etler sağlardı. Bunun karşılığında onlar Sumatra'da çok değerli olan Kling ve Gujerat kumaşlarını ve kırmızı pamuklu kumaşları alırlardı.⁶⁰⁵ Rokan, Tungkal ve Indragiri üzerindeki Malaka egemenliği, Siak ve Kampar kadar önemliydi. Zira İndragiri, daha büyük miktarda

⁵⁹⁹ Meilink-Roelofs, "Trade and Islam in the Malay-Indonesian Archipelago", s. 11. (Ayrıca bkz.; Joao de Barros, *Da Asia*, Lisbon, 1778, IV, s. 405)

⁶⁰⁰ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 29. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 105).

⁶⁰¹ Winstedt, R.O., "History of Malaya", *JMBRAS*, Cilt XIII, Sayı I, Singapur, 1936, s. 42.

⁶⁰² Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 29.

⁶⁰³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 275.

⁶⁰⁴ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 150.

⁶⁰⁵ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 151.

Kampar'da bulunan aynı ürünü üretti.⁶⁰⁶ Ayrıca Tongkal da Indragiri ile aynı mallara sahipti, ancak küçük miktarda üretim yapardı. Riau-Lingga Takımadaları'nın da fethedilmesi oradaki malların Malaka'ya ithal edilmesini mümkün kılmıştı.⁶⁰⁷

Malaka, Siak, Kampar ve Riau-Lingga Takımadaları gibi kendine tâbi devletler dışında diğer devletler ile de ticarî ilişkilere sahipti. Bu devletlerden ithal edilen mallar, tâbi olan bir devletin limanı veya komşu devletlerin limanları aracılığıyla Malaka'ya gönderilirdi. Mesela Pedir, Pasai üzerinden Malaka'ya biber ve pirinç göndermiştir. Buna ek olarak, Bengkalis kuru balık ve kümes hayvanı tedarik ederken Jambi ve Palembang, pirinç, zencefil, soğan, et, şarap, bal, demir ve altın gibi diğer ihtiyaçları sağlardı. Malaka, Palembang'dan da köleler alır ve tüm aldığı bu ürünleri Gujerat ve Klingler'den getirilen büyük miktarlardaki kumaşlarla takas ederdi.⁶⁰⁸ Ayrıca, Açe'de yetişen kâfur, araçılar vasıtasıyla Malaka'ya getirilirdi. Tüm bu ürünler de Gujerat ve Kalinga'dan getirilen boyanmamış kumaş (kain belacu) ile takas edilirdi.⁶⁰⁹

Malaka, ilk kuruluşunda Siyam egemenliğinin altındaydı. Siyam ve Malaka uzun süre savaşta kalsa bile barış sürecinde ticarî ilişkiler yeniden kurulmuş gibi görünmektedir. Sultan Mansur Şah'ın hükümdarlığı döneminde Malaka Siyam'la dostça bir dönem geçirmiştir. Malaka Sultanları Siyam'a dostça davranmaya çalışırdı, çünkü Malaka pirinç gibi temel besinlerin sağlamasında Siyam'a bağlıydı.⁶¹⁰

Pires (ö. 1540), Siyam'ın Malaka'ya gemiler göndermiş gözükmekte olduğunu, çünkü Siyam'ın malları için vergi ödemesi gerektiğini söylemiştir.⁶¹¹ Pires, her yıl Siyam'dan Malaka'ya pirinç, kuru balık, tuz ve sebze getiren yaklaşık 30 gemi geldiğinden bahseder.⁶¹² Bunun yanı sıra, reçineli sıvı (lac), benzoin, Brezilya ağacı, kurşun, kalay, gümüş, altın, fildişi, sarısalkım (cassia fistula), bakır, yakut, elmas yüzükler ve kalın Siyam kumaşı gibi ürünler Malaka'ya getirilirdi. Bunun karşılığında Malaka'dan erkek ve kadın köleler, beyaz sandal ağacı, biber, civa (quicksilver),

⁶⁰⁶ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 153.

⁶⁰⁷ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 30.

⁶⁰⁸ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 156.

⁶⁰⁹ Yusoff Hashim, s. 356.

⁶¹⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 238. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 107).

⁶¹¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 273.

⁶¹² Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 107.

vermilyon, afyon, sarı zırnık (azernefe/opirment), karanfil, topuz ve *nutmeg* gibi mallar götürülürdü. Ayrıca geniş ve dar muslinler (kumaş), Siyam modasında Kling kumaşlar, ipek veya deve tüyünden kumaşlar (camlets), Borneo kâfuru, pachak (kökler, kuru rampion), safra fıstığı ve Çin'den gelen mallar gibi çeşitli ürünler Malaka'dan alınırdı.⁶¹³

Cava tüccarları Pasai limanından taşındıktan sonra ticaret amacıyla Malaka'ya gelen en erken yatırımcılar arasındaydı. Barbosa (ö. 1521), pirinç, sığır, koyun, domuz, geyik etleri, tuzlanmış etler, kümes hayvanı, sarımsak, soğan gibi çeşitli malları taşıyan gemilerin Malaka'ya yanaştığını kaydeder. Ayrıca, mızraklar, hançerler, kısa kılıçlar gibi ince silahlar ve Cava'da bulunan diğer birçok küçük eşya ve üzerinde ince bir şekilde altın çalışılmış ve kaplanmış birçok silah vardı. Gelen tüccarlar Malaka'da mallarını uygun fiyatlarla satıp Malaka'dan Palikat ve Mailapur'un kıyafetlerini satın alıp götürürlerdi.⁶¹⁴ Cava tüccarları da mızraklar, ciritler, kılıçlar, süvari kılıçları, *keris* ve kalkanlar gibi hepsi de Şam kaplı ince çelik silahlar gibi büyük malzemeleri getirirlerdi.⁶¹⁵

Afyon, gül suyu, zincifre boyası, boyama için büyük tahıllar, ham ipek, güherçile, demir, cacho ve pucho (ilaç) gibi Kambay'dan getirilen ticarî mallar Cava'da çok değerli görülmekteydi.⁶¹⁶ Ayrıca Pires (ö. 1540), Kahire'den gelen tüccarların Venedik gemileri ile renkli yünlü giysiler, mercan, bakır, civa, zincifre (vermillion), çiviler, gümüş, gözlük, boncuklar ve altın cam eşyalardan oluşan mallar getirdiklerini belirtir. Mekke tüccarları da büyük miktarda afyon, gül suyu ve çok miktarda buhur yağı getirirlerdi. Aden'den gelen tüccarlar ise Kambay'da çok değerli olan çok miktarda afyon, kuru üzüm, eritici, indigo ağacı, gül suyu, gümüş, tohum incileri ve diğer boyaları Gujerat'a getirirlerdi.⁶¹⁷

Persler, Türkler, Türkmenler ve Ermeniler ticarî mallar almak için Gujerat'a gelip Mart ayından sonra ticaret şirketlerini yanlarına alarak Malaka'ya doğru yolculuğa devam etmekteydiler.⁶¹⁸ Gujerat'tan gelen gemiler 30 çeşit kıyafet, kök benzeri

⁶¹³ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 108.

⁶¹⁴ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 172-175.

⁶¹⁵ Pintado, s. 87.

⁶¹⁶ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 172-175.

⁶¹⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 269.

⁶¹⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 269.

rampyon, akasya sakızı, gül suyu ve afyon gibi malları getiriyordu. Kambay ve Aden'den gelen tüccarlar tohum, tahıl, goblen, tütsü ve 40 çeşit mal getiriyorlardı. Dönüşte de Malaka'dan karanfil, topuz, küçük hindistan cevizi, sandal ağacı, tohum incileri, porselen, küçük misk, aselbent ve baharatlar götürüyorlardı. Ayrıca altın, beyaz ipek, kalay, beyaz damasko kumaş ve renkli ipekler de alıp götürüyorlardı. Kambay ve Dekan tüccarları Malaka'dan karanfil, topuz, hindistan cevizi, sandal ağacı, tohum incileri, porselen, misk, eczacı ödağacı, aselbent, beyaz ipek, kalay ve beyaz Şam kumaşları alıp götürüyorlardı.⁶¹⁹

Malabar, Koromandel ve Palikat'tan Malaka'ya gelen tüccarlar 30 çeşit çok kıymetli kıyafetler getiriyorlardı. Bunun karşılığında aldıkları temel mallar, sandal ağacı, şap, beyaz ipek, tohum-inci, biber, nutmeg, topuz, karanfil, bakır, kalay, calambac (ödağacı), Şam kumaşı, Çin sırmalı kumaşları ve altın gibi ürünlerdi. Onlar bu işlemler için %6 giriş ücreti ödemekle yükümlüydüler. Ocak ayında Malaka'dan ayrılıp Ekim ayında geri dönerlerdi. Bazen buradan Malaka gemileri ile Palikat'a giderlerdi.⁶²⁰

Barbosa (ö. 1521), Malaka'ya büyük gemilerle büyük miktarda şeker kargoları getiren tüccarların mevcut olduğunu belirtir. Bunun dışında tüccarlar Malaka'ya, büyük miktarda ipek, çok ince ham ipek, bol miktarda porselen, Şam kumaşı⁶²¹, sırmalı kumaşlar⁶²², renkli satenler, misk, yayla muzı (*rhubarbe*), çeşitli renklerde dikiş iplikleri, güherçile (*potasyum nitrat*), bol miktarda gümüş, bol miktarda inci, çeşitli tohum inci, yaldızlı sandıklar⁶²³, yelpazeler ve diğer birçok boncuklar getiriyorlardı. Bunun karşılığında Malaka'dan biber tütsüsü, ağacı damarlı boyanmış Kambay

⁶¹⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 270.

⁶²⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 272.

⁶²¹ Avrupa Ortaçağ'ında Şam'da (Suriye) üretilen ince desenli kumaşlardan ismini alan desenli bir kumaştır. Gerçek Şam kumaşı başlangıçta tamamen ipekdi, ancak daha sonra kumaşın karakterine bakılmadan bütün belirli bir desen ile üretilen kumaşa bu isim verilmekteydi. (Bkz.; “Damask”, *Encyclopaedia Britannica*, 5 Aralık 2011, <https://www.britannica.com/topic/damask>).

⁶²² Tekstilde, dokuma bir kumaş parçası olup çiçek veya figürlü bir tasarıma sahipti. (Bkz.; “Brocade”, *Encyclopaedia Britannica*, 5 Mart 2020, <https://www.britannica.com/technology/brocade>).

⁶²³ Mobilyalarda, en çok Orta Çağ'dan itibaren kullanılan değerli eşyalar, giysiler ve diğer ürünleri koruyan bir sandıktır. Bu sandık normalde deri kaplı, çivilerle süslenmiş ve taşıma koluna sahip ahşap bir kutuydu. (Bkz.; “Coffer”, *Encyclopaedia Britannica*, 16 Kasım 2011, <https://www.britannica.com/topic/coffer-furniture>).

kumaşları, safran, Bengal pamuk kumaşları, *vermilyon*, cıva, afyon ve aynı zamanda Çin ve Cava'da çok değerli olan Kambay malları ve ilaçlarını götürüyorlardı.⁶²⁴

Pires (ö. 1540) Bengal'dan Malaka'ya yılda bir veya iki kez gemi geldiğini söyler. Her gemide 80,000 ve 90,000 *cruzado* arası değerinde mallar bulunmaktaydı. Onlar ince beyaz kumaşlar, yedi çeşit sinabafolar, üç çeşit *chautareler*, *beutilhalar*, *beirame* türündeki kumaşlar ve değerli diğer ürünlerden 20 kadar çeşit malzeme getiriyorlardı. Ayrıca çelik, yatak anopileri, renkli kesilmiş kumaşlar, çeşitli şeker reçelleri, tropikal meyve reçelleri, zencefil, portakal, salatalık, havuç, üzüm, limon, ayva, incir, kabak, Hint kabakları gibi çok çeşitli meyveler getiriyorlardı. Ayrıca koyu kilden yapılan değerli ve aynı anda ucuz olan çok sayıda kokulu vazolar getiriyorlardı. Bengal kumaşı Malaka'da yüksek bir fiyat ile satılırdı, zira bu kumaş tüm Doğu bölgelerinin her yerinde satılan değerli bir kumaştı.⁶²⁵ Malaka'dan Bengal'e ihraç edilen ürünler ise, Borneo kâfuru ve biberi, karanfil, topuz, küçük hindistan cevizi, sandal ağacı, ipek, tohum incileri, beyaz porselen, bakır, kalay, kurşun, cıva, Ryukyu'dan yeşil porselen, afyon, beyaz ve yeşil Şam kumaşlar, Çin'den *enroladoslar*, kırmızı tanecikler ve halılar; *keris* ve Cava kılıçları idi.⁶²⁶

Pires, Malaka ve Seylan arasında doğrudan bir ticaret ilişkisinden bahsetmemesine rağmen Barbosa (ö. 1521) tarçın, filler ve mücevher gibi ürünleri satın almak için Malaka'dan Seylan'a gelen gemilerin var olduğunu kaydeder.⁶²⁷

Malaka'ya yanaşan en büyük gemiler Çin'den gelen gemilerdi. Buradaki ticarî faaliyetler, düzenli olarak Malaka'nın Çin İmparatoru'na göndermek zorunda kaldığı haraçları karşılamaktaydı. Pires (ö. 1540) Sultan ve halkının Çin'e geldiklerinde biber, beyaz sandal ağacı, ödağacı, değerli taş ve çok sayıda kuş getirdiklerini söyler.⁶²⁸ Çin'den gelen gemiler altın, gümüş, inci, misk, tıbbi kök, kıymetli taş, saten, maskeler, tafferalar, gevşek ve bükülmüş ipekler, porselen, yıldızlı sandıklar, yüzükler ve diğer güzel eşyaları getiriyordu. Bunun yanında Kambay, Bengal ve Palikat'tan getirilen biber

⁶²⁴ Duarte Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, (der.) Mansel Longworth Dames, II, New Delhi, 1989, s. 172-175.

⁶²⁵ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 92.

⁶²⁶ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 93.

⁶²⁷ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 117.

⁶²⁸ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 118.

ve kumaş ile takas işlemi yaparlardı. Ayrıca bu işlemlerde tahıl, safran, mercan, zincifre, cıva, Kambay'dan *cacho-pucho* ismi ile bilinen ilaç ve Kızıl Deniz'den geçirilen diğer ürünler de kullanılmıştır.⁶²⁹ Bunun yanı sıra Çin'den getirilen ürünler içinde ham beyaz ipek, tüm renkli satenler, misk tozu, *abarute*, şap, güherçile, kükürt/sülfür, bakır, demir, ravent, sırmalı kumaşlar ve porselen de vardı.⁶³⁰ Bunun karşılığında Malaka'dan biber, karanfil, küçük hindistan cevizi, pachak, catechu, tütsü, fil dişleri, kalay, eczacı lignaloları, Borneo kâfuru, kırmızı boncuklar, beyaz sandal ağacı, Brezilya ağacı, Singapur'un siyah ağaçları, Kambay'ın akikleri, kırmızı ipekler ve renkli yünlü kumaşları götürüyorlardı.⁶³¹

Çin'in bir tebaası olan ve Ryukyu Adaları'ndan gelen Gores adındaki tüccarlar Malaka'ya iki veya üç gemiyle geliyorlar ve aynı zamanda Çin'de ticaret işleri yapıyorlardı.⁶³² Ocak ayında Malaka'ya gelip Ağustos ve Eylül aylarında geri dönüyorlardı.⁶³³ Pires (ö. 1540), Goresliler'in ülkelerinde çok miktarda buğday, pirinç, şarap, et ve balık bulunduğunu kaydeder. Yıldızlı sandıklar, iyi yapılmış pervaneler, kılıçlar ve silahlar gibi ürünleri üretirler, fakat ne satın alırlar ne de satarlardı.⁶³⁴ Barbosa (ö. 1521), Goresliler'in ipek, ipek malzemeleri, sırmalı kumaşlar, porselen, mısır, bakır, kaya şapı ve büyük miktarda altın getirdiğini belirtir. Bu altın, 'Perioco' adı verilen eyaletlerine yakın bir adadan getirilmişti.⁶³⁵ Bunun yanı sıra Pires (ö. 1540), Malaka'ya getirdikleri ürünlerden altın, bakır, sandık, altın yapraklı ve altın kaplamalı kutular, yelpazeler, buğday, misk, porselen, Şam çeliği, soğan ve çok fazla sebze olduğunu belirtir.⁶³⁶ Malaka'dan Çinliler'in aldıkları ürünler ise, çok çeşitli Bengal kumaşları ve çok çeşit Malaka şarapları idi.⁶³⁷

Pegu'dan getirilen ürünlerden lac (reçineli sıvı), aselbent, misk, değerli taşlar, yakut, gümüş, tereyağı, yağ, tuz, soğan, sarımsak, hardal ve diğer birçok gıdalar vardı.

⁶²⁹ Pintado, s. 85.

⁶³⁰ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 125

⁶³¹ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 123.

⁶³² Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 128-129.

⁶³³ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 89.

⁶³⁴ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 130.

⁶³⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 89.

⁶³⁶ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 130.

⁶³⁷ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 79. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 131).

Ayrıca pirinç ve şeker kamışı, Pegu'dan Malaka'ya ithal edilen en önemli mallar arasındaydı. Pegu tüccarları bu malları, ancak yedi veya sekiz tüccar tarafından değerlendirildikten sonra satmaya başlayabilirlerdi.⁶³⁸ Bunun karşılığında Pegu tüccarları Malaka'dan çanak çömlek, tekstil ürünleri, tohum incileri, cıva, bakır, zincifre, karanfil, küçük hindistan cevizi, topuz, altın ve kalay gibi Çin'den getirilen bazı malları satın alıp götürüyorlardı.⁶³⁹

Barbosa (ö. 1521), Malaka'dan yola çıkan gemilerin, karanfil satın almak için Molukas Adası'na geldiklerinden bahseder bu gemiler aynı anda Kambay kumaşı, her türlü pamuk ve ipekler, Palikat ve Bengal'den getirilen kıyafetler, cıva, bakır, çanlar, havzalar, Çin parası, biber, porselen, sarımsak, soğan ve diğer Kambay mallarını oraya götürürlerdi. Böylece Malaka'dan diğer bütün adalara ve Timor'a giden tüm gemiler beyaz sanders yünü, bal, balmumu ve köle götürürlerdi.⁶⁴⁰

Koromandel'de Malaka, Çin ve Bengal'den getirilen çeşitli baharat ve ilaçlar bulunabilirdi. Tüccarlar, Temmuz başında Malaka'dan ayrılıp oradan aldıkları biberleri Pasai'ye götürüyorlardı.⁶⁴¹ Bunun yanında Tenasserim, Pegu, Bengal, Palikat, Koromandel, Malabar ve Kambay gibi çeşitli ülkelere giderek Malaka'yı en büyük toptan ticaret merkezi ve bol nakliye imkanları ile dünyanın en zengin limanı haline getirmişlerdir.⁶⁴²

Malaka'da çeşitli temel gıdaların, baharatların ve diğer envai çeşit malın bulunması Malaka Sultanlığı döneminde Malaka'yı dünyanın en zengin limanlarından biri haline getirmiştir. Dolayısıyla Malaka limanının, uluslararası bir liman olup dünyanın dört bir yanından yabancı tüccarları kendine çeken bir ticaret merkezi olduğu hususunda şüphe yoktur. Bu tüccar grupların yoğun bir şekilde Malaka'ya gelmeleri, Malaka'yı piyasada talep edilen malları karşılayan ve mal tedarikine her an hazır bir ticaret merkezi olmasını sağlamıştır.

⁶³⁸ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 98

⁶³⁹ Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 99.

⁶⁴⁰ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 117.

⁶⁴¹ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 125.

⁶⁴² Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, II, s. 117.

C. Tarımsal Faaliyetler

Malaka Sultanlığının altın çağında ticarî faaliyetler önemli bir ekonomik kaynak olmakla birlikte Undang-undang Melaka'da tarım hukukunun da var olması, Malaka toplumunda tarım ve hayvancılığın da başka bir gelir kaynağı olduğunu kanıtlamaktadır.

Undang-undang Melaka, meyveler ve çiftliklerle ilgili yasalara değinmektedir.⁶⁴³ Bu yasalar, Malaka toplumunun o dönemde tarım ürünlerini kendilerinin ürettiğini göstermektedir. Bu yasada hayvancılık ile ilgili yasalar da olup tavuklar, ördekler, mandalar ve keçiler gibi evcil hayvanlardan bahsedilmektedir.⁶⁴⁴ Tarım yasası, arazi yasası ve hayvancılık yasası olmak üzere ikiye ayrılır. Arazi yasası da verimli arazi ve verimsiz arazi olmak üzere ikiye ayrılır. Verimli arazide köy, ev veya çeltik tarlası (huma) kuran herkes para cezasına çarptırılırdı. Sahibinin haberi olmadan bir arazide çeltik tarlası kuran birine de aynı şekilde ceza verilirdi. Fakat verimsiz arazide çeltik tarlası, meyve bahçesi veya normal bahçeleri kuran kimseler cezaya çarptırılmazdı.⁶⁴⁵

Ayrıca, meyve bahçesini kuran biri, bahçeden kazandığı kârları bir önceki bahçe sahibiyle paylaşmalıdır.⁶⁴⁶ Bir kişi, altın karşılığında bahçesini teminat vermişse ancak bu bahçenin meyve vermediği tespit edilirse, altın sahibi verdiği altının iade edilmesini veya iki kat iadesini talep etme hakkına sahiptir.⁶⁴⁷ Çeltik tarlasını yakan birinin tamamen (kavruluncaya kadar) yakması gerekir.⁶⁴⁸ Çit olmayan tarlalardaki çeltikler domuzlar veya mandalar tarafından yenildiğinde çit koymayan çiftçi pirincin bedelini ödemek zorunda idi.⁶⁴⁹

Bunların yanında Pires (ö. 1540), Paramesvara'nın ölümünden bahsettiği bölümde Malaka'yı güzel orkide ağaçları ve gölgeleriyle, çeşitli meyveleriyle ve büyüklü tepelerden gelen bol miktarda taze sularıyla; tazeliğin, doğurganlığın ve bu kadar güzel

⁶⁴³ *Undang-undang Melaka*, Fasal 19 (51:14), s. 123.

⁶⁴⁴ *Undang-undang Melaka*, Fasal 11 (38:4), s. 114.

⁶⁴⁵ *Undang-undang Melaka*, Fasal 20 (53:6), s. 124.

⁶⁴⁶ *Undang-undang Melaka*, Fasal 19 (51:16), s. 123.

⁶⁴⁷ *Undang-undang Melaka*, Fasal 19 (52:10), s. 123.

⁶⁴⁸ *Undang-undang Melaka*, Fasal 22 (55:22), s. 126.

⁶⁴⁹ *Undang-undang Melaka*, Fasal 22 (56:2), s. 126.

bir yaşamın sürüldüğü topraklarda büyük bir mutluluk olarak tanımlamıştır.⁶⁵⁰ Eredia (ö. 1623) ise Malaka'yı düz bir arazi olarak tanımlar ve dağlar tamamen çiçekler, kalın korular, kâfur, ejderha kanı ve diğer aromatik gibi çiçekler ve yeşil şifalı bitkilerle kaplıdır. Özellikle, özsuyu ve yağ veren çok sayıda ağaç vardır. Ayrıca *durian*, *mangostan*, *rambai*, *rambutan*, *cempedak* yabani ve yetiştirilmiş meyve bahçelerinden bahseder. Kerestelik ağaçlarından oluşan orman, maymunların, her türlü hayvan ve kuşların doğal ortamıdır.⁶⁵¹ Ayrıca kestaneler ve Portekiz meyvelerinden çok farklı meyve ağaçları vardır.⁶⁵²

Damiam de Goes (ö. 1574) Malaka'nın, verimli meyve bahçelerine ve çok sayıda su kaynaklarına sahip olduğunu ama bununla birlikte Malaka tarafından birçok ürünün ithal edildiğini belirtmiştir. Barbosa (ö. 1521) Malaka halkının güzel bir hayat yaşadığını ve birçok bahçeye, parka ve su tankına sahip olduğu bilgisini verir.⁶⁵³ Malaka toplumu, tarım faaliyetlerini yürütmek için sulama sistemleri geliştirmeyi başarmıştı. Bu alanda geliştirilen teknik yapılar arasında su değirmenleri, sulama kanalları, saban, ekin biçme ve pirinç yetiştirme aletleri gibi tarım aletlerinin üretimi yer alıyordu.⁶⁵⁴ Su değirmeni, Malaka Nehri ağzındaki su yüzeyini kontrol etmek için kullanılırdı. Aynı zamanda Malaka limanındaki tüccarların yararı için su taşıyıcı olarak da hizmet verirdi.⁶⁵⁵ Bu su değirmenleri ayrıca nehrin suyunu çeltik tarlalarına pompalamak ve pirinci un haline öğütmek için de kullanılırdı. Bu bölgede İslâmiyet'in yayılışından sonra su değirmenleri Müslümanların abdest gibi temizlik ihtiyaçları için de bir su kaynağı olarak kullanılırdı.⁶⁵⁶

Sonuç olarak, Malaka'nın verimli topraklara sahip olması ve tarım teknolojisinin gelişmesi, Malaka Sultanlığı döneminde toplumun tarım faaliyetlerini canlandırmış; bu faaliyetler, Malaka'nın yerel iş imkanları içinde ayrı bir gelir kaynağı olmuştur.

⁶⁵⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 236.

⁶⁵¹ Eredia, "Description of Malacca", s. 22.

⁶⁵² Pintado, M. J., "Doc 3: Chronicle of the Discovery and Conquest of India by The Portuguese", *Portuguese Documents on Malacca 1509-1511*, I, National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993, s. 85.

⁶⁵³ Hasanuddin Yusof, s. 123.

⁶⁵⁴ Hasanuddin Yusof, s. 125.

⁶⁵⁵ Hasanuddin Yusof, s. 129.

⁶⁵⁶ Hasanuddin Yusof, s. 131.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL VE İLMİ-KÜLTÜREL DURUM

I. SOSYAL DURUM

Malaka Sultanlığı döneminde Malaka toplumu birçok sosyal sınıftan oluşuyordu. Kral veya Sultan, Malay devletlerinin hiyerarşisinde en yüksek noktada bulunuyordu. Sultan'dan sonra devlet adamları (yetkililer), halk, tüccarlar, alimler, çiftçiler ve marangoz gibi sınıflar gelmekteydi.

Malaka toplumu kuruluşundan itibaren Orang Asli, Orang Laut ve Malaylar'dan oluşuyordu. Malaka bir balıkçı köyünden uluslararası bir ticaret merkezine dönüştü ve yabancıların gelişiyle Malaka toplumu nüfus olarak arttı. Yabancıların gelişinin başlıca nedeni ticaret yapmak ve İslam'ı yaymaktı. Malaka'da bu yabancıların bulunmaları Malaka toplumunun dini uygulamalarını, dil, kültür, bilgi ve günlük yaşam faaliyetleri açısından sosyo-kültürel gelişmesini etkilemiştir.

Malaka Sultanlığı döneminde Malaka toplumunun hakları ve ayrıcalıkları büyük ölçüde bireylerin sosyal statülerine ve ekonomik zenginliğine bağlıydı. Zengin insanların orta ve yoksul sınıfla karşılaştırıldığında daha çok avantajları vardı. Ancak toplumun her üyesi köleler de dahil olmak üzere bireysel ve sosyal haklara sahipti. *Undang-undang Malaka* ve *Undang-undang Laut Melaka* kanunları Malakalılar ve yabancılar arasında adaletin sağlanmasında önemli bir rol oynuyordu. Ayrıca, Malaka'da yerleşmeye karar veren yabancılara da idari veya ticarî pozisyonlar verilebiliyordu.

A. Toplumsal Gruplar

1. Kral - Sultan

Kral veya Sultan, Malaka'nın sosyal yapısının en yüksek sınıfıdır. Sultan neredeyse mutlak güce sahip olan en yüksek otoriteydi. *Undang-undang Melaka*, Sultan'ın devletin başı olduğunu belirtir. Sultan olabilmek için çeşitli koşulların

sağlanması gerekiyordu ve devlet idaresinde kendisine yardımcı olması için Bendahara, Temenggung, Penghulu Bendahari ve Şehbender gibi yetkilileri ataması lazımdı.⁶⁵⁷

Malaka Sultanlığı döneminde Malay toplumu, Sultan'ın yeryüzünde Allah'ın temsilcisi olduğuna inandıkları için Sultan'a büyük saygı duyarlardı. Bu yüzden Sultan'ın emirlerine karşı koymak kesinlikle yasaktı. Eğer birisi Sultan'a karşı gelirse ölüm cezasına çaptırılıyordu.⁶⁵⁸ Malaka halkları özellikle de devlet yetkilileri ve askerler, Sultan'ı düşman tehdidinden korumak için hayatlarını tehlikeye atmaya istekli ve hazırdılar.

Güç ve otoritenin elde edilmesi, geleneksel iki kavram olan *daulat* ve *derhaka* kavramlarıyla daha da güçlendirildi. *Daulat* egemenlik olarak yorumlanabilir. *Derhaka* ise itaatsizlik olarak tercüme edilebilir. Malay Sultanının egemenliği sadece yasal bir kavram değil, vatandaşlara göre kültürel ve dini bir kavramdı. *Daulat*, Sultan'ı birçok hak ve ayrıcalıklarla donatır, eleştirilerden muhafaza eder ve onu halkın üzerinde konumlandırır. *Derhaka* da *daulat* ile ilgili bir kavram olup birinin *derhaka* olarak kabul edilebileceği birkaç durum vardı. Bu durumlar; Sultan'ın emirlerine uymamak, ona karşı isyan etmek ve ailelerinin Sultan tarafından infaz edilmesine karşı ailelerini korumaya çalışmalarıydı.⁶⁵⁹

Sultan istediği herkesi cezalandırma ve affetme yetkisine sahipti. Hatta kadının affedemeyeceği bir suçu bile affedebilirdi.⁶⁶⁰ Bundan dolayı bir cezanın yürürlüğe konması sırasında adaletin yerini bulmasını sağlamak için Sultan Muzaffer Şah (1446-1456) *Undang-undang Melaka*'nın yazılmasını emretti. Winstedt, *Undang-undang Melaka*'nın İslam hukuku (Şariat) tarafından değiştirilmiş ve geliştirilmiş olan eski Hindu ideolojisine dayandığına inanır.⁶⁶¹ Bununla birlikte Winstedt, İslam hukukunun etkisine rağmen kast sistemine bağlı olarak cezaların uygulanmasında eşitsizliği

⁶⁵⁷ *Undang-undang Melaka*, 29 (6), s. 107.

⁶⁵⁸ *Undang-undang Melaka*, Fasal 1:30 (5), s. 107

⁶⁵⁹ Zainal Abidin Abdul Wahid, "Power and Authority in the Melaka sultanate: The Traditional View", *Melaka: The Transformation of a Malay Capital City c. 1400-1980*, Kernial Singh Sandu & Paul Wheatley (Ed.), Kuala Lumpur, s. 102. (Bkz.; *Undang-undang Melaka*, Fasal 1:30 (1), s. 108).

⁶⁶⁰ *Undang-undang Melaka*, Fasal 6:33 (24), s. 110

⁶⁶¹ Awang Asbol, Ramlee, Nur Syazwani, "The Issue of Justice and Injustice in Malacca Sultanate (1400-1511 A.D.)", *Susurgalur Jurnal Kajian Sejarah & Pendidikan Sejarah*, Indonesia, 2018, s. 13.

gösteren izler olduğunu savunmaktadır.⁶⁶² Nitekim Sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde herhangi bir soruşturma olmaksızın devlet yetkililerine ağır cezalar verilmiştir. Sultan Mahmud Şah'ın Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir'i tahtı ele geçirdiği iddiasıyla infaz ettiği bir olay yaşanmıştır.

Geleneksel Malay kültüründe mutlak güce sahip Sultan bir şeyleri yanlış yapsa dahi ona ithamda bulunmak ve aleyhinde dava açmak oldukça nadir bir durumdur. İdeolojik açıdan kral olduğu ve halkı da dahil olmak üzere ülkenin tüm idaresinin sorumluluğunu aldığı için cezalandırılmaktan muaf tutulmuştu. Bir kişi ona suçlamada bulunacak olsa, otoritesine karşı çıkarsa veya yanlış bilgi verirse onlara ağır cezalar uygulanırdı.⁶⁶³

Malaka Sultanlığı döneminde Sultanlar hem halk tarafından, hem komşu ülkeler tarafından hem de vassal devletlerin kralları tarafından çekinilen ve saygı duyulan kişilerdi. Malaka'nın uluslararası bir ticaret merkezi ve İslami kalkınma merkezi olarak statüsü Malaka'yı daha popüler hale getirdi ve bu durum Malaka Sultanları'nın adını yüceltti. Paramesvara'dan Sultan Mahmud Şah'a kadar olan dönemde Malaka yöneticileri de Malaka'nın özellikle Malay Takımadaları ve Hindistan'da tanıtımında önemli rol oynadılar.

2. Devlet Adamları

Devlet yetkilileri veya bakanlar, Sultan ve kraliyet ailesiyle en yakın ilişkiye sahip toplum üyeleri idi. Devlet yönetiminde Sultan'a yardım etmekten sorumlulardı. Malaka Sultanlığı döneminde Malaka yönetimi "Pembesar Empat Lipatan" (Dört Katlı Yetkililer) sistemini kullandı. *Undang-undang Melaka*'ya göre Malaka siyasetinin dört ana yetkilisi Bendahara, Temenggung, Penghulu Bendahari ve Şebenderidi.⁶⁶⁴ Diğer taraftan Pires'e göre (ö. 1540) Malaka'nın ana yetkilileri Bendahari, Laksamana, Temenggung ve Şebender idi.⁶⁶⁵ *Undang-undang Melaka* ise Bendahari, Temenggung,

⁶⁶² Awang Asbol, s. 14.

⁶⁶³ Awang Asbol, s. 14.

⁶⁶⁴ *Undang-undang Melaka*, s. 107.

⁶⁶⁵ Pires, *The sume Oriental*, II, s. 264-265.

Şehbender ve Nakhoda'nın kendi bölgelerinin kralı olarak görüldüklerini öyle ki Sultan'ın ön izni olmadan ölüm cezası dahi verebildiklerini açıkça belirtmiştir.⁶⁶⁶

Bu makamlar devlet işlerine yardımcı olmaları için ilk Malaka Sultanları tarafından oluşturuldu. Malaka'nın ikinci kralı Megat İskender Şah (1414-1424), balairung (kralın salonu)'da törenleri düzenlemekten ve Sultanın emirlerini ilgililere ulaştırmak için 40 bentara (hadım) atamaktan ve kendisine hizmet için köleleri seçmekten sorumlu bir makam kurdu.⁶⁶⁷ Daha sonra Sultan Muhammed Şah (1424-1444) kendi döneminde çeşitli kuralları, saray personelinin sorumluluklarını, memurların veya bakanların otoritesini, Sultan'ın haklarını ve yetki alanını, devletin yönetmeliği ve protokolüyle ilgili gelenek ve uygulamaları ayrıntılı olarak ortaya koydu. Yine o kendi döneminde devletin güvenlik gücü olarak Temenggung makamını, donanma ve kara kuvvetlerinin idaresini yürütmek üzere Seri Bija Diraja makamını ve ticaret işlerinin idaresi olarak Şehbender makamını oluşturdu.⁶⁶⁸ Sultan Mansur Şah (1457-1477) da Seri Bija Diraja ile aynı görevleri yerine getiren Laksamana makamını ihdas etti.⁶⁶⁹

Bendahara (Başbakan) makamına, genellikle önceki Bendahara'nın oğlu veya Sultan ile aile ilişkisi olan yetkililer arasından birisi atanırdı. Genellikle uygulamada Bendahara Sultan'ın amcası oldu.⁶⁷⁰ Bendahara, tüm hükümet mekanizmalarının genel başkanıydı. Pires (ö. 1540), söz konusu resmi bir yetkilinin olmadığı zamanlarda Bendahara'nın yönetimdeki en yüksek yetkilere sahip olduğunu belirtmiştir. O amiraller, yetkililer ve çocuklarıyla ilgili yasaların uygulanmasından da sorumluydu.⁶⁷¹ Bu, Sultan'ın yokluğunda veya Sultan'ın ölümünden sonra Bendahara'nın, Haznedar yardımcılarıyla Sultan adına devlet işlerini devralması anlamına geliyordu. Böylece o, ordunun, adalet mekanizmasının ve tüm ülkenin başına geçmiş oluyordu.⁶⁷²

⁶⁶⁶ *Undang-undang Melaka*, Fasal 9:36, s. 112.

⁶⁶⁷ Yusoff Hashim, s. 234. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 97).

⁶⁶⁸ Yusoff Hashim, s. 235. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, 101-109).

⁶⁶⁹ Yusoff Hashim, s. 235.

⁶⁷⁰ Yusoff Hashim, s. 405.

⁶⁷¹ *Undang-undang Melaka*, s. 105.

⁶⁷² Yusoff Hashim, s. 404. (Ayrıca bkz.; *Undang-undang Melaka*, s. 1129.

Bendahara tüm sivil ve suç işlerinde bir nevi adalet şefiydi. Herhangi bir kişiyi ister asilzade ister yabancı, hangi mertebede veya hangi durumda olursa olsun sultanı bilgilendirmek şartıyla ölüm cezasına mahkum edebilirdi. Bundan sonra her ikisi de Laksamana ve Temenggung'a danışarak bu konuda son kararı verirlerdi.⁶⁷³ *Undang-undang Melaka*, bakanların halkın suçlarını soruşturmaktan, maaşları almaktan, yasaları net bir şekilde bilmekten, bir karar/yasa verilecekse meselenin her iki tarafını da dinlemekten sorumlu olduklarını söylemektedir.⁶⁷⁴ *Undang-undang Laut Melaka*'ya göre Sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde Nakhoda'ya gelen veya giden gemilerin yönetmeliklerini düzenlemek ve Malaka'da ticaret kuralları hakkında bilgi vermek üzere Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir görevlendirildi. Nakhoda'nın aile üyelerinin de yasalara uyması gerekiyordu.⁶⁷⁵

Bendahara'nın konumu ve mertebesi *Sulâlatu's-Salâtin*'de görülebilir. Diğer yetkililer ve halktan kişiler Bendahara ile yanyana aynı anda yanında yemek yiyemezlerdi. Bendahara'nın görevlilerle düzenlediği bir öğle yemeğinde diğer misafirlerin yemek yemesine izin verilmeden önce Bendahara'nın yemeğini yemesi gerekirdi. Aynı zamanda Malaka'da bulunan Kedah Kralı da bu öğle yemeği etkinliğine katılır ve daha sonra Bendahara'nın onuruna onun yemeğinden kalanı yedi.⁶⁷⁶

Sulâlatu's-Salâtin'de Sultan yürüdüğünde Bendahara'nın Sultan'ın arkasında yürüyeceği onun ardından da Kadı, diğer yetkililer ve bakanların olacağı yazılıdır. Sultan bir fil sürerse Temenggung filin önünde, Laksamana ise kraliyet kılıcıyla filin arkasında olurdu.⁶⁷⁷ Sultan'ın törenlerinde Bendahara, salondaki diğer ana yetkililerle karşılaştırıldığında ön sırada yer almakta ve bir takım ayrıcalıklara sahip olmaktaydı.⁶⁷⁸ Örnek olarak Bendahara'nın katıldığı bir törende bir gömlek, kumaş, destar, sebai ve kemerden oluşan bir takım kraliyet kıyafetleri için her setten kendisine beş parça verilirken kraliyet ailesinin oğluna sadece dört parça verilmişti.⁶⁷⁹

⁶⁷³ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 264.

⁶⁷⁴ *Undang-undang Melaka*, s. 110.

⁶⁷⁵ *Undang-undang Laut Melaka*, s. 90.

⁶⁷⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 321.

⁶⁷⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 107.

⁶⁷⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 102.

⁶⁷⁹ Yusoff Hashim, s. 258. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 105).

Sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde Bendahara Seri Maharaja, Sultan'ın yanında yönetimde büyük bir rol oynadı. Bendahara'nın emirlerine, şehrin yönetici ve tecrübeli birisi olarak Sultanın emirleriymiş gibi uyulur ve onun onayı olmadan hiç birşey yapılamazdı.⁶⁸⁰ Bunun yanında Portekizce bir kaynak, Sultan Mahmud Şah'ın yönetimi, gayri müslimlere büyük düşmanlığıyla tanınan Bendahara Seri Maharaja'ya emanet ettiğini kaydetmiştir.⁶⁸¹

Penghulu Bendahari, Bendahara'dan sonra hiyerarşide ikinci sıradaydı. Asıl görevi devletin mal ve kaynaklarıyla ilgilenmekti. Onun yetkisi altında çalışan Malaka yöneticileri Bendahari, devlet gelir sahipleri, Şehbender ve Sultan'ın köleleriydi. Malaka vassal devletlerinden 'ufti' denilen haraçları toplayan maliye bakanı görevindeydi. Baş haznedar, yabancı ülkelere karşı ülke topraklarının genişletilmesinde Malaka güçlerini yönetmek için de atanabilirdi. Sultan bir ziyafet düzenlerken baş haznedar konuk listesi, yemekler ve ziyafet salonunun dekorasyonundan da sorumluydu.⁶⁸²

Penghulu Bendahari'nin statüsü kraliyet töreninde görülebilir. Bu törenlerde Sultan Salonunda Bendahara'dan sonra Penghulu Bendahari ikinci sırada yer alırdı. Dahası Sultan tahtirevanıyla birlikte ilerlediğinde Penghulu Bendahari tahtirevanın sağ ön tarafını tutarak Sultan'a refakat ederdi. *Sulâlatu's-Salâtin* eseri, devlet töreninde "Pembesar Empat Lipatan"⁶⁸³ sisteminde Bendahara'nın ardından Penghulu Bendahari'nin ikinci kişi olduğunu ifade etmektedir.⁶⁸⁴ Penghulu Bendahari'nin orduda da bir rolü vardı. Sultan Mansur Şah, Malaka ordusuna Kampar'a saldırmasını

⁶⁸⁰ Pintado, Manuel Joaquim (Ing. terc.), "Doc 3: Chronicle of the Discovery and Conquest of India by the Portuguese", *Portuguese documents on Malacca 1509-1511*, National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993, s. 29.

⁶⁸¹ Pintado, s. 87

⁶⁸² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 107.

⁶⁸³ Dört Düzey Yetkililer: Malaka Sultanlığı döneminde Dört Yetkili, Sekiz Yetkili, On Dört Yetkili ve Otuz İki Yetkiliden oluşan dört seviyeli Malaka yönetim sistemiydi. Dört Yetkili olan Bendahara (Başbakan), Penghulu Bendahari (Baş Haznedar), Temenggung (İç işleri Bakanı) ve Laksamana'dan (Amiral) oluşan yetkililer en üst seviye idi. Üstelik onlar Sultan'a en yakın görevlilerdi. Sultan salonunda Sultan ile buluşma gibi resmi törenlerde Dört Görevli statülerine göre yerlerini alırlardı. Her birinin altında Sekiz Yetkili seviyesinde iki görevli daha vardı. (Bkz.; Muhammad Yusoff Hashim, *Kesultanan Melayu Melaka*, Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur, 2015, s. 236-238)

⁶⁸⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 107.

emrettiğinde Seri Nara Diraja Tun Tahir liderliğindeki Malaka kuvvetleri bir zafer kazandı.⁶⁸⁵

Hiyerarşide bir sonraki kişi Malaka'nın güvenliğiyle ilgilenen Temenggung'du.⁶⁸⁶ Hukuk ve düzenle birlikte törenlerde oturma düzeninin teşrifatından da o sorumluydu. Ayrıca Temenggung yollardan sorumlu olup karayollarının iyi durumda olması ve üzerlerine bina yapılmamasını sağlamakla görevliydi.⁶⁸⁷ Pires (ö. 1540) Temenggung'un rolünü, hakimlerin başkanı olarak tanımlamıştır. Bütün suç davaları önce ona, sonra da Bendahara'ya giderdi. Onun yetki alanında birçok inşan çalışır ve güvenlik atamalarının sorumluluğu da onun yetkisindeydi. Malların vergilerini de o alırdı.⁶⁸⁸ Sultan salonunda Temenggung, Bendahara ve Penghulu Bendahara'dan sonra hiyerarşide üçüncü sırada yer alır, Sultan fille ayrıldığında Sultan'a kraliyet kılıcı tutan fille refakat ederdi.⁶⁸⁹

Malaka'nın önemli üst düzey yetkililerinden bir diğeri Laksamana olup Bendahara'nın askeri mevkidaşıydı.⁶⁹⁰ Bir amiral olan Laksamana Malaka Sultanlığı filosunun başıydı. Denizdeki herkes, gemiler ve tekneler onun sorumluluğu ve yetki alanındaydı. Askeri idareye başkanlık ettiği gibi Sultan'ın koruması ve filonun lideriydi. Savaş ve savunmada neredeyse Bendahara kadar önemli biriydi.⁶⁹¹ Malaka ordusunun düşmanı yenmesinde de o etkindi. Laksamana'nın karadaki ana görevleri ise, bir yere giderken Sultan'ın güvenliği ile mahkemedeki duruşma sırasında Bendahara'nın güvenliğini korumaktı. Sultan Mahmud Sah zamanında gelişen deniz ticaretinin bir parçası olarak Laksamana'nın statüsü zirveye ulaştı.⁶⁹² Geleneğe göre Sultan salonunda Laksamana ve Seri Bija Diraja Sultan'a eşlik ettiklerinde kraliyet kılıcını taşırlardı. Sultan filin üzerinde gezinirken onlardan biri filin arkasına oturup kılıç taşırdı. Her ikisi veya biri Bendahara, Penghulu Bendahari ve Temenggung'dan sonra otururdu.⁶⁹³

⁶⁸⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 194.

⁶⁸⁶ Andaya, Barbara Watson & Andaya, Leonard Y., *A History of Malaysia*, London, 1982, s. 46.

⁶⁸⁷ Zainal Abidin, s. 105. (Ayrıca bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 274).

⁶⁸⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, 265.

⁶⁸⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 107.

⁶⁹⁰ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 47.

⁶⁹¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, 264-265.

⁶⁹² Yusoff Hashim, s. 268.

⁶⁹³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 102.

Diğer bir üst yetkili Şehbender idi. *Undang-undang Melaka*'da Şehbender'in (Liman Müdürü) gemilerdeki tüccarlardan, yetimlerden, suistimal edilen kişilerden ve ticarî ilişkilerin kovuşturulmasından sorumlu olduğu belirtilmektedir. Şehbender'in başlıca görevi kendi milletinin tüccarlarından, pazar alanlarından ve aynı zamanda depolardan sorumluydu. Ayrıca Nakhoda da Şehbender'in yetki ve sorumluluğu altındaydı. Bu nedenle Malaka'ya bir gemi geldiğinde Şehbender, Nakhoda'yı Bendahara'ya sunup depolara malları kabul ettikten sonra, mallarını teslim eder ve gemilerin konaklamasını sağlardı.⁶⁹⁴ Yabancılar arasından ayrı Şehbenderlar seçilir ve farklı ulusların tüccarlarını temsil etmek üzere atanırdı.⁶⁹⁵ Gujarat, Bengal, Pegu, Pasai, Cava, Möluk Adaları, Banda, Palembang, Tanjong Pura, Çin ve Çampa'dan gelen tüccarlar için de bir Şehbender vardı.⁶⁹⁶ Albuquerque'nin (ö. 1515) notlarına göre bunlara ek olarak Çin, Cava, Kambay ve Bengal'i temsil eden Şehbender da vardı. Bütün topraklar bu dört Şehbender arasında bölünmüş durumda olup her biri kendine ait bölümden sorumluydu.⁶⁹⁷

Malaka'daki bu ana yetkililerin emri altında çalışan yardımcılar da vardı. Ayrıca vergilerin toplanması da dahil olmak üzere kontrol ettikleri belirli bölgeler vardı. Bu bölgeler onlara Sultan tarafından desteklenmeleri için verilmişti.⁶⁹⁸

3. Vatandaş

Orang Laut halkı, Orang Asli halkı, tüccarlar, ilim adamları, çiftçiler, marangozlar, köleler, askerler ve resmi yetkililer Malaka vatandaşlarının birer parçasıydı. Malaka Sultanlığı döneminde iki vatandaş grubu vardı; birincisi bağımsız yani hür insanlar, ikinci ise kölelerdi. Bağımsız kişiler, efendisi olanlarla karşılaştırıldığında hiçbir şeye veya kimseye bağlı değillerdi. Malaka'daki hür insanların zengin oldukları biliniyordu. Yoksullar ise kolaylıkla bir suçtan ya da borçlarını ödeyememekten ötürü köleleştirilirdi.

⁶⁹⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, 265.

⁶⁹⁵ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence: In The Indonesian Archipelago Between 1500 and about 1630*, Netherlands, s. 42.

⁶⁹⁶ Pires, *The Suma Oriental*, II, 265.

⁶⁹⁷ Albuquerque, *The Commentaries*, II, 87.

⁶⁹⁸ Zainal Abidin, s. 106.

Malaka vatandaşları Bendahara, Laksamana ve diğer kraliyet muhafızlarının idari yönetimi altındaydı. Bağımsız insanlar genellikle yetkililerin ve Sultan'ın çalışanları, destekçileri ya da refakatçileriydi. Onların güçleri yeni toprakların fethi veya Malaka'nın savunması için her zaman kolaylıkla kullanılabilirdi.⁶⁹⁹ Destekçiler, liderlerinin siyasi etkilerini güçlendirmede son derece yararlı olmuşlardır. Öyle ki liderlerini ve liderlerinin ailelerini savunmak için Kral'a karşı isyancı olmayı bile göze alabilmekteydiler.⁷⁰⁰

Bu destekçiler Malaka ordusunun da insan gücünü sağlamaktaydı. Aynı zamanda köleler de ülkeyi korumak için güçlerini birleştirirdi. Malaka'nın kurucusu Paramesvara'nın ilk takipçisi olan Orang Laut, krallarını korumaya ve yaşamlarını Malaka için feda etmeye hazırdı. Onlar, Malaka donanmasının denizde düşmanla savaşında yardımcı olagelmışlerdir.

Tun veya Raja gibi belirli unvanlar soylu kadınlara veya kraliyet üyelerine verilirdi.⁷⁰¹ Sıradan sınıflara ait kadınlar evlerine yakın sokaklara büfe açarak yerel ürünlerin satılması gibi küçük ölçekli ekonomik faaliyetlerde bulunurlardı.

4. Köleler

Köleler, Malaka vatandaşlarının bir parçasıydı. Malaka'daki kölelik sıklıkla İslam'daki kölelik anlayışı ve Hindu toplumundaki kast sisteminin düzenlenmesi ile ilişkilendirildi. O dönem kölelik sistemi Malaka toplumunun sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılıyordu. Teknik olarak köle, toplumun günlük iş yükünü üstlenmek için bir destek sağlayıcı olarak işlev görüyordu. Birinin sahip olduğu köleler arttıkça toplumdaki sosyal ve ekonomik konumu da yükselirdi.⁷⁰²

Genellikle harp esirleri ve borçlu kişiler köleliğe mahkum edilirdi. Bu köleler belirli bir süre sonra serbest bırakılabilirler veya kendi özgürlüklerini de kazanabilirlerdi. Pires (ö. 1540) Malaka'da ticaret yapan bazı ülkelerden bir takım

⁶⁹⁹ Yusoff Hashim, s. 412.

⁷⁰⁰ Yusoff Hashim, s. 277.

⁷⁰¹ Yusoff Hashim, s. 414.

⁷⁰² Yusoff Hashim, s. 415.

kölelerin getirildiğini belirtir.⁷⁰³ Kölelik süresi içinde kölelerin yiyecek, toprak, barınak ve güvenliği efendileri tarafından sağlanırdı. Bu nedenle onların, efendileri için çalışmaları gerekiyordu.

Kölelerin görevleri cinsiyete göre değişirdi. Erkek köleler genellikle Hindistan cevizi ağacına tırmanmak ve büyük teknelerde kürek çekmek gibi büyük enerji gerektiren işlerde çalışırlardı. Kadın köleler ise sarayda veya evde hem hizmetçi hem de tarlada çalışarak efendilerine hizmet ederlerdi. Köleler bazen sahipleri için ticaret yaparlardı ve yabancı tüccarları koruma görevini üstlenirlerdi.⁷⁰⁴

Undang-undang Melaka'da, kölelerin konum, görev ve durumları açıklanmıştır. Buna göre Malaka'daki kölelik sistemi üç bölüme ayrılabilir: normal köle, borçlu köle ve kral kölesi. Kral kölesi genellikle *biduanda*⁷⁰⁵ olarak biliniyordu. Normal köle ise *dengan*, *abdi*⁷⁰⁶ ve *hamba* adıyla tanımlanır.⁷⁰⁷ Bir köle sahibinin bilgisi olmadan başka birisi tarafından alıkonulursa ve köle ölürse köleyi alan kişi, ölen kölenin değeriyle cezalandırılırdı.⁷⁰⁸ Birine borcunu ödeyemeyen kişi köle olurdu. Ayrıca yakalanan, ancak çaldığı malları veya karşılığını geri veremeyen bir hırsız da köle edilebilirdi. Kral kölesi ise işlediği suç yüzünden tutuklanan daha sonra Sultan'dan af alan bağımsız erkeklerden olurdu. Kral köleleri, Sultan'ın koruması altında olma ayrıcalığına sahipti ve kralın kölesini öldürenler ağır bir cezaya çarptırılırdı.⁷⁰⁹

Malaka Sultanlığı döneminde *abdi* ve *biduanda* gibi kuşaklardan beri köle olanlar vardı. Bunların sadece bazıları belirli bir süre borçlu ve kral hizmetkarı olmuşlardı. Kral köleleri ancak Sultanın isteğiyle serbest bırakılırlardı. Borçlu köleler ise alacaklıya söz verilen süre içerisinde borçlarını öderlerse serbest kalırlardı. Kraliyet

⁷⁰³ Pires, *The Suma Oriental*, II, 268.

⁷⁰⁴ Meilink-Roelofs, "Trade and Islam in the Malay-Indonesian Archipelago", *Islam and the Trade of Asia: A Colloquium*, D. S. Richards (der.), s. 149. (Ayrıca bkz. Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 280-282).

⁷⁰⁵ Pusat Rujukan Persuratan Melayu, <http://prpm.dbp.gov.my/cari1?keyword=biduanda>. Erişim tarih 18 Temmuz 2020.

⁷⁰⁶ *Abdi*, bir savaştan elde edilen esir ya da tüccarları veya korsanlar tarafından kaçırılan yerli halktı. (Bkz.; <https://www.coursehero.com/file/p1dietk/Hamba-terbahagi-kepada-tiga-golongan-utama-iaitu-hamba-biasa-hamba-berhutang/>. Erişim tarih 18 Temmuz 2020).

⁷⁰⁷ Normal köle, ticaret veya köle sahibi arasındaki anlaşma yoluyla elde edilmiştir. (Bkz.; <https://www.coursehero.com/file/p1dietk/Hamba-terbahagi-kepada-tiga-golongan-utama-iaitu-hamba-biasa-hamba-berhutang/>. Erişim tarih 18 Temmuz 2020).

⁷⁰⁸ *Undang-undang Melaka*, Fasal 10:36, s. 112

⁷⁰⁹ *Undang-undang Melaka*, Fasal 2:31, s. 108. (Ayrıca bkz. Fasal 7:34, s. 111).

sarayında hizmet eden kadın kölelere *dayang-dayang* deniyordu. Bu köleler eğer Sultan tarafından cariye olarak kabul edilirse çocukları kraliyet ailesinin parçası olacağından özel bir konuma sahiptiler.⁷¹⁰

Undang-undang Melaka, kölelerin özgür olmamalarına rağmen sosyal haklara sahip olduklarını gösterir. Bu köleler sahiplenilmiş olsalar da özgürce gezinme ve başka bir kişi için çalışma özgürlüğüne sahiptiler. Kazançlarını kendilerine saklayabilir veya sahiplerine verebilirlerdi. Ayrıca ceza kanunları tarafından da korunuyorlardı. Örneğin, bir köle bir kişi tarafından tokatlanırsa para cezasına çarptırılabilirdi. Dahası, eğer birisi köleyi sahibinin izni olmadan gemiyle başka bir yere götürürse para cezasına çarptırılırdı.⁷¹¹ Bunun dışında Bendahara'nın veya diğer yetkililerin kölelerini kaçırانlar infaz edilebilirdi.⁷¹² Nakhoda veya Şehbender'in kölelerini kaçırmış olanlar ise para cezasına çarptırılırdı.⁷¹³

Ayrıca efendiler kölelerinden sorumlu olmak ve onları zorunlu olarak beslemek durumundaydılar.⁷¹⁴ *Undang-undang Melaka*, belirli bir suç işleyen köleye uygulanacak cezaları ayrıntılı olarak açıklar. Örneğin, eğer sahip kölesinden başkasının malını çalmasını emrederse, efendisi söz konusu malı yerine koymak zorundaydı.⁷¹⁵ Aynı şekilde köle tavuk ve ördek gibi çiftlik hayvanı çalarsa sahibinin çalınan hayvanları yerine koyması ya da bedelini karşılamaı gerekirdi.⁷¹⁶ Eğer bir kral kölesi hırsızlık yaparken yakalanır ve sonra öldürölürse öldüren kişi ceza alırdı. Ancak hırsızlık esnasında öldürölürse öldüren kişi cezalandırılmazdı.⁷¹⁷ Bir tacir bir *abdi* 'ye vurursa para cezasına çaptırılır ve bir *abdi* de eğer tacire vurursa o da cezalandırılırdı.⁷¹⁸

B. Malaka'da Yaşayan Halklar ve İctimai Hayat

XV. yüzyılda Malaka'da yaşayanların çoğu Malay Yarımadası'ndaki yerel halklardı. Güneydoğu Asya ve Malay Takımadaları'ndaki en ilksel ırk günümüze ulaşan

⁷¹⁰ Yusoff Hashim, s. 417.

⁷¹¹ *Undang-undang Melaka*, Fasal 10, (36:12), s. 112.

⁷¹² *Undang-undang Melaka*, Fasal 24, (59:1), s. 128.

⁷¹³ *Undang-undang Melaka*, Fasal 24, (59:6), s. 128.

⁷¹⁴ *Undang-undang Melaka*, Fasal 23, (56: 17), s. 126.

⁷¹⁵ *Undang-undang Melaka*, Fasal 15, (42: 8), s. 116.

⁷¹⁶ *Undang-undang Melaka*, Fasal 11, (38:5), s.114.

⁷¹⁷ *Undang-undang Melaka*, Fasal 7, (34:25), s. 111.

⁷¹⁸ *Undang-undang Melaka*, Fasal 8, (34:14), s. 112.

Kedah, Perak ve Kelantan'da yaşayan Semang diye adlandırılan cüce Negritos halkları idi. Ayrıca dağlarda ve dağ eteklerinde yaşayan *Sakai* veya *Senoi* halkları da vardı. Bunun yanında ormanda yaşayan *Jakun* halkı da bulunuyordu.⁷¹⁹ Malaka halkı Jokong veya Jakun ismiyle bilinirken diğerleri yaşadıkları yerlere göre isimlendiriliyordu. Buna göre tepelerde yaşayanlara *Orang Bukit*, deniz insanlarına ise *Orang Laut* veya Semang deniliyordu.⁷²⁰

Bu yerli halkların yanı sıra Malaka, Çin, Hindistan, Cava, Sumatra ve diğer farklı ülkelerden gelen yabancılar tarafından da yerleşim yeri olarak kullanıldı. Çin ve Hindistan'dan gelen yabancıların çoğu, işlerini yürütebilmek için yerli halk ile evlenerek Malaka'ya yerleştiler.

1. Malaylar

Malaka Sultanlığı sırasında Orang Asli, Orang Laut, ve Malaylar Malaka'nın ana vatandaşı olarak kabul edildi. Winstedt'e göre Malaylar M.Ö. 2500 ile 1500 yılları arasında Yunnan'dan Malay Yarımadası'na göç ettiler. Göç edenlerin bazıları kara yoluyla bazıları ise tekne ile Siyam Körfezi'ne geçmiş olabilirler.⁷²¹ Malay dili konuşanlar Malay Yarımadası'na göç ettiklerinde Orang Asli'nin atalarıyla temas kurdular ve daha sonra birbirlerinin diline ve kültürüne uyum sağladılar.⁷²²

Malaka'nın kurulmasından önce Malay Yarımadası'nda yaşayanlar hiçbir zaman Malay topraklarının bir parçası olarak görülmedi.⁷²³ Ancak XV. yüzyılda Malaka'nın kurulmasıyla Malay Dünyası'nın merkezi haline gelen yarımada, Malay topraklarının bir parçası haline geldi. Malaka kurulduğu zaman sahip olduğu ticarî imkanlar Sumatra'nın karşı kıyısından özellikle de Hindu Minangkabau'dan birçok Malay'ı cezbettiler. Ardından Malaka'nın kurulduğu yüzyılın sonunda Malayların soyundan gelenler sadece Orang Asli ile evlilikten değil, aynı zamanda Çin, Bengal, Hindistan, Siam ve Arabistan'dan gelen yabancılarla da büyüyüp genişledi.⁷²⁴

⁷¹⁹ Winstedt, R. O., *Malaya and Its History*, Londra, 1933, s. 13.

⁷²⁰ Begbie, Peter James, *The Malayan Peninsula*, Madras, 1834, s. 3.

⁷²¹ Winstedt, *Malaya and Its History*, s. 15.

⁷²² Andaya, *A History of Malaysia*, s. 318.

⁷²³ Andaya, *A History of Malaysia*, s. 324.

⁷²⁴ Winstedt, *Malaya and Its History*, s. 15-16.

Malay halkından olan Orang Lautlar, borulardan üfledikleri zehirli oklar vasıtasıyla balık tutmak için tekneleriyle nehre açılıyorlardı.⁷²⁵ Begbie (ö. 1823) Orang Laut'un tamamen deniz kenarında yerleşmiş olduğunu, balıkçılıkla geçimlerini sağladıklarını, mızrakla balık avladıklarını ve temelde teknelerde yaşadıklarını belirtmiştir.⁷²⁶ Balıkçılık, toplayıcılık ve Malaka Sultanlarına hizmet etme, yabancı gemilerin Malaka'ya geldiği yıllar boyunca Orang Laut'un temel işleri oldu. Begbie'nin bu konuda aktardıkları Malaka'nın kurulması ve gelişmesinde Orang Laut'un önemini vurgulamaktadır.⁷²⁷

Paramesvara Palembang'dayken Orang Laut, Singapur'a geldikten sonra balıkçı olarak Karimun Adası'nda yaşıyorlardı. Bunlardan 30'u Siyam Kralı tarafından öldürüldüğü zaman Paramesvara'yı korumak için onunla birlikte Singapur'dan Muar'a geldiler. Paramesvara Muar'a geldikten sonra Orang Laut halkı da Muar'a 5 lig (21,15 km) uzaklıktaki Malaka Kalesi yakınındaki tepe civarında yaşamaya başladılar. Dört ya da beş yıl boyunca Malaka nehrinde balık tuttular. Balıkçılık için sık sık nehre açılırken sulak ve geniş alanları bulunan ferah bir yer gördüler. Bunun üzerine bu bölgede büyük pirinç tarlaları ve bahçeler oluşturmak, yerleşim alanları inşa edebilmek için burada büyük bir şehir inşa etmeyi planladılar.⁷²⁹ Aslında bu yerin bulunmasında Orang Selat halkının payı büyük olduğu için Paramesvara onlara Malaka'nın Bendahara ve Laksamana gibi idari görevlerinde yer vermeyi garanti etti. Onlara hediyeler verdi ve onurlandırdı. Bu nedenle Malaka idaresinin tüm yetkililerinin bunların soyundan geldiğine inanılmaktadır.⁷³⁰

Barros'a (ö. 1570) göre başlangıçta Malaylar ve Orang Laut halkı, yaşam tarzlarındaki farklılıklar nedeniyle birbirlerinden uzak durmuşlardır. Ancak Orang Laut'ta kadın sayısının az olması nedeniyle Malaylar ile evlilikler gerçekleşmiş; böylece ortak yaşam alanları kurulmuştur. Her grup kendi mesleğini bu ortaklıkta korumaya devam etti. Orang Laut deniz ürünleri ile, Malaylar ise tarımla sebze-meyve

⁷²⁵ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 233.

⁷²⁶ Begbie, s. 9.

⁷²⁷ David Edward Sopher, "The Sea Nomads: A Study Based on the Literature of the Maritime Boat people of Southeast Asia", *Memoir of the National Museum*, Singapur, 1965, s. 316.

⁷²⁹ Pires, *The Suma Oriental*, II, 233.

⁷³⁰ Pires, *The Suma Oriental*, II, 235.

yetiştirerek yaşamlarını sürdürüyorlardı.⁷³¹ Bazı kaynaklar şehirli Malay yerlilerinin tenlerin bal renginde ve oval yüzlü, oldukça küçük gözlerle, orta burunlu hoş bir görünüme sahip olduklarını ve siyah gür saçlı olduklarını belirtmişlerdir.⁷³² Onlar Hindistan'ın diğer yerlilerinden çok daha açık tenli ve çekici insanlardır.⁷³³

Albuquerque (ö. 1515), Malaylar'ın kendilerine özgü silahları olan *keris* ile birini öldürmekten gurur duyduklarını ifade eder. Yine o, Malaylar'ın kötü niyetli ve genellikle güvenilmez insan olduklarını, ancak bununla birlikte onların cesur adamlar olup iyi kıyafetler giyindiklerini, herhangi birisinin ellerini kafalarına veya omuzlarına koymasına izin vermediklerini ve askeri konuları konuşmayı çok seven nazik insanlar olduklarını da belirtir.⁷³⁵ Bir takım Portekiz kaynaklarında ise Malaylar, müziği çok seven, yaşama sevincine sahip erkek ve kadınlar olarak tasvir edilmişlerdir. Dahası bu kaynaklarda Malaylar, savaşlarda canlarını tehlikeye atmaya hazır cesur askerler olarak betimlenmişlerdir.⁷³⁶

Barbosa'nın (ö. 1521) verdiği bilgilere göre Malaylar Kuran'a çok saygılı ve ona sahip çıkan insanlardı. Onun tasvirine göre Malayların camileri olup ölülerini gömmekte ve oğullarını ölenlerin mirasçısı yapmaktaydılar. Şehir merkezi dışındaki geniş meyve bahçeleri, çiçek bahçeleri ve su kaynağına sahip büyük evlerde hoş bir yaşam sürüyorlardı. Üstelik şehirdeki ticaretleri için ayrı evleri vardı. Şehirdeki bu evlerinde, çok sayıda köleleri ve bütün emirlerine uyan eşleri ve çocuklarıyla yaşıyorlardı.⁷³⁷

Pires (ö. 1540), Malaylar'ın kıskanç insanlar olduğunu, eşlerinin özellikle de soylu kadınların sokağa çıkmadıklarını ve görünür olmadıklarını, eğer evlerinden çıkmaları gerekiyor o zaman bir grup kadınla birlikte tahtirevan eşliğinde sokağa çıktıklarını söylemiştir.⁷³⁸

⁷³¹ James N. Anderson, Walter T. Vorster, "Diversity and Interdependence in the Trade Hinterlands of Melaka", *Melaka, the Transformation of a Malay Capital 1400-1980*, I, 1983, s. 446.

⁷³² Mesela bkz. Eredia, "Description of Malacca", s. 31.

⁷³³ Valentyn, "Valentyn's Description on Malacca", s. 52

⁷³⁵ Albuquerque, *The Commentaries*, s. 85-86.

⁷³⁶ Pintado, s. 117.

⁷³⁷ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, s. 176.

⁷³⁸ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 268.

Eredia (ö. 1623) ise Malayların büyük bir kısmının neşeli, becerikli, zeki, ancak ilim ve sanat konusunda ilgisi düşük insanlar olduklarını; zamanlarının çoğunu eğlenerek geçirdiklerini, bu yüzden aralarında çok az dilbilimci, matematikçi veya astrolog olduğunu kaydeder.⁷³⁹

Valentyn (ö. 1727) de Malayları, tüm doğu'nun en kurnaz, en becerikli ve en kibar insanları olarak vasıflamış, onların yaşam tarzlarında çevre bölgelerindeki insanlardan daha çok nazik, kibar ve temiz olduklarını kaydetmiştir. Yine onun verdiği bilgiye göre Malay dili sadece Malay yarımadasında konuşulmakla kalmayıp tüm Hindistan'da ve tüm Doğu ülkelerinde tıpkı Avrupa'daki Fransızca veya Latince gibi her yerde ve herkes tarafından anlaşılan bir dil olarak kullanılmaktaydı. Malay dilini anlayamayanlar Doğu'daki zayıf eğitilmiş insanlar olarak kabul ediliyordu.⁷⁴⁰

2. Çinliler

Çinliler tarih öncesi zamanlarda Malaka Yarımadası'nı ziyaret etmiş olabilirler. Ancak bölge ile ilgili ilk resmi kayıt milattan sonra VI. yüzyıla aittir. Nitekim söz konusu ilk tarihi kayıt olan *Chinese History of the Leang* (502-556)'ta, VI. yüzyılda Çin'e en az dört kez elçi gönderen Malay Yarımadası'nın kuzeyindeki Budist devlet Langkasuka'dan (Eski Kedah) bahsedilmektedir. 1403'te Malaka'nın kurulmasından sonra Çin İmparatoru Yong-Le, Yin Ching'i Siyam'ın tabi devletlerinden biri olan Malaka'ya elçi olarak göndermiştir. Daha sonra Malaka Sultanlığı döneminde Çin İmparatorluğundan Malaka'ya, Malaka'dan da Çin'e çok sayıda elçi gönderilmiştir.⁷⁴¹

Ma Huan'ın (ö. 1460) açıklamalarına göre Çinli Cheng Ho'nun yolculuğu sırasında Malaka'da Çin yerleşim yeri bulunamamıştır. Yine de Malaka, Çinli tüccarlarının gemileri tarafından ticaret amacıyla ziyaret edilmiştir. Erken Çin kaynaklarından *Hai Yu* (1537)'da, Malaka'da yaşam maliyetinin Çin'e göre yaklaşık beş kat fazla olduğu, Müslüman oldukları için Malay geleneklerine göre domuz eti yemenin yasaklandığı, Çinliler domuz eti yediklerinde bunu pis bir alışkanlık olarak gördükleri belirtilir. Bu bilgiler bazı Çinlilerin bu yüzyıllarda Malaka'da yaşamaya

⁷³⁹ Eredia, "Description of Malacca", s. 31.

⁷⁴⁰ Valentyn, "Valentyn's Description on Malacca", s. 52.

⁷⁴¹ Winstedt, *Malaya and Its History*, s. 18.

başladıklarını ancak daha çok tüccar olarak geçici sürelerle orada kaldıklarına işaret eder.⁷⁴²

Albuquerque (ö. 1515) *The Commentaries*'te her yıl Çin'den de dahil olmak üzere Malaka'ya çok sayıda geminin geldiğinden bahseder. O, Malaka Sultanları'ndan birinin, Cheng Ho'nun filosunda 500 Çinli ile birlikte gelen bir Çinli Prenses ile evlendiğine inandığını belirtmektedir. Daha sonra bu filo ile gelen Çinliler için Malaka'da Bukit Cina adı verilen tepelerden birinde bir yerleşim yeri kurulmuştur. Ancak, bu Çinli kızın Malaka'da yaşayan Çinli Kaptanı'nın kızı da olabileceği söylenmiştir.⁷⁴³

Malaka'daki diğer Çinliler ise tüccarlardı. Bunlardan bir kısmı Malaka'ya yerleşmiş, bir kısmı da gemileriyle ticaret için gelip giderlerdi. Portekizli Diogo Lopez de Sequiera Malaka'ya ilk geldiğinde kıyıya ulaşmadan hemen önce üç Çin gemisiyle karşılaşmış, gemiler yaklaşır yaklaşmaz Çin kaptanı ve başka yetkili bir adam Portekiz gemisine tekneyle gelmiş, Sequiera onlara Malaka ve Sultan hakkında sorular sormuştur. Kaynakta, bu Çinliler'in açık tenli, iyi bir vücut yapısına sahip ve sakalsız ama bıyıkları olduğu açıklanmaktadır.⁷⁴⁴

Malaka Sultanlığı sırasında Malaka'daki Çin nüfusu bilinmemektedir. Shellabear (ö. 1948) Malaka'daki Çin toplumunun Portekiz sömürgeciliği sonunda azalarak Hollanda sömürgeciliğinde geri getirilmelerinin olası olduğunu belirtmiştir.⁷⁴⁵

3. Hintliler

İslam'ın Hindistan'a gelişi Hindistan'ın yarımada göçünü tetikledi. Pires'e (ö. 1540) göre Lopes de Sequiera Malaka'ya ulaştığında 1000'i Hindistan'dan Gujaratlı olmak üzere Persli, Bengalli ve Arap toplam 4000'den fazla diğer halklardan insan vardı. Ayrıca büyük ölçekli ticaret ve gemilere sahip Kling tüccarları da bulunuyordu.

⁷⁴² Victor Purcell, "Chinese Settlement in Malacca", *JMBRAS*, Singapur, 1947, s. 117.

⁷⁴³ Purcell, s. 118.

⁷⁴⁴ Pintado, s.29.

⁷⁴⁵ Purcel, s. 123

Yerel kullanımda tüm güney Hindistan, Tamil, Telugu ve Malayalis'ten gelenlere 'Kling' denilirdi.⁷⁴⁶

Castanheda (ö. 1559) en zengin tüccarların Malaka'da yaşadığını ve bunların çoğunun Hindistan'dan gelen tüccarlar olduğu belirtir. Pires (ö. 1540) ise yüksek düzeydeki iş stratejileri ve etkili muhasebe sistemleri ile Kambay'da ticaret yapan Hintlileri över.⁷⁴⁷ Bazen bu toptan tüccarları kendi ülkelerine tabi olan ulusların temsilcileri olarak liderlik pozisyonundaydılar.⁷⁴⁸

Sulâlatu's-Salâtin ve *The Commentaries*'e göre Portekizliler Lopez de Sequiera filosuyla Malaka'ya geldiklerinde Gujerat tüccarları Portekizliler'in mevcut ticarî işlerini bozacağından çekindikleri için onların işlerini yürütmelerini engellemeye çalışıyorlardı. Nitekim bu Gujerat tüccarları, Bendahara ve Sultan'ı mallarıyla birlikte Portekiz filosunu ele geçirmeye ikna etmişlerdir.⁷⁴⁹ Bu olay, Gujerat tüccarlarının Malaka Sultanlığı sırasında Malaka'daki ekonomik ilişkilerde son derece etkili olduklarını göstermektedir.

4. Diğer Yabancılar

Malaka'nın bir girişimci ve ticaret merkezi olarak ortaya çıkması, yerli halklardan ve yabancılardan oluşan bir grup tüccar vasıtasıyla olmuştur. Bunlar Malaka vatandaşları, devlet yetkilileri ya da Sultan'ın kendisiydi. Ancak bu yüzyılda Malaka'daki ticarî faaliyetlerde bulunanların yurt dışından gelen malların büyük yekün tutmasından da anlaşılacağı gibi daha fazla yabancı tüccarlar olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır. Diğer yabancılar ise Malaka'daki Müslüman toplumunun alimleri ve vaizleri olarak İslamiyet'in yayılması çabalarında ve askeri kuvvetler gibi çeşitli sosyal faaliyetlerde bulunanlar idi.

Malaka Boğazı karşısındaki Sumatra limanından ve aralarında Pasai'den gelenler de olmak üzere çok sayıda tüccar Malaka'ya geldi.⁷⁵⁰ Onların ardından Bengallılar,

⁷⁴⁶ Winstedt, *Malaya and Its History*, s. 20.

⁷⁴⁷ Meilink-Roelofs, s. 55. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, s. 42.

⁷⁴⁸ Meilink-Roelofs, s. 149.

⁷⁴⁹ Winstedt, "History of Malaya", *JMBRAS*, XIII, Singapur, 1935, s. 55.

⁷⁵⁰ Albuquerque, *The Commentaries*, III, 84-85.

Gujaratlılar, Klingler ve Araplar bunları takip etti. Nitekim yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Pires (ö. 1540), Portekiz elçisi olan Diogo Lopez de Sequiera'nın Malaka limanına geldiğinde 1000'i Gujaratlı tüccarı olmak üzere 4000 Persli, Bengalli ve Arap tüccarın burada varlığından bahsetmiştir.⁷⁵¹

Albuquerque (ö. 1515) Malaka'yı ele geçirdiğinde Ryukyu Adası'ndan her yıl iki ya da üç gemi ile Malaka'ya gelen *Goreliler* vardı. Bu tüccarlar kendi özlerini iyi korur ve yerel işleri hakkında kimseye bir bilgi vermezlerdi. Onlar adilane olup Malaka toplumu tarafından cesur addedilir ve korkulan iki avuç uzunluğunda uzun kılıç ve hançer taşıyan, kaputsuz bir pelerin giyerlerdi. korkulan iki avuç uzunluğunda bir kılıç ve hançer taşıyan, kapüşon olmayan bir pelerin giydiler. Herhangi bir limana vardıklarında, mallarını bir kerede ortaya koymayıp az az çıkarırlardı. Onlar doğru konuşurlar ve onlarla konuşulan gerçeğe sahip olurlardı. Malaka'daki herhangi bir tüccar sözünde durmadıysa, hemen onu esir alırlardı.⁷⁵² Dahası Malaka'ya gelen diğer tüccarlar gibi köle satın almadıkları veya kendi hemşehrilerini satmadıkları bilinirdi.⁷⁵³

Barbosa (ö. 1521), Malaka'da her çeşit toptan ticaret yapan büyük tüccarların bulunduğunu, bunların kiminin Müslüman kiminin de gayri Müslimlerden olduğunu haber verir. Bunların birçoğu büyük mülklerin ve birçok büyük geminin sahibi olan ve her türlü malla her yerde ticaret yapan Koromandel'den idiler.⁷⁵⁴

Pires (ö. 1540), Malaka'ya gelen tüccarları şu şekilde listeler: Kahire, Mekke, Aden ve Etiyopya'dan gelen Müslüman tüccarlar; Kilwa, Malindi, Hürmüz'dan gelen tüccarlar; Farisiler, Rumlar, Türkler, Türkmenler, Hristiyanlar, Ermeniler, Gujaratlılar ve diğerleri.⁷⁵⁵

⁷⁵¹ Pires, *The suma Oriental*, II, 255.

⁷⁵² Albuquerque, *The Commentaries*, III, s. 89. (Bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, I, 130)

⁷⁵³ Pires, *The Suma Oriental*, I, 130.

⁷⁵⁴ Duarte Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa* (1518), Mansel Longworth Dames (der.), II, New Delhi, 1989, s. 172.

⁷⁵⁵ Pires, *The Suma Oriental*, II, 45.

Portekizli bir kaynak ayrıca Malaka'nın dış mahallelerinde (varoş) yaşayan pek çok Müslüman tüccarın varlığından bahseder. Malaka'ya yerleşen Palikat⁷⁵⁶ şefi en zengin adamdı ve o zamanlar bölgede en büyük ticarete sahipti. Bu tüccarların hiçbiri, her gün mal yüklü üç veya dört gemi teslim edemediği sürece kendini zengin saymazdı.⁷⁵⁷ Ticaret geliştikçe Malaka'daki yabancı toplumlar da genişledi. Daha sonra bunlar Malaka'ya yerleştiler ve kendi yokluklarında işlerini yürütmeleri için Malaka'da kendi hemşhlerini tayin ettiler.⁷⁵⁸

Ancak ticarete ırksal bir bölünme vardı. Yabancılar, özellikle Hintliler, Araplar, Gujeratlılar, Çinliler ve Cavalılar ticaretine Pegu ve Siyam'ın rekabetiyle egemen oldular. Ayrıca, kraliyet ailesi ve soylular (Orang Kaya) yabancı tüccarların aktif ortaklarıydılar. Bu nedenle soylulara kıyasla halkın mallara erişimi daha azdı.⁷⁵⁹

Bunun yanı sıra Malaka'da geniş omuz ve geniş yüz yapısına sahip, kısa boylu adamlar olarak tanımlanan birçok Cavalı Müslüman vardı. Kafalarının üzerine bir şey giymezler, saçlarının bir kısmını tıraş edip özenle kıvrılmalarını sağlarlardı. İyi silahlara sahip ve korkusuzca savaşırlardı. Bu Cavalılar'dan biri herhangi bir hastalığa yakalandığında, eğer Allah ona sağlığını geri verirse O'nun hizmetinde daha onurlu bir ölümü arayacaklarına Allah'a yemin ederlerdi.⁷⁶⁰ Bu Cavalılar gıda maddelerinin satışı için nehrin ağzında bir çarşıya sahiptiler. Tüccarların çoğunun mallarını evlerinin önünde satmaları için konaklama yerleri olduğundan Upeh ve Iler'in iki bölgesi kıyı boyunca uzun bir çarşı gibi uzanırdı.⁷⁶¹

Bunun dışında Pires (ö 1540) Malaka'da yerleşmiş Bengalli göçmenlerin de olduğunu kaydetmiştir. İşçilikleri yüksek beklentileri karşılamasa da bunların çoğu

⁷⁵⁶ Palikat, XVI. yüzyılda hem Müslüman hem de gayrimüslimlerin yaşadığı önemli bir limandı.

Hindistan'ın doğusundaki Koromandel sahilinin merkezinde yer almaktadır. (Bkz.: Meilink-Roelofs, 1962, s. 66.; Subramnyam, s. 56).

⁷⁵⁷ Pintado, *Portuguese documents on Malacca 1509-1511*, (collected, translated, and annotated by M.J. Pintado), National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993, s. 85.

⁷⁵⁸ McRoberts, "A Study in Growth: An Economic History of Melaka 1400-1510", *JMBRAS*, Singapur, 1991, s. 72.

⁷⁵⁹ McRoberts, s. 51.

⁷⁶⁰ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, s. 177.

⁷⁶¹ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 37, 150.

yaşamlarını tüccar olarak değil, balıkçı veya terzi olarak kazanmış olan basit insanlardı.⁷⁶²

Toplumun daha yoksul kesimlerinden Malaylar, Sumatralılar ve Cavalılar, geçimlerini sağlamak için Malaka'ya gelmiş olabilirler. Dahası, yüzyılın ortalarında Cham mültecilerin⁷⁶³ bölgeye bir akışı vardır ve onlardan mal sahipleri, yanlarında hizmetkarlarıyla yurtlarındaki bir iç savaştan kaçıyorlardı. Çoğu yabancılar, hatta fakir Cava ve Sumatralılar, Malaka ekonomisinin ticarî faaliyetleri içinde herhangi bir yerde, bir iskelede işçi olarak veya aktif tüccarlar olarak iş buldular.⁷⁶⁴

Yerel halk ve yabancılar ayrı yerleşim birimlerinde yaşıyorlardı. Malaka nehrinin kuzeyinde, biri Kuzeybatı Asya'dan, Doğu - Çin'den gelen insanların yanı sıra Tumban ve Japara'dan ve Batı Cava ve Palembang'dan gelen insanların yaşadığı iki ayrı bölgeden oluşan 'Upeh' bulunuyordu. Kuzey Cava'daki Gerisik limanından gelen Cavalılar ise, nehrin güneyinde yer alan 'Iler' ilçesinde yaşıyorlardı.⁷⁶⁵

C. Dini Hayat

1. İslam'dan Önce Malaka'daki İnançlar

VII. yüzyılda Sumatra'daki Srivicaya Krallığı Malay Yarımadası'na hakim oldu ve din olarak Hinduizm ile Mahayana Budizmi'nin karışımı olan bir inancı getirdi. Daha sonra Budist Ligor Krallığı daha küçük Malay devletlerinin kontrolünü ele geçirdi. Srivicaya'nın gücü, başkent ile tabi devletler arasındaki ilişki bozulduğu için XII. yüzyıldan itibaren geriledi. XI. yüzyılda gücün merkezi muhtemelen Jambi Nehri yakınlarında Sumatra sahilinin daha yukarısında bir liman olan 'Melayur'a geçti. Budiz Kralı'nın gücü İslam'ın Malay Takımadaları'nda yayılmasıyla daha da zayıfladı. XIII. yüzyılın sonlarına doğru Sukhotay'ın Siyam Kralları Malay Yarımadası'nın çoğunu kendi hakimiyetleri altına aldılar. XIV. yüzyılda Malay Yarımadası, Hindu Cava tabanlı Macapahit Krallığı'nın hakimiyetine geçti. Macapahit, Hinduizm ve Budizm'in

⁷⁶² Pires, *Suma Oriental*, I, s. 93.

⁷⁶³ M.S. II. ve XVII. yüzyıllardan kalma bağımsız bir krallık oluşturan ve kültürü Hindistan'dan güçlü bir şekilde etkilenen Vietnam ve Kamboçya'nın yerli halkından bir grubdur.

⁷⁶⁴ McRoberts, Robert W., "A Study in Growth: An Economic History of Melaka 1400-1510", *JMBRAS*, 1991, Singapur s. 52.

⁷⁶⁵ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 37.

baskın kültürel etkilerinin olduğu Endonezya'nın "klasik çağı" olarak bilinen dönemde gelişti, ardından XV. yüzyılın sonlarında çöktü.⁷⁶⁶

Hindu-Budizm'in yanı sıra Malay Yarımadası'ndaki Malaylar aynı zamanda İslam'ın gelişinden önce animizmi⁷⁶⁷ takip ediyorlardı. En genel anlamıyla animizm, yazı icat edilmeden daha önce "doğa dini" olarak adlandırılan dinleri, aynı zamanda ruhlara ve canlara olan inancı ifade etmektedir. Bu nedenle, taş, ağaç, nehir ve diğer doğal fenomenlerin putperestliği ve ibadeti vardı. Dahası animist tarafından bu tür nesnelerin ve yerlerin muhafızı olduğuna inanılırdı.⁷⁶⁸

2. Malaka'da İslamiyetin Yayılması

XV. yüzyılın başında Pasai, yerel Müslüman tüccarlar topluluğunun bir merkezi haline geldi ve Perlak Sultanlığı'nın kısa bir dönem süren hükümrانlığının ardından Malay Takımadaları'ndaki en eski Müslüman Krallık oldu. Öte yandan İslam, daha önce Kedah ve Terengganu'ya gelmişti. Bununla birlikte XIV. yüzyılın sonunda hem Kedah hem de Terengganu, Siyam Krallığı'na tabi oldu. Böylece, Siyam'ın gelişiyile İslam, Malaka Sultanlığı'nın yükselişine kadar ortaya çıkmamak üzere yarımadadan kayboldu.⁷⁶⁹

İslam'ın Malaka'daki varlığına dair en eski referansı, Cheng Ho'nun yaptığı keşiflerinin dördüncü, altıncı ve yedinci seferlerine (1413-15, 1421-2, 1431-3) Arapça tercüman olarak eşlik eden bir Çinli Müslüman olan Ma Huan (ö. 1460) tarafından kaydedilen bilgilerdir.⁷⁷⁰ Malaka limanının gelişmesiyle beraber, daha rahat ve korunaklı olmasından dolayı Cavalı tüccarlar limanlarını Pasai'den Malaka'ya değiştirmeye başlamışlardır.

⁷⁶⁶ Hays, Jeffrey, "Early Empires and the Arrival of Islam in Malaysia", 2008.

http://factsanddetails.com/southeast-asia/Malaysia/sub5_4a/entry-3615.html.

⁷⁶⁷ Maddi evreni düzenleyen ve canlandıran doğüstü bir güce olan inanç.

⁷⁶⁸ Haron Daud, Sejarah Melayu: Satu Kajian daripada Aspek Pensejarahan Budaya, Kuala Lumpur, 1989, s. 26.

⁷⁶⁹ Wake, C. H., "Melaka in the Fifteenth Century: Malay Historical Traditions and the Politics of Islamization", *Melaka: The Transformation of a Malay Capital c. 1400-1980*, Kuala Lumpur, 1983, s. 141-142.

⁷⁷⁰ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 12-14.

XX. yüzyılın Malezyalı Müslüman âlimlerinden olan Sayyid Muhammed Nakîb el-Attas'a göre İslam'ı ilk benimseyen Malaka Kralı, Mevlana İbrahim Asmoro ya da oğlu Mevlana İshak aracılığıyla Müslüman olan Paramesvara (1390-1414) idi. Portekizli tarihçi Diego de Couto'nun (ö. 1616) ifade ettiğine göre, Paramesvara'nın Malaka'yı keşfetmesiyle beraber ticaret gemileri Arap limanlarından gelmeye başlamıştır. Böylece bu gemilerden biriyle İslam'ı tebliğ etmeye gelen bir Müslüman alim Malaka'ya adım atmış ve tebliğleriyle kralın İslamiyet'i kabul etmesine vesile olmuştur.⁷⁷¹ Ancak Paramesvara'nın İslam'ı yaşlılığında kabul ettiği ve dolayısıyla ailesini ve beraberindeki devlet adamlarını İslam'ı kabul etmeye ikna etme fırsatına sahip olmadığı söylenmiştir. Hükümdarlığının son döneminde Paramesvara, devlet işlerini nehrin ağzındaki şehre ve limana bakan Malaka tepesinde ikamet eden oğlu Megat İskender Şah'a (1414-1424) devretmiştir. Paramesvara, ailesi ve yardımcıları ile yabancı etkilerden izole edilmiş ve Hindu-Budist geleneklerine sadık olan Bertam'ın meyve bahçelerine ve çeltik tarlalarına yerleşirken, Megat İskender Şah sayısı artan Müslüman tüccarlar ve ziyaretçi gemilerle temasa geçme fırsatına sahip olmuştur.⁷⁷²

Dolayısıyla, Pasai'den gelen Müslüman tüccarlar ve alimler Malaka Kralını Müslüman olmaya ikna etmek için çok çalışmışlardır. Bununla, İslam'ı yayma amacının yanı sıra Pasai ile Malaka arasında diplomatik bir ilişki kurulması amaçlanmaktaydı.⁷⁷³ Pires (ö. 1540), Megat İskender Şah'ın (1414-1424) 72 yaşında Pasai Sultanlığı'ndan bir prensesle evlenmesiyle İslam'ı tüm ailesi ve Malaka halkı ile birlikte kabul ettiğini ifade etmiştir. Megat İskender Şah Müslüman olduktan sonra sekiz yıl boyunca dört yanı Müslüman alimlerle çevrili olarak yaşamış ve geride krallığı miras alan oğlunu bırakmıştır.⁷⁷⁴ Dahası Ma Huan (ö. 1460), Malaka'yı ziyaret ettiğinde Megat İskender Şah döneminde hem kralın hem de halkın, İslam yasalarını ciddi bir şekilde uygulamakta olduklarından ve oruç tuttuklarından bahsetmiştir.⁷⁷⁵

⁷⁷¹ Meglio, Rita Rose de, "Arab Trade with Indonesia and the Malay Peninsula from the 8th to the 16th century", *Islam and the Trade of Asia: A Colloquium*, Oxford, 1970, s. 119.

⁷⁷² Wake, s. 142.

⁷⁷³ Wake, s. 144.

⁷⁷⁴ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 242.

⁷⁷⁵ Ma Huan, *Ying-Yai Sheng-Lan*, s. 110.

Kraliyet ailesi İslam'ı kabule doğru yönelirken, sahip oldukları Hindu-Budist geçmişinin geleneklerini tam manasıyla unutmamışlardır. Malaka Kralları, memleketleri Palembang'ın geleneklerine değer vermeye devam etmişlerdir. Nitekim Hindu-Budist geleneğindeki saray törenlerinin organizesi ayrıntılarına kadar devam ettirilmiştir. Malaka'nın üçüncü kralı Seri Maharaja'nın ismi bile bir Hindu isminden alınmadır. Seri Maharaja İslam'ı kabul ettikten sonra adını Muhammed Şah olarak değiştirmiştir.⁷⁷⁶

Sulâlatu's-Salâtin'e göre Seri Maharaja döneminde Malaka sahiline Cidde'den gelen bir gemi demir atmış, geminin önderi Seyyid Abdülaziz ve ekibi sahilde namaz kılmışlardır. Seri Maharaja filini sürerek yetkililer ve bakanların eşliğinde alimi karşılamıştır. Namazdan sonra elçi alim ve ekibi Seri Maharaja tarafından sarayda konuk edilmiş ve tebliğler vesilesiyle Seri Maharaja İslam'ı kabul etmiştir. Aynı zamanda Bendahara, diğer saray yetkilileri ve Malaka halkı da İslam'ı benimsemiştir.⁷⁷⁷

Malaka kralları, başta Malaka olmak üzere Malay Yarımadası'nda İslam'ın gelişmesinde ve yayılmasında önemli rol oynamışlardır. Paramesvara hükümdarlığı döneminde hâlâ Hindu dinine bağlı olmasına rağmen Müslüman tüccarların işlerini yürütmelerini veya İslam'ı tebliğ etmelerini engellememiştir. Çünkü Müslüman tâcirler Malaka'nın ekonomisine çok katkıda bulunmaktaydılar. Paramesvara, tâcirlerin dinlerini uygulamalarına ve camiler inşa etmesine izin vermiş, sonuç olarak da kendisi İslam'ı kabul etmiştir.⁷⁷⁸

Malaka ticareti büyük oranda şehirde yaşayan Gujeratlı Müslümanlar ve Malaylar elindeydi. Malaylar, başlangıçta Malaka'ya ithal edilen malları Malay Takımadalarının diğer bölgelerine taşıyan ve takas mallarını geri getiren gemilere görevliler yerleştiriyordu. Öte yandan Malaka'daki Mölük Adaları⁷⁷⁹ limanındaki

⁷⁷⁶ Wake, s. 144.

⁷⁷⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 100.

⁷⁷⁸ Meilink-Roelofs, s. 34. (Ayrıca bkz.; Pires, *The Suma Oriental*, s. 241-242).

⁷⁷⁹ Spice Islands (Baharat Adaları) olarak bilinen Molük Adaları veya Maluku, Endonezya'nın kuzey doğusunda Celebes Adaları ile Yeni Gine arasında bir ada grubudur. Portekizliler'in keşfinden önce, Araplar kaynağı göstermeden Avrupa'ya karanfil tanıtılar. Vasco da Gama (ö. 1524), Hindistan'a giden bir deniz yolu keşfettikten sonra Araplar tekeli kırıldı ve bu da diğer seferlerin Spice Islands'ı bulmasına yol açmıştır. Daha sonra XVI. yüzyılda Portekiz bu adalara temel kurduklarında baharat ticaretini daha da güçlendirmiştir. (Virginia Gorlinski, "Moluccas", *Encyclopaedia Britannica*, 28 Ocak 2019. <https://www.britannica.com/place/Moluccas>, erişim tarih 18 Temmuz 2020; <https://lib->

gemilerin büyük bir kısmının sahibi Koromandel Hintli bir tüccar olup, bu gemilerin mürettebatının çoğu da muhtemelen yerli Malaylardan oluşuyordu. Dolayısıyla İslam'ın esas olarak takımadalara yayılmasının nedeni de bu olabilir.⁷⁸⁰

Bununla beraber Malaka'nın İslam'ı kabulü, iktidar sınıfın İslam'a girmesi ve Sultan Muzaffer Şah (1446-1456) dönemindeki Müslüman siyasi gücün istikrara kavuşmasına kadar on yıllarca süren aşamalı bir süreç olmuştur. Sultan Muzaffer Şah, topraklarını yarımada'nın batı kıyısı boyunca genişletmiş, doğu kıyısı eyaletlerinden Singapur Boğazı'nı kontrolü altına almış, aynı zamanda yarımada'daki ve Sumatra'daki komşu kralların da İslam'a girmelerine vesile olmuştur. Pires (ö. 1540), Muzaffer Şah'ın Pahang, Kampar ve Indragiri krallarını mağlup edip onlara İslam'ı kabul ettirdikten sonra Sultan ünvanını aldığını ifade etmiştir.⁷⁸¹ Daha sonra Aden ve Hürmüz hükümdarları ile Kambay ve Bengal hükümdarları ile tâcirlere mektuplar yazıp hediyeler göndererek onları Malaka'da iş kurmaya teşvik etmiştir.⁷⁸²

Sultan Mansur Şah (1456-1477), oğlu Sultan Muhammed'i Pahang Kralı olarak atamıştır. Böylece Sultan Muhammed Pahang'daki ilk Müslüman hükümdar olmuş, İslam'ın Malay Yarımadası'nda yayılmasında rol oynamıştır.⁷⁸³ Nakîb el-Attas, Kedah'ın 1474'te Malaka ve Pasai merkezli tebliğ faaliyetleriyle İslam'ı benimsediğini belirtmiştir.⁷⁸⁴ Terengganu, Malaka'ya tabi bir devlet haline gelmesiyle Kampar, Indragiri ve Siak gibi İslam'ı resmi olarak kabul etmiştir. Ayrıca Borneo'daki ilk Müslüman devlet olan Brunei, Malaka ile olan ticaret bağlantısı yoluyla İslam'ı kabul etmiştir. İslam, Malaka ile kuzey Cava limanları arasında kurulan çok yakın bağlantılar sayesinde Cava'nın kıyı bölgelerine de girmiştir.⁷⁸⁵ Sultan Mansur Şah, Şah Indra Birma ve Kuci halkından olan eşi Kani Mernam'a karşı aldığı yenilgiyle ülkesinden kaçan Çampa (Champa) Kralı'nın oğlunun İslamiyet'i kabulünde de önemli bir rol oynamıştır.

dbserver.princeton.edu/visual_materials/maps/websites/pacific/spice-islands/spice-islands-maps.html.

Erişim tarih, 18 Temmuz 2020).

⁷⁸⁰ Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 57.

⁷⁸¹ Wake, s. 150.

⁷⁸² Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, s. 35.

⁷⁸³ Hall, s. 229.

⁷⁸⁴ Nakîb el-Attas, s. 15.

⁷⁸⁵ Hall, s. 229.

Sultan Mansur Şah daha sonra Çampa kralı Şah Indra Birma'yı bakan olarak atamış ve ona ayrıcalıklar tanımıştır.⁷⁸⁶

XV. yüzyıl boyunca Malaka'nın ticarî ve dini bir merkez olarak ünü, takımadalardaki diğer Müslüman Krallıklar için bir standart olarak kabul edilmiştir. Hepsinde de belirgin bir şekilde Malaka Malaylarına özgü olan Malaka'nın dili, edebiyatı, yönetim şekli, müziği, dansları, elbiseleri, oyunları, unvanları geniş ölçüde yayılmış ve taklit edilmiştir. Bununla birlikte diğer dinlerin uygulanması yasaklanmamıştır.

3. Malaka Yasalarına İslam'ın Etkisi

İslamiyet'in Malay Takımadaları'na gelişi ile Malaka İslam'ı tanıdı. İslam dini Malaka yönetimi ve toplumunun her kesimini etkiledi. İslam'ın halkın yaşam tarzı üzerindeki etkisi, *Undang-undang Melaka* ve *Undang-undang Laut Melaka* olan hükümet tarafından çıkarılan yasalarla tasvir edildi. *Undang-undang Melaka*, İslam öncesi dönemlerin mirasıdır ve gümrük yasası olarak bilinir. Dolayısıyla İslam'ın gelişinden önce Malaylar'ın uyguladığı Hindu-Budist öğretilerinin etkileri vardır. İslam'ın gelişinden sonra İslam hukuku bu yasaya eklendi ve muamelat, ibadet, suç ve evlilik konuları gümrük hukukuna uyarlandı. *Undang-undang Laut Melaka*'da İslam hukukuna dayanan yasa, sadece zinayı içerir. Geri kalanı ise gümrük yasası ve yerel yasalara dayanıyordu.

Undang-undang Melaka aracılığıyla İslam'ın Malaka toplumunun yaşamı üzerindeki etkisini görebiliriz. *Undang-undang Melaka*'daki aile, ibadet ve muamele yasaları büyük ölçüde İslam hukukuna dayanmasına rağmen cinayet gibi ciddi suçlarla ilgili yasalar gümrük kanunlarına göre düzenlenmiştir (uyarlanmıştır). Bu durumda hakim cezanın nasıl uygulanacağını seçme yetkisine sahiptir. *Undang-undang Melaka*'da kısas yasası olmasına rağmen katilin kısas ile yargılanmadığı bazı durumlar vardı. Örneğin, katil gayri-müslim olan bir kişiyi öldürmüş bir Müslüman ise kısas ile

⁷⁸⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 216.

yargılanmayacaktır. Yine hür kimseler köle birini öldürdüklerinde kısas ile yargılanmayacaklardır.⁷⁸⁷

Hadler, hırsızlık suçu, zina, dinden dönme, alkol içmek ve namazı terk etmek suçlarında⁷⁸⁸ da hakim, İslam hukuku veya örf kanunu uyarınca yaptırım uygulama arasında tercih yapma yetkisine sahiptir. Hırsızlar için had cezası yerine alternatif ceza kullanabilirdi. Ayrıca zina suçunda İslam hukukuna aykırı olmasına rağmen bazı durumlarda faile sadece hafif cezalar uygulanırdı. Örneğin, bir kadına tecavüz eden bir adam para cezası öder ve gerekirse kadınla evlenmek zorundadır.⁷⁸⁹ Bazen toplumun yüksek satedeki üyelerinin halktan ve sıradan kimselere göre daha az ceza aldığını *Undang-undang Melaka*'da görmekteyiz.

Ayrıca *Undang-undang Melaka*, İslam hukuku uygulanmasında yaşanan karışıklığı göstermektedir. Örneğin, evlilik maddesinde bir evliliğin iptal edilebileceği koşullar listelenmiştir.⁷⁹⁰ Ancak *Undang-undang Melaka*'da belirtilen şartlar, orijinal İslam hukukunun şartlarıyla karşılaştırıldığında eksik olduğu görülür. Ayrıca bir kimsenin tanıklık yapacağı durumlar da İslam hukukunda olduğundan daha azdır.⁷⁹¹

Bu karışıklık Malaka toplumunun (hala) henüz İslami gelişmenin erken aşamalarında olması nedeniyle meydana gelmiş olabilir. İslam, Malay Takımadaları'na zorlama ile değil de barış içinde geldiğinden dolayı uygulamaların ve kuralların toplumda yerleşmesi ve müslüman toplumun oluşumu nispeten zaman almıştır.

D. Halkın Yaşam Tarzı

1. Giyim Kuşamları

Ma Huan (ö. 1460) Malaka kralının iyi yerel kumaştan yapılmış beyaz bir türban, ince yeşil pamuklu bezden (patiska) yapılmış uzun bir çiçekli bornoz ve deri ayakkabılar giydiğini açıklamıştır⁷⁹² *Sulâlatu's-Salâtin*'de ise saraydaki insanların

⁷⁸⁷ *Undang-undang Melaka*, s. 141.

⁷⁸⁸ Liaw Yock Fang, s. 67.

⁷⁸⁹ *Undang-undang Melaka*, Fasil 12 (38:13), s. 114.

⁷⁹⁰ *Undang-undang Melaka*, Fasil 27 (63:7), s. 131.

⁷⁹¹ *Undang-undang Melaka*, Fasil 26 (62:20), s. 130.

⁷⁹² Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 108.

giyinme tarzları anlatılmıştır. Sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde Bendahara Seri Maharaja Tun Mutahir'in oğlu Tun Husin Temenggung olarak atandığında muhtemelen Baju Melayu (Malay geleneksel kıyafeti) gibi tam bir kraliyet kıyafeti giymesi gerekiyordu. Bu kıyafet sampin berpancung,⁷⁹³ bersebai,⁷⁹⁴ berdestar,⁷⁹⁵ berhalaman,⁷⁹⁶ ve bertajuk,⁷⁹⁷ ile giyilmek zorundaydı. Bu kaynak, Tun Husin'in Baju Melayu'yu takip eden daha önce kolsuz olduğu için gömlek kollarını büyüten ve uzatan ilk Temenggung olduğunu söyler.⁷⁹⁸

O dönem Malay toplumunun erkek ve kadınlarının giyimi hususunda da elimizde kıymetli bilgiler vardır. Ma Huan (ö. 1460)'nın verdiği bilgiye göre, halk arasında erkekler başlarının etrafında kare şeklinde pamuk başörtü (tanjak) takarlardı. İnsanlar oldukça koyu tenli olup bellerine beyaz pamuk kumaş sararlar ve pamuklu basma bir gömlek giyerlerdi.⁷⁹⁹

Eredia (ö. 1623) da Ma Huan'ın anlattığına benzer bir şekilde Malaylar'ın kafaların etrafına ipek başörtü (tanjak) veya kırmızı bez giydiklerini kaydetmiştir. Ayrıca Müslümanlar tarafından üretilen kısa kollu ince bir gömlek giyerler, bellerinin etrafında *keris* taşır ve Koromandel kumaşından yapılmış bir etek giyip sandaletsiz çıplak ayakla yürürlerdi.⁸⁰⁰ Valentyn (ö. 1727) de benzer bilgiler verip Malay erkeklerinin genellikle mavi, kırmızı veya yeşil bluz ve pantolon ile aynı zamanda kafalarında bir turban giyindikleri ifade etmiştir.⁸⁰¹

Barbosa (ö. 1521) ise Malaka toplumu hakkında çoğunluğu Malay dilinde olan bilgiler vermiştir. O, Malay erkeklerinin iyi kişiler olduğunu, üzerlerinde tişört olmayıp belden çıplak ancak pantolon olarak pamuklu giysiler giydiklerini belirtmiştir. Bununla

⁷⁹³ Sampin: veya kain dagang, Baju Melayu pantolonundan sonra giyilen bir tür Malay peştemalidir. Berpancung, samping'in asılma şeklidir. (Bkz.; <http://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=berpancung>).

⁷⁹⁴ Sebai: Her iki ucu önde asılı olacak şekilde omuz kaplaması olarak boynun arkasına tutturulmuş bir bezdir. Paltonun yerini alırdı. Yetkililer saraya gelip Sultan ile görüşmeleri gerektiğinde giyilmesi gerekliydi. (Bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 274).

⁷⁹⁵ Destar: tanjak veya başın etrafına bağlanmış bir tür bezdir. (Bkz. <http://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=destar>).

⁷⁹⁶ Berhalaman: sade bir kumaştan yapılmış bir tanjak giysidir. (Bkz.; *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 274).

⁷⁹⁷ Bertajuk: taç gibi bir aksesuar takıydı.

⁷⁹⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 274.

⁷⁹⁹ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 108.

⁸⁰⁰ Eredia, "Description of Malacca", s. 31.

⁸⁰¹ Valentyn, "Valentyn's Description on Malacca", s. 53.

birlikte sırmalı kumaştan yapılmış kısa ceket giymektedirler. Ceket üzerine kemer takıp bellerinde *keris* taşıyorlardı.⁸⁰²

Kadınların giyimi hususunda ise Ma Huan (ö. 1460), kadınların saçlarını topuz şeklinde bağladığını;⁸⁰³ Barbosa (ö. 1521) da kadınların sarımsı kahverengi, çok ince ipek giysiler ve (altın ve mücevherlerle süslenmiş) kısa gömlekler giydiklerini, çok samimi olup her zaman iyi giyimli, üzeri mücevher ve çiçeklerle bezenmiş güzel ve uzun saçları olduğunu kaydetmişlerdir.⁸⁰⁴ Valentyn'i (ö. 1727) ise kadınların diğer Hindistanlı ve Cavalı kadınlara benzer bir şekilde ayaklarına kadar ulaşan uzun bir elbise giydiklerini, saçlarını başlarının arkasına topuz gibi bağladıklarını, diğer bazılarının da başka saç modelleri olduğunu belirtmiştir.⁸⁰⁵

2. Örf ve Âdetleri

Ma Huan (ö. 1460) Malaka'ya geldiğinde muhtemelen Orang Laut'a atıfta bulunarak Paramesvara'yı (1390-1414) destekleyen insanlar arasında balıkçılıkla yaşamlarını sürdürenlerin olduğundan bahseder. Hang Tuah'ın hayatını anlatan *Hikayat Hang Tuah*'ta da onun yakmak için odun, yemek için meyve topladığı ve biraz da av yaptığından bahsedilir.⁸⁰⁶

Ma Huan bildirdiğine göre Malakalılar'ın kullandığı dil, kitaplar ve evlilik törenleri Cavalılar'ınkine çok benzerdi.⁸⁰⁷ Evliliklerde Cava'da ilk olarak erkek kadının aile evine gider ve orada kalırdı. Üç gün sonra adam gelini kendi evine götürürdü. Ondan sonra davullar çalınır, borular üflenir, havai fişekler atılır, erkeğin önünde ve arkasında ellerinde kısa bıçak ve yuvarlak kalkan bulunan erkeklerle çevrili bir tören düzenlenirdi.⁸⁰⁸ Bu törenin eski Hindu-Budizm kültürünü temsil etmesi muhtemeldir. Çünkü İslam ve kültürü, daha çok Megat İskender Şah'ın (1414-1424) döneminde yavaş yavaş Malaka toplumuna girmeye başlamıştır. Dahası, Cava tüccarları o dönemde

⁸⁰² Duarte Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa* (1518), s. 176.

⁸⁰³ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 108.

⁸⁰⁴ Duarte Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa* (1518), s. 176.

⁸⁰⁵ Valentyn, "Valentyn's Description on Malacca", s. 53.

⁸⁰⁶ *Hikayat Hang Tuah*, s. 35, 42.

⁸⁰⁷ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 110.

⁸⁰⁸ Ma Huan, *Ying-yai Sheng-lan*, s. 95.

Malaka ticaretinde büyük rol oynadıkları için Ma Huan'ın gördüğü bu topluluk Cava'dan Malaka'ya gelmiş Cavalılar olabilir.

Undang-undang Melaka'da belirtilen evlilik yasasına göre, eğer bir kadın evlenmek istiyorsa vasilere ve tanıklara sahip olması gerekirdi.⁸⁰⁹ Ayrıca erkeklerin veya kadınların bazı durumlarda bir köle ile evlenmelerine de izin verilirdi.⁸¹⁰

Öte yandan Pires (ö. 1540) önemli insanların evliliklerinde Bendahara'dan izin almaları gerektiğini söylemiştir. Büyük olasılıkla Hindistanlı tüccarlar arasındaki evlilik için kocanın, karısını getirmesi gerekir. Müslümanlar arasında olursa erkeğin kadına vereceği çeyiz 10 *tahil* (539.136 gram altın) ve bir miktar altın olup bunun her zaman kadının mülkiyetinde olması gerekir. Bir kocanın karısını terk etmesi halinde çeyiz ve kıyafetler karısının elinde kalır. Karı, kocasını denizde bir yolculuk için takip ederse parayı kocasına teslim etmesi gerekir. Eğer oradan ayrılırlarsa koca karısına 10 *tahili* iade ederdi.⁸¹¹

1537'de Hai-Yu'nun Çin kaynaklarından birinin yazarı olan Hwang Chung, Malaka'daki insanların iyi huylu olduklarını, İnsanların birbirleriyle tanıştıklarında nezaket işareti olarak ellerini birbirlerinin kalbine koyduklarını söyler. Ayrıca koşuk müziği ve şiirden keyif alırlardı. Erkekler savaş sanatlarını geliştirip *keris* kullanma yeteneklerinden gurur duyarlardı. İki yaşındaki bir çocuğun bile küçük bir hançer taşımaya izin verilirdi. İnsanlar, özellikle birisi başkasının kafasına veya omzuna elini koyduğunda şiddetli tepki gösterirlerdi.⁸¹²

II. KÜLTÜREL ve İLMİ HAYAT

A. Kültürel Hayat

1. Malaka Sarayı'nın Kültür ve Gelenekleri

Malaka Sultanlığı, kültürel olarak büyük ölçüde eski Hindu krallığının etkisinde kalan Malay adetleri ve gelenekleri bakımından zengindir. Sultan Muhammed Şah

⁸⁰⁹ *Undang-undang Melaka*, Fasal 25 (61:1), s. 129.

⁸¹⁰ *Undang-undang Melaka*, Fasal 28 (64:6), s. 132.

⁸¹¹ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 267.

⁸¹² Hoyt, Sarnia Hayes, *Old Malacca*, Kuala Lumpur, 1993, s. 19.

(1424-1444) kendi döneminde saray hanedanı ve halk için bazı kültür ve gelenekler ihdas etmiş ve bir takım kısıtlamalar getirmiştir. *Undang-undang Melaka* ve *Sulâlatu's-Salâtin*'de söz konusu adetler ve yasaklarla ilgili pekçok şey açıklanmaktadır. Bu geleneklere Malaka toplumu tarafından uyulması zorunlu kılınmıştır. Bu geleneklerin ihlal edilmesi durumunda cezalar uygulanmıştır.

Sultan Muhammed Şah tarafından ihdas edilen geleneklerden biri kraliyet şemsiyesinin kullanımıydı. *Sulâlatu's-Salâtin*'de de belirtildiği gibi beyaz şemsiyeleri yalnızca kral kullanabilirken, sarı şemsiyeler prensler tarafından kullanılıyordu. Bu nedenle halkın beyaz veya sarı şemsiye kullanması yasaklanmıştır. Bunun yanı sıra halkın kralın izni olmadan ya da kraliyet ödülü olmadan halhal (altın ayak bileziği) ve her türlü altın mücevher takması yasaktı.⁸¹³

Buna ek olarak *Undang-undang Melaka*'nın bir bölümü sadece Malaka Kralı'na adanmış olan adet ve törenlerin ayrıntılı bir açıklamasını sunmaktadır. Örneğin, kral dışındaki soyluların (yetkililer ve bakanlar) sarı kıyafetler giymeleri veya eşyalar kullanmasına izin verilmezdi. Ayrıca Sultan dışında ve onun izni olmaksızın sarayda hiç kimse *khasa* ve *halimun* gibi ince ve transparan kumaşlar giyemezdi. Kuralları ihlal edenlere ceza uygulanırdı. Dahası altın başlı *keris*, kralın ödül verdikleri dışında kimse tarafından kullanılamazdı. Öte yandan sadece Bendahara, soylarına bir *keris* başı verebilirdi.⁸¹⁴

Sulâlatu's-Salâtin ve *Hikayat Hang Tuah*, Malaka Sultan'ın yurtdışındaki emirlerine veya diğer yabancı kralların Malaka'ya gelen emirlerine uygulanan refakat geleneklerini açıklamaktadır. Buna göre bir elçi Sultan'a haraç ödemek istediğinde, Baş Haberci'nin kabul edeceği tepsiyle mektup taşıyan bir elçi göndermeli ve Bendahara'nın önünde teslim etmeliydi. Daha sonra tepsi bir parça sarı ipek kumaşla kaplanarak elçinin temsilcisine iade edilirdi. Eğer mektup Malaka'nın benzer statüsündeki bir ülkeden geliyorsa, mektup flüt hariç resmi enstrümanlar (trompet gibi) çalan bir grup tarafından karşılanırdı. Grup fil üzerinde oturmuş bir bakan tarafından takip edilirdi. Saraya geldikten sonra mektup, Baş Haberci (sağda) tarafından Sultan'a teslim edilirdi.

⁸¹³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 101.

⁸¹⁴ *Undang-undang Melaka*, Fasal 1 (30:2), s. 108.

Diğer taraftan Sultan bir kraliyet konuşması yaparsa Baş Haberci (solda) bunu mevcut olanlara iletecektir. Öte yandan Malaka'dan daha düşük düzeye sahip bir ülkeden gelen mektup yalnızca davul ve flüt ile karşılanırdı. Bu karşılamada ayrıca beyaz ve sarı bir şemsiye ya da bir çift sarı şemsiye kullanılacaktır. Elçi ülkesine dönmeden önce onlara kraliyet kıyafetleri sunulurdu.⁸¹⁵

Hikayat Hang Tuah'ta yurt dışından gelen mektuplara eşlik etme geleneği hakkında bir olaydan bahsedilmektedir. Olaya göre mektup geldiğinde Bendahara mektubu karşılamak için tüm yetkilileri göndermek üzere davul salonuna gitmişti. Bu nedenle, diğer memurlar süslenmiş filler getirdiler ve mektup bu filler üzerinde taşındı. Refakat sırasında 40 adet kraliyet şemsiyesi açılıp, müzik enstirümanları çalınmış ve tüm Malaka halkı olayı görmeye gelmişti. Laksamana mektubu aldığıında Malaka Sultanı'na getirip teslim etti, sonra mektup Sultan'ın önünde okundu. Mektupta iyi haberler sunuluyorsa Sultan mutlu olur aksi halde öfkelenirdi.⁸¹⁶

Sulâlatu's-Salâtin'de de benzer olaylar anlatılmaktadır. Örneğin, bu sefer Sultan tarafından gönderilen bir mektup töreni ve geleneğinden bahsedilmektedir. Buna göre, Sultan Mansur Şah (1456-1477) kendi döneminde dostça ilişkiler kurmak için Siyam'a bir mektup göndermeyi istedi. Sultan, mektup yazıldığıında mektubun kendisi tarafından seçilen yetkililerden biri ile filin üzerine götürülmesini emretti. Mektup beyaz bir şemsiye, iki davul, *serunai* (klarnet türü) ve *nafiri* (uzun trompet türü) eşliğinde götürülmüştür.⁸¹⁷

Hikayat Hang Tuah ve *Sulâlatu's-Salatin*, diğer bir gelenek olan savaş kazanıldığında Sultan'ın Malaka ordusunda yaptığı kutlamaları aktarmaktadırlar. Örneğin, Malaka ordusu Tanjung Karang ve Jugra'daki Aru'ya karşı savaştan zaferle dönerken; Paduka Tuan, soylular ve amiraller bir süre yelken açtıktan sonra Malaka'ya vardılar. Daha sonra onlar Sultan Alâeddin Riâyât Şah'ın (1477-1488) huzuruna vardılar ve Laksamana, Paduka Tuan, Seri Bija Diraja ve diğer amiraller kraliyet kıyafetleri ile ödüllendirildiler.⁸¹⁸

⁸¹⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 103-104.

⁸¹⁶ *Hikayat Hang Tuah*, s. 130, 231, 259, 290.

⁸¹⁷ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 143.

⁸¹⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 236.

Sulâlatu's-Salâtin'de Malaka Sultan'ın yeni doğan oğlunu karşılamak için yaptığı kutlamaya da değinilmektedir. Tun Fatimah oğlunu dünyaya getirince Sultan davullar çalınmasını emredilmiştir. Yenidoğan bebek daha sonra yıkanmış ve Kadı tarafından ezanı okunmuştur. Bakanlar ve yetkililer, bebeğe kendilerine göre hediyeler sunmuşlardır. Yedi gün sonra Temeggung, bebeğin saçını altın kaplama bir bıçakla tıraş etmiş, bebeğin saçı tartılarak saç ağırlığınca altın ve gümüş olarak yoksullara sadaka dağıtılmıştır.⁸¹⁹ Kültürel bu saray geleneklerinde daha önceki örflerin etkisiyle birlikte son gelenekte görüldüğü gibi İslam'dan kaynaklanan örflerin de etkili olduğu göze çarpmaktadır.

2. Halk Gelenek ve Oyunları

Sulâlatu's-Salâtin, Malaka'da Malay toplumunda layang-layang olarak adlandırılan ve Malay dilinde uçurtma anlamına gelen geleneksel bir oyundan⁸²⁰ ve uçurtma sezonunda Malaka'yı tasvir eden bir etkinlikten bahsetmektedir. Kullanılan uçurtmalar büyük bir kağıt parçası olarak, kullanılan ip de bir tür balıkçı oltası ve kancası olarak tasvir edilir. Ayrıca *Sulâlatu's-Salâtin*, oyundaki Hang Isa'nın üçlü tellerle küçük bir uçurtma yaptığını ve rakibin uçurtma ipini kesmek için cam tozuyla kendi ipini keskinleştirdiğini anlatmaktadır.⁸²¹

Malaka Sultanlığı döneminde Sepak Raga (ayak voleybolu) denilen, günümüzde ise daha çok sepak takraw olarak meşhur olan Malaka toplumunda oynanan bir tür voleyboy oyunu vardır. Sepak raga hintkamışı topları kullanan geleneksel bir oyundur. Oyun, topun yere düşmemesi için diğer oyuncuya vermeden önce tekmelemek, yumruklamak, vurmak veya diz kullanmak suretiyle oynanırdı. Ayrıca *Sulâlatu's-Salâtin*'e göre Maluku Kralı Malaka'ya geldiğinde Malaka'da gençlerle futbol oynamıştır.⁸²² Bu oyunun sadece halk tarafından değil, üst seviye kişiler tarafından da oynandığı bilgileri vardır. Nitekim Sultan Mansur Şah'ın (1456-1477) oğlu Raja

⁸¹⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 355.

⁸²⁰ Layang-layang: bir tür uçurtma etkinliği olup, kağıttan yapılmış ve ip ile tutturulan parçanın rüzgar yardımıyla uçurulması oyunudur.

⁸²¹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 264.

⁸²² *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 240.

Muhammed'in Bendahara'nın köyüne giderken Bendahara Paduka Raja Tun Perak'ın oğlu Tun Besar ve arkadaşlarının Sepak Raga oynadıkları kaydedilmektedir.⁸²³

Satranç da Malaka toplumunun geleneksel oyunlarından biriydi. Oyunun uzmanlarından birisi, Bendahara Paduka Raja Tun Perak'ın oğlu Tun Pikrama idi. Pasai'den Tun Bahara adlı bir satranç ustası Malaka'ya oyundaki becerilerini göstermeye geldi. Malaka'daki tüm satranç oyuncularını yendi. Tun Bahara tarafından sık sık yenilmesine rağmen oyunda sadece Tun Pikrama ona meydan okuyabilmiştir.⁸²⁴

3. El Sanatları

Malaka toplumu el sanatı olarak daha çok düşmanla savaşmak veya hayvanları avlamak için el yapımı silahlar üretmiştir. Eredia (ö. 1623)'nın verdiği bilgilere göre Malaka toplumu para kazanmak için mekanik sanatlarla uğraşırlardı. Birçoğu silah üretmek için demir ve çelik dökmekteydi. Oymacılık ve simyada da oldukça başarılıydılar.⁸²⁵ Malaka ordusunun savaşta kullandığı kılıç, kalkan, yaylar, oklar ve 'sumpit'⁸²⁶ olarak adlandırılan boru vasıtasıyla üfleyerek atılan zehirli okların üretimini yaparlardı.⁸²⁷

Eredia (ö. 1623), üretilip kullanılan savaş aletleri içinde, beş avuç uzunluğunda 'pedang' adı verilen bir tür kılıç olduğunu da eklemiştir. Yerlilerin üretilip kullandığı ünlü silah ise, ince çelikten yapılmış iki avuç uzunluğunda bir bıçak olan 'keris' idi.⁸²⁹ Kılıfı; ahşap, hayvan boynuzu, nadir taş, altın ve değerli taşlardan yapılırdı.⁸³¹ Demirden yapılan çelik belli bir süre su ve çamurlu havuzlara batırılır; daha sonra demir, temiz ve saf olana kadar ateşe tutulurdu. İyi parladıktan sonra çelik bıçağa, yaraladığı kişinin büyük ölçüde ölümüne sebep olacak şekilde zehir sürülürdü.⁸³²

⁸²³ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 197.

⁸²⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 199.

⁸²⁵ Eredia, "Description of Malacca", s. 39.

⁸²⁶ Sumpit: Begbie bunu 9 ya da 10 feet uzunluğunda uzun dar bir tüp olarak tanımlamıştır. Aynı uzunluktaki bambudan yapılan içi boş bir tüptür. Güçlü bir kuvvetle, iyi isabet alarak okları veya kil topaklarını üflerlerdi. (Bkz.; Begbie, *The Malayan Peninsula*, Madras, 1834, s. 6).

⁸²⁷ Eredia, "Description of Malacca", s. 31. (Ayrıca bkz.; Pintado, s. 329, 333).

⁸²⁹ Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa*, s. 176.

⁸³¹ Başlı soğan şeklindeki altın hançerler Sultan'ın ödülü dışında halk tarafından kullanılamazdı. (Bkz.; *Undang-undang Melaka*, s. 108).

⁸³² Eredia, "Description of Malacca", s. 32.

Malaka toplumu tüm silahlarında özellikle oklarında yoğun olarak zehir kullanırdı. Dahası yayları İranlıların yaylarından daha büyüktü. Topları ağır değildi. Eskiden çeşitli metalden yapılmış havanlar ve döner tabancalar kullanıyorlardı. Albuquerque'nin (ö. 1515) notlarına göre, Malaka sömürgeleştirildikten sonra Portekizliler küçük toplar, esmeriler⁸³³, şahin ve orta boy saker (şahin türü) gibi silahlar ele geçirdi. Çin tarafından ilk kez keşfedilen silahlar muhtemelen Pegu ve Siyam'dan gelmişti.⁸³⁴

Barros, Portekiz ordusu tarafından saldırıya uğrayınca Malaka ordusunun çıkan yangını söndürmek için kullandığı malzemelerden de bahseder. Buna göre Malacca ordusu yeraltından elde ettiği ve hasta tedavisinde de kullandığı bir tür yağı yangının üzerine dökerek yangına müdahale etmiştir.⁸³⁵

4. Müzik

Malaylar'ın geçmişi kültür ve edebiyat açısından oldukça zengindi. *Hikayat Hang Tuah* sıklıkla müzik, çalgı aletleri ve şiir hakkında bölümlere yer vermektedir. *Hikayat Hang Tuah*'ta bahsedilen olaylardan biri Malaka Sultan'ın sarayında, bakan ve yetkililerin katılımıyla bir tören düzenlendiği ve bu törende bir tür davul olan *rebana* ile beraber güzel sesli şarkıcıların da olduğuudur.⁸³⁶

Aynı durum Sultan'ın gelmesini beklediği elçilerin Malaka limanlarına gelmesi töreninde de olurdu. Bunun yanında elçi, davul ve silah atışı gibi canlı gösterilerle karşılanırdı. Ardından elçiye genellikle filler kullanılarak saraya kadar refakat edilirdi. Ayrıca dış devletten gelen mektup ve mallar karşılanırken davul, *nobat*, *nafiri* ve *nagara* (büyük davul) gibi enstrümanlar da çalınırdı.⁸³⁷

Daha çok sarayda ne tür müzik ve enstrümantel çalgılar kullanıldığına dair kısıtlı da olsa bu bilgilere sahip olmakla birlikte halkın müzikle uğraşı hakkında maalesef bir bilgiye rastlayamadık.

⁸³³ XVI. yüzyılda kullanılan bir tür silah.

⁸³⁴ Eredia, "Description of Malacca", s. 32.

⁸³⁵ Hasanuddin Yusof, s. 208.

⁸³⁶ *Hikayat Hang Tuah*, s. 77, 37,

⁸³⁷ *Hikayat Hang Tuah*, s. 73, 105, 136, 152, 354.

B. Dil ve Edebiyat

1. Edebiyat

Daha önce yazılmış başka bir kaynağa dayanarak 1612’de Tun Seri Lanang tarafından yazılıp düzenlendiğine inanılan *Sulâlatu ’s-Salâtin*’in klasik yazma eser olarak varlığı, Malaka Sultanlığı döneminde açıkça edebi faaliyet olduğunu göstermektedir. Malaka toplumunun durumunu bu eserden daha iyi tanımlayan başka bir el yazması yoktur. Erken dönemdeki yazılı kaynaklardan hareketle yazıldığıının düşünülme sebebi; Tun Seri Lanang’ın 200 yıl yaşamasının ve tüm eseri sadece hafızasına dayanarak yazmasının pek olası olmamasıdır. Bu erken dönemdeki kaynağın Sultan Alaeddin Riâyet Şah (1477-1488) döneminde yazıldığına inanılmaktadır. Dilinin düzgünlüğüne ve hikaye anlatımının detaylı olmasına bakarak sarayla yakın bağlantısı olan, soylu ailelerden birine mensup bir kişi tarafından yazıldığı düşünülmektedir.⁸³⁸

Pires (ö. 1540) Malaka’nın Portekiz’ler tarafından ele geçirilmesinden sonra Malay yetkililerinin yaşantılarına dikkat çekmektedir. Onun verdiği bilgiye göre Malay soyluları, şehrin kenarındaki büyük ve güzel evlerde yaşarlar, geceleri şiir söylenip şarkı okunan ve edebi konuşmalar yapılan parti ve törenler düzenlerler, bilmece oyunları oynar ve enstrüman çalarlardı.⁸³⁹

2. Malaka’da Konuşulan Diller

Malaylar yazılı olarak *Bahasa Melayu* denilen öğrenmesi çok kolay olan, Arap harflerinin kullandığı bir dil kullandılar. Dil yapısı basit olduğu ve kelime sayısı fazla olmadığı için Avrupalılar için zor bir dil olarak görülmemiştir. Sözcük türünde sayı, kişi, cinsiyet, ruh hali veya zamanı ifade etmek için herhangi bir değişiklik yapılmamış ve aynı kelime genellikle isim, sıfat, fiil ve zarf olarak kullanılmıştır.⁸⁴⁰

Malaka’da iletişim aracı olarak hem yerliler hem de yabancı tüccarlar arasında yaygın olarak Malay dili kullanıldı. Valentyn’ın (ö. 1727) aktardığına göre Malay dili,

⁸³⁸ Harun Mat Piah, “Bahasan kepada Ceramah Prof Ismail Hussein: Sejarah Kesusasteraan di Melaka”, *Dokumentasi Seminar Sejarah Melaka* (14-18 Dis 1976), Melaka, 1983, s. 374.

⁸³⁹ Harun Mat Piah, s. 377.

⁸⁴⁰ Goodrich, S. G., *History of All Nations*, Boston, 1851, s. 555.

gerek Malaka'da gerekse tüm Hindistan'da ve Doğu ülkelerinde bir *lingua franca* (uluslararası ortak dil) olarak da kullanılmıştır.⁸⁴¹

Malay dili Filipinleri de içeren Pers ve ötesinde de kullanılır ve anlaşılırdı. Malaka Sultanlığı döneminde birisi Malayca anlamıyorsa Doğu'da zayıf eğitilmiş bir kişi olarak kabul edilirdi. Bununla birlikte Malaka'da yabancıların bulunması günlük yaşamda konuşulan asıl Malay dilinin diğer dillerle karışmasına neden oldu. O dönemde yeni kelimelerin Malay diline girdiğini söyleyebiliriz.

Aynı zamanda Malaka'nın uluslararası ticaret merkezi olarak rolü, limanlarda yabancı dillerin yayılmasına yol açtı. Malay dili yerli ve yabancılar tarafından kullanılmasına rağmen diğer ülkelerden gelenlerin dilleri Malaka'nın yabancı dil açısından zenginleşmesine ve bir çok dilin konuşulmasına neden olmuştur. Nitekim Pires (ö. 1540) Malaka limanında 84 dilin konuşulduğunu belirtmektedir. Sadece Singapur ve Karimun'da Molukas'a kadar takımadalarda bilinen 40 dil vardı.⁸⁴² Valentyn (ö. 1727) de Malaylar'ın Arapça, Farsça ve Sanskritçe öğrenmeye çalıştıklarını açıklamıştır.⁸⁴³

C. İlmî Hayat ve Bilim-Teknoloji

1. İlmî Hayat ve Alimler

Malaka Sultanlığı döneminde Malaka şehrinde ilmî hayatın canlı olduğu görülür. Malaka'da ilmî faaliyetlerinin büyümesinin faktörlerinden biri Malaka Sultanları'nın bu faaliyetlerde oynadığı aktif rollerdi. Malaka Sultanları sadece yabancı tüccarların gelişini teşvik etmekle kalmamış onlara konukseverlik de sağlamıştır. Sultan, Malaka'daki ekonomik büyümeye ek olarak İslam'ın hızlı bir şekilde gelişmesine yol açan din bilimlerine önem vermiştir.

Sulâlatu's-Salâtin'e göre Seri Maharaja (1424-1444) döneminde Seyyid Abdülaziz ismiyle bilinen bir İslam alimi Malaka Sultan'na İslam'ı öğretmek için Malaka'ya geldi. Kral İslamiyeti kabul ettikten sonra Sultan Muhammed Şah unvanını

⁸⁴¹ Valentyn, "Valentyn's Description of Malacca", s. 53.

⁸⁴² Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 269.

⁸⁴³ Valentyn, "Description of Malacca", s. 53

kullandı.⁸⁴⁴ Seyyid Abdülaziz de Sultan Muhammed Şah'ın kişisel öğretmeni oldu ve Upeh'te ilk medresesini açtı. Yine *Sulâlatu's-Salâtin* vasıtasıyla Mevlana Ebu İshak'ın yazdığı *Daru'l-Mazlûm* kitabından Malaka'da ilmi faaliyetler hakkında bilgi sahibi olunabilir. O, öğrencisi Mevlana Ebu Bekir'e, yazdığı bu kitabın içeriğini Malaka'ya iletmesini emretmiştir. Daha sonraları Sultanın hocası olan Mevlana Ebu Bekir Malaka'ya gelişinde Sultan Mansur Şah tarafından karşılanmış ve tebrik edilmiştir.⁸⁴⁵

Ayrıca Kadı Yusuf adlı bir Kadı'nın İslamiyeti Malaka toplumuna tanıtmak için Malaka'ya geldiğine inanılır. Kadı Yusuf, Mevlana Ebu Bekir ile tanıştığında onunla birlikte çalışmıştır. Sultan Mansur Şah ayrıca Tun Bija Wangsa'yı, Pasai'nin Sultanı ve Makhdum'a (bir İslam alimi) dini meseleleri sormak için göndermiştir.⁸⁴⁶ Üstelik Pires'in aktardığına göre, Sultan Alâeddin Riâyât Şah; Pahang, Kampar ve Indragiri krallarını ve kralların akrabalarını davet ederek İslam hakkında onlara bilgi vermiştir.⁸⁴⁷

Sultan Mahmud Şah (1488-1511) döneminde Cidde'den Malaka'ya gelen bir gemide Mevlana Sadr-ı Cihan adlı bir alim vardı. Sultan Mahmud Şah, oğlu Raja Ahmed Şah ve bütün yetkililer ondan İslamiyet'i öğrenmişlerdir.⁸⁴⁸ Ayrıca Sultan Mahmud Şah, Horasan ve Irak'taki ilim adamlarının tartıştığı ilmi konuları öğrenmesi için yetkililerden birini Pasai'ye göndermiştir. Yetkili Pasai'ye geldiğinde Pasai Sultanı alimlerini bir araya getirip Malaka'da ortaya çıkan sorunları çözmelerini emretmiştir.⁸⁴⁹

Malaka'da özellikle saray sakinleri arasında Sultan'ın oynadığı önemli rol nedeniyle ilmi faaliyetlerin çokca yürütüldüğünü görebiliriz. Bu ilmi faaliyetlerin hem ilim hem de ticaretle ilgilenen daha fazla Müslüman alim-tüccarın ilgisini çekmeye neden olduğu, aynı zamanda Malaka ve çevresindeki eyaletlerde İslam'ın büyümesini dolaylı olarak etkilediği söylenir. Bununla birlikte bu bahsedilenler dışında dini ve ilmi faaliyetler hakkında daha fazla bilgiye rastlanılmamaktadır. Çünkü *Sulâlatu's-Salâtin* ve benzeri bir takım kaynaklar halk ve onların faaliyetlerinden daha çok Sultan ve sarayda yaşayanlar arasında gerçekleşen önemli olaylara daha fazla yer vermektedirler.

⁸⁴⁴ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 99-100.

⁸⁴⁵ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 205-206.

⁸⁴⁶ *Sulâlatu's-Salâtin*, 207.

⁸⁴⁷ Pires, *The Suma Oriental*, II, s. 251.

⁸⁴⁸ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 323.

⁸⁴⁹ *Sulâlatu's-Salâtin*, s. 325.

2. Tıp ve Kimya Bilimi

Portekiz kaynaklarında Malaka toplumunun tıp ve kimya alanında becerileri oldukları belirtilmiştir. Örneğin, Castanheda (ö. 1559) Kambay ve Calicut'tan tüccarların ilaç satın almak için Malaka'ya uğradığını açıklar. Ayrıca Malaka'yı zengin tüccarların ziyaret edip Malaka aracılığıyla çeşitli yerlerde ticaret yapabildiklerini, Malaka olmadan Kahire, İskenderiye ve Venedik'e büyük miktarlarda ilaç, baharat ve ürün tedarik etmelerinin zor olduğunu belirtir.⁸⁵⁰

Eredia (ö. 1623) Malaylar'ın ateşli ve diğer hastalıkların tedavisi için sıradan ilaçlarının bitki kökleri, otlar, kuşlar ve hayvanlardan, özellikle onların boynuz ve pençelerinden alınan şeyler olduğunu belirtir. Büyük Cava Adası'nda bitki uzmanlığı okuyan kadın doktorlar *Dayas* adında biliniyordu. Bu doktorlar ısıtma veya soğutma teknikleriyle acıyı hafifletmek için bitkileri ve otları yakılar, şuruplar, içkiler ve hap şeklinde kullanıyorlardı. Yabani bitki ve bitki yapraklarının köklerini bir havakta öğütür veya döverler, sonra hepsini sıva veya hap için bir macun haline getirirlerdi. Genellikle ilaçlarda karanfil, hint cevizi, tarçın, karabiber tanesi, uzun biber, safran, zencefil, demirhindi ve diğer birçok bitki kökü kullanılırdı.⁸⁵¹

Joao de Barros (ö. 1570) Malaka birlikleriyle savaşta yaralanan Portekizliler'in durumundan bahsederken Malaka askerlerinin silahından (oklarından) zehirlenmeleri sonucunda gemileri üzerinde ölen Portekizli askerler vardır. Zehir, kurbanın zaman zaman acı çekmesini sağlama potansiyeline sahiptir. Ancak Barros'un notunda, Malayların Portekizlere yardım ettiği ve onlara zehirin panzehiri olan yerel bitkiler verdikleri belirtilir. Bunun yanı sıra Barros, hastalık tedavisinde Malakalılar'ın yeraltından gelen bir tür yağı kullandıklarını ve buna napta yağı dediklerini, bu yağın doktorların belirli hastalıkları tedavi etmesi için çok değerli olduğunu kaydeder.⁸⁵²

Castanheda (ö. 1559) ve Eredia (ö. 1623) da Malaka birliklerinin savaşlarda kullandıkları ok ve her tür savaş aletinde zehir kullandıklarını ve bununla düşmanlarına ciddi zararlar verdiklerinden bahsederler.⁸⁵³

⁸⁵⁰ Hasanuddin Yusof, s. 206.

⁸⁵¹ Eredia, "Description of Malacca", s. 47.

⁸⁵² Hasanuddin Yusof, s. 208.

⁸⁵³ Eredia, "Description of Malacca", s. 32. (Ayrıca bkz.; Hasanuddin Yusof, s. 212).

3. Gemi ve Deniz Teknolojisi

Malaka toplumu ticaret veya savaşta kullanılan gemi ve teknelerin yapım ve kullanımı konusunda iyi ve becerikliydi. Pires (ö. 1540) Sultan Muzaffer Şah'ın genellikle tüccarlar ve tüccarlarla gönderilecek gemiler alıp inşa ettiğini söyler.⁸⁵⁴ Sultan denizde yelken açtığında, yedi ya da sekiz fathoma (kulağa) kadar yükselen dört beyaz direkli bir gemiye binerdi. Castanheda (ö. 1559) Portekizliler tarafından ele geçirilen Malaka ordusuna ait bu geminin yirmi Portekiz gemisinden daha fazla yük taşıyabildiğini kaydeder⁸⁵⁵ ki, bu da Malakalılar'ın büyük gemi yapımı ve kullanımında ne kadar kabiliyetli olduklarını gösterir.

Gaspar Correia (ö. 1563) Portekiz donanmasının Malaka'ya yaklaştığı sırada bir Malaka gemisinin Portekiz gemilerinden birine saldırdığını, bunun üzerine Portekiz donanmasının karşı saldırıya geçtiğini ancak Malaka gemisine karşı başarısız olduklarını belirtir. Çünkü Malaka gemisinin gövdesi dört katlı ahşaptan oluşup boyu o kadar yüksekti ki Portekizliler geminin üzerine çıkmayı başaramamışlardı. Ayrıca Portekiz ordusu tarafından atılan toplar, Malaka gemisine sadece ufak bir hasar verebilmiştir.⁸⁵⁶

Malaka yönetimi Cava savaşı amacıyla inşa edilmiş büyük gemilere sahipti. Castanheda (ö. 1559), büyük boyutlu ve ayırt edici bu büyük gemileri, dünyanın herhangi bir yerindeki gemilerden farklı olarak tanımlar. Her geminin sadece bir dümen tekerleği ve bir yelkeni vardır. Yelken indirildiğinde sarılmaya ve bağlanmaya gerek yoktu. Castanheda'nın verdiği bilgiye göre bu gemiler son derece kararlı, büyük yük taşıyabilen ve Portekiz gemilerinden daha güçlü idi. Geminin yapı ve gövdesi o kadar kalındı ki demir çapa nüfuz edemezdi. Bu gemilerin dayanıklılığını sağlamak için yedi kat beyaz yersakızı içeren bir katran karışımı sürülürdü.⁸⁵⁷

⁸⁵⁴ Pires, *The Suma Oriental*, s. 243.

⁸⁵⁵ Hasanuddin Yusof, s. 159.

⁸⁵⁶ Hasanuddin Yusof, s. 160.

⁸⁵⁷ Hasanuddin Yusof, s. 161.

Portekizli filozof Damiao de Goes (ö. 1574) Malaka sultanı tarafından kullanılan manchua (masunghara), lanchara (lancaran), calaluze (kelulus) ve baloen (baluk) adlı gemilerden bahsetmektedir. Pires (ö. 1540), gemileri yirmi Çinli gemiyi kuşatabildiği için Çinlilerin Cava ve Malaylardan korktuklarını söyler. Ayrıca o, hac ziyareti yapmak isteyen Sultanlardan birinin Cava'da bir gemi inşa edilmesini emrettiğini, ayrıca bu sultanın Pegu'da da başka büyük bir gemi daha inşa ettirdiğini kaydeder.⁸⁵⁸

Malay toplumu yalnızca gemi yapım becerileriyle değil, yelkencilik ile de tanınıyordu. Malezya Ulusal Üniversitesi Malay Dünyası ve Medeniyet Enstitüsü araştırmacı ve yöneticisi Prof. Dr. Ramli Zuliskender, klasik Çin metinlerine dayanarak Malay gemilerinin ve tekne teknolojisinin görkeminden bahseder ve Malay gemilerinin 600'den 700'e kadar insan, 250'den 1000 tona kadar da yük taşıyabileceğini belirtir.⁸⁵⁹

Malay toplumu ayrıca pusula ve harita olmadan yelkencilik tekniğinde de ustalaştı. Deniz suyunun rengini, deniz yaşamını, deniz yüzeyindeki dalgaların şeklini ayrıca gece rüzgarı ve yıldızların yönünü kullanarak yelken açarlardı. Aynı zamanda bayrak direğinin kullanımı Malaylar tarafından geliştirilen teknolojilerden biriydi.⁸⁶⁰

⁸⁵⁸ Hasanuddin Yusof, s. 163.

⁸⁵⁹ Hasanuddin Yusof, s. 167.

⁸⁶⁰ “Kapal Melayu Lebih Besar”, Utusan Online, 9 Temmuz 2016. <http://m.utusan.com.my/rencana/kapal-melayu-lebih-besar-1.351105>.

SONUÇ

Bu tez, XV. yüzyılda Malay Yarımadası'ndaki ilk İslam Sultanlığı tarafından yönetilen Malaka Şehri'nin tarihini ele almaktadır. Çalışmada daha çok Malay klasik eserleri ile Çin ve Portekiz kaynaklarına dayanılarak coğrafi, siyasi, iktisadi ve sosyokültürel açıdan Malaka Şehri'nin tarihi incelenmiştir

1400 yılı civarında Palembangli bir prens olan Paramesvara tarafından kurulan Malaka'da, 1511 yılında Portekizler tarafından işgal edilinceye kadar Malaka Sultanlığı Dönemi yaşanmıştır. Malaka kurulmadan önce Palembang'ta yaşayan Paramesvara, darbe teşebbüsü nedeniyle kayınpederi tarafından saldırıya uğradığı için Singapur'a kaçmıştır. Burada krallığını kurmak için Singapur valisini öldürünce bölgeye hakim olan Siyam Krallığı tarafından takibata uğramıştır. Böylece Paramesvara, ailesi ve takipçileri Orang Laut halkı ile birlikte Muar'a kaçmak zorunda kalmıştır. Muar'da bir süre yaşadktan sonra Malaka bölgesine gelip 1400 yılı civarında şehri kurmuştur. Ardından o ve soyundan gelen sultanlar vasıtasıyla Malaka XV. yüzyılda bir ticaret merkezi ve İslam şehri haline gelmiştir.

Malaka, Paramesvara'dan (1390-1414) başlayarak Megat İskender Şah (1414-1424), Sultan Muhammed Şah (1424-1444), Sultan Muzaffer Şah (1446-1456), Sultan Mansur Şah (1456-1477), Sultan Alâeddin Riâyat Şah (1477-1488-1488), Sultan Mahmud Şah (1488-1511) gibi sultanlar tarafından yönetilmiştir.

Malaka kral veya sultanları ülkesi ve halkı üzerinde mutlak güce sahip tam otoriter bir monarşi sistemi uygulamışlardır. Paramesvara'nın takipçileri olan Orang Laut Malaka kurulmadan önce bile ona olan bağlılıkları nedeniyle Malaka yetkilileri olarak atanan ilk görevliler oldu. XV. yüzyılda şehirlerin gelişmesiyle tüccarlar ve köleler de Malaka toplumunun birer parçası oldular.

Malaka Sultanlığı döneminde sultanlar gücünü artırmak için çeşitli çaba göstermişlerdir. Malaka sultanları Kampar ve Pahang gibi komşu devletleri fethetmek için birlikler göndermiştir. Sultanlar ayrıca Jambi ve Lingga gibi birçok devletin de düşman tehditlerine karşı koruyucusu olarak öne çıkmışlardır. Malaka Sultanlığı, özellikle Çin gibi yabancı ülkelerle evlilik ve ticaret yoluyla diplomatik ilişkilere

girmiştir. Paramesvara (1390-1414) döneminden itibaren krallığını korumak ve kral olarak tanınmak amacıyla Çin İmparatoru'na elçiler gönderilmiştir. O dönemde Malaka ve Malay devletlerinden bazılarını kontrol eden Siyam Krallığı gibi bir tehditten Malaka'yı korumak amacıyla da Çin'e elçiler gitmiştir. Sultan Muzaffer Şah döneminde Malaka birliklerin gücü ve Çin ile iyi diplomatik ilişkilerin güvencesiyle Siyam ile ilişkiler kesilmiştir. Ancak Malaka, Sultan Mansur Şah döneminden itibaren ticaret yapmak nedeniyle Siyam ile diplomatik ilişkileri geliştirmeye başlamıştır. Ayrıca, Malaka Sultanları ile çevre devletlerden gelen prensesler arasında evlilik yoluyla diplomatik ilişkiler de gerçekleşmiştir. Bu siyasi girişimler Sultanın siyasi konumunu güçlendirmek, İslamiyeti yaymak ve Malaka ekonomisini ilerletmek amacıyla yapılmıştır.

Malaka ekonomisinin gücü, büyük oranda ticaret faaliyetleri ve yanı sıra halk tarafından yürütülen tarım faaliyetlerine bağlıydı. Malaka, önce yerel halkın ilkel bir yerleşim yeri olarak ortaya çıkıp ardından Parameswara ve Orang Laut halkının orayı bir şehir haline getirmesiyle hızla büyüyen bir ticaret merkezi haline geldi. Malaka'nın bir ticaret merkezi olarak gelişmesiyle çoğu Müslüman olan Arabistan, İran, Hindistan ve Çin'e kadar yabancı ülke tüccarları buraya akın etti. Bu yüzden Malaka sadece uluslararası ticaret merkezi değil, aynı zamanda bölgede İslamiyetin yayılma merkezi olarak öne çıktı.

Malaka'nın ticaret merkezi olarak gelişmesinde hükümdarlar aktif rol oynamıştır. Malaka sultanları Malaka'ya gelen yabancı tüccarlar için ambar ve depolama tesisleri sağlayarak onları memnuniyetle karşılamışlardır. Ayrıca bu tüccarlara ev ve cami inşa etmek için araziler hediye etmişlerdir. Malaka Sultanlığı döneminde Malaka'da yabancı tüccarlar sadece Müslümanlar'dan değil, Müslüman olmayan Hintlilerden de oluşuyordu. Ancak Hintli tüccarlar Malaka'nın ekonomik kazanç elde etmesinde büyük rol oynadıkları için onlara Müslüman tüccarların sahip olduğu aynı ticarî haklar verilmiştir. Bu durum, Malaka ticaretindeki önemli konumlarından dolayı Müslüman olmayan diğer yabancılar arasında Hindistanlı tüccarlar için geçerliydi. Bu arada Malaka'yı ziyaret eden bazı yabancı tüccarlar

Malaka'da yerleşmeye karar verdikten sonra ticaret faaliyetlerini genişletmek amacıyla yerliler ile evlenmiş ve Malaka ticaretinde önemli yer edinmişlerdir.

Malaka'da Boğazı yanındaki stratejik konumu Malaka şehrinin büyüme faktörlerinden biriydi. Doğu ve Batıdan gelen tüccarlar aynı anda toplanamamasına rağmen, Malaka hükümeti tarafından malları için sağlanan depolar onların ticaret işlemlerini yürütmelerine olanak sağladı. Malaka'daki ticarî işlemler yetkililer tarafından kontrol edilmekte ve Undang-undang Laut Melaka ticarî yasaları ticaretin sorunsuz geçmesini sağlamaktaydı. Çekici ve güvenli ticaret ortamı sayesinde Malaka hükümdarlarının tüccarlara ve vatandaşlara koyduğu vergiler ülkenin en önemli ekonomik kaynaklarından birini teşkil ediyordu.

Malaka, Malay Yarımadası'nda İslam'ın geldiği ilk şehir değildi. İslamiyet, Malaka'dan önce Kedah ve Terengganu'da kabul edilmişti. Ancak Malaka Sultanlığı'nın Malay Yarımadası'ndaki ilk İslam Krallığı olduğuna inanılmaktadır. Nitekim İslam dini Sultan Muzaffer Şah (1446-1456) döneminde devletin resmi dini oldu. Malaka'da İslam'ın gelişmesinin Arabistan, Hindistan ve İran gibi çok sayıda ülkeden gelen Müslüman tüccarlar ve alimler tarafından gerçekleştirildiğine inanılmaktadır. İslam'ın gelişmesinde Malaka Sultanlarının oynadığı rol de önemlidir. Öncelikle Müslümanlar, toplumda huzur ve güven telkin edince İslam dini Malaka kralı tarafından iyi karşılanmış; Malaka Kralı İslam'ı kabul edince Malaka halkı da kralın izinden gitmiştir. Ancak Malaka kralının İslam'ı, Malaka ekonomisini güçlendirme ve kendi gücünü genişletmeye doğru bir adım olarak benimsediği de söylenebilir. Çünkü Malaka limanı ortaya çıkmadan önce Pasai Sultanlığı'nın limanı Müslüman tüccarlar tarafından sıkça ziyaret edilen bir limandı. Bu nedenle Malaka kralı bunu, Malaka'yı yeni bir ticaret limanı olarak tanıtmak ve Malaka'yı ticaretin odak noktası haline getirmek için iyi bir fırsat olarak görmüştür.

İslami gelişmenin etkisi Malay, Çin ve Portekiz kaynaklarda belirtildiği gibi Malaka toplumunun günlük yaşamdaki uygulamalarında görülebilir. İslam'ın etkisi, İslam hukukunu kısmen uygulayan *Undang-undang Melaka* ve *Undang-undang Laut Melaka*'da da göze çarpar. Malaka toplumu, halkın yöneticilerin emirlerine uyması ve kuralları ihlal etmemesini sağlamak için bu yasaya bağlı olan yetkililer, halklar,

tüccarlar ve kölelerden oluşuyordu. Bu yasalar ayrıca hükümetin cezalandırmada adil olmasını ve aynı zamanda insanların haklarını korumasını sağlamak için yapılmıştır. Bununla birlikte, bu yasada yer alan İslam hukuku, Malaka'ya İslam'ın gelişinden önce Hindu topluluğunda uzun süredir var olan İslam hukuku ve gümrük hukukunun bir kombinasyonudur. İslam, Malaka'nın resmi dini haline geldikten sonra, gümrük yasası İslam hukukuyla özümsemiştir. Bugün Malaka'daki Müslüman toplumun kültürünün Hindu uygulamalarının bir karışımı olduğu söylenebilir.

Malaka'da İslam'ın gelişimi Malaka'ya gelen tebliğciler ve alimlerin katkısıyla olmuştur. Onların halk üzerinde etkisi büyük olduğu için Sultan tarafından Kadılık gibi devlet görevlerine getirilmişlerdir. Bu alimler ayrıca padişah ve üst yetkili kişilere özel hoca/eğitimci olarak da hizmet verdiler. Sultanlar, İslami çalışmalar ve öğretimine önem verdikleri için Malaka'ya gelen ulemayı memnuniyetle karşılamışlardır. Mesela Cidde'den gelen Mevlana Sadr Cihan gibi alimlere büyük değer verip Malaka'da İslam'ı öğretmesini istediler. Malaka Sultanlarının bu etki ve katkısı, Malaka Sultanlığı döneminde İslam'ın ülke içinde ve çevresinde hızla büyümesini sağlamıştır. Dahası, dini bir sorun çıkması halinde Sultanlar, Pasai'ye bir elçi göndererek oradaki alimler vasıtasıyla meseleleri çözmeye çalışmışlardır.

İlk Malaka toplumu, İslam dışı çeşitli inançlara sahip yerlilerden oluşuyordu. Parameswara'nın Orang Laut halkı ile bölgeye gelip yerleşmesi ve halkların birbiriyle karışmasıyla oluşan Malaka toplumu, Malaylar olarak adlandırılmıştır. Malaka'nın yabancılar tarafından ziyaret edilip alış-veriş yapılan önemli bir ticaret merkezi haline gelmesiyle Malaka birçok ırka ve dine ev sahipliği yapmıştır. Dahası yabancı tüccarlar, alimler ve göçmenlerin bazıları Malaka'da yerleşip yerlilerle evlenmiştir. Dolayısıyla bu halklar Malaka toplumunu günlük etkinlik, dil, din ve kültür açısından etkilemişlerdir. Malaka'da ticaret zirveye ulaştığında lingua franca (ortak dil) olarak adlandırılan Malay dilinden sonra Malaka'da 84 kadar dilin kullanıldığı söylenmektedir. Malaka toplumu ticaret dışında çiftçilik, çeşitli zanaat dalları, küçük işletmeler ve yaşam için gerekli diğer faaliyet alanlarındaki iş kollarında çalışarak geçimlerini sağlıyorlardı.

Malaka Sultanlığı, kuruluşundan yıkılışına kadar bir asırdan fazla birçok tehdite rağmen ayakta kalmayı ve önemli zaferlere imza atmayı başardı. Ancak Malaka'ya önce

ticaret yapmak amacı ile gelen Portekizliler'in Malaka ve limanının gerek siyasi gerekse ekonomik ne kadar önemli ve stratejik bir mevkide yer aldığını anlamaları ile 1509 yılında Hindistan'daki Albuquerque adlı Portekiz valisinin Malaka'yı işgal girişimine mani olamadılar.

Son söz olarak, Malaka tarihinin, Malay Yarımadası'nda XV. yüzyılda kurulan ve bölgede İslam'ın yayılmasını sağlayan İslam Sultanlığı'nın doğuşunun kökeni ve gelişimini anlamak için son derece önemli olduğunu vurgulamak isteriz. Malaka tarihi ile ilgili kaynaklar zaman içinde yazılmış olup hem yerel hem de yabancı araştırmacılar için önemli birer referanstır. Ancak XV. yüzyıl başlarına ait yeterli kaynak olmaması ve eserlerde eklemelerin bulunması; Malaka'nın kurulduğu kesin tarih, İslamiyetin Malaka'ya gelişi, İslamiyeti benimseyen ilk kralın kim olduğu gibi konularda belirsizliğe yol açmasına rağmen var olan kaynaklar, Malaka toplumunun yapısı ve yaşam biçimini, ekonomisini ve sosyokültürel durumunu zengin ve büyük bir ulus olarak tanımlamamıza yardımcı olması bakımından son derece faydalı ve önemlidir.

Malay kaynaklarının yanında Çin kaynakları, Portekiz kayıtları ve seyahatnameler de bize XV. yüzyıl Malaka ve Malay Yarımadası tarihi hakkında çok şey anlatmakta ve birçok bilgi boşluğunu doldurmaktadır. Bununla birlikte gerek Malaka Sultanlığı dönemi (1400-1511) gerekse ardından gelen Portekiz sömürgeciliği dönemi (1511-1641) sırasında Malaka'da yaşayan Müslümanların siyasi, dini ve sosyal durumlarının yeni kaynak ve araştırmalar ışığında dafa fazla incelenmesine ihtiyaç vardır. Nitekim bu çalışmada konuyla ilgili İngilizceye çevrilen dönemin Portekiz kaynaklardan bazıları taranmakla birlikte halen Portekizce'den çevrilmeyen eserlerden elde edilecek bilgilerle konu hakkındaki soruların cevaplanması ve bilgilerin zenginleştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

BIBLIYOĞRAFYA

- Abd Jalil Borhan, “Islam di Nusantara”, *Kolokium Islam Pahang*, Malaysia, 18 Mart 2014, s. 1-20.
- Ahmat Adam, Zainal Abidin (der.), *Sulâlatu’s-Salâtin* (Sejarah Melayu), Yayasan Karyawan: Kuala Lumpur 2016.
- Ahmat Adam, *Antara Sejarah dan Mitos*, SIRD: Petaling Jaya, Malaysia, 2016.
- Ahmad Dahlan, *Sejarah Melayu*, Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur 2017.
- Ahmad Jelani Halimi, *Sejarah dan Tamadun Bangsa Melayu*, Kuala Lumpur 2008.
- Albuquerque, Alfonso De, *The Commentaries of The Great Alfonso Dalboquerque*, III, (İng. terc. Walter de Gray Birch), Cambridge University Press: Londra, 2010.
- _____, *Alguns Documentos do Archivo Nacional da Torre do Tombo*, Imprensa Nacional: Lisbon, 1892.
- Andaya, Barbara Watson ve Leonard Y., Andaya, *A History of Malaysia*, Macmillan Education Ltd: London, 1982.
- Andaya, Barbara Watson “Malacca”, *Encyclopedia of Islam*, VI, Leiden, 1991.
- Anderson, James N. ve Vorster, Walter T., “Diversity and Interdependence in the Trade Hinterlands of Melaka”, *Melaka, the Transformation of a Malay Capital 1400-1980*, I, 1983, s. 439-457.
- Arnorld, Thomas Walker, *The Preaching of Islam*, Constable & Company: London, 1913.
- Azyumardi Azra, *Jaringan Ulama Timur Tengah dan Kepulauan Nusantara Abad XVII dan XVIII*, Bandung, 1994.

- Barnard, Timothy P., "Celates, Rayat-Laut, Pirates: The Orang Laut and Their Decline in History." *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, LXXX, 2007, s. 33 (33-49). *JSTOR*, www.jstor.org/stable/41493695.
- Begbie, Peter James, *The Malayan Peninsula*, Madras 1834.
- Blagden, C. Otto., *Medieval Chronology of Malacca*, Paris, 1898.
- Blagden, C. Otto, "Siam and The Malay Peninsula", *Journal of the Strait Branch of the Royal Asiatic Society (JSBRAS)*, London, Ocak 1906, s. 107-119.
- Braddell, Roland, "Notes on Ancient Times in Malaya", *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society (JMBRAS)*, XXII, I, Singapur, Mart 1949, s.1-28.
- Buyong Adil, *The History of Malacca During the Period of the Malay Sultanate*, Kuala Lumpur, 1974.
- Cartwright, Mark, "Kilwa" *Ancient History Encyclopedia*, 29 Mart 2019, <https://www.ancient.eu/Kilwa/>
- Chayon Goswami, Rakhi Chacrabati, "Jackfruit", *Nutritional Composition of Fruit Cultivars*, 2016, s. 317-335, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780124081178000143>.
Erişim tarih 24 Temmuz 2020.
- Chau Ju Kua, *His Work on the Arab and Chinese Trade in the Twelfth and Thirteenth Century (Chu-fan-chi)*, (İng. terc. Friedrich Hirth, W. W. Rockhill), St Petersburg, 1912.
- Cheah Boon Kheng, Peter Borschberg, "Raja Bongsu, Penulis dan Penaung Sejarah Melayu/Sulalat Us-Salatin: Peranan dan Nasib Malangnya Seorang Putera Johor (1571-1623)", *Seminar 400 Tahun Sulalatus-Salatin*, Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur, Ekim 2013.
- Codrington, Humphrey William, *Ceylon Coins and Currency*, New Delhi: Asian Educational Services, 1994.

- Dakers, C. H., "The Malay Coins of Malacca", *JMBRAS*, XVII, Singapur, 1939, s. 1-12.
- Di Meglio, Rita Rose, "Arab Trade with Indonesia and the Malay Peninsula from the 8th to the 16th Century", (der. D. S. Richards), *Islam and the Trade of Asia*, Oxford, 1970, s. 105-135.
- Duarte Barbosa, *The Book of Duarte Barbosa* (1518), Mansel Longworth Dames (der.), II, New Delhi, 1989.
- Eredia, Manuel Godinho, "Description of Malacca, Meridional India, and Cathay (1613)", J. V. Mills (der.), *JMBRAS*, VIII, Singapur, 1931.
- Goodrich, S. G., *Modern History: From the Fall of Rome AD 476 to the Present Time*, Morton and Griswold Company: New York, 1848.
- Goodrich, S.G., *History of All Nations*, Derby ve Miller: Boston, 1851.
- Göksoy, İsmail Hakkı, "Malaka", *DİA*, XXVII, Ankara, 2003, <https://islamansiklopedisi.org.tr/malaka>.
- Göksoy, İsmail Hakkı, "Malezya", *DİA*, XXVI, Ankara, 2003, <https://islamansiklopedisi.org.tr/malezya>.
- Göksoy, İsmail Hakkı, "Malezya'da İslamiyet", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, II, İsparta, 1995, s. 193-252.
- Haji Mail, Awang Asbol, Haji Tinkong, Haji Md Suif, "The Issue of Justice and Injustice in Malacca Sultanate (1400-1511 A.D.)", *Susurgalur Jurnal Kajian Sejarah & Pendidikan Sejarah*, Indonesia, 2018, 1-26.
- Hall, D.G.E., *A History of South-East Asia*, The Macmillan Press Ltd: Londra, 1981.
- Hafizah Iszahanid, "Istilah Nudsantara diguna Tanpa Semangat Penyatuan Melayu", *Berita Harian Online*, 11 Ekim 2018, <https://www.bharian.com.my/rencana/sastera/2018/10/484593/istilah-nusantara-diguna-tanpa-semangat-penyatuan-melayu>

- Haron Daud, *Sejarah Melayu: Satu Kajian daripada Aspek Pensejarahan Budaya*, Kuala Lumpur, 1989.
- Harun Mat Piah, “Bahasan kepada Ceramah Prof Ismail Hussein: Sejarah Kesusasteraan di Melaka”, *Seminar Sejarah Melaka*, Melaka, 14-18 Aralık 1976.
- Hassan Muarif Ambary, “Dinamika Sejarah dan Sosialisasi Islam di Asia Tenggara Abad 11 M – 17 M”, *Kongres Nasional Sejarah*, Endonezya, 1996, s. 15-43.
- Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, Negeri Sembilan, 2017.
- Hays, Jeffrey, “Early Empires and the Arrival of Islam in Malaysia”, 2008. http://factsanddetails.com/southeast-asia/Malaysia/sub5_4a/entry-3615.html.
- Helmiati, *Sejarah Islam di Asia Tenggara*, Universiti Islam Negeri Sultan Syarif Kasim Riau: Indonesia, 2014.
- Henry Yule, A. C. Burnell, *Hobson-Jobson: The Anglo-India Dictionary*, Great Britain, 1996.
- Hoyt, Sarnia Hayes, *Old Malacca*, Oxford University Press: ABD, 1993.
- Hüseyin Muttalip, “Güneydoğu Asya’da Müslüman Malay Düzeni”, (trc. Ali Çaksu), *Malay Dünyada İslam Medeniyeti*, IRCICA ve Dewan Bahasa dan Pustaka: Istanbul, 2000.
- Khasnor Johan, “The Undang-undang Melara: Reflections on Malay Society in Fifteenth-Century Malacca”, *JMBRAS*, 1999, s. 131-150. (www.jstor.org/stable/41493395)
- Linehan, W., “Langkasuka The Island of Asoka”, *JMBRAS*, 1948, s. 119-23. (www.jstor.org/stable/41560480)
- İbn Battûta, *The Travels of Ibn Battuta A.D. 1325-1354*, (Ing. terc. C. F. Beckingham), (der. H. A. R. Gibb), IV, The Hakluyt Society: Londra, 1994.

- İbn Battûta, *The Travels of Ibn Battuta A.D. 1325-1354*, (İng. terc. Samuel Lee), IV, İngiltere, 2010.
- İbn Hurdâzbih, *Kitâbü'l-Mesâlik ve'l-Memâlik* (912), (İng. terc. S. Maqbul Ahmad), İndia, 1989.
- _____, *Index to House Miscellaneous Documents*, X, Washington, 1886.
- İsmail Awang, “Sejarah Masuknya al-Quran ke Kelantan”, Nik Mohammad Nik Salleh (der.), *Warisan Kelantan V* (Monograf), Kelantan, 1986, s. 76-83.
- Ji Huang, Long Chunlin, “Coptis teeta-based Agroforestry System and Its Conservation Potential: A Case Study from Northwest Yunnan.”, *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 2007, s. 343-349.
- Kassim Ahmad, *Hikayat Hang Tuah*, Yayasan Karyawan bersama Dewan Bahasa dan Pustaka: Kuala Lumpur, 1997.
- Kong, Yuanzhi, “Cerita Hang Li Po: Ode Persahabatan Kedua-dua Bangsa China-Malaysia”, *International Journal of the Malay World and Civilization*, Malaysia, 2001, s. 179-187.
- Lach, Donald F., *Asia in the Making of Europe*, Chicago, 1994.
- Liaw, Yock Fang, *Undang-undang Melaka dan Undang-undang Laut Melaka*, Zainal Abidin Borhan (der.), Yayasan Karyawan: Kuala Lumpur, 2016.
- Lockard, Craig A., *Southeast Asia in World History*, Oxford University Press: ABD, 2009.
- Lo, Jung-pang, “Zheng He”, *Encyclopedia Britannica*, 1 Ocak 2019, <https://www.britannica.com/biography/Zheng-He>
- Ma Huan, *Ying-yai Sheng-Lan: The Overall Survey of the Ocean Shore (1433)*, (İng. terc. Mills, J. V. G.), Feng Cheng Chun (der.), Cambridge University Press: İngiltere, 1970.

_____ “Macapahit Empire”, *Encyclopedia Britannica*, 18 Mayıs 2012,
<https://www.britannica.com/place/Macapahit-empire>.

_____ “Malacca”, *Encyclopaedia Perthensis; Or Universal Dictionary of The Arts, Sciences, Literature &c.*, XIII, Edinburgh, 1826.

_____ “Malay Peninsula”, *E. J. Brill’s: The Encyclopedia of Islam*, VI, Leiden, 1991.

Marrison, G.E., “The Siamese Wars with Malacca During the Reign of Muzaffar Shah”, *JMBRAS*, XXII, Sayı I, 1949, London, s. 61-65.

McRoberts, Robert W. “A Study in Growth: An Economic History of Melaka 1400-1510”, *JMBRAS*, Singapur, 1991, s. 47-78.

Meglio, Rita Rose de, “Arab Trade with Indonesia and the Malay Peninsula from the 8th to the 16th century”, *Islam and the Trade of Asia: A Colloquium*, D. S. Richards (der.), Oxford, 1970, s. 105-135.

Meilink-Roelofs, *Asian Trade and European Influence*, Netherlands, 1962.

Meilink-Roelofs, “Trade and Islam in the Malay-Indonesian Archipelago”, *Islam and the Trade of Asia: A Colloquium*, D. S. Richards (der.), Oxford, 1970, s. 137-157

_____ “Melaka Berusia 754 Tahun”, <http://www.utusan.com.my/rencana/utama/melaka-berusia-754-tahun-1.201991>, 19 Mart 2016.

Mes’ûdî, Ali b. Hüseyin, *Mürûcû’z-Zeheb ve Me’âdinü'l-Cevher*, (Thk. Muhammad Muhyiddin Abdul Hamid), Mısır, 1964.

Michel Jacq-Hergoualc’h, *The Malay Peninsula: Crossroads of the Maritime Silk Road*, (Ing. terc. Victoria Hobson), Hollanda, 2002.

Mohd Suhaimi, Osman Chuah, “Islam and the Malay World: An Insight into the Assimilation of Islamic Values”, *World Journal of Islamic History and Civilization*, II, 2012, s. 58-65.

- Mohd Yusof Ibrahim, “Melaka 1400-1511: Beberapa Aspek Sejarah Kemasyarakatannya”, *Seminar Sejarah Melaka*, Kerajaan Negeri Melaka (14-18 Aralık 1976), 1983.
- Monier-Williams, *A Sanscrit-English Dictionary*, ABD, 1999.
- Muhammad Hatim Abdul Manan, “Kerajaan Melayu Melaka diasaskan Pada 1262”, *Berita Harian Online*, 9 Haziran 2010.
- Muhammad Mustaqim Mohd Zarif, “Konvensyen Wasatiyyah: 1 Milenium Islam di Nusantara” *Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nadi Dialog Malaysia (NADI) ve Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM)*, 9-11 Haziran 2011, s. 1-19.
- Muhammad Yusoff Hashim, *Kesultanan Melayu Melaka*, Kuala Lumpur, 2015.
- Nasha Rodziadi Khaw, “Kedah Tua: Satu Cerakinan Sumber India”, *Jurnal Arkeologi Malaysia*, 30 (2), Malaysia, 2017, s. 11-19.
- Nordin Hussin, *Trade and Society in The Straits of Melaka: Dutch Melaka and English Penang 1780-1830*, Singapur, 2007.
- Özay, Mehmet, *Açe Darüsselam Sultanlığı*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları: İstanbul, 2018.
- Paula Jorge de Sousa Pinto, *The Portuguese and The Straits of Melaka 1575-1619*, (Ing. terc. Roopanjali Roy), MBRAS: Kuala Lumpur, 2012.
- Pintado, *Portuguese documents on Malacca 1509-1511*, (collected, translated, and annotated by M.J. Pintado), National Archives of Malaysia: Kuala Lumpur, 1993.
- Pires, Tom, *The Suma Oriental of Tome Pires (1512-1515)*, (İng. ter. Armando Cortesao), Asian Educational Services: New Delhi, 1990.

- Polo, Marco, *The Book of Marco Polo (1292)*, Henry Yule & Henry Cordier (der.), II, New Delhi, 1903.
- Purcell, Victor, "Chinese Settlement in Malacca", *JMBRAS*, XX, Singapur, 1947, s. 115-125.
- Quiggin, A. Hingston, *A Survey of Primitive Money: The Beginning of Currency*, London, 1949.
- Raimy Che Ros, "The Last Will and Testament of Munshi Abdullah bin Abdul Kadir (1797-1854)" *JMBRAS*, LXXVIII, 2005, s. 83-111, <http://www.jstor.org/stable/41493549?origin=JSTOR-pdf>.
- Ramsay, David, *Universal History Americanised*, II, Fildelfiya, 1819.
- Rasanubari Asmaramah, "Gold and Tin Coins of the Malay States", *International Committee of Money and Banking Museum*, Spain, 1999, s. 296-300.
- R. Bhat, G. Paliyath, "Fruits of Tropical Climates: Biodiversity and Dietary Importance", *Encyclopedia of Food and Health*, Academic Press, 2016, s. 138-143, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780123849472003378>.
- Resende, "Barieto de Resende's Account of Malacca", *JSBRAS*, London, 1911, s. 1-24.
- Rusman Siregar, "Barus, Kota Islam Pertama di Indonesia", 20 Ekim 2017, <https://daerah.sindonews.com/read/1249657/29/barus-kota-islam-pertama-di-indonesia-1508342903>
- Skinner, A.M., *A Geography of the Malay Peninsula and Surrounding Countries*, Singapur, 1884.
- Shaw, William, "The Malacca Coinage", *Malaysia in History*, XIII, Sayı II, Kuala Lumpur, Aralık 1970.

Sopher, David Edward, *The Sea Nomads: A Study Based on the Literature of the Maritime Boat people of Southeast Asia*, Memoir of the National Museum: Singapur, 1965.

____“Srivijaya Empire”, *Encyclopedia Britannica*, 13 Mart 2016, <https://www.britannica.com/place/Srivijaya-empire>).

____“Sukhotai Kingdom”, *Encyclopaedia Britannica*, 10 Nisan 2009, <https://www.britannica.com/place/Sukhothai-kingdom>)

Syed Farid el-Attas, “Notes on Various Theories Regarding the Islamization of The Malay Archipelago”, *The Muslim World*, 1985, 162-175.

Seyyid Muhammed Nakîb el-Attas, *Preliminary Statement on a General Theory of the Islamization of the Malay-Indonesian Archipelago*, Kuala Lumpur, 1969.

Symonds, Alfred Radford, *An Introduction to the Geography and History of India and The Countries Adjacent*, American Mission Press: Madras, 1843.

Tâjir, Süleyman ve Sîrâfi, Abu Zayd, *El-Ahbâru’s-Sin ve’l-Hind* (851), (İng. terc. S. Maqbul Ahmad), İndia, 1989.

Teeuw, A. ve Wyatt, D. K., *Hikayat Patani*, The Hague, 1970.

Tham, Seong Chee, *Defining Malay*, Singapur Milli Üniversitesi, 1993.

____*The New International Encyclopedia*, XII, New York, 1906, s. 781

Thiel, Josef F., “Animism”, *Religion Past & Present: Encyclopedia of Theology and Religion*, Hans Dieter Betz (der.), I, Leiden-Boston, 2007.

Valentijn, François, “Valentyn’s Description on Malacca” (1726), (İng. terc. Müller), *JSBRAS*, XIII, Haziran 1884.

Virginia Gorlinski, “Malay Archipelago”, *Encyclopedia Britannica*, 7 Mart 2014, <https://www.britannica.com/place/Malay-Archipelago>.

- V. Thilagavathi Gunalan, "Genesis Autograf Sejarah Melayu", *Jebat* 26, 1999, s. 101-119, <http://journalarticle.ukm.my/425/1/1.pdf>.
- Wade, Geoff (Ing. terc.), *Southeast Asia in the Ming Shi-lu: an open access resource*, Singapore: Asia Research Institute and the Singapore E-Press, National University of Singapore, <http://epress.nus.edu.sg/msl>
- Wake, C. H., "Melaka in the Fifteenth Century: Malay Historical Traditions and the Politics of Islamization", *Melaka: The Transformation of a Malay Capital c. 1400-1980*, Kuala Lumpur, 1983.
- Wallace, Alfred Russel, *The Malay Archipelago*, New York, 1902.
- Walters, O. W., *The Fall of Serivijaya in Malay History*, Oxford University Press: Kuala Lumpur ve Singapur, 1975.
- Wang Gungwu, "The First Three Rulers of Malacca", *JMBRAS*, Singapur, 1968, s. 11-22.
- Wen, Hao Lee, "The History of Melaka's Urban Morphology", researchgate.net, Nisan 2016. <https://www.researchgate.net/publication/301543855>
- Wheatley, Paul, *Impressions of the Malay Peninsula in Ancient Times*, Donald Moore-Eastern Universities Press: Singapur, 1964.
- Wheatley, Paul, *The Golden Khersonese*, Universiti Malaya Press: Kuala Lumpur, 1966.
- Wheatley, Paul, "The Golden Chersonese" *Transactions and Papers (Institute of British Geographers)*, 1955, s. 61–78, JSTOR, www.jstor.org/stable/621273.
- Wilkinson, R. J. "The Malacca Sultanate", *JSBRAS*, London, 1912, s. 67-71.
- Winstedt, Richard O., "History of Malaya", *JMBRAS*, XXII, 1, Mart 1935, s. iii-270.
- Winstedt, Richard O., *Malaya and Its History*, Londra, 1933.

Winstedt, Richard O., ve P.E. De Josselin De Jong, “The Maritime Laws of Malacca.” *JMBRAS*, s. 22–59, www.jstor.org/stable/41503096.

Winstedt, Richard O., “The Malay Founder of Medieval Malacca”, *Bulletin of The School of Oriental and African Studies*, Cambridge, 1948, s. 726-729.

Wolters, O.W., *The Fall of Srivijaya in Malay History*, Singapur, 1975.

Wright, G. N., *New and Comprehensive Gazetteer*, IV, London, 1834.

Yâkubi, İbn Wadih, *Târihu 'l-Yâkubi*, (der. Matthew S. Gordon), Leiden, 2018.

Zainal Abidin Abdul Wahid, “Power and Authority in the Melaka sultanate: The Traditional View”, *Melaka: The Transformation of a Malay Capital City c. 1400-1980*, Kernial Singh Sandu & Paul Wheatley (der.), Kuala Lumpur, 1983, s. 101-112.

Web Siteleri:

<http://www.arkib.gov.my>

<https://www.britannica.com>

<http://epress.nus.edu.sg/msl/>

<https://kbbi.web.id/cupak>

<https://minorityrights.org/minorities/cham/>

<http://prpm.dbp.gov.my>

<https://www.mbras.org.my>

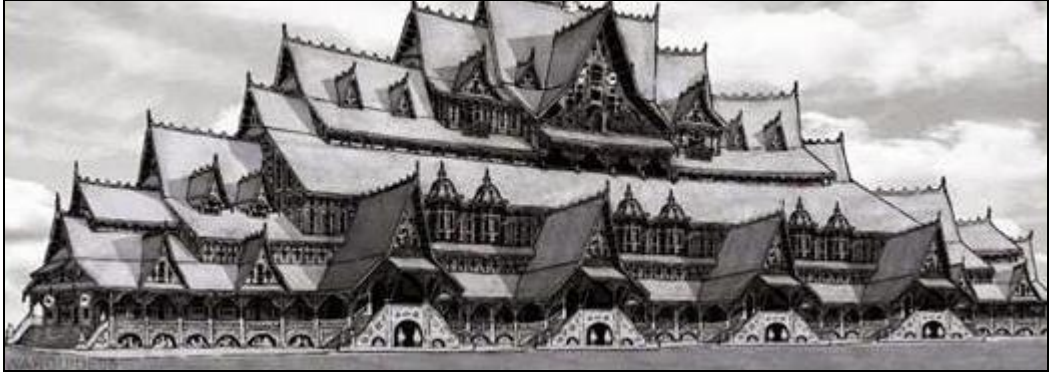
<https://www.revolvy.com>

<https://www.sizes.com/units/>

EKLER

Malay Takımadaları'nda İslam'ın Yayılması.

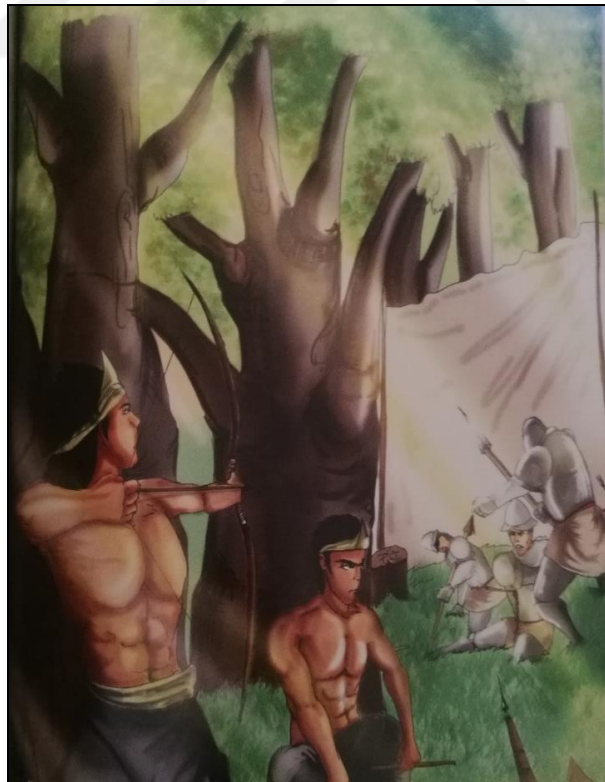
Sultan Mansur Şah döneminde Malaka Sarayı

(Michael D. Sherwin, "The Palace of Sultan Mansur Şah at Malacca", *Journal of the Society of Architectural Historians*, California 1981, s. 104)

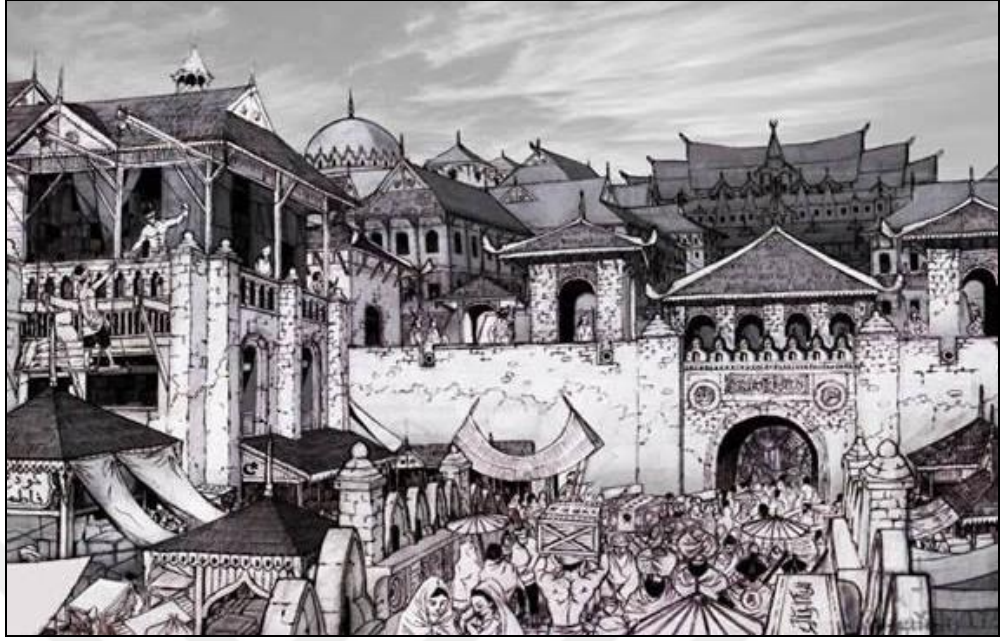
Malaka Sarayı'nın salonu

(Muzium Istana Kesultanan Melaka, Malaysia)

Malay ordusunun kıyafeti.

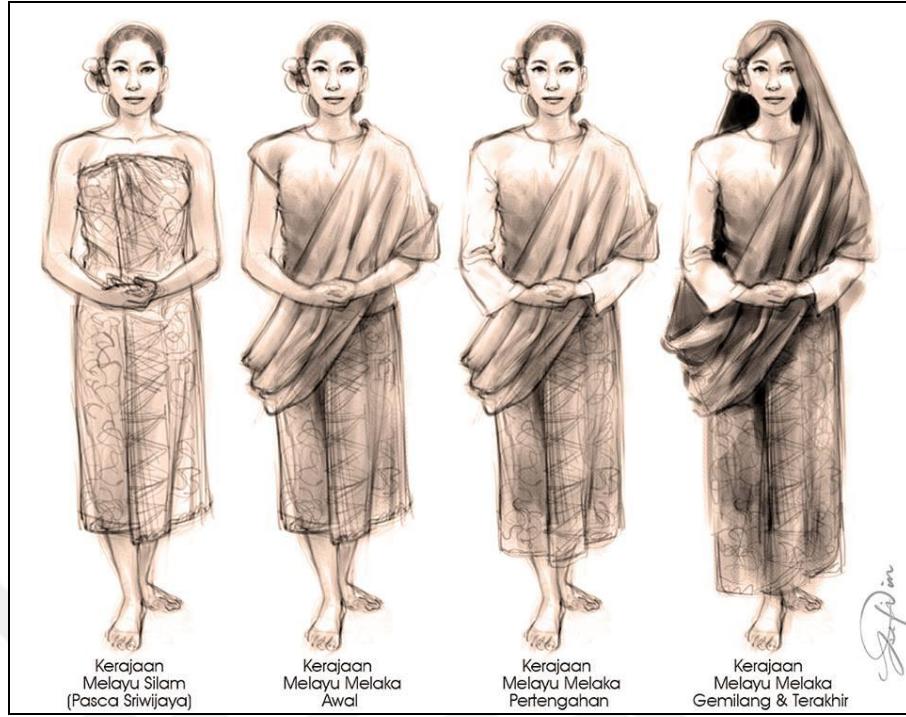
(Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, 2017 Negeri Sembilan)

Malaka Şehri

Malaka şehrinin limanı

XV. ve XVI. yüzyılda Malaka'daki kadınların giyim kuşamlarının değişmesi

XV. yüzyılda Malaka'daki erkeklerin giyim kuşamı

(Muzium Istana Kesultanan Melaka, Malaysia)

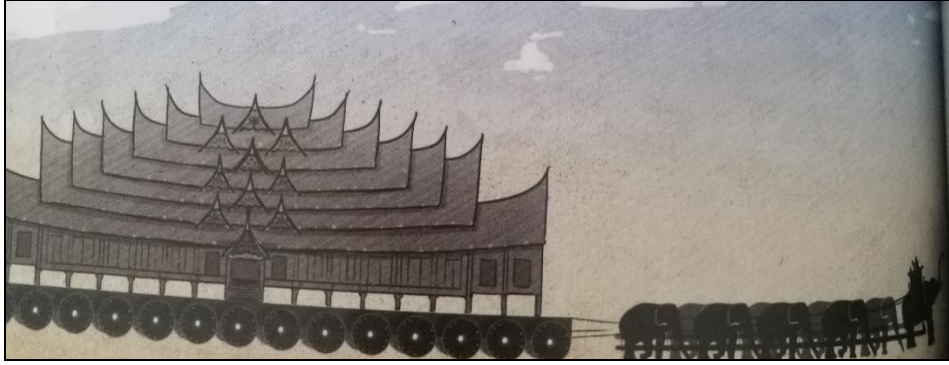
XVI. yüzyılda Malaka birlikleri

(Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, 2017 Negeri Sembilan, s. 115)

XVI. yüzyılda Malaka birlikleri

(Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, 2017 Negeri Sembilan, s. 115)

Malaka Sultanlığı döneminde taşınabilir saray.

(Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, 2017 Negeri Sembilan, s. 98)

Malaka Sultanlığı döneminde taşınabilir saray.

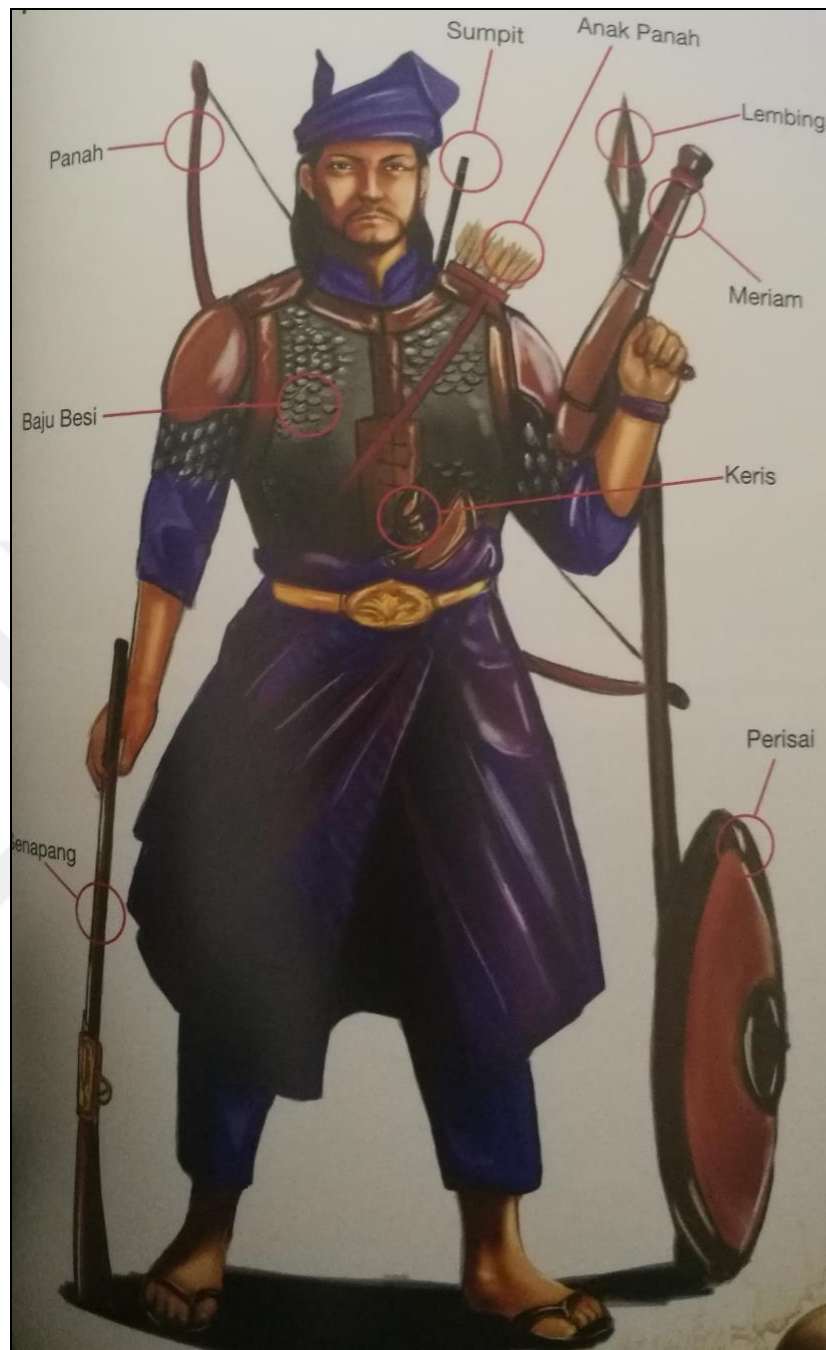
(Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, 2017 Negeri Sembilan, s. 99)

Keris – Malaylar'ın kullandığı bir tür hançer.

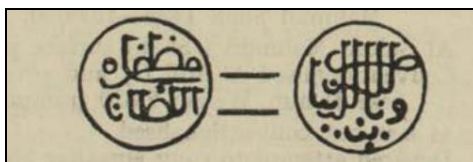

Altın kaplı bir keris çeşidi.

Malay ordusunun kıyafeti.

(Hasanuddin Yusof, *Teknologi Kesultanan Melaka*, 2017 Negeri Sembilan, s. 251)

Sultan Muzaffer Şah'ın sikkesi.

(C.H. Dakers, "The Malay Coins of Malacca, *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, XVII, Singapore 1939, s. 3)

Sultan Mansur Şah'ın sikkesi.

(C.H. Dakers, "The Malay Coins of Malacca, *JMBRAS*, XVII, Singapur 1939, s. 4)